

กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการเพื่อบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา

นายเดชานันต์ มหาภาพ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์

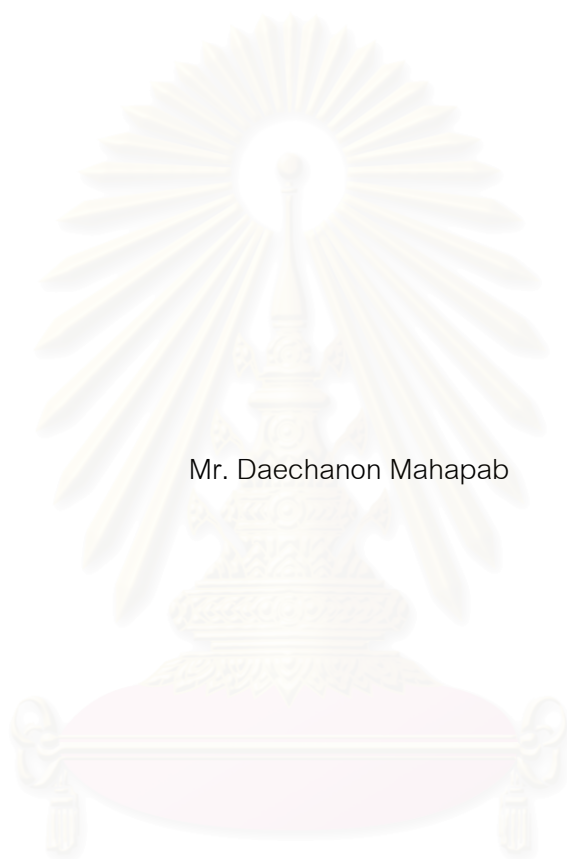
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-1869-1

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

COMMUNICATION STRATEGIES USING INSIGHT MEDITATION
FOR DRUG ADDICTED TREATMENT

Mr. Daechanon Mahapab

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Communication Arts in Development Communication

Department of Public Relations

Faculty of Communication Arts

Academic Year 2002

ISBN 974-17-1869-1

**เดชานนต์ มหาภาพ : กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการเพื่อบำบัดยาเสพติดปฏิบัติ
 ธรรมนำปัญญา. (COMMUNICATION STRATEGIES USING INSIGHT
 MEDITATION FOR DRUG ADDICTED TREATMENT) อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ.ดร.
 ธนวดี บุญลือ, 230 หน้า. ISBN 974-17-1869-1**

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการเพื่อบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา” เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการสื่อสารในกระบวนการฝึกอบรม, กลยุทธ์การสื่อสาร, และ จิตวิทยาการสื่อสารในโครงการบำบัดยาเสพติด ปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต โดยใช้วิธีการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิทยากรที่เป็นทั้งพระสงฆ์และฆราวาส การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วน ร่วมผู้บำบัดยาเสพติด โดยมีผู้ให้ข้อมูลการวิจัยทั้งสิ้น 7 ท่าน พบว่า :

การสื่อสารในกระบวนการฝึกอบรม เป็นการสื่อสารกลุ่มใหญ่ที่มีลักษณะการสื่อสารทางเดียวและ การสื่อสารสองทาง ควบคู่กันไปโดยมีองค์ประกอบกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วย 1) ผู้ส่ง สาร เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือสูง มีบุคลิกเป็นที่น่าไว้วางใจ มีความเป็นกันเอง มีความสามารถและความชำนาญ ในด้านที่ตนเองรับผิดชอบสูง และมีประสบการณ์สูงในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด 2) สารหรือเนื้อหาที่นำมาอบรม มีเนื้อหาทางโลกและทางธรรมผสมกัน มีเนื้อหาที่ทันสมัย มีการเรียงลำดับสารไปตามขั้นตอนการบำบัด ล้างพิษ ยา-ล้างกาย-ล้างใจ-เตรียมออกสู่สังคม มีการปลูกเร้าอารมณ์ให้เกิดการต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ มีการให้กำลังใจ มีการสอดแทรกบทเพลงหรือคำกลอนที่กินใจ มีการใช้จุดจูงใจในสารโดยใช้อารมณ์และใช้ความกลัวในการโน้มน้าวใจ 3) สื่อที่นำมาใช้ในการฝึกอบรมมีลักษณะเป็นสื่อผสม คือ สื่อบุคคล สื่อวัตถุ สื่อกิจกรรม และสื่อเพลง

กลยุทธ์การสื่อสาร พบว่าวิทยากรได้นำกลยุทธ์ต่างๆ มาใช้ในการโน้มน้าวใจให้เข้ารับการบำบัด ยาเสพติดหลายกลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์การพูดแบบทบทวน กลยุทธ์การบรรยายโดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง นำ เปรียบเทียบและโยงเข้าสู่การสอน กลยุทธ์การใช้บทกลอนและคำคมในการพูดซึ่งทำคำคมให้คิด กลยุทธ์การ ใช้คำพูดเดิม เพื่อตอกย้ำความรู้สึกบ่อยๆ และให้พูดตามไปด้วย กลยุทธ์การให้รางวัล กลยุทธ์การสั่งสอน การ สอดแทรกคำคม กลยุทธ์การใช้เพลงเป็นสื่อในการประกอบกิจกรรม กลยุทธ์การยึดหลัก “พรหมวิหาร 4” กลยุทธ์ การใช้เทคนิคการสร้างสัมพันธภาพที่ดี กลยุทธ์การสอดแทรกสิ่งที่ไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ แต่วิทยาศาสตร์ สามารถพิสูจน์ได้ กลยุทธ์การใช้เกม กลยุทธ์การปฏิบัติธรรม กลยุทธ์การเลือกสื่อให้สอดคล้องกับสาระที่บรรยาย

จิตวิทยาในกระบวนการสื่อสาร พบว่า วิทยากรใช้หลักจิตวิทยาในกระบวนการสื่อสารภายใต้กรอบ จิตวิทยาการสื่อสารของผู้ส่งสาร ได้แก่ การมอบความรัก หลักการเมตตา หลักการมีระเบียบวินัย หลักความ แข็งแรงของร่างกาย และการมีสมาธิ สติและปัญญา นอกจากนี้ยังใช้หลักจิตวิทยาในกระบวนการสื่อสาร ภายใต้กรอบจิตวิทยาวัยรุ่น ได้แก่ ความต้องการความรัก การดูแลเอาใจใส่และการเห็นอกเห็นใจจากผู้ใหญ่ ความต้องการแสดงออกให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน การให้ความสำคัญกับเพื่อนมาก และการยึดมั่นในอุดมการณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีปรัชญาชีวิตเป็นของตนเอง

ภาควิชา.....การประชาสัมพันธ์.....ลายมือชื่อนิติ.....
 สาขาวิชา.....นิเทศศาสตร์พัฒนาการ.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
 ปีการศึกษา.....2545.....ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

4485214528 : MAJOR DEVELOPMENT COMMUNICATION

KEY WORD: COMMUNICATION STRATEGIES / COMMUNICATION PROCESS / INSTRUCTIONAL TECHNOLOGY / COMMUNICATION PSYCHOLOGY / SUDDEN DRUG QUIT DECISION.

DAECHANON MAHAPAB : COMMUNICATION STRATEGIES USING INSIGHT MEDITATION FOR DRUG ADDICTED TREATMENT. THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF. THANAWADEE BOONLUE, Ph.D., 230 pp. ISBN 974-17-1869-1

The research on "Communication Strategies Using Insight Meditation for Drug Addicted Treatment" is a qualitative research. The objective was to study the communication process, strategies and psychology in the training process. Data were collected by in-depth interview with the key trainers who were experts in training the drug addicted. Non-participatory observation during training was also used to collect data. The findings of the research are as follows :

Communications process : Both one-way and two-way communications were implemented during training process. The elements of communication effectiveness included 1) Sender : using highly credible communicators who process trustworthiness, expertise, dynamism, skill fullness, using pass experiences as references of the subject of teaching. 2) Message : applying proverb, connotation, dialogue, metaphor, analogy, abstract illustration transforming into concrete objects to facilitate understanding, using fear and emotional appeals as persuasive communication. 3) Media : using audio visual, activities (as game) and music to support interpersonal communication. 4) Receivers was analyzed in order to use languages both verbal and nonverbal cues appropriate to the demographic and psychographic characteristics of the trainees.

Communications strategies : the trainers used various strategies which included verbal cues such as military appeal words, motto, a story telling technique, metaphor technique, proverbs and impressive phrase, repetition, reward conferring, narration, music activity, the four principles of virtuous existence, building good relationship, inserting the unseen-unfelt but scientific provable technique, games, insight meditation, and media-message congruence.

Communications psychology : the trainers psychologically communicated expressing trustworthiness, affection, mercy, discipline as well as the application of teenage psychology : by fulfilling teenagers need to be loved, need attention and care, group belonging and acceptance and need to be accepted of their philosophy and initiatives.

DepartmentPublic Relations.....Student's signature

Field of Study...Development Communication.....Advisor's signature.....

Academic Year ...2002.....Co-advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

ตลอดระยะเวลาการดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ให้ออกมาสมบูรณ์ที่สุด ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์ และความกรุณาอย่างยิ่งจากบุคคลมากมาย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงกับ รองศาสตราจารย์ ดร.ธนวัติ บุญลือ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และเอาใจใส่ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด และกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ประมะ สตะเวทิน ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยชี้แนะ แนวทางในการทำให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ พันเอก สุริย์พันธ์ บ่อมเป็น ผู้อำนวยการกองประชาสัมพันธ์ กรมกิจการพลเรือน กองบัญชาการทหารสูงสุด ผู้ริเริ่มโครงการบำบัดยาเสพติด “ปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต” รวมทั้งกราบขอบพระคุณ พระอาจารย์อมร บุญญนนโท เจ้าอาวาสวัดพระธาตุทรายทอง จ.ลำพูน คณะพระวิทยากรจากสำนักปฏิบัติธรรมวัดละหาร จ.นนทบุรี พันโทพีระวัฒน์ ชุมพะนันท์ พันเอกนายแพทย์พงศ์ศักดิ์ ตั้งคณา อาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตุ อาจารย์วารินทร์ อักษรนำ จำสืบเอกชาญวิทย์ ประยูรศร จำสืบไทธิวินัย โพธิ์ศรีนาค และคณะวิปัสสนากรรมฐาน คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย ที่ให้ความอนุเคราะห์และเสียสละเวลาให้ข้อมูลการสัมภาษณ์แก่ผู้วิจัย ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้วิจัยกราบขอบพระคุณอย่างสูงสุด สำหรับคุณแม่ ผู้สนับสนุนทุนทรัพย์ในการศึกษา รวมทั้งเป็นแรงบันดาลใจและกำลังใจให้ผู้วิจัยลุกขึ้น “สู้และอดทน” ต่อความยากลำบากในอุปสรรคต่างๆ นานาในการศึกษาต่อในครั้งนี้ รวมทั้งขอบคุณ พี่ๆ ทุกคนที่คอยช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอขอบคุณ พี่อัมพร และพี่ๆ บรรณรักษ์ ห้องสมุดคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ ด้วยดีตลอดมา

ขอขอบคุณ พี่ประนอม และอ.พจนา ที่ให้คำแนะนำดีๆ พร้อมทั้ง “แรงฮึด” แก่ผู้วิจัย ขอขอบคุณพี่แจ้ว พี่รอง พี่บัว พี่แฉ่ ออย หลี ขวัญ ที่คอยถามความคืบหน้าในการทำวิจัยและให้กำลังใจตลอดมา ขอขอบคุณ พี่แก้ว พี่ผึ้ง พี่น้อง อ้วน เก๋ ดาว ปุก กุ้ง กิ๊ก มิ่งค์ แจ็ค คุณณัฐรุณี และเพื่อนๆ Dev. Comm. ภาคนอกฯ รุ่น 7 ทุกคนที่คอยให้กำลังใจ และแรงผลักดันให้ผู้วิจัยลุกขึ้น “สู้” จนเกือบนาทีสุดท้าย รวมทั้งการช่วยเหลือต่างๆ ในการดำเนินการวิจัยและสอบวิทยานิพนธ์ ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ท้ายที่สุดนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทย และเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยเป็นแรงผลักดันให้ผู้คิดหลงทางติดยาเสพติด ร่วมกัน เลิก ลด ละ จากสิ่งเสพติดทั้งหลาย เป็นคนดีของสังคมและพลังแผ่นดินของชาติต่อไป

เดชานนต์ มหาภาพ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	12
ปัญหำนำการวิจัย.....	12
ขอบเขตการวิจัย.....	13
นิยามศัพท์.....	13
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
แนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสาร.....	15
แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ.....	24
ทฤษฎีและแนวคิดกระบวนการกลุ่ม.....	31
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ ทักษะคตติ และพฤติกรรม.....	54
ทฤษฎีความรู้ของพระพุทธเจ้าและวิธีการคิดอันนำไปสู่สาร.....	64
แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาวัยรุ่น.....	66
แนวคิดการตลาดเพื่อสังคม.....	69
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	82
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	89
รูปแบบของการวิจัย.....	89
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	89
ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย.....	91
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	92

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การตรวจสอบความแม่นยำของข้อมูล.....	95
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	95
การนำเสนอข้อมูล.....	95
แบบสังเกตการณ์.....	97
บทที่ 4 สภาพทั่วไปของสถาบันที่บำบัดผู้ติดยาเสพติด.....	98
ความเป็นมาโครงการ.....	104
บทที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	117
ส่วนที่ 1 กระบวนการสื่อสารในโครงการ	118
ส่วนที่ 2 กลยุทธ์การสื่อสาร.....	175
ส่วนที่ 3 จิตวิทยาการสื่อสาร.....	194
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป.....	204
สรุปผลการวิจัย.....	205
อภิปรายผลการวิจัย.....	210
ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	219
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป.....	222
รายการอ้างอิง.....	223
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	230

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาสาธารณสุขเป็นปัญหาที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น เปรียบเสมือนสงครามล้างเผ่าพันธุ์ ท่านนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร จึงหยิบยกเป็นประเด็นที่ต้องทำสงครามอย่างจริงจัง ซึ่งมีหน่วยงานหลายฝ่ายได้ให้ความร่วมมือที่จะแก้ไขปัญหา แต่ก็ยังไม่สำเร็จ และปัจจุบันปัญหาสาธารณสุขได้กลายเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศเพราะผลร้ายของปัญหานี้ได้กระจายตัว และสร้างความเดือดร้อนอย่างกว้างขวางทั้งโดยส่วนรวมและส่วนบุคคล ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม นำไปสู่การเกิดอาชญากรรม ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในชาติ ในส่วนรวมนั้นผลกระทบของปัญหาสาธารณสุขถือเป็นการบ่อนทำลายทางเศรษฐกิจอย่างมากโดยบั่นทอนประสิทธิภาพในการผลิต เกิดการสูญเสียแรงงานโดยไร้ประโยชน์ ทำให้เกิดผลกระทบต่อรายได้ของบุคคล และประเทศชาติ และยังมีความเสียหายอันเกิดแก่สังคม ได้แก่ การเกิดอาชญากรรมต่างๆ ทำให้เกิดความไม่สงบภายในประเทศมากขึ้น ส่วนผลร้ายต่อร่างกาย ทำให้ร่างกายทรุดโทรม อ่อนแอ สูญเสียบุคลิกภาพและก่อให้เกิดโรคติดต่ออื่นๆ ตามมา เช่น โรคไวรัสโรค โรคผิวหนัง และมีโอกาสเสี่ยงสูงที่จะติดเชื้อไวรัสโรคเอดส์โรคติดต่อร้ายแรง ซึ่งยังไม่มีทางใดรักษาให้หายขาดได้ เป็นต้น และหากประเทศไหนที่มีคนติดยาเสพติดมากๆ ก็ส่งผลทำให้ประเทศชาติพลอยเสียหายชื่อเสียง ไม่เป็นที่ยอมรับแก่ประเทศอื่นๆ อีกด้วย ซึ่งปัญหาสาธารณสุขนั้นไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเฉพาะภายในประเทศของตนเท่านั้น ยังส่งผลกระทบต่อประเทศต่างๆ ทั่วโลก จนกระทั่งองค์การสหประชาชาติได้มองเห็นความร้ายแรงของปัญหาสาธารณสุข จึงได้จัดตั้งองค์การพิเศษขึ้น เพื่อประสานความพยายามในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของประเทศต่างๆ ซึ่งประเทศไทยก็ได้ร่วมเป็นสมาชิกอยู่ในองค์การพิเศษนี้ด้วย คือ คณะกรรมการยาเสพติดแห่งสหประชาชาติ

เกี่ยวกับความเป็นมาของยาเสพติด ได้มีการศึกษาค้นคว้า พบว่า มนุษย์รู้จักใช้ฝิ่นมาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมันแล้ว โดยมีจุดประสงค์เพียงเพื่อใช้เป็นยาระงับความเจ็บปวด ตลอดจนทำให้เกิดอารมณ์เคลิบเคลิ้ม เลื่อยลอย ในเวลาต่อมาการใช้ฝิ่นได้แผ่ขยายตัวเข้าสู่ดินแดน

ตะวันออกกลาง คนเผ่าต่างๆ ในทะเลทรายต่างเสพผืนกันเพื่อให้เกิดความเคลิบเคลิ้ม เป็นการผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าหลังจากประกอบอาชีพในชีวิตประจำวัน

จากตะวันออกกลางผืนก็เดินทางเข้าสู่อินเดีย และจีน ที่ประเทศจีนเอง ที่โลกได้รู้จัก นำเอายาสูบมาผสมกับผืนเป็นครั้งแรก โดยชาวจีนเชื่อกันว่า การสูบผืนจะช่วยป้องกันโรค มาลาเรียได้ แต่ผลที่สุดก็กลายเป็นการสูบเพื่อสนองความต้องการเสพของตนมากกว่าเพื่อป้องกันโรค การสูบผืนในประเทศจีนได้แพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว ประมาณกันว่ามีผู้ติดผืนมากกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรทั้งประเทศในขณะนั้น ผลที่สุดผืนก็ได้แพร่หลายไปถึงทวีปอเมริกาและทั่วโลก ร้ายกว่านั้นยังมีการนำเอาผืนมาสกัดเป็นยาเสพติดชนิดร้ายแรงอื่นๆ อีกมากมายที่เป็นที่รู้จักกันมากก็คือ “เฮโรอีน” ซึ่งก็ล้วนแต่มีโทษร้ายแรงจนมีการเปรียบเทียบว่า การติดยาเสพติดก็คือ “การตายผ่อนส่ง” นั่นเอง เพราะการเสพยาเสพติดไม่ว่าชนิดใด เช่น ผืน เฮโรอีน โคเคน มอร์ฟิน หรือแม้กระทั่งกัญชาจะมีผลต่อระบบประสาทส่วนกลางทำให้ระบบการหายใจถูกกด ซึ่งอาจส่งผลให้หัวใจหยุดทำงาน และถึงแก่ความตายในที่สุด นอกจากนี้ยังมีอาการคลื่นเหียนอาเจียน ทำให้ร่างกายและสมองเสื่อมโทรม

ความร้ายแรงของยาเสพติดเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไป แต่ก็ยังมีบุคคลบางกลุ่มอาศัยยาเสพติดเป็นหนทางไปสู่ความร่ำรวยโดยไม่คำนึงถึงผลร้ายที่ติดตามมาในภายหลังว่าจะมีประชาชนตลอกจนเขวาวจนที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์ต้องตกเป็นเหยื่อหรือเป็นทาสของยาเสพติดดังกล่าว (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2541:114) พร้อมกันนี้ยาเสพติดยังเป็นต้นเหตุแห่งอาชญากรรมทั้งปวง แหล่งผลิตยาเสพติดที่สำคัญก็มีในประเทศแถบอเมริกาใต้ ที่ผลิตทั้งเฮโรอีนและโคเคนส่งเข้าไปจำหน่ายในสหรัฐอเมริกา และแหล่งผลิตยาเสพติดอีกแห่งหนึ่งซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี ก็คือ บริเวณรอยต่อระหว่างสามประเทศ คือ ไทย พม่า และลาว หรือเรียกกันว่า “สามเหลี่ยมทองคำ” แต่ในส่วนที่เป็นดินแดนของไทยปัจจุบัน ได้พัฒนาชาวเขาที่เคยปลูกผืนให้หันมาปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างอื่นแทนหมดแล้ว แม้ประเทศลาวก็ได้มีความพยายามหลายครั้งในการควบคุมปัญหา ยาเสพติดภายในประเทศ มีการจับกุมผู้ค้ายาเสพติดมาโดยตลอด แม้กระทั่งผู้ว่าราชการจังหวัดของลาวจังหวัดหนึ่งก็ยังคงถูกจับกุมพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลบางคน (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2541:114) ส่วนประเทศพม่านั้นได้มีโครงการทำลายผืนทางอากาศอยู่ตลอดมาและสามารถทำลายผืนได้พอสมควร แต่พม่ามีปัญหาเรื่องชนกลุ่มน้อยจึงเป็นอุปสรรคในการปราบผืนอยู่น้อยทีเดียว ทางด้านมาเลเซียก็ถือว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาด้านความมั่นคงของชาติโดยมีบทลงโทษผู้ค้ายาเสพติดถึงประหารชีวิต และผู้เสพยาเสพติดก็จะถูกลงโทษอย่างรุนแรงมาก

ประเทศไทยประสบปัญหายาเสพติดทั้งในด้านการเป็นพื้นที่ผลิต การเป็นพื้นที่การค้า การเป็นพื้นที่แพร่ระบาด และการเป็นทางผ่านยาเสพติด โดยมีตัวยาหลักที่ประสบปัญหาคือ ผีนเฮโรอีน กัญชา ยาบ้า สารระเหย โคเคน เอ็กซ์ตาซี และสารเสพติดประเภทวัตถุออกฤทธิ์บางชนิด

การเป็นพื้นที่ผลิต

เนื่องจากประเทศไทย มีส่วนที่ติดกับพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตยาเสพติดที่สำคัญของโลกแห่งหนึ่ง จึงทำให้ไทยมีส่วนในการผลิตยาเสพติดประเภทฝิ่นและเฮโรอีน ซึ่งผลิตมากในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ นอกจากนั้นแล้ว ในปัจจุบันยังมีการผลิตยาบ้า ในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำอีกด้วย ยาเสพติดที่มีการผลิตในประเทศไทยอีกชนิดหนึ่งคือ กัญชา ซึ่งมีมากในภาคอีสาน อย่างไรก็ตาม สำหรับการเป็นแหล่งผลิตของประเทศไทยนั้น ในปัจจุบันได้ลดปริมาณลงอย่างมาก โดยเฉพาะฝิ่น เฮโรอีน และกัญชา จนอยู่ในระดับที่สามารถควบคุมได้ ในส่วนของการผลิตยาบ้า ได้มีการย้ายแหล่งผลิตไปอยู่ประเทศเพื่อนบ้านเป็นส่วนใหญ่

การเป็นพื้นที่การค้า

ประเทศไทยมีการค้ายาเสพติดที่สำคัญ 3 ชนิด คือ การค้าเฮโรอีน การค้ากัญชา การค้ายาบ้า

- การค้าเฮโรอีน กระจายอยู่บริเวณพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย บริเวณที่ติดกับสามเหลี่ยมทองคำ พื้นที่ กทม. ภาคใต้ และชายงานต่างประเทศ ซึ่งเชื่อมโยงกับชายงานภายในประเทศ รวมทั้งชนกลุ่มน้อยในพื้นที่สามเหลี่ยมทองคำ เฮโรอีนส่วนใหญ่ จะถูกลำเลียงไปยังต่างประเทศ แต่บางส่วนจำหน่ายในตลาดภายในประเทศไทย ในปัจจุบัน เครือข่ายการค้าเฮโรอีน ถูกเจ้าหน้าที่จับกุมและทำลายลงได้หลายเครือข่าย บางกลุ่มหยุดดำเนินการ บางกลุ่มไปค้ายาบ้าแทน
- การค้ากัญชา อยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กทม.ภาคใต้ พื้นที่ดำเนินการส่วนใหญ่อยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กัญชารวบรวมได้จะส่งออกไปต่างประเทศเป็นหลัก ปัจจุบันกล่าวได้ว่า การค้ากัญชาลดน้อยลงมาก กลุ่มผู้ค้าจะไปดำเนินการในประเทศเพื่อนบ้าน การค้าในประเทศส่วนใหญ่เพื่อใช้เสพภายในประเทศ
- การค้ายาบ้า ยาบ้าได้แพร่กระจายอยู่ในทุกภูมิภาค ผู้ค้ามีกระจายในพื้นที่ต่างๆ ตั้งแต่ระดับรายใหญ่ ระดับกลาง และระดับย่อยในพื้นที่แพร่ระบาด เครือข่ายการค้ายาบ้า ไม่มีการจัดองค์กรที่ชัดเจนเหมือนกับเฮโรอีนและกัญชา แม้แต่นักค้ารายย่อย

บางครั้งก็สามารถไปจัดหายาเสพติดจากพื้นที่ผลิต บริเวณสามเหลี่ยมทองคำครั้งละปริมาณมากได้

การเป็นพื้นที่แพร่ระบาด

ยาเสพติดที่แพร่ระบาดในประเทศไทย ประกอบด้วย ผีน เฮโรอีน กัญชา ยาบ้า สารระเหย โคเคน ยาอี และวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทบางชนิด เช่น จำพวกยานอนหลับ อย่างไรก็ตาม กล่าวสำหรับการแพร่ระบาดแล้ว ตัวยาหลัก คือ ผีน เฮโรอีน กัญชา ยาบ้า สารระเหย โคเคน เอ็กซ์ตาซี ยาเค โดยผีนและเฮโรอีน เคยเป็นยาเสพติดที่แพร่ระบาดรุนแรงในอดีต แต่ในปัจจุบันมีระดับลดลง ผีนคงมีแพร่ระบาดเฉพาะกลุ่มชาวเขา เฮโรอีนแพร่ระบาดในกลุ่มเสฟเดิม ตัวยาที่แพร่ระบาดมาก และมีปัญหาในระดับรุนแรงคือ ยาบ้า ซึ่งแพร่กระจายเป็นวงกว้าง โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน นักเรียนนักศึกษา สำหรับโคเคน เอ็กซ์ตาซี และยาเค การแพร่ระบาดจะจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มเยาวชน ผู้ใช้ในสถานบันเทิง และกลุ่มวัยรุ่นที่มีฐานะดี ส่วนสารระเหย จะแพร่ระบาดในกลุ่มเด็กนอกสถานศึกษา ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การเป็นทางผ่านยาเสพติด

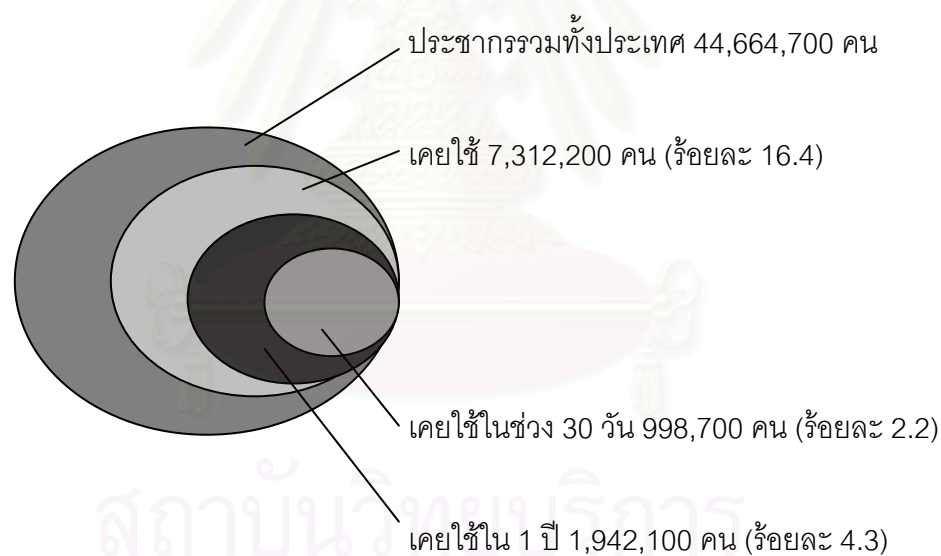
การที่ประเทศไทยมีส่วนที่ติดกับสามเหลี่ยมทองคำ และการคมนาคมภายในประเทศมีความสะดวก โดยเฉพาะการขนส่งทางบกและทางอากาศ จึงมีการลักลอบลำเลียงยาเสพติด ทั้งที่ภายในประเทศและไปต่างประเทศ โดยเฉพาะการลักลอบลำเลียงเฮโรอีนไปต่างประเทศ เช่น อเมริกา ออสเตรเลีย และยุโรป นอกจากนั้นแล้วยังมีการลักลอบเลียงกัญชาจากทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือมายังกรุงเทพฯฯ ส่งไปต่างประเทศ โดยทางเรือหรือส่งลงใต้ไปยังประเทศมาเลเซีย และต่อไปยังประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่น อเมริกา และประเทศในยุโรปบางประเทศ

สำหรับประเทศไทยนั้น นับตั้งแต่ได้มีการประกาศยกเลิกการเสฟฝิ่นเมื่อปี พ.ศ.2501 เป็นต้นมา และได้มีการกำหนดโทษสำหรับผู้นำเข้า ส่งออก และผลิตยาเสพติดทุกชนิด โดยกำหนดโทษสูงถึงขั้นประหารชีวิต และในปี 2513 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นถึงภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ประเทศชาติจึงทรงจัดตั้งโครงการหลวงเพื่อพัฒนาชาวเขาในพระบรมราชานุเคราะห์ขึ้น โดยมีหม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ทรงเป็นผู้อำนวยการโครงการ ผลงานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และด้วยพระเนตรที่เล็งเห็นอาจออกในการแก้ปัญหาฝิ่น ปัญหายาเสพติดจากพื้นฐานของแหล่งเพาะปลูกฝิ่นอย่างมีระบบ ด้วยการนำสิ่งที่ดีกว่าและเทคโนโลยีที่เหมาะสมไป

ให้แก่ชาวเขานั้นเอง ได้ทำให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลก เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส อังกฤษ เป็นต้น ต่างให้ความช่วยเหลือโครงการหลวงดังกล่าวเป็นอันมาก วุฒิสมาชิกของสหรัฐอเมริกาท่านหนึ่งกล่าวว่า “วิธีการแก้ปัญหายาเสพติดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ไม่ใช่แค่เป็นวิธีการที่ถูกต้องและสามารถแก้ปัญหาชาวเขาได้อย่างถาวรเท่านั้น หากแต่ยังเป็นความภาคภูมิใจของคนไทยทั้งประเทศที่มีพระมหากษัตริย์ที่ชาติใดในโลกไม่อาจมีได้อีกด้วย” (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2541:114-115)

นอกจากนี้แล้ว จากผลการวิจัยของ คณะกรรมการที่ปรึกษาด้านข้อมูล และวิชาการสารเสพติด สำนักงาน ป.ป.ส. ประกอบด้วย นักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีการสรุปผลการประมาณการผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในประเทศไทย ไว้ดังนี้

จำนวนประชากรที่ใช้ยาเสพติดจำแนกตามระยะเวลาที่ใช้

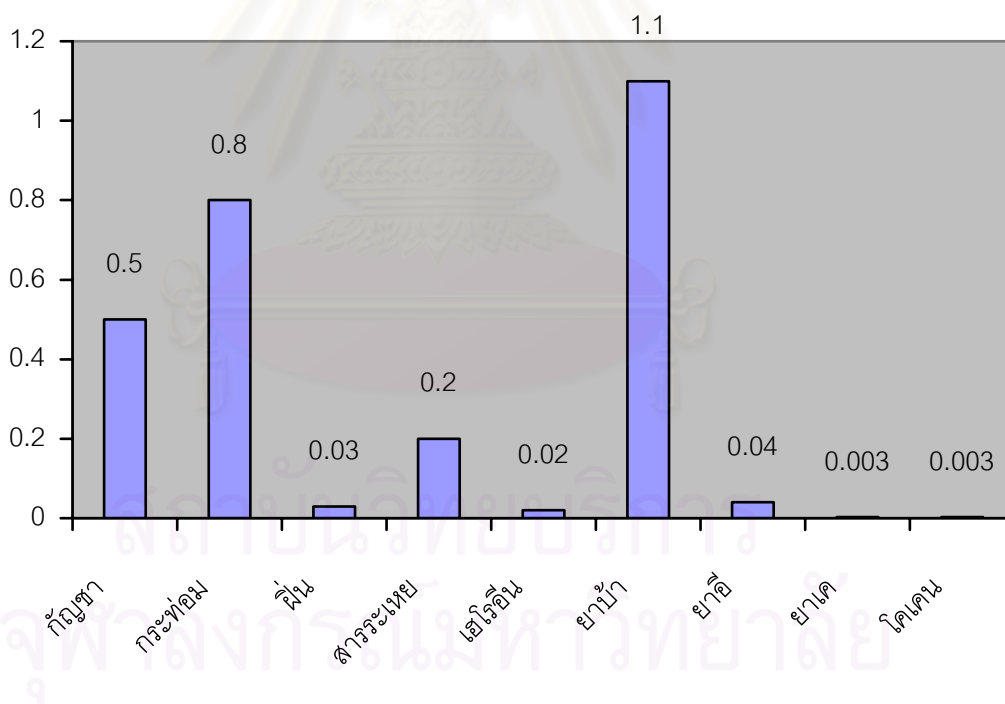
จากผลการศึกษา พบว่า จากจำนวนประชากรทั้งประเทศที่มีอายุตั้งแต่ 12-65 ปี จำนวน 44,664,700 คน สามารถประมาณการจำนวนประชากรที่ใช้ยาเสพติด จำแนกตามระยะเวลาที่ใช้ได้ดังนี้

- จำนวนประชากรที่เคยใช้ยาเสพติด มีจำนวนทั้งสิ้น 7,312,200 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.4 จากจำนวนประชากรทั้งหมด

- จำนวนประชากรที่เคยใช้ยาเสพติดในช่วง 1 ปี มีจำนวน 1,942,100 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.3 จากจำนวนประชากรทั้งหมด
- จำนวนประชากรที่เคยใช้ยาเสพติดในช่วง 30 วัน มีจำนวน 998,700 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 2.2 จากจำนวนประชากรทั้งหมด

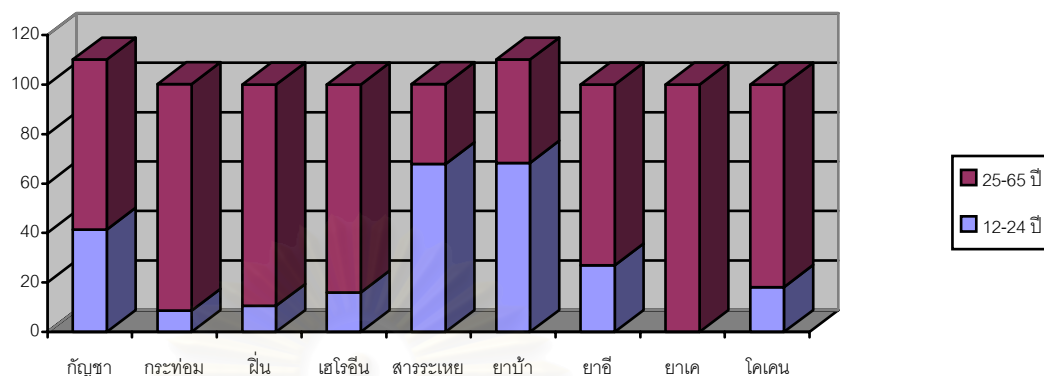
เมื่อประมาณการจำนวนผู้ที่ใช้ยาเสพติด ในช่วง 30 วัน จำแนกตามชนิดของยาเสพติดที่ใช้ พบว่า มีจำนวนผู้ที่ใช้ยาบ้ามากที่สุด จำนวน 490,300 คน (ร้อยละ 1.1%) รองลงมา คือ ผู้ใช้กระท่อม และกัญชา โดยมีรายละเอียดจำนวนผู้ใช้ และร้อยละของผู้ใช้ในแต่ละตัวยาจากประชากรทั้งหมด 44,664,700 คน ดังนี้

**จำนวนผู้ที่ใช้ยาเสพติดในช่วง 30 วัน จำแนกตามชนิดของยาเสพติดที่ใช้
(ประชากรทั้งหมด 44,664,700 คน)**

เมื่อพิจารณาอัตราร้อยละของกลุ่มวัยรุ่น (12-24 ปี) ที่ใช้ยาเสพติดในช่วง 30 วัน พบว่ามี การใช้สารระเหย ยาบ้า และกัญชาสูงถึงร้อยละ 67.6, 58.4 และ 41.3 ตามลำดับ

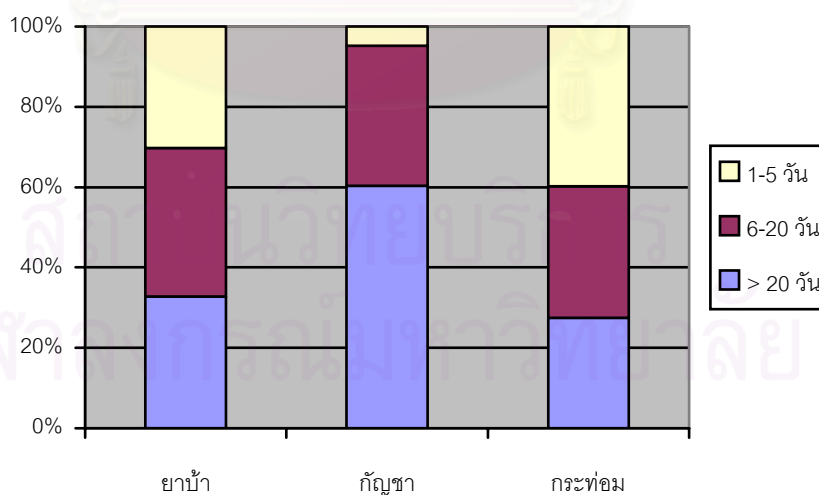
จำนวนผู้เข้ายาเสพติดในช่วง 30 วัน จำแนกตามอายุ และชนิดยาเสพติดที่ใช้

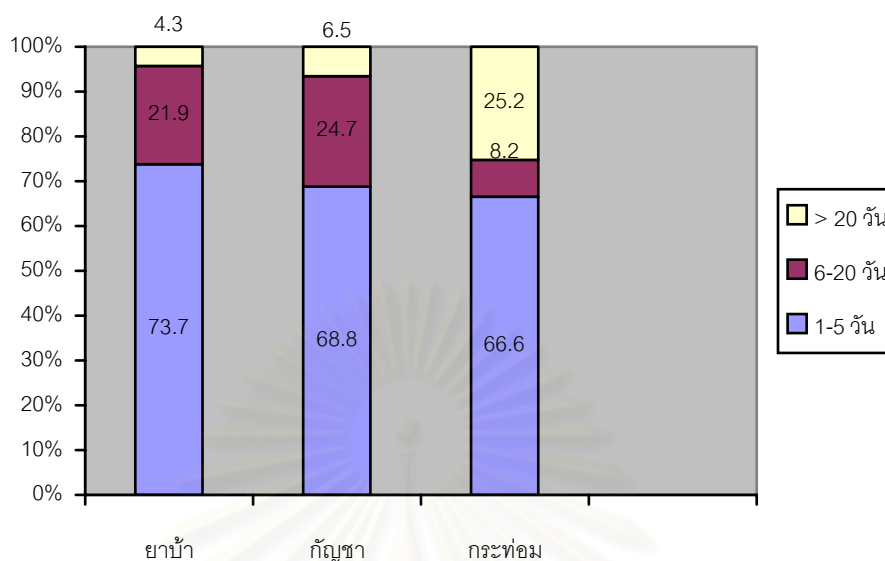
ผู้เข้ายาเสพติดซึ่งเป็นกลุ่มวัยรุ่น (12-24 ปี) มีอัตราร้อยละของผู้ใช้ยาบ้า กัญชา และกระท่อม ในช่วง 30 วัน ที่ผ่านมามากกว่า 20 วัน น้อยกว่ากลุ่มอายุ 25-65 ปี ดังแสดงในภาพ

ร้อยละของผู้เข้ายาเสพติดในช่วง 30 วัน จำแนกตามความถี่ ชนิดยาเสพติดและช่วงอายุ

ช่วงอายุ 12-24 ปี

ช่วงอายุ 25-65 ปี

สำนักงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด (ป.ป.ส.) ยังได้สรุปสถานการณ์ยาเสพติดประเทศไทย 2544 (มกราคม-มิถุนายน 2544) ไว้ว่า ในรอบครึ่งปีแรกของปี 2544 ภาพรวมสถานการณ์ยาเสพติดประเทศไทยมีการดำเนินการแก้ไขปัญหามากมาย ด้านทั้งอุปทานที่มุ่งเน้นมาตรการสกัดกั้นการลักลอบลำเลียงนำเข้ายาเสพติดที่ผลิตจากประเทศเพื่อนบ้าน การปราบปรามผู้ค้าและการแก้ไขปัญหามั่วสุมในพื้นที่ระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งมุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมโดยใช้แนวคิดการผนึกกำลังของคนทั้งประเทศภายใต้คำขวัญ “รวมพลังแผ่นดิน ขจัดสิ้นยาเสพติด” ระดับตำบล/หมู่บ้านมุ่งเน้นการใช้ประชาคม ในส่วนของผู้ค้าจำหน่ายยาเสพติดพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เข้ามาขอจับตัวต่อทางราชการเพื่อเลิกค้ายาเสพติดภายใต้กิจกรรม “ทำความดีเพื่อแผ่นดิน” ส่งผลให้ภาพสถานการณ์ปัญหายาเสพติดมีแนวโน้มดีขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา จากการรวบรวมและวิเคราะห์รายงานการข่าวระดับพื้นที่ ประเมินกลุ่มผู้ค้า ผู้ลำเลียง ผู้เสพยาใหม่มีแนวโน้มไม่เพิ่มขึ้น ในขณะที่กลุ่มเก่าบางส่วนยุติบทบาท หรือรอโอกาสที่จะกลับมาค้าใหม่ ในขณะที่กลุ่มที่ยังคงมีพฤติกรรมอยู่พบว่าการระมัดระวังตัวมากขึ้นกว่าเดิม เฉพาะรายงานการจับกุมผู้ค้ายาบ้ารายสำคัญที่มีของกลางมากกว่า 100,000 เม็ดตลอด 6 เดือนที่ผ่านมาจำนวน 31 คดี รวมจำนวนเม็ดยาบ้า 27,377,015 ล้านเม็ด ปริมาณเม็ดยาบ้าจำนวนมากเกิดขึ้นจากการจับกุมคดีใหญ่จำนวน 2 คดี ได้แก่ คดีจับบนเรือประมงจังหวัดระนอง ช่วงปลายเดือนมกราคม ประมาณ 7.8 ล้านเม็ด และคดีจังหวัดตากช่วงเดือนเมษายนอีกประมาณ 13 ล้านเม็ด สำหรับตลอดปี 2543 มีคดีสำคัญจำนวน 84 คดี รวมเม็ดยาบ้า 48 ล้านเม็ด

ความพยายามของประเทศไทยในอันที่จะระงับยับยั้ง ตลอดจนปราบปรามยาเสพติดย่อมเป็นที่ทราบกันดีทั่วโลก โดยเมื่อเดือนมีนาคม 2532 องค์การปราบปรามยาเสพติดให้โทษของสหรัฐอเมริกาได้กล่าวยกย่องประเทศไทยว่าเป็นประเทศที่ระงับการปลูกฝิ่นและปราบปรามยาเสพติดอย่างได้ผล (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2541:115) ตลอดจนความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาในการปราบปรามผู้ลักลอบค้ายาเสพติดให้โทษอยู่ในระดับที่น่าพอใจ และเมื่อวันที่ 30 มีนาคม ปีเดียวกันนั้น นายลอเรนซ์ สมิท สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสหรัฐฯ สมัยนั้น ซึ่งเป็นประธานคณะทำงานเฉพาะกิจว่าด้วยกิจการยาเสพติดระหว่างประเทศของคณะกรรมการต่างประเทศแห่งสภาผู้แทนราษฎรสหรัฐฯ ได้พบปะกับตำรวจตระเวนชายแดนของไทยที่กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 3 จังหวัดเชียงใหม่ และได้กล่าวขอบคุณที่ได้ดำเนินความพยายามในการยับยั้งยาเสพติดที่ผิดกฎหมายไม่ให้ล้นไหลออกมาจากบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ จากกรณีดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นถึงความจริงใจของรัฐบาลไทยที่ให้ความร่วมมือกับนานาประเทศ ในการปราบปรามยาเสพติดที่เป็นภัยอันตรายร้ายแรง ซึ่งบั่นทอนความเจริญก้าวหน้าของสังคมและเศรษฐกิจโลกให้หมดสิ้นไป (นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์, 2541:115)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะพยายามปราบปรามและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดนับตั้งแต่อดีต ก็ถือได้ว่ายังไม่สามารถทำให้ปัญหาดังกล่าวจบสิ้นไปได้ ดังจะเห็นได้จากแทบทุกวันเรามักจะได้รับข่าวสารจากสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางโทรทัศน์ วิทยู หรือหนังสือพิมพ์ว่ามีการจับกุมผู้ค้ายาเสพติดได้อยู่เสมอเป็นจำนวนมาก แสดงว่ายังมีเยาวชนและประชาชนที่ตกเป็นทาสของยาเสพติดต่างๆ อีกมาก เช่นกัน

ด้วยเหตุนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระองค์ท่านทรงห่วงใยพสกนิกร จึงมีพระกระแสรับสั่งให้ กองบัญชาการทหารสูงสุดดำเนินการเพื่อช่วยแก้ไขปัญหายาเสพติด กองบัญชาการทหารสูงสุดจึงรับพระกระแสรับสั่ง เพื่อวางแผนในการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยกำหนดทิศทางการแก้ปัญหาซึ่งต้องแก้ทั้ง 3 ทาง คือ ทั้งการป้องกัน รักษาและปราบปราม โดยเฉพาะด้านการป้องกัน ซึ่งถือว่าเป็นงานสำคัญที่จะป้องกันไม่ให้เกิดการติดยาเพิ่ม ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ รวมทั้งการบำบัดรักษาก็ต้องทำควบคู่กันไปด้วย เพราะผู้ป่วยที่ติดยาส่วนใหญ่มีผลมาจากจิตใจเป็นหลัก ดังนั้นการแก้ไขปัญหาก็ต้องแก้ที่จิตใจก่อนเป็นอันดับแรก

สถานบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

ระบบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

แบ่งออกเป็น 3 ระบบ ดังนี้

1. ระบบสมัครใจ หมายถึงการที่ผู้ติดยาเสพติดสมัครใจเข้ารับการบำบัดรักษาในสถานพยาบาลต่างๆ ซึ่งดำเนินการรักษาทั้งระบบแพทย์แผนปัจจุบัน และแผนโบราณ
2. ระบบต้องโทษ หมายถึง การที่ผู้ติดยาเสพติดกระทำความผิดและถูกคุมขัง ต้องเข้ารับการบำบัดพิเศษต่างๆ ของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย กรมคุมประพฤติ และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สังกัดศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กระทรวงยุติธรรม
3. ระบบบังคับ หมายถึง การใช้กฎหมายบังคับให้ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพที่จัดตั้งขึ้น ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2534

ขั้นตอนการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเตรียมการ (Pre-Admission)

เป็นการศึกษาประวัติข้อมูล และภูมิหลังผู้ติดยาเสพติด ทั้งจากผู้ขอรับการรักษาและครอบครัว เพื่อซักจงให้คำแนะนำ และกระตุ้นให้ผู้ติดยาเสพติด มีความตั้งใจในการรักษา การดำเนินการโดยการสัมภาษณ์ การลงทะเบียนและวิธีการทางการแพทย์ ได้แก่ การตรวจร่างกาย เอกซเรย์ ตรวจเลือด ตรวจปัสสาวะ ชั่งน้ำหนัก

2. ขั้นถอนพิษยา (Detoxification)

เป็นการบำบัดรักษาอาการทางกาย ที่เกิดจากการใช้ยาเสพติด การดำเนินการโดยให้ยาชนิดอื่นทดแทน เช่น เมธาโดน ยาสมุนไพรร หรือให้เลิกเสพทันทีที่เรียกว่า หักดิบ แบ่งเป็นการถอนพิษแบบผู้ป่วยนอก คือไม่ต้องค้างคนในสถานพยาบาล แต่ต้องรับประทานยาตามเวลาที่กำหนด และแบบผู้ป่วยใน คือ การค้างคนในสถานพยาบาล ซึ่งนอกจากจะถอนพิษยาแล้ว ยังมีการรักษาโรคแทรกซ้อนต่างๆ รวมทั้งการให้ความรู้ด้วย เช่น การดูแลสุขภาพ การป้องกันโรค เป็นต้น

3. ขั้นตอนการฟื้นฟูสมรรถภาพ (Rehabilitation)

เป็นการปรับสภาพร่างกายและจิตใจของผู้เลิกยาให้มีความเข้มแข็ง ปรับเปลี่ยนบุคลิกภาพและพฤติกรรม ให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างปกติ การดำเนินการโดยการใช้กิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การให้คำแนะนำปรึกษา ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม การอบรมธรรมะ การสันตนาการ การฝึกอาชีพ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีรูปแบบอื่นๆ เช่น การฟื้นฟูสมรรถภาพแบบ “ชุมชนบำบัด” ซึ่งเป็นการสร้างชุมชน หรือสังคมจำลองให้ผู้ติดยาเสพติดมาอยู่ร่วมกัน เพื่อให้การช่วยเหลือกันเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ฝึกความรับผิดชอบการรู้จักตนเอง และแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสม เพื่อกลับไปดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติ และการฟื้นฟูจิตใจ โดยใช้หลักศาสนา ได้แก่ การนำผู้เลิกยาเสพติดเข้ารับการอุปสมบท การศึกษาหลักสูตรทางศาสนา เป็นต้น

4. ขั้นการติดตามดูแล (After-Care)

เป็นการติดตามดูแลผู้เลิกยาเสพติดที่ผ่านการบำบัดรักษา ทั้ง 3 ขั้นตอน เพื่อให้คำแนะนำปรึกษา ให้กำลังใจ ทั้งนี้เพื่อมิให้หวนกลับไปเสพยาซ้ำอีก การดำเนินการโดยการเยี่ยมเยียน โทรศัพท์ นัดพบ ใช้แบบสอบถามและการตรวจปัสสาวะหาสารเสพติด

จะเห็นได้ว่า ขั้นตอนและวิธีการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดนั้นมีหลากหลายวิธีการ การนำวิธีการฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานนั้นก็เป็วิธีการหนึ่งที่จะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันเยาวชน

และประชาชนทั่วไปให้ห่างไกลจากยาเสพติดได้ และจะเป็นวิธีรักษาผู้ที่ติดยาให้หายขาดได้ ตามสถิติของรัฐบาลรายงานว่า ผู้ที่เข้ายาเสพติดมีประมาณ 2,700,000 คน ผู้ติดยามี 300,000 คน และรัฐบาลมีการวางแผนว่าในปีนี้จะรักษาคนไข้ติดยาให้ได้ 100,000 คน ซึ่งก็คงแก้ปัญหาได้ส่วนหนึ่งเท่านั้น เพราะในแต่ละปีมีปริมาณคนติดยาเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เข้ายาอยู่ 2,700,000 คน ก็มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้ติดยาได้ ดังนั้น การแก้ปัญหาที่น่าจะได้ผลดี คือ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับนักเรียน นิสิต นักศึกษา เยาวชนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มเสพ จำนวน 2,700,000 คน โดยใช้หลักผสมผสานของสมุนไพร, วินัยทหาร, หลักการแพทย์และวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดปัญญา (Learning by Convincing) และบังคับตัวเองได้ ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ที่เข้ายาเสพติดได้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของกลยุทธ์ในการสื่อสารของวิทยากรในโครงการปฏิบัติธรรม พัฒนาคุณภาพชีวิต ที่จะโน้มน้าวใจให้ผู้เสพยาเสพติดที่เข้ารับการฝึกอบรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เลิกใช้หรือเสพยาเสพติดได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารการฝึกอบรมในโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต
3. เพื่อศึกษาการใช้จิตวิทยาในการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารตามโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

ปัญหานำการวิจัย

1. กระบวนการสื่อสารการฝึกอบรมในโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นอย่างไร?
2. กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญาพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นอย่างไร?
3. ในกระบวนการสื่อสารตามโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต ใช้จิตวิทยาในการสื่อสารอย่างไร?

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาลักษณะของการสื่อสารในกระบวนการฝึกอบรมตามโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต โดยใช้หลักวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งจะศึกษาจากพระวิทยากร ฆราวาส ครูฝึกทหาร แพทย์ ครูอาจารย์ และผู้เข้ารับการบำบัด ที่เข้าร่วมโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต จำนวน 3 ครั้งๆ ละ 300 คน

นิยามศัพท์

การสื่อสาร หมายถึง การถ่ายทอดคำพูด ความคิด ความรู้สึก และการให้ความรู้ ตลอดจนข้อมูลข่าวสารในรูปแบบวัจนภาษาและอวัจนภาษา ได้แก่ สีหน้า ท่าทาง แววตา น้ำเสียง การสัมผัส ไปยังบุคคลอื่น และบุคคลนั้นสามารถรับรู้และเข้าใจความหมายของผู้ส่งสารได้เป็นอย่างดี การสื่อสารนี้เป็นการสื่อสารของพระสงฆ์และฆราวาสที่เป็นวิทยากร กับ ผู้เข้ารับการบำบัดในโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

กระบวนการสื่อสาร หมายถึง กระบวนการที่ความคิด หรือข่าวสารถูกส่งจากแหล่งสารซึ่งในที่นี้ คือกลุ่มวิทยากร ไปยังผู้รับสาร (ผู้เข้ารับการบำบัด) ด้วยเจตนาที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความรู้ และพฤติกรรมบางประการของผู้รับสาร ในที่นี้จะศึกษาถึงองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารทั้งในแง่ของผู้ส่งสาร, สาร, สื่อ, ผู้รับสาร และผลของการสื่อสารในการฝึกอบรมตามโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญาว่าแต่ละองค์ประกอบมีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้โครงการนี้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

กลยุทธ์การสื่อสาร หมายถึง แนวทางการสื่อสารของวิทยากรที่จะสื่อสารที่จะทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดบรรลุเป้าหมายในการเลิก อด ละ จากยาเสพติดได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งมีกลยุทธ์เกี่ยวกับโดยการศึกษากระบวนการสื่อสาร ทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่

- ผู้ส่งสาร คือ คณะวิทยากร และพระวิทยากร
- สาร คือ รหัสสาร
- เนื้อหาสาร คือ การจัดสารที่วิทยากรใช้ทำการสื่อสารกับผู้เข้ารับการบำบัด

- ช่องทางการสื่อสาร คือ วิธีการสื่อสารระหว่างบุคคล การใช้กระบวนการกลุ่ม และการใช้สื่อต่างๆ ในโครงการฯ
- ผู้รับสาร คือ ผู้เข้ารับการบำบัดในโครงการฯ

จิตวิทยาการสื่อสาร หมายถึง วิธีการปรับการสื่อสารในลักษณะต่างๆ ทั้งการใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษาที่วิทยากรใช้สื่อสารกับผู้เข้ารับการบำบัด ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ประสบผลสำเร็จได้

โครงการ หมายถึง โครงการเพื่อบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต โดยใช้หลักการต่างๆ เช่น การใช้ยาสมุนไพร ผักกัญชงอาหาร หลักการแพทย์ และหลักการวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อให้เกิดปัญญา และสามารถสร้างภูมิคุ้มกันเยาวชนและประชาชนทั่วไปให้ห่างไกลยาเสพติดได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้จะช่วยทำให้ทราบถึงกระบวนการสื่อสารรวมถึงกลยุทธ์ต่างๆที่พระวิทยากรและวิทยากรใช้ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ รวมทั้งการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาการฝึกอบรมในลักษณะที่ต้องการผลเช่นเดียวกันนี้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการเพื่อบำบัดยาเสพติดติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา” ได้นำแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบในการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องกระบวนการสื่อสาร
2. แนวคิดและทฤษฎีการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ
3. ทฤษฎีและแนวคิดกระบวนการกลุ่ม
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ ทศนคติ และพฤติกรรม
5. ทฤษฎีความรู้ของพระพุทธรเจ้าและวิธีการคิดอันนำไปสู่สาร
6. แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาวัยรุ่น
7. แนวคิดการตลาดเพื่อสังคม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเรื่องกระบวนการสื่อสาร

คำจำกัดความของกระบวนการสื่อสาร

การสื่อสารเป็นกระบวนการที่ไม่หยุดนิ่ง เป็นกระบวนการที่ถ่ายทอดความหมาย และมีผลกระทบเกิดขึ้นทั้งต่อผู้ส่งสารและผู้รับสาร การสื่อสารเป็นเรื่องเฉพาะตัว และจำเป็นต้องมีการอธิบายความหมายของสัญลักษณ์ที่ใช้เพื่อความเข้าใจของทุกฝ่าย (รจิตลักษณ์ แสงอุไร, 2530 :

7)

แบบจำลองของการสื่อสารช่วยให้เข้าใจกระบวนการ และองค์ประกอบต่างๆ ของการสื่อสารได้ชัดเจนยิ่งขึ้น แม้ว่าแบบจำลองจะมีข้อบกพร่องในแง่ที่ไม่สามารถแสดงให้เห็นความเคลื่อนไหวขององค์ประกอบต่างๆ ได้อย่างที่เป็นจริงก็ตาม แต่ก็ทำให้กระบวนการที่สลับซับซ้อนนั้นเป็นที่เข้าใจได้ง่ายและกระจ่างขึ้น

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Effective Communication) นั้นจะต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ดังนี้ คือ (Hendrix, 1998 : 36)

1. ความน่าเชื่อถือของแหล่งสาร
2. รายละเอียดของเนื้อหา / สาร
3. การใช้วัจนภาษา
4. การใช้วัจนภาษา
5. การสื่อสารแบบ 2 ทาง
6. อิทธิพลของผู้นำความคิดเห็น
7. ผู้ที่มีอิทธิพลในกลุ่ม
8. การเลือกที่จะเปิดรับสาร
9. การมีส่วนร่วมของผู้รับสาร

ตัวแปรทางด้านผู้ส่งสาร

เดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo) เน้นความสำคัญเรื่องการเข้ารหัสและการถอดรหัสในกระบวนการสื่อสาร เบอร์โลได้อธิบายถึงปัจจัยเฉพาะตัวของผู้สื่อสารอีก 5 ประการ ที่มีผลกระทบต่อสื่อสารด้วย ปัจจัยดังกล่าว คือ ทักษะในการสื่อสาร ทักษะคติ ความรู้ ระบบสังคม และวัฒนธรรม

เฮนรี เดวิด ธอโร (Henry David Thoreau) เคยเขียนไว้ว่า “การพูดความจริงนั้นต้องประกอบด้วยคน 2 คน...คนหนึ่งคือคนพูด อีกคนหนึ่งคือคนฟัง” ธอโรได้ย้ำให้เห็นความสัมพันธ์ในธรรมชาติของการสื่อสาร กล่าวอีกนัยหนึ่ง การสื่อสารก็คือความสัมพันธ์ 2 ทาง ระหว่างผู้พูดและฟังนั่นเอง ไม่มีผู้พูดใดจะพูดได้ดี นอกเสียจากว่า เขามีผู้ฟังที่พร้อมจะเชื่อว่าเขาจะพูดได้ดี (จิตลักษณะ แสงอุไร, 2530 : 7)

ความน่าเชื่อถือ นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ปัจจุบัน ได้พยายามวิเคราะห์และหาความหมายว่า อะไรคือคุณสมบัติของ “คนดี” “คนที่น่าเชื่อถือ” หรือคนที่มีบุคลิกที่มีลักษณะดึงดูด (บารมี) ในที่สุดก็สรุปได้ว่า อย่างน้อยที่สุดคุณสมบัติ 5 ประการดังต่อไปนี้ ก็เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือคือ

1. ความสามารถ หรือความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องที่จะพูด
2. บุคลิกลักษณะที่น่าไว้วางใจ
3. ความสำรวมในการวางตัว
4. ความเป็นกันเองและเข้ากับผู้อื่นได้ดี

5. ความเปิดเผย

ความรู้ความสามารถ โดยทั่วไปแล้ว เรามักตัดสินว่า บุคคลใดมีความรู้ความสามารถหรือไม่จากตัวแปรอื่นๆ เช่น ระดับการศึกษา ความทันต่อเหตุการณ์ (ข่าว) หรือไม่ก็ประสบการณ์โดยตรงของเขาเกี่ยวกับเรื่องที่เขาจะพูด สำหรับทางด้านผู้รับสารนั้น จะมีความรู้ความสามารถหรือมีคุณสมบัติเพียงพอที่จะประเมินคุณค่าของผู้ส่งสารได้หรือไม่นั้น ไม่ใช่สิ่งสำคัญ สรุปแล้วก็คือ ถ้าผู้รับสารพิจารณาเห็นว่าผู้ส่งสารมีความรู้ความสามารถ เขาก็จะประสบความสำเร็จในการสื่อสาร

อำนาจรางวัล (Reward Power) การที่ผู้ส่งสารมีสิทธิที่จะให้รางวัล หรือ ความดีความชอบแก่ผู้รับสารในกรณีที่ผู้รับสารปฏิบัติตามที่ผู้ส่งสารขอร้อง การกระทำดังกล่าวเรียกว่าอำนาจรางวัล การให้รางวัลหรือ ความดีความชอบนี้ อาจเป็นรูปธรรม เช่น เงิน-และของมีค่าอื่นๆ หรืออาจเป็นนามธรรมก็ได้ เช่น คำยกย่องชมเชย และความรักใคร่ ดังนี้เป็นต้น อย่างไรก็ตามรางวัลที่ได้รับนี้ ผู้รับจะต้องมีความรู้สึกว่าคุณค่า มิฉะนั้น อำนาจนี้จะมีอิทธิพลต่อเขาน้อยมาก

สาร

สาร คือ เนื้อหา ข้อมูล ข่าว ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ฯลฯ ที่แสดงออกในรูปของ คำพูด หรือ ข้อเขียน เป็นต้น

เดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo) ได้ให้ความหมายของ “สาร” ไว้ว่า “สาร (Message) คือ ผลผลิตของผู้ส่งสารที่ถ่ายทอดความคิด, ความรู้สึก, ความต้องการ, ข่าวสาร และวัตถุประสงค์ของตนที่ปรากฏออกมา (actual physical product of the source) ในรูปของรหัส (code) เช่น เมื่อเราพูดสารก็คือสิ่งที่เราพูด เมื่อเราเขียนสารก็คือสิ่งที่เราเขียน เมื่อเราแสดงกิริยาท่าทาง สารก็คือกิริยาท่าทาง เมื่อเราอ่านหนังสือ สารก็คือข่าว และข้อความในหนังสือพิมพ์ (ปรมะ สตะเวทิน ,2540 : 56)

ตัวแปรทางวัฒนธรรม

การสื่อสารมีหน้าที่หลายประการ อาทิเช่น ชักจูงโน้มน้าวใจ กระจายข่าวสาร คลี่คลายข้อขัดแย้งตลอดจนสนองความต้องการของสังคม แต่การวิจัยทางการสื่อสารส่วนใหญ่ มุ่งเน้นบทบาททางการชักจูงโน้มน้าวใจเป็นประเด็นสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญบางคนถึงกับกล่าวว่า การ

สื่อสารทั้งหมดโดยหลักแล้วคือ การชักจูงใจนั่นเอง โดยเน้นว่า หน้าที่ของครูคือการพยายามชักจูงให้นักเรียนยอมรับความคิดบางอย่าง

องค์ประกอบของสารที่จูงใจ โดยทั่วไป สารประเภทนี้สร้างจากองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ การกล่าวอ้าง (Claim) คำรับรอง (Warrant) และข้อมูล (Data) องค์ประกอบทั้งสามนี้ทำหน้าที่เสริมซึ่งกันและกัน

ตัวแปรทางด้านอวัจนสาร

หน้าที่ของพฤติกรรมเชิงอวัจนะในการสื่อสาร

ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษาสื่อสารกล่าวว่า พฤติกรรมเชิงอวัจนะทำหน้าที่ 6 ประการ ในการสื่อสารได้แก่

1. ชี้ความหมาย พฤติกรรมเชิงอวัจนะมักจะทำหน้าที่ชี้กับอวัจนสาร ตัวอย่างเช่น ครูบอกว่าเวลาทดสอบเหลืออีก 5 นาที แล้วครูก็ยกมือขึ้นให้เห็นนิ้ว 5 นิ้วด้วย เท่ากับเป็นการแสดงชี้กับคำพูด
2. เน้นความหมาย พฤติกรรมเชิงอวัจนะมีหน้าที่เน้นวัจนสารหรือเน้นพฤติกรรมเชิงอวัจนะอื่นๆ เมื่อประธานบริษัทเอามือข้างหนึ่งทูปโต๊ะ ก็เพื่อเน้นความหายของสิ่งที่เขาจะพูด อีกตัวอย่างหนึ่งเมื่อเราเข้าไปใกล้คนที่เราสนใจ เท่ากับเป็นการบอกความเป็นมิตร ซึ่งครั้งแรกจะแสดงออกที่ตาค่อน
3. แทนวัจนสาร เมื่อลูกจ้างมาทำงานสาย สายตาของนายจ้างที่มองมาบอกความหมายได้หลายอย่าง บอกให้รู้ว่านายจ้างกำลังตำหนิ และให้ระวังตัวอย่ามาสายอีก ในทำนองเดียวกันกริยาท่าทางที่อาจารย์เป็นสิ่งที่แทนวัจนสารด้วย
4. กำหนดช่วงวัจนสาร ตัวอย่างที่ดีได้แก่การใช้สายตา การที่เรามองใครตรงๆ เมื่อเราพูดจบประโยคแล้วแสดงว่า เราพร้อมที่จะฟังเขาพูด แต่ถ้าหากหลบตาหันไปทางอื่นเสีย จะทำให้บุคคลผู้นั้นทราบที่เราไม่อยากฟังคำตอบ ทำนองเดียวกับประโยคที่ว่า “ฉันไม่แยแสเขา” (ซึ่งแสดงโดยการยกไหล่) เท่ากับเป็นการใช้ภาษาทางกาย ซึ่งเป็นภาษาท่าทางอย่างหนึ่ง
5. เสริมวัจนสาร การสื่อสารเชิงอวัจนะอาจทำหน้าที่ขยายหรือเพิ่มวัจนสาร การยิ้มและท่าทางที่ผู้กลับจากการเดินทางกำลังเล่าเรื่องของเขา บอกให้ทราบเพิ่มเติมว่าการเดินทาง

เป็นอย่างไร การดูปลั๊กสัมผัสหลังจากที่ได้ทะเลาะกันบอกให้ทราบว่ายากจะคืนดีกัน ซึ่งทำได้ง่ายกว่าการเอ่ยปากขอโทษ

6. ชัดแย้งอวัจนสาร กรณีนี้อาจจะเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ หากพูดอย่างประชดว่า “เป็นรายการที่ดีที่สุดที่เคยดู” คนพูดมีเจตนาใช้น้ำเสียงชัดกับวัจนสารดังกล่าว เด็กที่พูดจะล้าระลึกว่าไม่ได้ทำนาฬิกาแตก กำลังขัดแย้งวัจนสารของตนอย่างไม่ตั้งใจ มีบ่อยครั้งที่เดียวที่การหลอกลวงทำไม่สำเร็จเนื่องจากผู้หลอกลวงไม่รู้จักรู้จักหรือไม่เคยชินกับการสื่อสารเชิงอวัจนนะ

ช่องทางการสื่อสาร/สื่อ

ช่องทางการสื่อสาร คือ ตัวกลางที่ช่วยในการนำส่งสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ช่องทางเปรียบเหมือนทางหรือพาหะระหว่างผู้ร่วมสื่อสาร

เบอร์โล (Berlo) แบ่งช่องทางการสื่อสารออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ช่องทางที่เป็นตัวกลางนำสารจากผู้ส่งสารไปให้ผู้รับสาร ซึ่งได้แก่คลื่นแสง คลื่นเสียง วิทยุ โทรเลข โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ช่องทางเหล่านี้เน้นหนักในเรื่องสื่อทางเทคโนโลยี
2. ช่องทางที่เป็นพาหะของสิ่งที่นำสาร เช่น อากาศ ซึ่งเป็นตัวนำคลื่นเสียงไปสู่ประสาทรับความรู้สึกต่างๆ หรือประสาททั้งห้า (ได้แก่ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การสัมผัส และการลิ้มรส) ช่องทางประเภทนี้พบในกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคล
3. วิธีในการเข้ารหัสและถอดรหัสสาร (Mode of encoding and decoding) เช่นการใช้วิธีพูด การใช้วิธีเขียน เป็นต้น ซึ่งนักทฤษฎีนิเทศศาสตร์โดยทั่วไปไม่ยอมรับ “ช่องทางการสื่อสาร” ในความหมายนี้

เรโอ (Rao) เน้นว่าช่องทางการสื่อสารมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ช่องทางเป็นหน่วยพลังงานมวลสาร (matter-energy unit) ประเภทหนึ่งที่เรียกว่าสื่อ (media)
2. ช่องทางเป็นตัวนำส่งหน่วยพลังงานมวลสาร ซึ่งมีการจัดเป็นระเบียบแบบแผนที่เรียกว่า สารสนเทศ (information)
3. ช่องทางเป็นตัวเชื่อมระหว่างบุคคลที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง

นอกจากนี้เรื่อกกล่าวว่่า ช่องทางการสื่อสารยังมีมิติต่างๆ ซึ่งจะช่วยในการประเมินประสิทธิภาพของช่องทางต่างๆ กัน มิติเหล่านี้คือ 7 C ซึ่งได้แก่

1. ความน่าเชื่อถือของช่องทาง (Channel Credibility) คือความเชี่ยวชาญและความน่าไว้วางใจของช่องทางในสายตาหรือความรู้สึกของผู้รับสารบ่อยครั้งที่ความน่าเชื่อถือของช่องทางเชื่อมโยงกับลักษณะของผู้ส่งสารและผู้รับสารโดยตรง ตัวอย่างเช่น จากการวิจัยในสหรัฐอเมริกาพบว่าคนในสังคมซึ่งมีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจสูงมักมองสิ่งตีพิมพ์ว่าน่าเชื่อถือกว่าในขณะที่คนที่มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจต่ำจะมองว่าโทรทัศน์น่าเชื่อถือกว่า

2. ปฏิกริยาตอบสนองจากช่องทาง (Channel Feedback) คือโอกาสที่ช่องทางเปิดให้ผู้รับสารตอบสนองได้ทันทีและเต็มที่กว่าการสื่อสารผ่านสื่อมวลชน เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในช่องทาง (Channel Involvement) คือความพยายามที่จะต้องใช้ประสาทรับรู้ต่างๆ ทั้งหมดในการเข้าใจสารหรือข้อมูลที่ใดจากช่องทางการสื่อสารนั้นๆ การสื่อสารแบบซึ่งหน้าเปิดโอกาสนี้มากที่สุด ขณะที่สื่อประเภทสิ่งตีพิมพ์เปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด

4. โอกาสในการใช้ช่องทาง (Channel Availability) คือ โอกาสที่จะใช้ช่องทางเพื่อเข้าถึงผู้รับสารกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในบางภูมิภาคอาจหาโอกาสใช้ช่องทางบางอย่างได้ยาก เช่น ในเขตที่มีประชากรมากหรือมีฐานะยากจนไม่เหมาะสมที่จะใช้สื่อโทรทัศน์ หรือในเขตที่มีคนอ่านหนังสือไม่ออกเป็นส่วนใหญ่ไม่ควรใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์ เป็นต้น

5. ความสามารถในการเก็บรักษาของช่องทาง (Channel Permanency) คือ ความคงทนของช่องทางสื่อสารในการถ่ายทอดและคงรักษาสารเป็นเวลานาน สิ่งตีพิมพ์มีมิตินี้สูง ในขณะที่วิทยุและโทรทัศน์มีความสามารถในการเก็บรักษาสารได้สูงขึ้นไปในอดีตเพราะเราสามารถบันทึกเสียงหรือภาพได้

6. กำลังการแพร่กระจายของช่องทาง (Channel Multiplicative Power) คือ ศักยภาพของช่องทางในการครอบคลุมพื้นที่ที่ต้องการสื่อสารให้แพร่กระจายขยายออกไปด้วยความเร็วและเวลา สื่อสารมวลชนสามารถแพร่กระจายสารทำให้สารนั้นเข้าถึงผู้รับสารจำนวนมากในเวลาเดียวกัน แต่มิติในเรื่องนี้ของการสื่อสารแบบซึ่งหน้าอยู่นั้ต่ำ

7. การเสริมการทำงานของช่องทางอื่น (Channel Complementarity) คือ ศักยภาพของช่องทางในการเสริมงานด้านการสื่อสารของช่องทางอื่นๆ ทั้งสื่อมวลชนและช่องทางการสื่อสารระหว่างบุคคลได้ถูกพิสูจน์แล้วว่ามีความสัมพันธ์กันสูงในมิตินี้ เพราะต่างสามารถเสริมการทำงานของกันและกัน

ผู้รับสาร

ในการสื่อสารที่มีประสิทธิผลนั้น ผู้ส่งสารจะเป็นที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับตัวผู้รับสาร เพื่อทราบถึงองค์ประกอบต่างๆ ของผู้รับสารที่มีผลต่อการรับรู้และการตีความสารที่ได้รับ ทั้งนี้เนื่องจากความหมายของสารมิได้อยู่ที่ตัวสารเอง แต่อยู่ที่การตีความของผู้รับสาร ยิ่งผู้ส่งสารมีความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับผู้รับสารมากเท่าใด โอกาสที่การสื่อสารนั้นจะประสบความสำเร็จย่อมมีมากขึ้น

การสื่อสารในแต่ละระดับและในแต่ละสถานการณ์ อาจมีจุดเน้นในการวิเคราะห์ผู้รับสารต่างกัน เช่น ขณะทำการสื่อสารแบบซึ่งหน้า (Face-to-Face Communication) ผู้ส่งสารอาจสามารถวิเคราะห์ความสนใจ และอวัจนภาษาของผู้รับสารได้ แต่ผู้ส่งสารไม่อาจทำได้ในการสื่อสารมวลชน หรือครูซึ่งกำลังสื่อสารเพื่อให้ความรู้แก่นักเรียนอาจสนใจที่จะทราบถึงระดับความรู้และประสบการณ์ของนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ มากกว่าที่จะวิเคราะห์ความต้องการและทัศนคติของผู้รับเหมือนเช่นการโฆษณา หรือการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจอื่นๆ โดยทั่วไป ผู้ส่งสารอาจศึกษาและวิเคราะห์ผู้รับสารในแง่ต่างๆ ต่อไปนี้ คือ

1. ลักษณะทางกายภาพหรือทางประชากรศาสตร์และทางเศรษฐกิจสังคม (Physical / Demographic and Socioeconomic) ประเด็นวิเคราะห์ได้แก่ วัย รูปร่าง หน้าตา ระดับการศึกษา และสาขาการศึกษา ประสบการณ์ ภูมิหลังทางครอบครัว อาชีพ รายได้ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม บทบาทและสถานภาพทางสังคม/ตำแหน่ง ชมรมหรือสโมสรที่เป็นสมาชิกอยู่ เป็นต้น

2. ลักษณะทางจิตวิทยา (Psychological) ประเด็นวิเคราะห์ได้แก่ ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม แรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจ ความต้องการ ความคาดหวัง ความสนใจ อารมณ์และความรู้สึก สมาธิ อคติหรือความโน้มเอียง ความเข้าใจ ความไหวรู้รู้สึก เป็นต้น

3. ลักษณะบุคลิกนิสัย (Personality / Characteristics) ประเด็นวิเคราะห์ได้แก่ เปิดตัว ปิดตัว ใจกว้าง ใจแคบ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ดีใจรัก รักความก้าวหน้า เชื้อยชา พุดเก่ง พุดน้อย มีลักษณะเผด็จการ/เป็นประชาธิปไตย มีความเชื่อมั่นในตนเอง/ขาดความเชื่อมั่น เป็นต้น

4. ประเภทของผู้รับสาร ประเด็นวิเคราะห์ได้แก่ สมัครใจหรือสนใจที่จะสื่อสารด้วย ถูกเกณฑ์หรือมอบหมายให้มาฟังหรือสื่อสารด้วย สัญจรไปมาและสนใจเพียงชั่วคราว

ทั้งนี้การวิเคราะห์ผู้รับสารอาจทำได้ในระยะเวลาต่างๆ ตั้งแต่ก่อนการสื่อสาร ระหว่างการสื่อสาร และหลังการสื่อสาร

ผลของการสื่อสาร

ผลของการสื่อสาร หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างและหลังการสื่อสารซึ่งมาจากการตีความสารที่ได้รับของผู้รับสาร หรือสิ่งที่แสดงว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารมีการรับรู้ความหมายของสารในกระบวนการสื่อสารร่วมกันหรือไม่และมากน้อยเพียงใด

การสื่อสารไม่ว่าจะเกิดขึ้นโดยเจตนาหรือไม่ย่อมเกิดผลอันเนื่องมาจากการตีความของผู้รับสารเสมอ ผลที่เกิดขึ้น “ระหว่าง” ที่การสื่อสารหนึ่งยังไม่จบสิ้น เช่น คู่สนทนาหัวเราะเยาะคำพูดของผู้พูด ผู้พูดเห็นว่าคู่สนทนาเป็นคนไม่รู้จักรู้จักให้เกียรติผู้อื่นจนเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อคู่สนทนา และมีผลต่อเนื่องทำให้การสื่อสารจบสิ้นลงอย่างไม่มีมิตรไมตรีต่อกัน หรือหากคู่สนทนาหรือผู้ฟังสังเกตเห็นปฏิกิริยาของผู้พูดเมื่อตนหัวเราะก็อาจขอโทษผู้พูดทำให้ผู้พูดเข้าใจคู่สนทนาในแง่ดีขึ้น และการสื่อสารจบลงอย่างเป็นมิตรต่อกัน แต่โดยทั่วไปเมื่อพูดถึง “ผลของการสื่อสาร” นักวิชาการส่วนใหญ่ มักหมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นหลังการสื่อสารหนึ่งๆ จบสิ้นลงแล้ว จากคำนิยามหลังนี้ ผลของการสื่อสารจึงมีความหมายอย่างน้อย 3 อย่างด้วยกัน คือ

1. หลังการสื่อสาร เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งอย่างใดในกระบวนการสื่อสารหรือไม่อย่างไร
2. อันเนื่องมาจากการสื่อสารนั้น ผู้ส่งสารสามารถสร้างอิทธิพลบางอย่างเหนือตัวผู้รับสารได้หรือไม่ อย่างไร
3. การสื่อสารประสบความสำเร็จตามที่ผู้ส่งสารมุ่งหวังไว้หรือไม่อย่างไร

การสื่อสารหนึ่งๆ ประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อ การตีความหมายสารที่ได้รับของผู้รับสารสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของผู้ส่งสารหรืออีกนัยหนึ่งคือ จุดมุ่งหมายของผู้รับสารตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้รับสาร (ความหมายที่ผู้ส่งสารตั้งใจส่งไป)

วัตถุประสงค์ของการสื่อสารมีมากมายต่างกันผลของการสื่อสารที่คาดหวังก็ย่อมต่างกันไปด้วย ดังแสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

จุดมุ่งหมายของผู้ส่งสาร	สิ่งที่เกิดขึ้นในตัวผู้รับสาร
1. เพื่ออธิบาย บรรยาย เล่า สอน แจ้งให้ทราบ (to inform)	เข้าใจ ได้ข้อมูล มีความรู้ รับทราบ
2. เพื่อโน้มน้าวหรือชักจูงใจ (to persuade)	คล้อยตามเกิดการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม หรือการกระทำ การลงมือปฏิบัติ
3. เพื่อจรรโลงใจ (to inspire)	เกิดอารมณ์คล้อยตาม มีความรู้สึกชื่นชม จิตใจถูกยกระดับสูงขึ้น
4. เพื่อผ่อนคลายหรือให้ความบันเทิง (to entertain)	สนุก รื่นเริง คลายความตึงเครียด

ผลของการสื่อสารจึงอาจเป็นผลทางด้านความนึกคิดหรือปัญญา (Cognitive or Intellectual) ด้านอารมณ์และความรู้สึก (Affective) และด้านพฤติกรรมหรือการกระทำ (Behavioral)

ผลของการสื่อสารอาจเกิดขึ้นโดยที่ผู้ส่งสารหรือผู้รับสารไม่ได้เจตนา เช่น ผู้แสดงจำบทไม่ได้จึงร้องไห้กับการล้มเหลวของตัวเอง แต่ผู้ชมกลับประทับใจคิดว่าแสดงได้ถึงบทบาท เป็นต้น หรืออาจเกิดขึ้นด้วยเจตนาของทั้งสองฝ่ายร่วมกัน

ผลของการสื่อสารอาจปรากฏให้เห็นเด่นชัด (Manifest) เช่น แม่บ้านตกลงซื้อของจากพนักงานขายและเกิดขึ้นในระยะเวลาอันสั้น (short-termed) หรือยาว (long-termed) หรืออาจซ่อนเร้นแอบแฝงไว้ (talent)

การสื่อสารอาจส่งผลกระทบต่อตัวบุคคล หรือส่งผลกระทบต่อกลุ่ม องค์กร สังคม ประเทศชาติ หรือต่อคนทั้งโลก

ในการวิจัยเรื่องผลของการสื่อสาร (Effect Analysis) นอกเหนือจากการศึกษาประเภทและชนิดของผลเหล่านี้แล้ว ยังมีความสนใจที่จะวิเคราะห์ว่า มีเงื่อนไขและปัจจัยอะไรบ้างที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับผลของการสื่อสาร การวิจัยที่ผ่านมามักจะพบว่าตัวแปรทุกตัวในกระบวนการสื่อสารมีส่วนเกี่ยวข้องกับผลเสมอ เช่น ความเชื่อถือของผู้ส่งสาร ลักษณะที่ดึงดูดใจของสาร ความต้องการของผู้รับสาร วิธีการเผยแพร่ ช่องทางที่ใช้เผยแพร่ ฯลฯ รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านั้น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ในอีกด้านหนึ่ง วิทยาการสาขาอื่นๆ ก็ได้มีส่วนในการอธิบายเรื่องผลของการสื่อสารด้วย เช่น คนเราใช้เหตุผลหรือใช้อารมณ์ในการยอมรับอิทธิพลจากสื่อมวลชน เป็นต้น

ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ (Persuasion Theory)

ความหมาย

การสื่อสาร คือ กระบวนการที่บุคคลหนึ่งถ่ายทอดสารไปยังอีกบุคคลหนึ่ง และบุคคลหลังมีปฏิกิริยาตอบโต้ ปราบฏกการณ์นี้เป็นเรื่องของสัญลักษณ์ (คือใช้เครื่องหมายทั้งที่เป็นภาษา คำพูดและภาษาไม่ใช่คำพูด) และการมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) นั่นคือ การมีปฏิกิริยาตอบโต้ระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสาร (W.Brembeck and S.Howell อ้างถึงในอรุวรรณ ปิรันธิโอวาท, 2537)

ปรมา สตะเวทิน (2529) ได้ให้ความหมายของการสื่อสาร (Communication) ว่าหมายถึง กระบวนการถ่ายทอดสาร (Message) จากบุคคลฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าผู้ส่งสาร (Source) ไปยังบุคคลอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเรียกว่าผู้รับสาร (Receiver) โดยผ่านสื่อ (Channel)

การโน้มน้าวใจ มิลเลอร์ และเบอร์กูน (Miller and Burgoon, 1944) ให้คำอธิบายว่าการโน้มน้าวใจใช้เมื่อผู้โน้มน้าวใจตั้งใจที่จะมีอิทธิพลหรือผู้ได้รับการโน้มน้าวใจ

ไซมอน (Simons) สรุปความหมายของการโน้มน้าวใจว่า หมายถึง การสื่อสารของมนุษย์ที่สร้างขึ้นเพื่อให้มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น โดยการเปลี่ยนความเชื่อ ค่านิยมหรือทัศนคติ

โดยสรุปกล่าวได้ว่า การโน้มน้าวใจมีลักษณะที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1. ผู้โน้มน้าวใจมีความตั้งใจที่จะมีอิทธิพลบางประการเหนือผู้ถูกโน้มน้าวใจ
2. โดยปกติผู้ถูกโน้มน้าวใจจะมีทางเลือกมากกว่าหนึ่ง และผู้โน้มน้าวใจจะพยายามชักจูงผู้ถูกโน้มน้าวใจให้ยอมรับทางเลือกที่ตนเสนอ
3. สิ่ง que ผู้โน้มน้าวใจต้องการ คือ การเปลี่ยนแปลง หรือการสร้างหรือการดำรงไว้ซึ่งความคิดเห็น ทศนคติ ค่านิยม และความเชื่อของผู้ถูกโน้มน้าวใจ ซึ่งจะส่งผลต่อบัจจัยอื่น อันได้แก่ อารมณ์ พฤติกรรม เป็นต้น

องค์ประกอบพื้นฐานของการโน้มน้าวใจ

มองจากภายนอกของผู้รับสาร องค์ประกอบในการโน้มน้าวใจมีอยู่ 4 ประการ คือ

1. ความแตกต่างภายในผู้ส่งสาร

ผู้ส่งสารแต่ละคนมีบัจจัยต่างๆ กัน ซึ่งทำให้มีความน่าโน้มน้าวใจไม่เหมือนกัน อาทิ ความน่าเชื่อถือ อำนาจทางสังคม บทบาทในสังคม สัมพันธภาพกับผู้รับสาร และลักษณะทางประชากรอื่นๆ เช่น อายุ เพศ อาชีพ

2. ความแตกต่างภายในสาร

สารแต่ละชนิดจะมีความน่าโน้มน้าวใจแตกต่างกัน การพูดหรือการเขียน มีความโน้มน้าวใจไม่เหมือนกัน ความแตกต่างในหัวข้อหรือเนื้อหาของสาร ลักษณะของการโน้มน้าวใจที่ใช้ การจัดเรียงเรียงสาร ข้อโต้แย้งที่ใช้ ภาษา ตลอดจนลักษณะของท่วงทำนองลีลา

3. ความแตกต่างของสื่อ

ความน่าโน้มน้าวใจของสารจะแตกต่างกัน เมื่อเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลเปรียบเทียบกับ การสื่อสารโดยผ่านสื่อ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ เป็นต้น

4. ความแตกต่างภายในสภาพการณ์

สภาพการณ์ที่มีบุคคลหนึ่งบุคคลใดหรือขาดบุคคลหนึ่งบุคคลใด ความคุ้นเคยหรือไม่คุ้นเคยของผู้รับสารต่อสภาพการณ์หนึ่งๆ การมีตัวเร้าบวกหรือลบในสถานการณ์ เช่น การโน้มน้าว

นำใจให้บริจาคเงินโดยสัมพันธ์ของคนคอยถ่ายภาพรายล้อมอยู่อาจจะเป็นตัวเร้าบวกในการโน้มน้าวใจก็เป็นได้

สำหรับตัวผู้รับสารเอง การที่ผู้รับสารคนหนึ่งๆ จะมีความละเอียดอ่อน (Susceptible) ต่อการถูกโน้มน้าวใจเพียงใด อาจพิจารณาได้จาก

- ลักษณะของประชากร ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ การศึกษา อาชีพ
- ทรรศนะ และทัศนคติ
- ความรู้ซึ่งผู้รับสารมีเกี่ยวกับสารนั้นๆ
- ลักษณะด้านอารมณ์
- ความสำคัญที่ผู้รับสารให้แก่หัวข้อหนึ่งๆ
- วิธีการที่ผู้รับสารรับรู้สภาพการณ์หนึ่งๆ

ตารางวิเคราะห์ของการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ

เพื่อที่จะดำเนินการวิจัย เรื่องการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ ให้เป็นไปได้อย่างมากที่สุดนักวิชาการชื่อศาสตราจารย์วิลเลียม แมคกายร์ (William McGuire, 1968) ได้เสนอตารางวิเคราะห์ของการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ ในที่นี้ตารางวิเคราะห์แมคกายร์ได้จัดแบ่งตัวแปรออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ตัวแปรอิสระ คือ การสื่อสารซึ่งจะเป็นแถว ในตารางวิเคราะห์ด้วยวิธีนี้ เราสามารถศึกษาความสัมพันธ์ของการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจในกรองการทำงานที่เราสร้างขึ้น

แบบจำลองที่เรานำมาใช้เป็นต้นแบบในการวิเคราะห์ คือ แบบจำลองของลาสเวลล์ (1948) ซึ่งได้วิเคราะห์กระบวนการสื่อสารของตารางวิเคราะห์ ซึ่งเราจะจัดให้เป็นแหล่งสาร สารสื่อ ผู้รับสาร เป้าหมายที่ประสงค์หรือประสิทธิผล เราสามารถอธิบายแต่ละองค์ประกอบได้ดังนี้

1. แหล่งสาร (Source)

ตัวแปรนี้ จะหมายถึง ลักษณะของแหล่งสารตามที่ถูกมองเห็น สังเกตหรือรับรู้ เช่น ความน่าเชื่อถือ ความตั้งใจของเจ้าที่จะโน้มน้าวใจหรือความคล้ายคลึงกันระหว่างตัวเขากับผู้รับสาร

2. สาร (Message)

ตัวแปรนี้ จะรวมเนื้อหาและโครงสร้างของสิ่งที่พูด/เขียน ลักษณะของการจูงใจที่ใช้การสรุปทำอย่างชัดเจนหรือไม่ คำโต้แย้งจากฝ่ายตรงข้ามมีการโต้ตอบอย่างไร ลำดับของการเสนอสารเป็นอย่างไร

3. สื่อ (Channel)

หรือช่องทางการสื่อสารเกี่ยวข้องกับสื่ออิเล็กทรอนิกส์ และชนิดของสื่อที่ใช้ เช่น เน้นการฟังหรือเน้นการพูด

4. ผู้รับสาร (Receiver)

ตัวแปรนี้อาจจะศึกษาลักษณะของผู้รับสาร เช่นบุคลิกภาพและความสามารถ ระดับของการมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารของผู้รับสาร

จุดจูงใจในสาร (Message appeals)

ผู้ส่งสารต้องรู้จักจุดจูงใจในสาร จุดจูงใจในสารอาจจะเป็นทางด้านชีววิทยา (ความต้องการทางด้านสรีระ) หรือเป็นจุดจูงใจที่เกิดจากการเรียนรู้ (Learned Motives) แต่การด้นมน้าวใจจะได้ผลดียิ่งขึ้นถ้ามีจุดจูงใจที่ผู้รับสารสามารถเชื่อมโยงได้กับกรอบอ้างอิงของตัวเอง จุดจูงใจที่ใช้กันทั่วไปได้แก่ (อรวรรณ ปิลาธนโหวาท, 2537)

1. จุดจูงใจโดยใช้ความกลัว (Fear appeals) มีการศึกษาด้านการใช้จุดจูงใจโดยใช้ความกลัว ปรากฏว่าความกลัวในระดับต่ำมีผลในทางโน้มน้าวใจมากกว่าความกลัวในระดับสูง ถ้าความกลัวมีมากเกินไปแล้ว ผู้รับสารอาจจะเกิดความกระวนกระวาย ฉะนั้นแทนที่เขาจะสนใจในสารเขาจะสนใจในความกระวนกระวายของเขาแทน นั่นก็คือ ถ้าผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือสูงเขาสามารถใช้ความกลัวในระดับสูงมาโน้มน้าวใจ ถ้าผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือต่ำ ผู้ส่งสารสามารถใช้ความกลัวในระดับต่ำมาโน้มน้าวใจ นอกจากนี้ยังค้นพบว่า ความสัมพันธ์ของหัวข้อของการโน้มน้าวใจก็สัมพันธ์กับระดับความกลัวที่จะใช้กับผู้รับสาร คือ ถ้าผู้รับสารรู้สึกตัวตัวเองเกี่ยวข้องกับหัวข้อนั้น ผู้ส่งสารอาจใช้ความกลัวในระดับสูงมาโน้มน้าวใจได้

ตัวแปรที่จะอธิบายประสิทธิผลของการใช้ความกลัวในการโน้มน้าวใจมีหลากหลาย เช่น ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร ความสำคัญของเนื้อหาที่มีต่อผู้รับสาร บุคลิกภาพของผู้รับสาร เป็นต้น

2. จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ (Emotional appeals) นักวิจัยชาวตะวันตกได้ทำการทดลองและพบว่า สารที่ใช้อารมณ์จะโน้มน้าวใจได้มากกว่าสารที่ไม่ได้ใช้อารมณ์ ตามปกติการโน้มน้าวใจโดยใช้อารมณ์จะมีวิธีการดังต่อไปนี้

2.1 การใช้ภาษาที่เจืออารมณ์เพื่อบรรยายสถานการณ์หนึ่งสถานการณ์ใด

2.2 การเชื่อมโยงความคิดที่เราเสนอใหม่กับความคิดเก่า ความคิดเก่าบางอย่างเป็นที่รังเกียจเด็ดขันธ์ ถ้าผู้ส่งสารสามารถเชื่อมโยงความคิดใหม่นี้ได้กับความคิดเก่าก็อาจจะจูงใจทางอารมณ์ให้ผู้รับสารคล้อยตามได้

2.3 การเชื่อมโยงความคิดที่เสนอเข้ากับอวัจนสารที่สามารถเร้าอารมณ์ได้

2.4 การทำให้วันสารและวัจนสาร สอดคล้องกันโดยผู้ส่งสาร กรณีนี้เป็นกรณีพิเศษสำหรับการพูด ถ้าผู้พูดพูดเรื่องที่ต้องใช้อารมณ์เข้าเจือปน ผู้พูดต้องมีอากัปกริยาท่าทางน้ำเสียงประกอบด้วย ผู้ฟังจึงจะคล้อยตาม เช่น การพูดปลุกใจให้รักชาติ พูดให้สะเทือนใจ

3. จุดจูงใจโดยใช้ความโกรธ (Anger appeals) วิธีนี้ผู้ส่งสารสร้างความโกรธหรือความขบข่องใจแก่ผู้รับสารและวิธีแก้ไข

4. จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ขัน (Humorous appeals) วิธีนี้โน้มน้าวใจโดยการลดความเครียด อาจทำได้โดยวิธีเขียนประชดแดกดัน

5. จุดจูงใจโดยใช้รางวัล (Rewards as appeals) ปกติแล้วสารที่ตอบสนองของความต้องการของผู้รับสาร จะประสบความสำเร็จมากกว่าสารที่ไม่ได้ให้คำสัญญาสิ่งใดกับคนฟัง ยิ่งสารมีรางวัลหรือสิ่งตอบแทนมากก็ยิ่งเรียกร้องความสนใจ หรือจูงใจคนฟังได้มาก

ในการวิเคราะห์การโน้มน้าวใจผู้ฟัง ผู้วิเคราะห์ควรจะต้องมีความเข้าใจในจิตวิทยาขั้นพื้นฐานในความต้องการของผู้รับสาร นั่นคือ เข้าใจว่าผู้รับสารมีแรงจูงใจหรือแรงผลักดันอะไรบางอย่างในการจะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เอ เอช มาสโลว์ (A.H.Maslow) ได้จำแนกความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น (Maslow's Hierarchy of Needs) เรียงลำดับตามความต้องการขั้นพื้นฐานคือ

1. ความต้องการด้านสรีระ (Psychological Needs) คือการที่มนุษย์จะทำการหนึ่งสิ่งใด เพราะต้องการอาหาร น้ำ การสืบพันธุ์ การสร้างสภาวะสมดุลให้เกิดขึ้นกับสิ่งรอบข้างความต้องการนี้ก่อน จึงจะสนใจในความต้องการขั้นสูงขึ้นไป

2. ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety needs) มนุษย์ต้องการโลกซึ่งมีระเบียบ ทุกสิ่งดำเนินไปตามระบบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทันทีทันใดโดยมิได้คาดฝัน เหตุการณ์คุกคามก่ออันตรายเป็นสิ่งที่มีมนุษย์หลีกเลี่ยง

3. ความต้องการที่จะผูกพันด้วยสถาบันและเป็นที่รัก (Belongingness and love needs) เป็นความต้องการที่เกิดขึ้น หลังจากที่มนุษย์ได้เข้าร่วมสังคมกับมนุษย์คนอื่นๆ มนุษย์ต้องการเป็นที่รักของครอบครัว ของญาติ และของมิตรสหาย ต้องการมีความรู้สึกว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งในองค์กรหรือสถาบันที่ตนสังกัดอยู่

4. ความต้องการที่จะเปลี่ยนเป็นที่นับถือยกย่องในวงสังคม (Esteem needs) มนุษย์ชอบที่จะมีความเคารพในตนเอง ให้เกียรติตนเอง และในขณะเดียวกันเขาต้องการได้รับเกียรติและความยกย่องในตัวเขาจากบุคคลอื่นด้วย มนุษย์ต้องการสถานภาพและต้องการให้คนอื่นตระหนักในความสำคัญของเรา

5. ความต้องการสัมฤทธิ์ผลในอุดมคติที่ตนเองตั้งไว้ (Self-actualization) มนุษย์แม้เมื่อมีความประสงค์ในความต้องการทั้งหลายแล้ว ยังมีความปรารถนาที่จะเป็นอย่างที่ตนเองได้ใฝ่ฝันเอาไว้

เป้าหมายที่ประสงค์ (Destination)

หมายถึง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลของการสื่อสาร เช่น ผลระยะสั้นเปรียบเทียบกับผลระยะยาว การเปลี่ยนแปลงทางด้านทฤษฎี ซึ่งแสดงให้เห็นทางคำพูดเปรียบเทียบกับการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม

ตัวแปรตาม ก็เช่นเดียวกับตัวแปรต้น คือ สามารถแยกแยะออกเป็นแต่ละส่วน แมกกายร์มองการเปลี่ยนแปลงทัศนคติว่าเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม 5 ลำดับขั้น คือ ความตั้งใจหรือความสนใจ (Attention) ความเข้าใจ (Comprehension) การยอมรับผิดชอบต่อสาร (Yielding) การเก็บจำสารไว้ (Retention) และการกระทำ (Action) ผู้รับสารต้องผ่านขั้นตอนไปที่ละขั้นเพื่อที่ว่าการสื่อสารจะสามารถโน้มน้าวใจได้ครบถ้วนกระบวนการและในสภาพการณ์เกิดขึ้นตอนแรกๆ จะต้องเกิดขึ้นก่อนเพื่อที่ขั้นตอนต่อไปจะเกิดขึ้นได้

หลักการสร้างอิทธิพลเพื่อให้เกิดการจูงใจคล้อยตาม

นอกจากจุดจูงใจต่างๆ แล้ว หลักการสร้างอิทธิพลเพื่อให้เกิดการจูงใจคล้อยตาม ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. กฎว่าด้วยพันธะผูกพันและการทำตนให้สอดคล้อง (Principle of commitment and consistency) เช่น เราเป็นคนติดเหล้าติดบุหรี่ และเราไปประกาศว่าจะเลิกดื่มเหล้าหรือในที่สาธารณะ มีผู้คนได้ยินมากมาย เราเชื่อมั่นในคำสัญญาที่ให้ไว้ ก็พยายามปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับที่ลั่นวาจาไว้
2. กฎว่าด้วยสังคมยอมรับ (Principle of social proof) สิ่งใดที่สังคมปฏิบัติ หรือยอมรับ สิ่งนั้นก็จะจูงใจให้เราคล้อยตาม
3. อิทธิพลของน้ำเสียง ด้อยค่าถ่ายทอดความคิด แต่เสียงถ่ายทอดอารมณ์ สิ่งสำคัญกว่าคำพูดที่เราใช้ก็คือวิธีการที่เราใช้เสียงในการพูด
4. คำพูดเกิดภาพ การพูดให้เกิดภาพช่วยให้แนวความคิดของผู้พูด ฟุ้งเข้าสู่จิตใจของผู้ฟังได้อย่างรวดเร็ว
5. คำพูดง่ายๆ สามารถเข้าใจได้ทันที เป็นคำพูดที่เหมาะสมกับพื้นฐานของผู้ฟัง

การพิจารณาผลของการโน้มน้าวใจ

ผลของการโน้มน้าวใจ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผลของการสื่อสาร หมายถึง “การเปลี่ยนแปลง” หรือ “ข้อแตกต่าง” (change or discrepancy) ซึ่งเกิดขึ้นกับบุคคล หรือกลุ่มบุคคล อันเนื่องมาจากข่าวสาร (message) ที่ได้รับ (บุญเลิศ สุขดิลก อ้างถึงใน พรสิทธิ์ พัฒนานุรักษ์, 2531) ความหมายของผลของการสื่อสาร อาจขยายไปสู่ประเด็นของการที่ผู้ส่งสารต้องการให้สารที่มีอิทธิพล หรือ ก่อให้เกิดผลบางอย่างต่อผู้รับสารตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และบางครั้งผลของการสื่อสาร อาจรวมถึงการที่ผู้รับสารเกิดการยอมรับ หรือปฏิบัติตามสารที่ผู้ส่งสารทำการสื่อสาร โรเจอร์ (Rogers, 1971) ได้กล่าวไว้ว่า การสื่อสารมีผลต่อบุคคลที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ผลของการสื่อสารที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือข้อแตกต่างในตัวผู้รับสารอันเนื่องมาจากสารที่ผู้สื่อสารทำการสื่อสาร/ผลต่อความรู้ความเข้าใจ (cognitive and comprehensive)

2. ผลของการสื่อสารที่ผู้ส่งสารมุ่งก่อให้เกิดอิทธิพลต่อผู้รับสาร โดยผู้ส่งสารคาดหวังว่าสารที่ตนส่งไปนั้นจะมีอิทธิพลต่อผู้รับสาร ผลต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นทัศนคติ และค่านิยม (opinion, attitude and value change)

3. ผลของการสื่อสารในด้านสัมฤทธิ์ผล การสื่อสารโดยผู้รับสารสามารถรับรู้ความหมายของสาร ตามที่ผู้ส่งสารทำการสื่อสารไปนั้น ผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behavior or action changing)

เราจะประเมินผลการโน้มน้าวใจได้โดยดูความสำเร็จที่ไล่ขึ้นไป

<u>ไม่มีผล</u>	<u>สำเร็จโดยสมบูรณ์</u>
พฤติกรรมของผู้รับสารไม่มี	ความตั้งใจ และสารของผู้ส่ง
ความสอดคล้อง(ที่วัดได้) กับความ	สารสอดคล้องทุกประการกับ
ตั้งใจของผู้ส่งสารและสาร	พฤติกรรมของผู้รับสาร

ผลของการโน้มน้าวใจจะเกิดขึ้นในลักษณะต่อเนื่องกัน กล่าวคือ เมื่อผู้รับสารได้รับข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องหนึ่ง ก็จะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนั้น และขั้นสุดท้ายก็จะก่อให้เกิดพฤติกรรมที่จะกระทำต่อเรื่องนั้นๆ ในที่สุด

การวิจัยในครั้งนี้เกี่ยวข้องกับกับการสื่อสารของผู้ส่งสาร (วิทยากร) ที่ทำการสื่อสารด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้มีผลต่อผู้รับสาร (ผู้เข้ารับการบำบัด) ในการตัดสินใจเลิกยาเสพติด ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ส่งสารจะต้องใช้ทักษะในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับผู้รับสาร รวมถึงการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการอบรมในโครงการฯ เพื่อใช้ในการโน้มน้าวใจให้เกิดประสิทธิผลมากที่สุด

ทฤษฎีและแนวคิดกระบวนการกลุ่ม (Group Process)

ความหมายของกลุ่ม (Meanings of Group)

คำว่า “กลุ่ม” (Group) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ในทางจิตวิทยาสังคมถือว่ากลุ่มไม่ใช่เป็นคนมารวมกันเฉยๆ แต่มีความหมายลึกซึ้งกว้างขวางกว่านั้น จึงขอนำเอาทัศนเกี่ยวกับ

คำว่า “กลุ่ม” ของนักจิตวิทยาสังคมมาเสนอไว้เป็นแนวทางหลายคน ดังนี้ (อ้างจาก Darwin Cartwright & Alvin Zander; 46-47, 1968)

บรอดเบค (Brodbeck) ได้ให้ความหมายว่า “กลุ่ม คือ การรวมกันของบุคคลที่ตั้งอยู่บนความสัมพันธ์ที่แน่นอนซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์นั้นขึ้นอยู่กับชนิดของกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว ผู้ฟังดนตรี คณะกรรมการ สหภาพกรรมกรหรือฝูงชน” นั่นก็หมายความว่า ความคล้ายกันหรือเหมือนกันของบุคคลในกลุ่มไม่ใช่สิ่งสำคัญของการรวมกลุ่ม แต่อยู่ที่ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มหรือปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ของกลุ่มนั่นเอง เช่น คนที่มีชื่อเหมือนกันหรือคนที่นามสกุลเหมือนกัน ไม่ได้หมายความว่าเมื่อรวมกลุ่มกันแล้ว จะช่วยให้มีความสัมพันธ์ต่อกันตรงกันข้ามชื่อต่างกันหรือคนที่มีนามสกุลต่างกัน อาจมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันดีกว่าและมากกว่าก็ได้

เลวิน (Lawin) ได้ให้ทรรศนะในเรื่องของกลุ่มไว้ว่า “ความเหมือนหรือความแตกต่างไม่ได้เป็นเครื่องตัดสินว่า คน 2 คนในกลุ่มเดียวกันหรือต่างกลุ่มกันแต่อยู่ที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) หรือการพึ่งพาอาศัยกันในรูปแบบอื่นๆ มากกว่า”

จากความหมายของนักจิตวิทยาทั้งสอง พอจะนำมาสรุปรวมกันได้ว่า “กลุ่ม หมายถึงการรวมกันของคนหลายๆ คน ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และความสัมพันธ์นี้จะช่วยให้พวกเขาพึ่งพาอาศัยในรูปแบบอื่นๆ มากกว่า”

โฮแมนส์ (Homans) ให้ความหมายว่า “กลุ่ม หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม (Interaction of its member) มากกว่าคนนอกกลุ่ม”

เมอร์ตัน (Merton) ได้ให้ความหมายในเรื่องของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มไว้ว่า “ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมหรือความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มนั้นมีเกณฑ์ที่จะพิจารณาอยู่สามเกณฑ์ คือ ความถี่ของปฏิสัมพันธ์อย่างหนึ่ง การคิดว่าตนเป็นสมาชิกของกลุ่มอย่างหนึ่งและการที่คนอื่นยอมรับว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มอีกอย่างหนึ่ง”

วีระวัฒน์ พงษ์พยอม (2534 : 14) นิยามว่า “กลุ่ม” คือ กลุ่มบุคคลที่ทำงานร่วมกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยสมาชิกต้องเสียสละความเป็นส่วนตัวเท่าที่จำเป็น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

พยะอม วงศ์สารศรี (2542 : 218) กล่าวว่า “กลุ่ม” หมายถึง กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันรวมตัวกันขึ้นเพื่อทำงานใดงานหนึ่งให้เสร็จตามความมุ่งหมาย

พรรณราย ทพยะประภา (2529 : 3) กล่าวว่า “กลุ่ม” หมายถึง กลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างจะใกล้ชิดและคงความสัมพันธ์อยู่ค่อนข้างจะถาวร

อย่างไรก็ดี แม้จะมีผู้ให้ความหมายและอธิบายคำว่า “กลุ่ม” ไว้หลายประเด็นแต่ทุกคนล้วนมีแนวคิดที่มีความเป็นกลางร่วมกันอยู่อย่างหนึ่งคือ เรื่องของ “ปฏิสัมพันธ์” (Interaction) ดังนั้นจึงพอสรุปความหมายของคำว่า กลุ่มในทางจิตวิทยาสังคมได้ว่า “กลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกันโดยมีการติดต่อเกี่ยวข้องกัน (Interaction) และมีจุดหมายที่จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน”

ความหมายกระบวนการกลุ่ม (Group Process)

เมื่อเกิดกลุ่มขึ้นในสังคมมนุษย์ สิ่งก็ตามมามีมากมายหลายประการ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผลอันสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของกลุ่ม บางอย่างก็ดีมีประโยชน์ต่อสังคม บางอย่างก็ก่อปัญหายุ่งยากให้แก่ความสงบสุขแก่สังคม ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ ปัญหาต่างๆ ในองค์การธุรกิจ รัฐบาลองค์การต่างๆ ส่วนใหญ่มักได้แก่ ปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการผลิต ปัญหาความขัดแย้งภายใน ปัญหาเรื่องสวัสดิภาพของสมาชิก ปัญหาเรื่องบุกจ้างกับนายจ้าง หรือแม้แต่ปัญหาเรื่องศีลธรรมและศาสนา ซึ่งล้วนแล้วแต่เกี่ยวพันกันทั้งในด้านส่วนบุคคล และกลุ่มบุคคล โดยไม่รู้จักจบสิ้น トラบใดที่ยังมีสังคมมนุษย์ ปัญหาต่างๆ ดังกล่าวก็จะต้องเกิดขึ้นเสมือนเงาตามตัว ทั้งนี้เพราะปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์เป็นไปโดยเสรี และไม่มีขีดจำกัดที่จะให้ยุติจบสิ้นลงตรงไหน ระบบการเมือง ระบบเศรษฐกิจของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหว (Dynamic) อยู่เสมอ และระบบที่ต่างกันปัญหาเรื่องกลุ่มก็ตามมาอีก

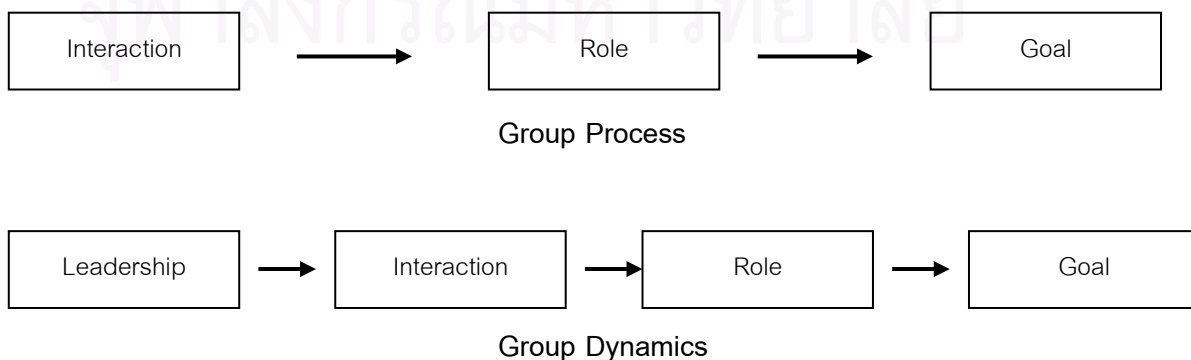
มนุษย์พยายามปรับปรุงพฤติกรรมของตน เพื่อที่จะให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่ปัญหาต่างๆ ที่เกิดจะทำทลายความสามารถอันนี้อยู่ตลอดเวลา ในความพยายามต่างๆ นานาของมนุษย์ที่จะควบคุมภาวะการดำรงอยู่ร่วมกัน ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าธรรมชาติการเป็นอยู่ของมนุษย์ทั้งในรูปของส่วนบุคคลและกลุ่มบุคคล ตลอดจนความสัมพันธ์เกี่ยวข้องระหว่างบุคคลและกลุ่มเป็นความจริงหรือไม่ที่ว่ากลุ่มมีผลต่อพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคลที่เป็นสมาชิก และสมาชิกมี

ผลต่อกลุ่มเช่นไร การศึกษาในเรื่องเหล่านี้ทำให้เกิดศาสตร์แขนงใหม่ขึ้น นั่นก็คือ เรื่องราวของกระบวนการกลุ่ม

กระบวนการกลุ่ม เป็นเรื่องราวของปฏิกริยา (Interaction) ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งเป็นไปอย่างเสรีตามธรรมชาติ ภายใต้อิทธิพลทางจิตวิทยาและทางสังคม หรือจะกล่าวอย่างสั้นๆ ก็คือ รายละเอียดเกี่ยวกับธรรมชาติของกลุ่ม (Nature of Group) นั่นเอง

กระบวนการกลุ่มจะเริ่มตั้งแต่การที่สมาชิกเริ่มเข้าร่วมกลุ่ม ทำให้เกิดบทบาทอันเนื่องมาจากอิทธิพลของกลุ่ม ความเคลื่อนไหวต่างๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สถานะของกลุ่มมิได้คงอยู่ตายตัว แต่จะมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นในทางดีขึ้น หรือเลวลง ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น การจัดระเบียบ การจัดการ ตลอดจนภาวะของการนำ (leadership) และความร่วมมือร่วมใจของสมาชิก แนวนโยบายในการกำหนดรูปแบบของปัจจัยเหล่านี้ ย่อมทำให้กระบวนการกลุ่มได้พัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางได้ ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการนำเอาปัจจัยต่างๆ มาใช้กับกระบวนการกลุ่มเพื่อให้กลุ่มได้พัฒนาไปสู่เป้าหมาย เราเรียกว่า พลวัตของกลุ่ม (Group Dynamics) สิ่งที่เราเรียกว่าพลวัตของกลุ่มนี้เองจะต้องปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับกลุ่มได้ เช่น ทำไมกลุ่มนั้นจึงประสบความสำเร็จ? ทำไมกลุ่มนี้จึงล้มเหลว? หรือทำไมกลุ่มนั้นจึงพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว? พลวัตของกลุ่มจึงเป็นเครื่องชี้ชะตาของกลุ่มได้ ตัวอย่างเช่น การนำเอาระบบการบริหารแบบเผด็จการมาใช้ ก็พอจะชี้ได้ว่ากลุ่มจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร แต่ถ้าใช้แบบประชาธิปไตยก็อาจทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จได้ดีกว่า

โดยปกติปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ทำให้เกิดบทบาทของกิจกรรมในกลุ่มในอันที่จะดำเนินไปสู่จุดหมายปลายทางที่ได้กำหนด

การใส่ทางเสื่อโดยกำหนดแนวนโยบายการนำที่เหมาะสม เป็นปัจจัยทำให้กลุ่มมีพลังในการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พัฒนาขึ้น นอกจากการนำที่เหมาะสมแล้ว ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงภายในกลุ่มเกิดได้จากอิทธิพลของสมาชิกด้วยกันเอง โดยมีสภาพการยอมรับและการปฏิเสธ เป็นตัวจูงใจสมาชิกให้มีพฤติกรรมอยู่ในกรอบแห่งปทัสถานของกลุ่มโดยอัตโนมัติ

การทำงานเป็นกลุ่ม (Group Work)

การทำงานของกลุ่ม หมายถึง การนำเอาประสบการณ์มาวางแผนและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการให้สมาชิกแต่ละคน และการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยส่วนรวม ผู้นำจะสามารถทำงานให้มีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อเขาได้เรียนรู้วิธีการที่จะช่วยอำนวยความสะดวก (Facilitate) ให้เกิดปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ระหว่างสมาชิกแต่ละคน โดยวิธีการดังกล่าวและประสบการณ์ในกลุ่มจะทำให้เกิดพัฒนาการในตัวบุคคลทุกคน และกลุ่มก็จะดำเนินไปด้วยความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้

การทำงานกลุ่มไม่ใช่การปล่อยให้ผู้นำทำอะไรได้ตามใจตนเองด้วยความเห็นแก่ตัว แต่ตดยอดมคติแล้วการทำงานเป็นกลุ่มนั้นจะเกี่ยวข้องกับการรับรู้เรื่องความต้องการของบุคคลอื่น และทักษะในการแสดงออกถึงความเข้าใจด้วย

การทำงานกลุ่มไม่ใช่การปล่อยให้ผู้นำทำอะไรได้ตามใจตนเองด้วยความเห็นแก่ตัว แต่ตดยอดมคติแล้วการทำงานเป็นกลุ่มนั้นจะเกี่ยวข้องกับการรับรู้เรื่องความต้องการของบุคคลอื่น และทักษะในการแสดงออกถึงความเข้าใจด้วย

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์หรือพลังกลุ่มหรือพลวัตของกลุ่ม (Group Dynamics) ทั้ง 2 คำนี้มีจุดมุ่งหมายร่วมกัน (ทิสนา เขมมณี, 2522 : 229-330) คือ

1. ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมมากที่สุด (Active Participation) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและจำเนื้อหาได้ด้วยตนเอง การมีส่วนร่วมนั้นต้องประกอบกัน 4 ด้าน คือ

ก. ด้านร่างกาย (Physical) ผู้เรียนต้องมีความพร้อมด้านร่างกาย คือ ไม่เจ็บป่วยหรือบาดเจ็บใดๆ ร่างกายต้องพร้อมที่จะรับรู้เรื่องราวต่างๆ ที่กลุ่มกำลังทำอยู่

ข. ด้านสติปัญญา (Intellectual) ผู้เรียนได้มีโอกาสใช้สติปัญญาของตนเอง หาวิธีการเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันกับกลุ่ม ปัญหาหรือกิจกรรมที่จัดให้กลุ่มทำจึงควรเป็นกิจกรรมที่ท้าทาย ทำให้ผู้เรียนอยากคิด อยากลองแก้ อยากทราบผลที่ตามมา

ค. ด้านอารมณ์ (Emotion) ผู้เรียนมีอารมณ์ร่วมอาจเกิดความสุขสนุกสนานหรือเกิดความเศร้าก่อให้เกิดความประทับใจตามมา ซึ่งทำให้มีความหมายต่อตัวผู้เรียน

ง. ด้านสังคม (Social) ผู้เรียนได้มีโอกาสนำประสบการณ์ของตนเองแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นในกลุ่ม และได้ช่วยเหลือกลุ่มทุกด้านให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี

2. ให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์ปัญหา (Analysis) จนทำให้เกิดข้อคิดเกิดการเรียนรู้จากปัญหานั้น วิเคราะห์ได้ว่าสิ่งใดที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และส่วนรวมซึ่งควรนำไปปฏิบัติหรือนำไปเป็นอุทาหรณ์เตือนใจได้

3. ให้ผู้เรียนรู้จักเลือกสิ่งทีเรียนรู้นั้นหรือสิ่งที่ตนค้นพบไปใช้ในชีวิตประจำวัน (Application) เพื่อเป็นประโยชน์แก่ตัวเองและส่วนรวม

ถ้ากิจกรรมใดที่จัดขึ้นแล้ว สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายดังกล่าวถือว่ากิจกรรมนั้นบรรลุผล ย่อมช่วยให้ผู้เรียนหรือสมาชิกในกลุ่มได้ครบถ้วนสมบูรณ์

การสื่อความหมาย

การสื่อความหมายเป็นเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งควรทราบก่อนการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และควรคำนึงอยู่ตลอดเวลาในการรวมกลุ่มกันทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนการสอน ต้องอาศัยการสื่อความหมายตลอดเวลาไม่ว่าจะทางด้าน ท่าทาง คำพูด หรืออื่นๆ

การสื่อความหมายจะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วย

- ผู้ส่ง
- ผู้รับ
- สื่อหรือสารที่จะส่ง
- สภาพการส่งและการรับสื่อ

ระยะทางระหว่างฝ่ายส่งไปถึงฝ่ายรับ มีผลต่อการสื่อความหมายด้วย ถ้าสื่อนั้นต้องผ่านสภาพการหลายอย่าง และกว่าจะถึงผู้รับก็ต้องใช้เวลา สื่อที่จะเพี้ยนไปหรือได้รับการเปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทาง ถ้าระยะทางห่างและถ่ายทอดกันเป็นช่วงๆ หลายๆ ช่วง สื่อนั้นก็เพี้ยนไปมาก

สภาวะที่ทำให้สื่อเพี้ยนไป หรือเปลี่ยนแปลงไปไม่ตรงตามจุดประสงค์เดิมของผู้ส่ง

ก. สภาพแวดล้อมภายนอก ขึ้นอยู่กับ

- เสียงข้างเคียง บางครั้งเสียงดังมารบกวนทำให้ฝ่ายรับได้ยินไม่ชัด
- ตำแหน่งของผู้รับและผู้ส่ง ถ้าห่างกันมากก็ยิ่งไม่ชัด
- ลม อาจพัดพาเสียงของผู้ส่งไปบ้างบางครั้งจึงทำให้เสียงขาดหายไปบางตอน
- ภูมิอากาศ อากาศร้อนทำให้บรรยากาศในกลุ่มไม่ค่อยดี ผู้เรียนนั่งวงเหงา ซึมเซา การรับการส่งสื่อนั้นก็ไม่มีสมบูรณ์

ข. สภาพแวดล้อมภายใน ขึ้นอยู่กับ

- ความตื่นตัวของผู้ส่งหรือผู้รับ
- ความตั้งใจมากของผู้ส่งหรือผู้รับ
- วิธีการถ่ายทอดของผู้ส่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบุคลิกประจำตัวของแต่ละคน
- จุดสนใจของผู้รับ อาจสนใจเพียงบางตอนเรื่อง ทั้งนี้ก็แล้วแต่ประสบการณ์เดิมของแต่ละคน
- ภาษาที่ใช้ ถ้าภาษาไม่ตรงกันก็ทำให้การสื่อความหมายนั้นเพี้ยนไปได้
- การตีความหมายของสื่อที่ได้รับ ขึ้นอยู่กับค่านิยม ทศนคติของผู้รับด้วย

การสื่อสารในกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์

ในกระบวนการพื้นฐานในการสร้างกลุ่มจะมีเรื่องของการสื่อสารเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เนื่องจากเรื่องของกลุ่มมี “คนมากกว่า 1 คน” เข้าไปเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ดังนั้นจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องทำการสื่อสารกัน โดยการติดต่อสื่อสารถือเป็นกลไกที่ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

การติดต่อสื่อสารในกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์นั้นเริ่มจากสมาชิกแต่ละคนจะต้องสามารถทำการสื่อสารภายในตัวเอง (Intrapersonal Communication) ได้เป็นอย่างดีก่อน กล่าวคือสามารถทำการเข้ารหัสสาร แปลความสาร และถอดรหัสสารในสิ่งที่ตนคิดหรือมีข้อมูลได้ ซึ่งความสามารถสื่อสารทำความเข้าใจตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะช่วยให้การตัดสินใจเบื้องต้น เช่น จะเข้าร่วมทำกิจกรรมโดยเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือไม่ เหตุผลที่เราจะเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มคืออะไร เพียงพอที่จะเข้าร่วมหรือไม่ เป็นต้น

แบบจำลองการสื่อสารภายในตนเอง (Intrapersonal Communication)

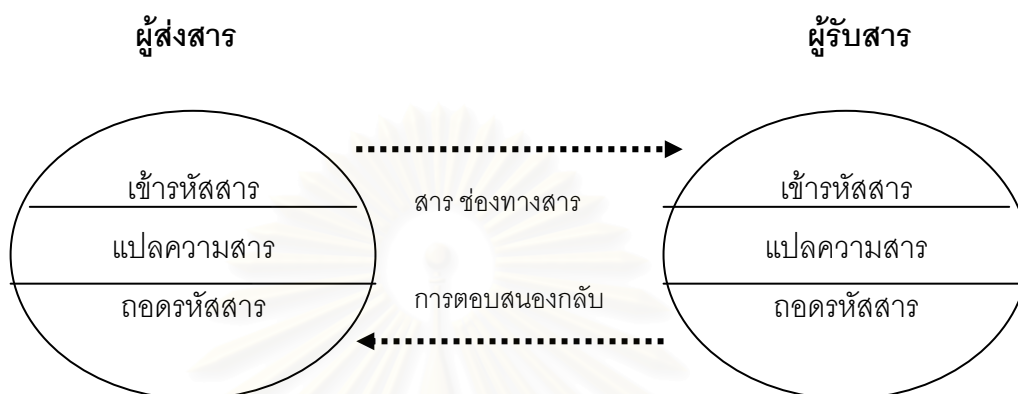
ที่มา : ธีรพันธ์ อนุวัชศิริวงศ์, 2534 : 13

เมื่อทำความเข้าใจการสื่อสารในตนเองย่อมง่ายต่อการที่จะก้าวสู่ขั้นของการสื่อสารกับผู้อื่นในลักษณะของการสื่อสารระหว่างบุคคล (Intrapersonal Communication)

ดังคำนิยามคำว่า "กลุ่ม" ได้ระบุไว้ว่าประกอบด้วยคนจำนวนตั้งแต่ 1 คนขึ้นไปสัมพันธ์กันเพื่อทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งร่วมกัน ย่อมแสดงให้เห็นว่าสมาชิกในกลุ่มจะต้องมีการพูดคุยติดต่อสื่อสารกันอยู่เสมอ โดยกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลนี้เป็นปัจจัยเบื้องต้นที่ผู้ที่อยู่ในกระบวนการกลุ่มต้องนำมาเชื่อมโยงกับบุคคลอื่นๆ กล่าวคือ เมื่อทำการสื่อสารในตนเองให้เหตุผลกับตัวเองจนเป็นที่ชัดเจนแล้วว่า จะเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มเพื่ออะไร อย่างไร ก็จึงเข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลเป้าหมายที่เราหวังหรืออยากร่วมกิจกรรมกลุ่มด้วย โดยการสร้างความรู้จัก พูดคุยทั้งโดยส่วนตัวและเป็นทางการ มีการบอกถึงจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมกลุ่มครั้งนี้ รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันด้วย โดยในกระบวนการสื่อสารระหว่างบุคคลนี้เรียกว่ามีลักษณะของการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way Communication) ซึ่งมีองค์ประกอบที่เพิ่มขึ้นจากการสื่อสารภายในตนเอง คือ ต้องมีทั้งผู้ส่งสาร (Source) และผู้รับสาร (Receiver) โดยสามารถติดต่อเนื้อหาสาร (Message) ถึงกันได้โดยผ่านช่องทางการสื่อสาร (Channel) โดยในตัว

ผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างก็มีกระบวนการเข้ารหัสสาร แปลความสาร และถอดรหัสสารในตัวเอง เกิดขึ้นด้วย และเพิ่มส่วนของการตอบสนองกลับ (Feedback) จากอีกฝ่ายหนึ่งเข้ามา

แบบจำลองการสื่อสารระหว่างบุคคล (Interpersonal Communication)

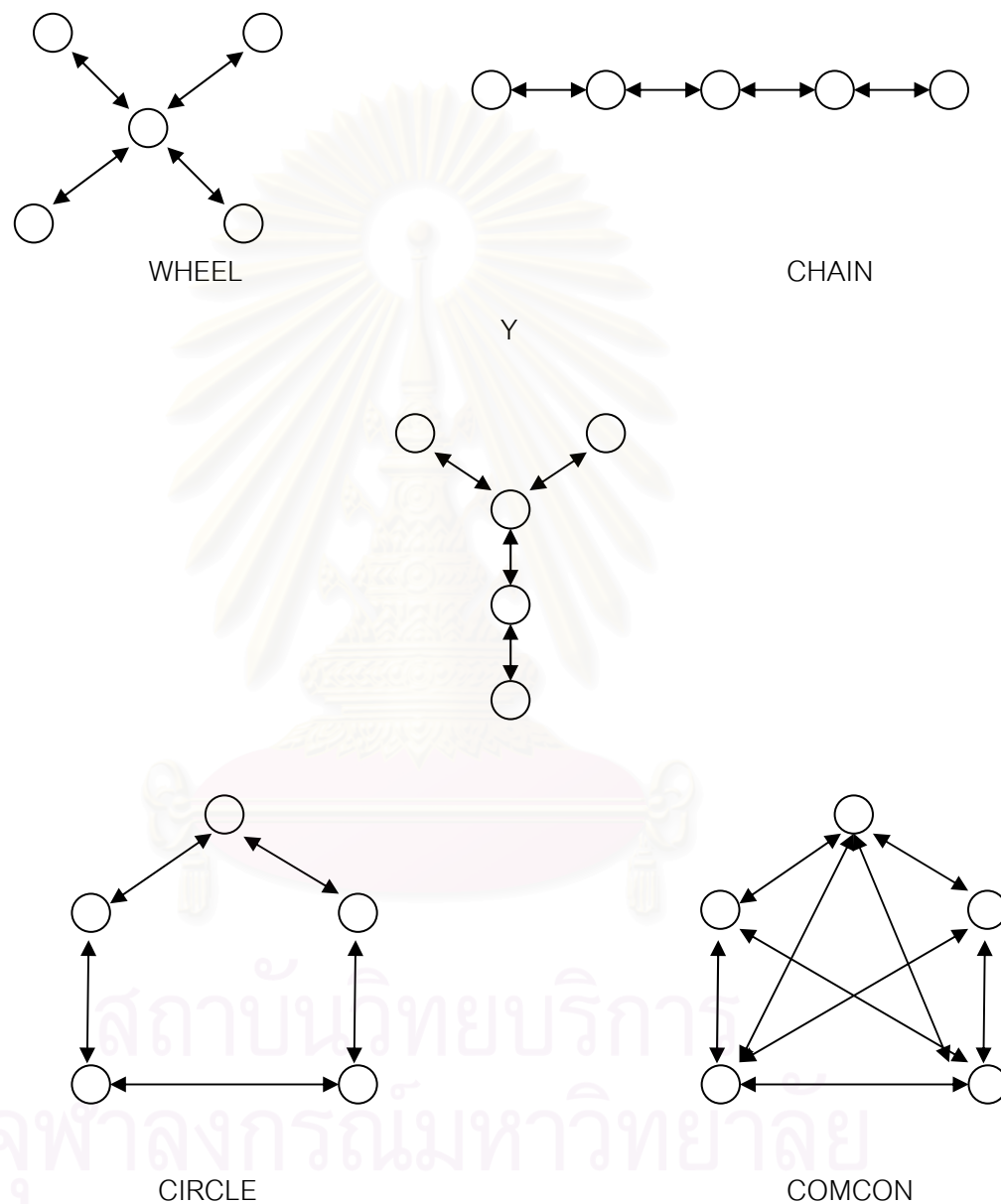

ที่มา : Schramm, 1974 : 62

เมื่อใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นเครื่องมือสื่อสารในกระบวนการกลุ่มแล้ว การอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติงานร่วมกันภายในกลุ่ม ก็ต้องอาศัยการสื่อสารที่สลับซับซ้อนมากขึ้นจากการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นการสื่อสารภายในกลุ่ม (Group Communication)

โดยได้มีการศึกษาถึงรูปแบบต่างๆ ในการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกกลุ่ม การศึกษาเรื่องนี้มีขึ้นเป็นครั้งแรก โดย อเล็กซ์ เบฟลาส (Alex Bavelas, 1948 อ้างใน สุพิน เกชาคุปต์, 2536 : 105-107) กำหนดให้มีรูปแบบของการติดต่อสื่อสารหลายๆ ลักษณะดังรูปภาพต่อไปนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากภาพทั้ง 5 ข้างต้น แสดงถึงแบบแผนการสื่อสารที่มีลักษณะเป็นเครือข่าย (Network) ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 แบบแผนใหญ่ๆ คือ

- กลุ่มที่มีการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ได้แก่ Wheel, Chain และ Y

- กลุ่มที่มีการกระจายอำนาจ ได้แก่ Circle และ Comcon

Wheel ข่ายการสื่อสารเป็นไปลักษณะที่มีบุคคลคนเดียวเป็นผู้รับข่าวสารจากสมาชิกคนหนึ่งคนใด แล้วส่งข่าวสารนั้นไปยังสมาชิกคนอื่นๆ โดยบุคคลที่อยู่ตรงกลางของกลุ่มเป็นผู้ที่มีอำนาจหรือศูนย์รวมอำนาจอย่างแท้จริง และเป็นผู้นำของกลุ่มเพราะเป็นเพียงผู้เดียวที่รับผิดชอบความสำเร็จของงาน

Chain ข่ายการสื่อสารที่สมาชิกแต่ละคนจะติดต่อไปยังสมาชิกคนอื่นที่อยู่ถัดไปเท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดในแง่การประสานงาน และการติดต่อระหว่างสมาชิกในกลุ่ม

Y ข่ายการสื่อสารที่สมาชิกอยู่ตรงกลางเพียง 2 คน จะทำหน้าที่ประสานงานและส่งข้อมูลที่ได้รับจากสมาชิกส่งต่อไปยังสมาชิกคนอื่นๆ ที่อยู่รอบนอก

Circle ข่ายการสื่อสารที่สมาชิกในกลุ่มทุกคนสามารถติดต่อกับสมาชิกที่อยู่ถัดจากตนทั้ง 2 ข้าง สถานะของทุกคนมีความเท่าเทียมกัน และทุกคนมีความพอใจ แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาเรื่องความรับผิดชอบจะเกิดขึ้นเพราะแต่ละคนมีฐานะเท่าเทียมกัน

Comcon เป็นข่ายการสื่อสารที่สมาชิกทุกคนสามารถติดต่อกับสมาชิกคนอื่นได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านสมาชิกคนอื่น ๆ ทั้งในการรับข่าวสารและส่งข่าวสาร ข่ายการสื่อสารแบบนี้มีทั้งผลดีและผลเสียเท่ากันทั้งในแง่ความพอใจและความสำเร็จของงาน

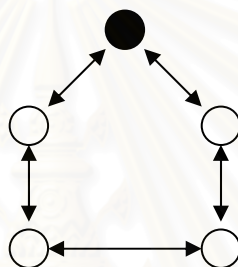
โดยงานวิจัยของ เบฟลาส และ ลีวิท (Bavelas and Leavit, 1951) ได้พบว่า กลุ่มที่มีการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางจะมีการจัดระเบียบของกลุ่มได้รวดเร็วและมีผู้นำที่มีบทบาทปรากฏให้เห็นบ่อยครั้ง และยังมีประสิทธิภาพมากกว่ากลุ่มที่มีการกระจายอำนาจ ในด้านการแก้ไขปัญหาต่างๆ ในทางตรงกันข้าม สมาชิกกลุ่มที่มีการกระจายอำนาจ จะมีความพอใจในกลุ่มของตนมากกว่ากลุ่มรวมอำนาจ (พะยอม วงศ์สารศรี, 2542 : 22)

นอกจากนั้น สุรเชษฐ์ ชีระมณี (2534 : 143) ยังจำแนกการสื่อสารในกลุ่มย่อยออกเป็น 2 ลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับที่ เบฟลาส และ ลีวิท (Bavelas and Leavit, 1951) กล่าวไว้โดยจำแนกดังนี้

1. แบบรวมศูนย์

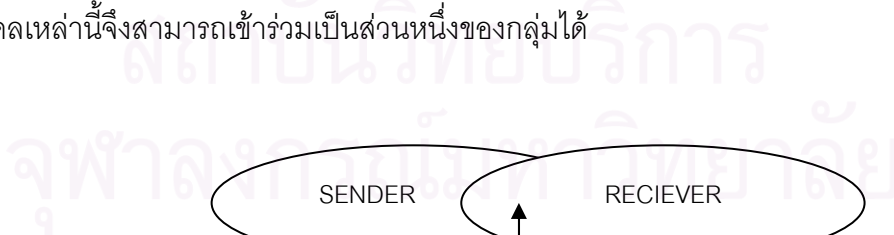

2. แบบกระจาย

ซึ่งเครือข่ายของการติดต่อสื่อสารรูปแบบต่างๆ เหล่านี้สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะต้อง

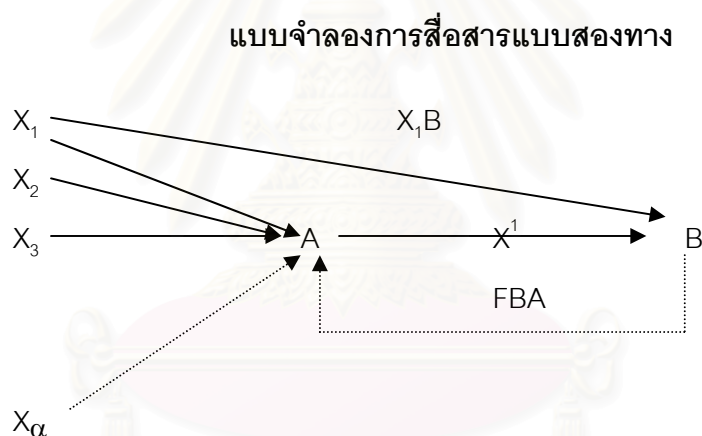
คือ สมาชิกในกลุ่มมีกรอบอ้างอิง (Frame of Reference) ในเรื่องที่จะทำการสื่อสารนั้น ร่วมกันเหมือนกันจึงจะสามารถสื่อสารกันได้อย่างเข้าใจถูกต้อง ตรงกัน โดยส่วนใหญ่แล้วคนที่ ตัดสินใจเข้าร่วมกลุ่ม หรือคัดเลือกคนให้เข้ามาอยู่ในกลุ่มเดียวกันมักจะมี กรอบในการอ้างอิงใน เรื่องหนึ่งเรื่องใดตรงกันอยู่แล้ว เช่น พื้นฐานความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการทำงาน เป็นต้น บุคคลเหล่านี้จึงสามารถเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มได้

Frame of Reference

ที่มา : Schramm, 1974 : 6

นอกจากนั้นในการสื่อสารภายในกลุ่มจะประสบความสำเร็จได้นั้น จะต้องมึลักษณะของการยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันประกอบด้วย หรือมีลักษณะการสื่อสารแบบเปิด (Open Communication) คือ ยินดีที่จะรับปฏิกิริยาตอบสนองจากสมาชิกในกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการตำหนิหรือการชมเชย การเสนอข้อคิด การให้คำแนะนำ ต่อเรื่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในกลุ่มด้วย เพื่อให้สมาชิกกลุ่มรู้สึกถึงความเป็นอิสระทางความคิด สามารถแสดงความคิดเห็น เสนอแนะสิ่งต่างๆ ได้อย่างเต็มที่ และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มอย่างแท้จริง ดังแบบจำลองของ เวสลีย์ และ แมคลีน (Westley and Maclean, 1957 : 31) ที่อธิบายให้เห็นว่าเมื่อเกิดข้อมูลข่าวสารต่างๆ เข้ามาในกลุ่ม ($X_{1,2,3}$) สมาชิกคนหนึ่งในกลุ่ม (A) ได้รับข้อมูลเหล่านั้นมาแล้วก็ทำการถ่ายทอดข้อมูลนั้น (X^1) ให้สมาชิกคนอื่น (B) รับรู้ต่อไป เพื่อให้สมาชิกคนที่ได้ข้อมูลจากการถ่ายทอดเสนอความคิดเห็นต่างๆ ส่งกลับมายังผู้ถ่ายทอด (FBA : feedback from B to A) ซึ่งการตอบสนองที่กลับมาอาจจะเป็นการเพิ่มเติมข้อมูลหรือแก้ไขข้อมูลที่สมาชิกคนแรกถ่ายทอดมาก็ได้เนื่องจากสมาชิกคนที่สองนี้ก็อาจได้รับข่าวสารนั้นจากภายนอกโดยตรงเช่นกัน (X_1, B)

ที่มา : Westley and Maclean, 1957 : 31

ลักษณะของกลุ่มที่พึงต้องการในการเรียนการสอนกระบวนการกลุ่ม

- บรรยากาศในกลุ่ม ต้องอยู่ในลักษณะที่เป็นกันเองที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนและผู้สอนมีความรู้สึกเป็นอิสระที่จะพูดและแสดงออก บรรยากาศในกลุ่มควรมีการให้กำลังใจเคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกันและมีการช่วยเหลือกันทุกคนรู้สึกอบอุ่น French ได้ทดลองให้เห็นว่ากลุ่มที่รวมกันได้ มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันดีตลอดมา ดีกว่ากลุ่มที่รวมกันได้โดยเฉพาะเมื่อเจอสถานการณ์ที่บังคับ Lewin, Lippitt และ White (1939) พบว่า กลุ่มเด็กทดลองแบบประชาธิปไตยนั้นมีอิสระเสรี และมีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันมากกว่ากลุ่มเอกราชที่ไทยซึ่งใช้อำนาจเป็นใหญ่

- **ขวัญ (Morale)** คือ กำลังใจร่วมหรือความรู้สึกที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนเดียวกันของกลุ่มที่จะผลักดันให้กลุ่มบรรลุเป้าหมายร่วมกันได้ ขวัญเป็นความรู้สึกผูกพัน ซึ่งฝังอยู่ในยี่ดแน่นในความรักหมู่คณะ กลุ่มใดที่มีขวัญดีก็จะทนต่อความคับข้องใจต่างๆ ความเหนียวยากทั้งหลายโดยไม่มีการแตกหักกันในกลุ่ม

- **การมีส่วนร่วมในกลุ่ม (Group Participation)** ลักษณะของกลุ่มที่พึงต้องการคือ สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมอาจจะร่วมกันทำกิจกรรมหรือร่วมกันอภิปราย ควรมีการตกลงให้แน่นอนว่า จะใช้วิธีอภิปรายแบบใดที่เหมาะสมที่จะเปิดโอกาสให้สมาชิก หรือผู้เรียนได้มีส่วนร่วมทำประโยชน์ให้กับกลุ่มได้มากที่สุด ผู้นำกลุ่มหรือผู้สอนควรเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีโอกาสพูดเท่าๆ กัน และคอยควบคุมให้การพูดการอภิปรายตรงประเด็นที่สุด

- **ความคิดร่วมของกลุ่ม** หมายถึง ความพอใจร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มที่จะแสดงออกซึ่งความคิดเห็นโดยเฉพาะเมื่อมีสมาชิกกลุ่มหลายคน ได้เสนอความคิดที่มีคุณค่าเพื่อกลุ่ม

- **ความสามัคคีในกลุ่ม (Group Cohesion)** จากขวัญและกำลังใจของกลุ่มจะนำมาซึ่งความสามัคคีร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อการทำงานที่ได้ประสิทธิภาพ ครูควรฝึกให้นักเรียนหรือนักศึกษา มีวิญญาณ (spirit) ร่วมกันในการทำงานกลุ่ม

- **มาตรฐานของกลุ่ม (Group Standard)** เป็นจุดมุ่งหมายเป็นวิธีการดำเนินงานของกลุ่มเป็นวินัยร่วม บางทีอาจเรียกว่าเป็นบรรทัดฐาน หรือปทัสฐานของกลุ่ม (Group Norm) ซึ่งรวมหมายถึงความคาดหวัง ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม เกี่ยวกับการกำหนดพฤติกรรมและวิธีการทำงานที่เหมาะสมในกลุ่ม บรรทัดฐานของกลุ่มจะนำมาซึ่งเสถียรภาพภายในกลุ่ม เพราะสมาชิกในกลุ่มจะควบคุม ตักเตือนกันเอง ทำให้ลดความขัดแย้งลงได้

ลักษณะการเรียนรู้โดยวิธีกระบวนการกลุ่ม

การเรียนรู้โดยกระบวนการกลุ่ม จะเป็นไปด้วยดี ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ (ฉลอง ภิรมย์รัตน์, 2521 : 105)

1. ผู้เรียนหรือสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม

2. กิจกรรมที่จัดทุกครั้งก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ เกิดความประทับใจและมีความหมายต่อผู้เรียน เพราะเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนค้นพบสิ่งที่เรียนได้ด้วยตนเอง
3. การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมได้วิเคราะห์ มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกันและกัน ไม่ได้เกิดจากตัวผู้นำเพียงฝ่ายเดียว
4. ครูมีหน้าที่เป็นเพียงผู้จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน โดยคำนึงถึงเป้าหมายให้สอดคล้องกับเป้าหมาย และเนื้อหาที่วางไว้ และคอยช่วยเหลือให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี ครูมีหน้าที่คอยเชื่อมหรือประสานเท่านั้น อาจถือได้ว่าครูเป็นผู้เรียนคนหนึ่งก็ได้
5. การเรียนรู้ของกลุ่ม จะมีลักษณะ 3 ประการคือ การเรียนรู้เรื่องตนเอง การเรียนรู้เรื่องของผู้เรียนด้วยกันในกลุ่ม และการเรียนรู้เรื่องของกลุ่ม
6. การเรียนรู้ที่ได้ผลก็ต่อเมื่อสมาชิก หรือผู้เรียน ได้นำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

ขั้นตอนการเรียนการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม

การใช้กระบวนการกลุ่มในการเรียนการสอนแต่ละครั้งจะแบ่งเป็นขั้นใหญ่ๆ ได้ 6 ขั้น แต่ละขั้นมีได้แยกกันออกเด็ดขาด ในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง ผู้เรียนเองก็มิได้รู้สึกเลยว่ามาถึงขั้นใดแล้ว เพราะแต่ละขั้นค่อยเป็นค่อยไป ขั้นตอนที่ต่างๆ ที่เกิดมักมีลักษณะดังนี้

1. ขั้นวางแผน (Planning) ก่อนมีการเรียนการสอนครูต้องวางแผนไว้ก่อนว่าจะจัดกิจกรรมใด ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่กำหนดไว้ และควบคุมอย่างไร ให้ผู้เรียนค้นพบอะไรบ้าง ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ต้องการ กิจกรรมอาจเป็นในรูปแบบ หรือการอภิปราย หรืออื่นๆ
2. ขั้นลงมือปฏิบัติ (Participation) ผู้สอนเป็นผู้ให้กิจกรรมโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทุกคน
3. ขั้นค้นพบ (Discovery) ผู้เรียนต้องร่วมกิจกรรมและคอยสังเกต และเกิดความรู้สึกความเข้าใจเป็นการค้นพบสิ่งที่เรียนด้วยตนเอง
4. ขั้นวิเคราะห์ (Analysis) เมื่อเกิดความเข้าใจในกิจกรรมก็จะเกิดการเรียนรู้ นำสิ่งที่เรียนรู้เข้าใจไปวิเคราะห์ด้วยตนเอง หรือบางครั้งก็ได้วิเคราะห์ร่วมกันกับกลุ่มใหญ่
5. ประเมินผล (Evaluation) เมื่อได้วิเคราะห์วิจารณ์ร่วมกันก็จะมีผลการประเมินผล อาจเป็นการประเมินผลร่วมกับกลุ่มหรือ ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์และประเมินผลเองหลังจากกลุ่มอภิปรายไปแล้วก็ได้ การประเมินผลช่วยให้ผู้เรียนสามารถรวบรวมสิ่งต่างๆ ที่ได้กระทำไปแล้ว โดยตนเองมีส่วนร่วมทั้งทางกาย อารมณ์ สติปัญญา

6. ขั้นนำไปใช้ (Application) เป็นการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้และประเมินผลแล้วไปประยุกต์ใช้เพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมและตนเอง ขั้นนี้ยากที่จะติดตามผลของกันและกันและกันและบางครั้งตัวผู้เรียนหรือผู้สอนก็นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้โดยไม่รู้ตัว

บทบาทที่พึงต้องการในการเรียนการสอน วิธีกระบวนการกลุ่มบทบาทของผู้สอน

1. เป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง คือสามารถควบคุมอารมณ์ให้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์
2. มีความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจสมาชิกหรือผู้เรียนเป็นอย่างดี
3. พูดน้อย แต่พยายามคอยสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนและผลลัพท์ให้ผู้เรียนแสดงออกมากกว่าตน
4. เข้าใจปัญหาของผู้เรียน พูดกับผู้เรียนรู้เรื่องเพราะต่างก็เข้าใจกัน
5. เป็นคนใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
6. คอยให้กำลังใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นอยู่เสมอ
7. เป็นผู้ประสานให้กลุ่มดำเนินไปด้วยดี ไม่ได้ถือเอาการตัดสินใจของตนเป็นใหญ่
8. มีความสามารถในการฟัง พูด สามารถฟังแล้วเข้าใจจับใจความได้ถูกต้องตามความประสงค์ของผู้พูด
9. มีความสามารถในการเจรจาที่นุ่มนวล ละมุนละไม
10. ทำตัวเป็นกลาง ไม่เห็นด้วย หรือคัดค้านตามไปกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
11. เป็นผู้มีความสามารถในการสรุปปัญหาได้อย่างดีชัดเจนตรงกับสถานการณ์

กิจกรรมที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนโดยวิธีกระบวนการกลุ่ม

ลักษณะของกิจกรรมที่มาจัด ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสกระทำมีดังนี้

ทิตินา แซมมณี (เอกสารประกอบการเรียน Group Dynamics in Education Settings

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กุมภาพันธ์ 2521)

1. กิจกรรมนั้น ต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม
2. กิจกรรมนั้น ทำให้มีการรวมกันได้ดีมั่นคงแน่นแฟ้น
3. กิจกรรมนั้นต้องช่วยลดความเครียดมีเรื่องให้ขำ มีการหัวเราะบ้าง ในบางช่วงทำให้ทุกคนพอใจ

4. กิจกรรมนั้นต้องสร้างความเข้าใจ เห็นใจกันมีใจก้อให้เกิดความแตกร้าง
5. กิจกรรมนั้นต้องให้ข้อคิด มีการประเมินผลมีการวิเคราะห์
6. กิจกรรมนั้น เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นมีการซักถาม อภิปรายกัน
7. กิจกรรมนั้นมีส่วนร่วมให้ความรู้ มีการย้าให้สมาชิกเข้าใจเนื้อหาที่สอนเรียนรู้
8. กิจกรรมนั้นช่วยชี้แนะแนวทางให้สมาชิกรู้จักตนเอง และกล้าที่จะยอมรับความบกพร่องของตนเอง
9. กิจกรรมนั้นช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคนอื่น ๆ ได้ดีขึ้นแม้จะไม่ทุกแง่ทุกด้าน ก็ช่วยให้รู้จักเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น
10. กิจกรรมนั้นต้องทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ เพื่อจะได้นำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

จากลักษณะของกิจกรรมที่กล่าวมาข้างต้น ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะมุ่งศึกษาในเรื่อง การจัดกิจกรรมในลักษณะที่เรียกว่า “การบำบัดเป็นกลุ่ม” (Group Theory) เป็นหลัก เนื่องจากการฝึกอบรมของโครงการเพื่อบำบัดยาเสพติด ปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิตนี้ มุ่งเน้นเพื่อให้วิทยากรทำการฝึกอบรม โดยใช้หลักการแพทย์และหลักจิตวิทยา, สมุนไพร, วิทยาทาน และการวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อเป็นการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้มีจิตใจที่เข้มแข็งขึ้น และไม่ให้กลับไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีก

คำว่า การบำบัด (Therapy) ปัจจุบันนำมาใช้กันอย่างหละหลวม ความหมายเบื้องต้นของคำว่า การบำบัด ก็คือ การรักษาโรค (Treatment of Disease) สำหรับการบำบัดเป็นกลุ่มชี้ให้เห็นถึงการรักษาเป็นกลุ่ม มิใช่เป็นรายบุคคล นอกจากนี้คำว่า การบำบัดทางจิตแบบกลุ่ม (Group Psychotherapy) ก็เป็นการรักษาบุคคลที่มีความเจ็บป่วยทางอารมณ์ การบำบัดเป็นกลุ่มแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ คือ (วินิจ เกตุขำ, 2522 : 11-12)

1. การบำบัดโดยการเล่น (Play Therapy) เหมาะสำหรับเด็กเล็กที่ยังไม่สามารถใช้การสื่อสารโดยภาษาได้ดีเหมือนผู้ใหญ่ จุดมุ่งหมายของการบำบัดแบบนี้เพื่อให้เด็กได้ประสบความสำเร็จในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นๆ ถ้าเด็กโตพอสมควรอาจจะช่วยให้เรียนรู้เรื่องการทำงานเป็นกลุ่ม หรือการแก้ปัญหาทางอารมณ์และสังคม

2. การบำบัดโดยการอภิปรายเป็นกลุ่ม (Discussion Group Therapy) การบำบัดประเภทนี้เหมาะสมกับเด็กวัยรุ่นและผู้ใหญ่ เวลาที่ใช้ในการบำบัดประมาณชั่วโมงครึ่ง จำนวน

บุคคลประมาณ 6-10 คน ใช้เวลาประมาณ 20 นาที ต่อคนไข้ 1 คน สมาชิกแต่ละคนได้รับการเชิญให้พูดอย่างอิสระตามความต้องการและสมาชิกแต่ละคนจะช่วยในการค้นหารากฐานของปัญหาและช่วยกันแก้ไข

3. **การบำบัดโดยกิจกรรมกลุ่ม (Group Activities Therapy)** เหมาะสำหรับเด็กที่โตพอสมควร เพราะเป็นการเกี่ยวข้องกับแก้ไข้ปัญหาทางอารมณ์และสังคม โดยที่ให้ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เขาสนใจ เช่น การเล่นเกม วาดภาพ ต่อดูรูป เป็นต้น

คุณค่าของกระบวนการกลุ่ม

คุณค่าของกระบวนการกลุ่มจะอยู่ในขณะที่ดำเนินงานกลุ่ม บุคคลในกลุ่มหรือกลุ่มเองจะได้รับการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการไปในทางที่ดีขึ้น ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (วินิจ และคมเพชร , 2522 : 18-22)

1. **คุณค่าในด้านพัฒนาการ (Development Value)** กลุ่มสามารถสร้างพัฒนาการให้กับบุคคลที่เป็นสมาชิกในกลุ่มได้เป็นอย่างดี การดำเนินงานในกลุ่มหลายๆ อย่างจะสนองความพึงพอใจของบุคคลแตกต่างกันไป คุณค่าในด้านพัฒนาการที่จะเกิดขึ้น มีดังนี้

1.1 การสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคล นักจิตวิทยาได้พยายามแยกแยะให้เห็นว่ามนุษย์มีความต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจ ถ้าบุคคลจะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข เขาจะต้องได้รับการตอบสนองทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างสมดุลง ความต้องการบางประการอาจจะได้รับการตอบสนองด้วยกระบวนการกลุ่ม ดังอธิบายพอสังเขปได้ดังนี้

ก. ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ความต้องการนี้จะได้รับการตอบสนองอย่างสำเร็จ เมื่อบุคคลนั้นเป็นที่ยอมรับของกลุ่มว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่ง ดังนั้นกลุ่มก็จะเป็นที่ปลอดภัยและอบอุ่นใจ เขาสามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดได้อย่างดีเต็มที่ เมื่อกลุ่มจะดำเนินกิจกรรมอะไรเขาก็จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินการจนได้รับความสำเร็จ ซึ่งจะทำให้บุคคลเกิดความมั่นใจในตนเอง มีชื่อเสียงเกียรติยศและเกิดคุณค่าแห่งตน ดังนั้นจึงเป็นการตอบสนองความต้องการอันลึกซึ้งในด้านการทำประโยชน์ต่อสังคม

ข. ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการประเพณีนี้มีความสำคัญมาก บุคคลจะอยู่ในกลุ่มอย่างมีความสุขเมื่อเขารู้สึกอบอุ่นใจ รู้สึกว่ามีคนรักเขา ความปลอดภัยในด้านความรู้สึกนี้เป็นที่ปรารถนาสำหรับทุกคน สำหรับเด็กวัยรุ่นบางคนถึงกับหนีออกจากบ้านไปคบเพื่อนวัยเดียวกัน เพราะเขาคิดว่าเขาจะมีความปลอดภัยเมื่ออยู่ในกลุ่ม

ค. ความต้องการยอมรับจากหมู่คณะ บุคคลอยู่รวมกันเป็นกลุ่มอย่างมีความสุขก็ต่อเมื่อให้การยอมรับการเป็นสมาชิก แต่ถ้าหากเมื่อใดก็ตามกลุ่มเกิดไม่ยอมรับขึ้นมา เขาจะมีปัญหาในการปรับตัวที่จะดำรงชีวิตอยู่กับกลุ่ม การที่สมาชิกแต่ละคนจะเป็นที่ยอมรับหรือไม่ยอมรับขึ้นอยู่กับโอกาสที่แต่ละคนจะได้แสดงความสามารถ

1.2 การสร้างพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคม เมื่อบุคคลเข้าร่วมกลุ่ม เขาจะได้เรียนรู้การปฏิบัติตนในสังคม และขณะเดียวกันเขาก็จะเรียนรู้เรื่องการควบคุมการแสดงออกทางด้านอารมณ์ด้วย ทั้งนี้เพราะเขาจะได้รับประสบการณ์จากสมาชิกแต่ละคน เนื่องจากบุคคลบางคนแสดงออกในทางที่ดี แต่สำหรับบางคนที่แสดงตัวไม่เหมาะสม ตลอดจนการแสดงออกทางอารมณ์อย่างไม่เหมาะสม เช่น โกรธโดยไม่มีเหตุผล สมาชิกคนอื่นก็จะไม่เอาเยี่ยงอย่าง เพราะได้มองเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มสามารถให้ประสบการณ์ทั้งทางสังคมและอารมณ์ได้เป็นอย่างดี ซึ่งหมายถึงการสร้างพัฒนาการในตัวสมาชิกนั่นเอง

1.3 การพัฒนาการด้านทัศนคติ ความสนใจ ความสามารถ และปทัสถานทางสังคมในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม บุคคลจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลอื่น มีความเคารพบุคคลอื่นจึงทำให้อยู่ร่วมกับกลุ่มได้ นอกจากนี้ ในขณะที่บุคคลมีความประทับใจในกิจกรรมต่างๆ อาจจะพัฒนาเป็นความสนใจที่แน่นอน เมื่อมีการปฏิบัติงานในกลุ่ม บุคคลมักจะได้ทำงานบางอย่างซึ่งเท่ากับเป็นการพัฒนาความสามารถที่มีอยู่ในตัวบุคคลให้ดีขึ้น และยังจะช่วยให้บุคคลที่มาจากครอบครัวต่างกัน ได้เรียนรู้เรื่องของสังคม สามารถแสดงพฤติกรรมให้เหมาะสมหมายความว่ามีความเข้าใจเรื่องปทัสถานของสังคมดีขึ้น

2. **คุณค่าในด้านการวินิจฉัย (Diagnostic Values)** ในการเข้ากลุ่ม โดยทั่วไปแล้ว ผู้นำกลุ่มจะมีโอกาสสังเกตพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มแต่ละคน ทำให้เข้าใจและมองเห็นลักษณะแบบต่างๆ ของสมาชิก บุคคลบางคนในกลุ่มต้องการได้รับความช่วยเหลือทางด้านคำปรึกษาปรากฏออกมาให้เห็น เช่น บางคนไม่สามารถติดต่อกับบุคคลอื่นในสังคมได้ บางคนแสดงอาการก้าวร้าว ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ทำให้กลุ่มไม่ยอมรับ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้จะ

ปรากฏให้เห็นชัดเจนในขณะที่บุคคลอยู่ในกลุ่ม ในขณะที่ถ้าหากว่าเขาอยู่ตามลำพังเราอาจจะไม่สามารถวินิจฉัยได้เลยว่าเขาเป็นคนเช่นไร

3. คุณค่าด้านการบำบัด (Therapy Values) ในการรวมกลุ่มของบุคคลนั้น จะมีคุณค่าในการบำบัดได้เป็นอย่างดี ในโรงพยาบาล คลินิก จะนำวิธีการกลุ่มไปใช้ในการรักษาคอนไซค์ โดยทำการบำบัดทางจิตวิทยากับคนไข้เป็นกลุ่ม เพราะในการเข้ากลุ่มนั้นจะช่วยให้บุคคลที่มีปัญหาทางอารมณ์ สร้างความพึงพอใจในการทำงานหรือการติดต่อกับผู้อื่นได้ มีการพัฒนานิสัยตนเอง ทัศนะให้เป็นคนอิสระในตนเอง ตลอดจนค้นพบความสามารถในตนเองอีกด้วย ดังนั้นจึงนับว่ากระบวนการกลุ่ม มีคุณค่าในการบำบัดทางจิตใจคนเป็นอย่างมาก

4. คุณค่าทางด้านการศึกษา (Educational Values) ในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาทั่วไป สามารถนำเอาวิธีของกระบวนการกลุ่มไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการศึกษาดูด้วย เช่น การตั้งชมรมต่างๆ ตามความสนใจของนักเรียน หรือในการสอนอาจจัดให้มีการแบ่งกลุ่มทำงาน เป็นต้น เพราะเรื่องของกลุ่มจะช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสใช้ความสามารถของตนเอง การรู้จักการให้ และการรับ (Give and Take) การร่วมมือและการแบ่งปัน ซึ่งเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

5. คุณค่าในด้านการปฏิบัติงาน ปัจจุบันนี้ในการทำงานโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นสังคมอุตสาหกรรมหรือสังคมเกษตรกรรม มักจะต้องอาศัยกลุ่ม คนทำงานเป็นหมู่คณะ จึงจะทำงานประสบผลสำเร็จ จะเห็นได้จากการที่มนุษย์เราทำงานเป็นกลุ่ม เช่น การทำงานในรูปหน่วยงาน บริษัท สมาคม ชมรม สหกรณ์ ซึ่งจัดได้ว่าเป็นเรื่องของการทำงานกลุ่มทั้งสิ้น การทำงานเป็นกลุ่มเช่นนี้จะช่วยให้บุคคลที่มาวมกันเป็นกลุ่มได้มีโอกาสคิดร่วมกัน วางแผนร่วมกัน ประสานงานกัน ดำเนินงานและสร้างสรรค์ผลงานออกมา

การทำความเข้าใจเรื่องกระบวนการกลุ่มจะช่วยให้การศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธการสื่อสารในโครงการเพื่อบำบัดยาเสพติด ปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต ได้มีกรอบแนวคิดเพื่อที่จะตอบคำถามที่ว่า ในกลยุทธการฝึกอบรมเพื่อบำบัดผู้ติดยาเสพติดในโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิตนี้ มีการนำวิธีการกระบวนการกลุ่มมาใช้ในรูปแบบใด และเพื่อมีวัตถุประสงค์ใดบ้าง อีกทั้งยังช่วยตอบข้อสงสัยที่ว่าในการวางแผนกลยุทธในการฝึกอบรมครั้งนี้ คณะวิทยากรมีการสื่อสารกับกลุ่มผู้ติดยาเสพติดอย่างไรบ้าง เป็นต้น ซึ่งการค้นหาคำตอบของ

คำถามเหล่านี้ได้จะช่วยให้ได้ข้อมูลในส่วนกลยุทธ์การสื่อสารของวิทยากรที่ใช้ในการฝึกอบรมได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

บทสรุป

จะเห็นได้ว่ากระบวนการกลุ่มนั้น เน้นกระบวนการเรียนการสอนในทางปฏิบัติและค้นพบสิ่งที่ได้จากการฝึกหัดทดลองมากกว่าการท่องจำเนื้อหาเพราะกระบวนการกลุ่มเน้นกิจกรรมที่นำไปสู่การปฏิบัติจริง ผู้การวิเคราะห์ ทำให้ผู้เรียนรู้จักตนเองและผู้อื่นมากขึ้น และยังไปกว่านั้นผู้เรียนยังยอมรับในข้อบกพร่องของตนเองและพร้อมที่จะแก้ไขตัวเองและนอกจากนี้ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเห็นอกเห็นใจกันและกัน การจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการกระบวนการกลุ่ม จะช่วยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ในการดำรงชีวิตแบบประชาธิปไตย รู้จักแก้ปัญหา เป็นคนมีเหตุผล สอนให้เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เคารพสิทธิของผู้อื่น รู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีโดยฝึกจากกิจกรรมในห้องเรียนก่อนที่จะออกไปเผชิญชีวิตจริงในสังคมที่เขาอยู่ การฝึกหัดทดลองในห้องเรียนโดยวิธีการกระบวนการกลุ่มก็เหมือนกับการทดลองในห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ แต่ต่างกันที่สิ่งซึ่งนำมาทดลองนั้นแทนที่จะเป็นสารเคมีหรือวัสดุอื่นๆ แต่เป็น “คน” ซึ่งมีชีวิตจิตใจ จึงย่อมมีความลึกซึ้งซับซ้อนยิ่งกว่าหลายเท่า

อิทธิพลของกลุ่มในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคล

พฤติกรรมของบุคคลมีความแตกต่างกัน เนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ ที่แวดล้อมบุคคลนั้นๆ อยู่เช่น กลุ่มคนที่บุคคลนั้นร่วมทำงานอยู่ด้วย ระบบวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม ประสิทธิภาพต่างๆ ที่บุคคลนั้นได้รับมา เป็นต้น สิ่งต่างๆ ดังกล่าวล้วนเป็นปัจจัยที่มีส่วนสร้างสมลักษณะของบุคคลให้มีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน

หากพิจารณาถึงอิทธิพลของกลุ่มแล้ว จะเห็นว่าบุคคลย่อมใช้กลุ่มสนองความต้องการส่วนบุคคล กลุ่มจึงเกิดขึ้นจากบุคคลหลายคนมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์ ด้วยความสนใจร่วมกัน ยินยอมพร้อมใจในการกำหนดข้อบังคับ ระเบียบแบบแผนที่เรียกว่าปทัสถานของกลุ่มขึ้นมา เพื่อให้การประพฤติปฏิบัติของบุคคลในกลุ่มเป็นไปในแนวเดียวกันและปทัสถานของกลุ่มนั่นเองที่มีอิทธิพลต่อบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้นๆ

เคลแมน (Kelman, 1968) กล่าวว่า การที่บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มรับอิทธิพลของกลุ่ม เพราะสาเหตุดังต่อไปนี้

1. การยอมตาม (Compliance) การที่บุคคลที่เป็นสมาชิกยอมรับอิทธิพลเพราะเขาหวังที่จะประสบความสำเร็จในปฏิบัติการตอบสนองที่น่าพอใจจากบุคคลอื่นในกลุ่ม

2. การเลียนแบบ (Identification) เป็นการเลียนแบบโดยการที่บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มแสดงพฤติกรรมตลอดจนการปฏิบัติและความคิดต่างๆ ของกลุ่มมีคุณค่าที่เป็นรางวัลอยู่ในตัวของมันแล้ว เช่น การได้รับเกียรติอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็รู้สึกภาคภูมิใจในเกียรตินั้นเป็นต้น

การที่บุคคลยอมรับอิทธิพลของกลุ่มตามแนวความคิดของ Kelman เพราะบุคคลทุกคนเกิดมามีความต้องการขั้นพื้นฐานจนถึงความต้องการระดับสูงได้แก่ ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการความปลอดภัย ต้องการความรัก ต้องการยอมรับ ต้องการมีเกียรติ มีชื่อเสียง มีอำนาจ หากความต้องการดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมขณะอยู่ในกลุ่มแตกต่างจากพฤติกรรมที่แสดงออกในอีกกลุ่มหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับปทัสถานของกลุ่มนั้นๆ วางไว้ และให้บุคคลอื่นในกลุ่มยอมรับ การที่บุคคลเป็นสมาชิกของกลุ่มหลายกลุ่ม จะทำให้พฤติกรรมของบุคคลไม่แน่นอน จะเปลี่ยนแปลงไปตามปทัสถานและความต้องการของกลุ่มที่เข้าร่วม แต่ถ้าบุคคลใดเป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพียงกลุ่มเดียว หรืออยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากกว่ากลุ่มอื่นๆ อิทธิพลของกลุ่มนั้นจะทำให้บุคคลที่เป็นสมาชิกแสดงพฤติกรรมทางปทัสถานของกลุ่มอยู่เสมอ ในที่สุดพฤติกรรมนั้นจะฝังแน่นอยู่ในบุคคลที่เป็นสมาชิกตลอดไป เช่น บุคคลที่เป็นครู มีบุคลิกลักษณะและแสดงพฤติกรรมแบบครู ทหารที่อยู่ในกลุ่มทหารก็จะมีบุคลิกลักษณะและแสดงพฤติกรรมแบบทหาร ซึ่งบุคคลอื่นมองเห็นบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมที่แสดงออก ก็อาจจะเดาได้ว่า บุคคลนั้นเป็นครูหรือทหาร เป็นต้น อิทธิพลของกลุ่มในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลนี้จะเห็นได้ชัดยิ่งขึ้น ในคนไทยที่ไปศึกษาต่อหรือไปประกอบอาชีพในต่างประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกาเป็นเวลานานๆ เมื่อกลับมาเมืองไทย พฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออก จะมีลักษณะท่าทางการแต่งกาย การพูดจาตลอดจนรสนิยมต่างๆ แตกต่างจากคนไทยโดยทั่วไป

สำหรับกลุ่มในโรงเรียนนับว่ามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้งนี้เพราะเด็กแต่ละคนก่อนมาเข้าโรงเรียนจะมีพฤติกรรมแตกต่างกัน เด็กบางคนมีความประพฤติไม่เรียบร้อยเป็นเด็กเกเร แต่งกายไม่เรียบร้อย พูดจาไม่สุภาพ แต่เมื่อเข้ามาในโรงเรียนจะถูกปลูกฝังกล่อมเกลา ถูกอบรมสั่งสอนให้มีความรู้ ความสามารถและแสดงพฤติกรรมตามที่โรงเรียน

ต้องการ โดยอาศัยกฎระเบียบข้อบังคับที่โรงเรียนกำหนดไว้ ตลอดจนธรรมเนียมประเพณีของโรงเรียนนั้นๆ หากนักเรียนคนใดไม่ประพฤติปฏิบัติจะถูกลงโทษหนักเบาตามความเหมาะสมกับความผิด นอกจากนั้นโรงเรียนเป็นสถานที่รวมของเด็กจากแหล่งต่างๆ ซึ่งเด็กเหล่านั้นมีพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โรงเรียนจะเป็นเสมือนตลาดนัด รับและแลกเปลี่ยนประเพณีซึ่งกันและกัน เช่นเด็กที่ไม่เคยพูดคำหยาบเลย เมื่อไปเข้าโรงเรียนสักกระยะหนึ่งจะพูดคำหยาบได้ หรือเด็กบางคนไม่เคยไหว้ แต่พอเข้าโรงเรียนแล้วก็รู้จักการไหว้ เหล่านี้เป็นต้น

ฉะนั้น ผลผลิตที่ออกจากโรงเรียนส่วนหนึ่งจะต้องเป็นเด็กที่มีคุณภาพ มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ คือถูกขัดเกลาเรียบร้อยแล้ว ดีแล้ว มีความรู้ความสามารถ มีพฤติกรรมตามที่สังคมต้องการ และยังมีกรเพิ่มเติมในพฤติกรรมบางสิ่งบางอย่างที่ได้รับจากเพื่อนๆ อีกด้วย

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ย่อมแสดงว่ากลุ่มมีอิทธิพลในการที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลได้อย่างมาก ส่วนจะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับกลุ่มบุคคลนั้นสังกัดอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่า “บุคคลใดอยู่ในกลุ่มปราชญ์บุคคลนั้นย่อมเป็นปราชญ์ บุคคลใดอยู่ในกลุ่มโจร บุคคลนั้นย่อมเป็นโจรด้วย”

ในการวิจัยประเด็นกลยุทธ์การสื่อสารในโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิตนี้มีจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่ม (Group Process) เข้ากับงานวิจัย เนื่องจากมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์งานวิจัยนี้ เพราะมุ่งการศึกษาถึงกลยุทธ์การสื่อสารระหว่างบุคคล 2 กลุ่ม ซึ่งในกลุ่มแรกได้แก่ กลุ่มวิทยากร หมายรวมรวมถึงคุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย พ.อ.นพ.พงศ์ศักดิ์ ตั้งคณา พระอาจารย์อมร บุญนันท อธิการวารินทร์ อักษรนำ อาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตุ รวมทั้งวิทยากรผู้ช่วยอีก กับกลุ่มที่สองได้แก่ กลุ่มเยาวชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มเสพที่เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการดังกล่าว เนื่องด้วยทั้งสองกลุ่มนี้จะต้องมีปฏิสัมพันธ์ และมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันในลักษณะที่ผู้ส่งสารซึ่งเป็นบุคคลเดียวหรือทีมเดียว (3-5 คน) และผู้รับสารเป็นกลุ่ม เป็นหมู่คณะ ซึ่งเป็นการสื่อสารในลักษณะการพูด อบรม แนะนำ แนะนำ ให้ความรู้ ฝึกทักษะ ตลอดจนการแสดงทัศนคติ และความคิดเห็นต่อกัน โดยใช้การติดต่อสื่อสารจากการบรรยาย และกิจกรรมต่างๆ เช่น เกมส์ สื่อวีดิทัศน์ การวิปัสสนากรรมฐาน กายบำบัด ดนตรีบำบัด เป็นต้น ดังนั้นผลที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ จะสามารถอธิบายให้เห็นถึงลักษณะและรูปแบบการสื่อสารของวิทยากรไปยังเยาวชนกลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ ที่ได้รับการอบรมว่ามีการสื่อสารก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลผู้เข้าอบรมเกิดการตัดสินใจ เลิกยาเสพติดตามเป้าหมายได้อย่างไร

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม

ซิมบาโด และคณะ (Zimbardo , et al., 1977 : 49-53) กล่าวว่า การเปลี่ยนทัศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ คือ ถ้ามีความรู้ความเข้าใจ ทักษะก็จะมีกาเปลี่ยนแปลงและเมื่อทัศนคติเกิดการเปลี่ยนแปลงจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามมา ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบนี้จะต้องมีความเชื่อมโยงกัน ฉะนั้นการที่จะให้บุคคลเกิดการยอมรับที่จะปฏิบัติสิ่งใดจำเป็นต้องให้บุคคลนั้นมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวอย่างถ่องแท้เสียก่อน

สุรพงษ์ ไสยชนะเสถียร (2533 : 118-122) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่าง ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม ไว้ดังนี้

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับตัวแปร 3 ตัวคือ ความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Attitude) และพฤติกรรม (Practice) ของผู้รับสารที่อาจจะมีผลกระทบต่อสังคมโดยมีหลักว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติขึ้นอยู่กับความรู้ ถ้ามีความรู้ความเข้าใจดี ทักษะก็จะเป็นเปลี่ยนแปลง และเมื่อทัศนคติเปลี่ยนแปลงแล้ว ก็จะมีการยอมรับปฏิบัติหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้งความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมมีความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกัน ดังนั้น การที่จะมีการยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งใดต้องพยายามเปลี่ยนทัศนคติก่อนโดยการให้ความรู้

ทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมได้ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการศึกษาที่แสดงให้เห็นว่า การสื่อสารในฐานะตัวแปรต้นสามารถนำมาพัฒนาไปสู่ชุมชนได้ โดยการศึกษาถึงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้รับสารว่าเปลี่ยนแปลงหรือไม่ เพราะอะไร นอกจากนี้ยังศึกษาถึงความสัมพันธ์ในลักษณะสายโซ่ที่เริ่มจากความรู้ไปสู่ทัศนคติและกลายเป็นพฤติกรรมต่อไป

ความหมายของความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม

เบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom อ้างถึงใน ชม ภูมิภาค, 2523) นักการศึกษาชาวอเมริกัน กล่าวถึงความรู้ไว้ว่า ความรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ ระลึกถึงวิธีและกระบวนการต่างๆ หรือระลึกถึงแบบกระบวนโครงสร้าง วัตถุประสงค์ในด้านความรู้นี้ย่อในเรื่องกระบวนการทางจิตวิทยาของความจำ เป็นกระบวนการเชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบใหม่

นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ไว้อีกหลายท่าน เช่น

แพทริก เมียร์ดิธ (Patrick Meredith อ้างถึงใน โสภิตสุดา มงคลเกษม, 2542) กล่าวถึงความรู้อย่างไรว่า ความรู้จำเป็นต้องมีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ ความเข้าใจ (Understanding) และการคงอยู่ (Retaining) เพราะความรู้ หมายถึง ความสามารถจดจำได้ในบางสิ่งบางอย่างที่เราเข้าใจมาแล้ว

คาร์เตอร์ วี กูด (Good, 1973) กล่าวว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริง (Facts) ความจริง (Truth) กฎเกณฑ์และข้อมูลต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับ และรวบรวมสะสมไว้จากมวลประสบการณ์ต่างๆ

โรเจอร์ส (Roger, 1978) อธิบายว่า บุคคลส่วนมาก จะได้รับความรู้ผ่านประสบการณ์โดยการเรียนรู้จากการตอบสนองของสิ่งเร้า และจัดระบบเป็นโครงสร้างของความรู้ที่ประสานระหว่างความจำกับสภาพจิตวิทยา ด้วยเหตุนี้ ความรู้จึงเป็นความจำที่เลือกสรรซึ่งสอดคล้องกับสภาพจิตใจของตนเองเป็นกระบวนการภายในที่ผู้อื่นจะรับรู้ได้จากการอนุมานมากกว่าการสังเกตโดยตรง

ความรู้ (Knowledge) ในที่นี้เป็นการรับรู้เบื้องต้น ซึ่งบุคคลส่วนมากจะได้รับผ่านประสบการณ์โดยการเรียนรู้จากการตอบสนองของสิ่งเร้า (S - R) แล้วจัดระบบเป็นโครงสร้างของความรู้ที่ผสมผสานระหว่างความจำ (ข้อมูล) กับสภาพจิตวิทยา ด้วยเหตุนี้ความรู้จำที่เลือกสรรซึ่งสอดคล้องกับสภาพจิตใจของตนเอง ความรู้จึงเป็นกระบวนการภายใน อย่างไรก็ตามความถนัดผู้ศึกษาอาจส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกของมนุษย์ได้ต่อไป ผลกระทบที่มีต่อผู้รับสารเชิงความรู้ในทฤษฎีการสื่อสารนั้นอาจปรากฏได้จากสาเหตุ 5 รูปแบบ (สุระพงษ์ ไสธนะเสถียร, 2534) คือ

1. การตอบข้อสงสัย (Ambiguity Resolution) การสื่อสารมักจะสร้างความสับสนให้สมาชิกในสังคม ผู้รับสารจึงมักแสวงหาสารสนเทศโดยการอาศัยสื่อทั้งหลายเพื่อตอบข้อสงสัยและความสับสนของตน
2. การสร้างทัศนคติ (Attitude Formation) ผลกระทบเชิงความรู้ต่อการปลูกฝังทัศนคติในส่วนมากนิยมใช้กับสารสนเทศที่เป็นนวัตกรรม เพื่อสร้างทัศนคติให้คนยอมรับการแพร่วัตกรรมการนั้นๆ ในฐานะความรู้
3. การกำหนดวาระ (Agenda Setting) เป็นผลกระทบเชิงความรู้ที่สื่อกระจายออกไป เพื่อให้ประชาชนตระหนักและผูกพันกับประเด็นวาระที่สื่อกำหนดขึ้น หากตรงกับภูมิหลังของปัจเจกชนและค่านิยมของสังคมแล้ว ผู้รับสารก็จะเลือกสารสนเทศนั้น

4. การพอกพูนระบบความเชื่อ (Expansion of the Belief System) การสื่อสารสังคม มักจะกระจายความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ต่างๆ ไปสู่ประชาชน จึงทำให้ผู้รับสารรับทราบ ระบบความเชื่อที่หลากหลายและลึกซึ้งไว้ในความเชื่อของคนมากขึ้น

5. การรู้แจ้งต่อค่านิยม (Value Clarification) ความขัดแย้งในเรื่องค่านิยม และ อุดมการณ์เป็นภาวะปกติของสังคม สื่อมวลชนที่นำเสนอข้อเท็จจริงในประเด็นเหล่านี้ ย่อมทำให้ ประชาชนผู้รับสารเข้าใจถึงค่านิยมเหล่านั้นชัดเจนยิ่งขึ้น

ปรมะ สตะเวทิน (2538) กล่าวว่า ความรู้เป็นปัจจัยประการหนึ่งที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการสื่อสาร ซึ่งจะต้องมองทั้งในแง่ความรู้ของผู้ส่งสาร และผู้รับสาร โดยในด้านของผู้ส่งสารนั้น คน ที่ไม่มีความรู้ย่อมไม่สามารถที่จะพูดหรือเขียนได้อย่างถูกต้อง และมรประสิทธิภาพ ความถูกต้อง และประสิทธิผลของการสื่อสารขึ้นอยู่กับความรู้ 2 ประเภท คือ

1. ความรู้ในเรื่องที่จะสื่อสาร (Knowledge of the Subject Matter) หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของเรื่องที่จะทำการสื่อสาร

2. ความรู้เรื่องกระบวนการสื่อสาร (Knowledge of the Communication Process) การ มีความรู้เรื่องกระบวนการสื่อสารจะช่วยให้ผู้ส่งสารเข้าใจในความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ที่อยู่ในกระบวนการซึ่งล้วนมีความสำคัญต่อการสื่อสารทั้งสิ้น

ในด้านของผู้รับสารนั้น ผู้รับสารที่ไม่มีความรู้ย่อมไม่สามารถอ่าน และฟังได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิผล ความรู้ของผู้รับสารแบ่งเป็น 2 ประเภท เช่นกัน คือ

1. ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสาระ (Knowledge of the Content of the Message) ผู้รับสาร จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาของสารที่ตนรับจึงจะเข้าใจเนื้อหาของสารได้

2. ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสาร (Knowledge of the Communication Process) การรู้เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารจะทำให้ผู้รับสารเข้าใจสารได้อย่างถูกต้อง ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ ของผู้ส่งสารผิดไป ตลอดทั้งจะสามารถรับสารและตีความสารได้อย่างถูกต้อง

ทัศนคติ (Attitude) เป็นความคิดและความรู้สึกอย่างไรกับคนรอบข้าง วัตถุหรือ สิ่งแวดล้อมโดยทัศนคตินั้นมีรากฐานมาจากความเชื่อที่อาจสอดด้านพฤติกรรมในอนาคตได้

ทัศนคติจึงเป็นเพียงความพร้อมที่จะตอบสนองสิ่งเร้า และทัศนคติเป็นพรมแดนเชื่อมโยงระหว่างความรู้กับพฤติกรรม

โลคีช (Rokeach อ้างถึงใน Wibur Schramm, 1973) กล่าวว่า “ทัศนคติ” หมายถึง การผสมผสานความเชื่อภายในบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์ใด จนทำให้บุคคลนั้นโน้มเอียงที่จะตอบสนองต่อสิ่งที่ตนชอบ

ฟิชบายน์ (Fishbein, 1967) กล่าวว่า ทัศนคติ เป็นการโน้มเอียงที่เกิดจากการเรียนรู้ที่จะตอบสนองสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในทางสนับสนุนหรือไม่สนับสนุน ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนพฤติกรรม และเป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของบุคคล

การ์เตอร์ ลินด์เซย์ และ เอลเลียท อาร์สัน (Garder Lindzey and Elliot Arson, 1969) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นนำลงสำคัญที่ทำให้คนเราแสดงพฤติกรรมออกมา

ทัศนคติของบุคคลสามารถถูกทำให้เปลี่ยนแปลงได้หลายวิธี อาจจะทำได้โดยที่บุคคลรับข่าวสารต่างๆ ซึ่งข่าวสารนี้อาจจะมาจากบุคคลอื่นหรือมาจากอุปกรณ์ สื่อมวลชนต่างๆ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบของทัศนคติด้านความรู้หรือการรับรู้ (Cognitive Component) เป็นที่เชื่อกันว่าถ้าส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งเปลี่ยนแปลง ส่วนประกอบด้านอื่นจะมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นกัน เช่น ถ้าส่วนประกอบทางด้านอารมณ์ (Affective Component) เปลี่ยนแปลง ส่วนประกอบด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) ก็จะมีการเปลี่ยนแปลงด้วย

องค์ประกอบของทัศนคติ

ซิมบาโด และเอบบีเซน (Zimbardo and Ebbeson, 1970) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทัศนคติไว้ว่ามี 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความรู้ ความนึกคิด (The Cognitive Component)

เป็นส่วนที่เป็นความเชื่อของบุคคลเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ทัวไปทั้งสิ่งที่ชอบและไม่ชอบ หากบุคคลมีความรู้หรือความคิดว่าสิ่งใดดี ก็มักจะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งนั้น หากมีความถ้อยมาก่อนว่าสิ่งใดไม่ดี ก็จะมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (The Affective Component)

เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ ซึ่งมีผลแตกต่างกันไปตามบุคลิกภาพของคนนั้น เป็นค่านิยมของแต่ละบุคคล เป็นตัวเฝ้าความคิดอีกทอดหนึ่ง ถ้าหากบุคคลมีภาวะความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีก็จะแสดงออกมาในขณะที่คิดถึงสิ่งนั้นออกมาในลักษณะที่แตกต่างกัน เช่น ความรู้สึกในด้านบวก เรียกว่า “Positive Affective Component” ก็จะมีความรู้สึกในด้านบวกเป็นไปในทางที่ดี ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่มีความรู้สึกในด้านลบ เรียกว่า “Negative Affective Component” ก็จะมีความรู้สึกในด้านลบเป็นไปในทางที่ไม่ดี

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (the behavior Component)

คือ การแสดงออกของบุคคลต่อสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งเป็นผลมาจากองค์ประกอบด้านความรู้ ความคิด และความรู้สึก

แหล่งที่มาของทัศนคติ

จากคำจำกัดความของทัศนคติที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองไม่ได้ ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้จากแหล่งทัศนคติต่างๆ ซึ่งสามารถแบ่งได้ดังนี้ (ประภาเพ็ญ สุวรรณ, 2520)

1. ทัศนคติที่เกิดจากประสบการณ์เฉพาะอย่าง (Specific Experience) เป็นการได้รับความรู้หรือประสบการณ์จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง ทั้งในด้านดีหรือไม่ดี จะทำให้บุคคลนั้นเกิดทัศนคติไปตามทิศทางที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน

2. ทัศนคติที่เกิดจากการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น (Communication from others) ถือเป็น การได้รับความรู้หรือประสบการณ์ทางอ้อม โดยการได้รับการติดต่อข่าวสารจากบุคคลอื่น ซึ่งบุคคลนั้นมักจะเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิด และมีความน่าเชื่อถือ จะทำให้เกิดทัศนคติจากการรับรู้ข่าวสารต่างๆ นั้นได้

3. ทัศนคติเป็นสิ่งที่เกิดจากสิ่งที่เป็นแบบอย่าง (Models) การเลียนแบบผู้อื่นทำให้เกิดทัศนคติขึ้นได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ เด็กที่มีความเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ เมื่อเห็นว่าพ่อแม่ไม่ชอบสิ่งใด เด็กก็จะเลียนแบบหรือไม่ชอบสิ่งนั้นไปด้วย

4. ทักษะที่เกิดจากสถาบัน (Institutional Factors) เกิดจากการหล่อหลอมสถาบันที่บุคคลนั้นๆ เป็นสมาชิกอยู่ สถาบันมักจะพยายามจะให้การสนับสนุนให้สมาชิกเกิดทัศนคติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งไปในทิศทางเดียวกัน และสถาบันแต่ละกลุ่มจะมีความนิยมและการตัดสินใจที่ต่างกัน ทำให้มีทัศนคติในเรื่องเดียวกันแตกต่างกันไปด้วย

ประเภทของทัศนคติ

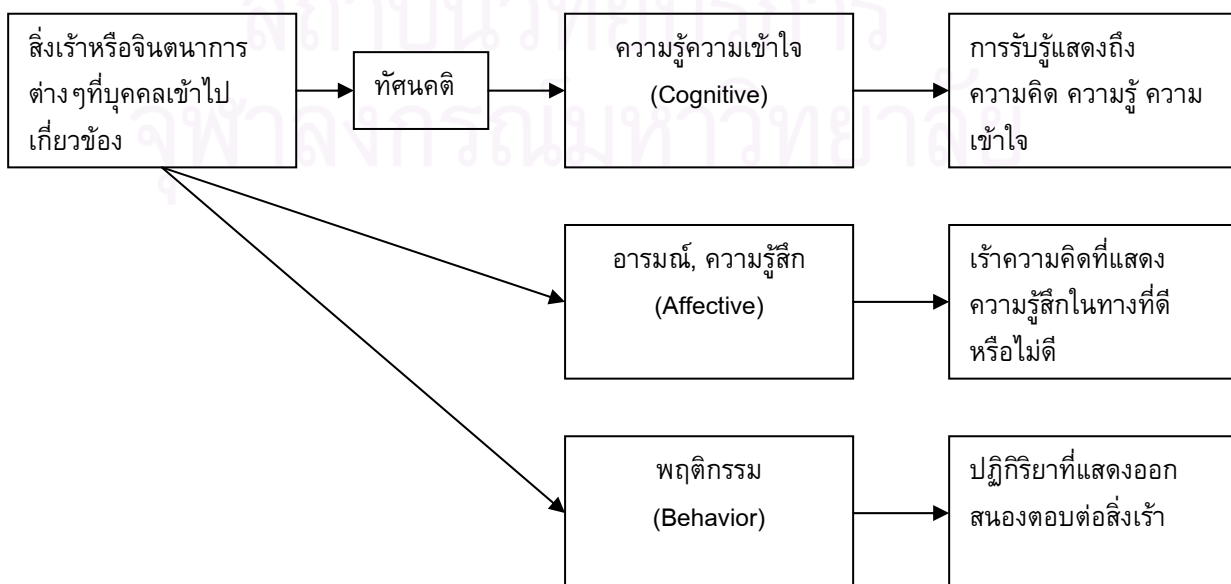
ทัศนคติแบ่งออกเป็น 3 ประเภทตามการแสดงออกของบุคคล (ยุพา สุภากุล, 2540) คือ

1. ทัศนคติทางบวก (Positive Attitude) เป็นทัศนคติที่ชักนำบุคคลให้แสดงพฤติกรรมในด้านดีต่อบุคคล เรื่องราวหรือสิ่งต่างๆ ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีและความร่วมมือในทุกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ และนับเป็นพื้นฐานที่ดีในการยอมรับความคิดหรือข้อมูลใหม่ๆ

2. ทัศนคติในทางลบ (negative Attitude) เป็นทัศนคติหรือความรู้สึกที่ไม่ดีต่อบุคคล เรื่องราวหรือสิ่งต่างๆ มักจะเกิดขึ้นร่วมกับความไม่พอใจ และความแตกแยก ทัศนคติด้านลบนี้จะก่อให้เกิดอคติขึ้นในใจของบุคคลนำไปสู่การด่วนสรุปตัดสินใจในเรื่องต่างๆ แม้ยังไม่มีข้อมูลในเรื่งนั้นอย่างถ่องแท้ก็ตาม

3. ทัศนคติเฉย (passive Attitude) เกิดขึ้นจากในบางครั้งบุคคลอาจไม่มีความคิดเห็นในเรื่องนั้นอย่างสิ้นเชิงก็เป็นได้ ส่วนใหญ่มักมีสาเหตุมาจากความห่างไกลจากผลกระทบที่เกิดขึ้นหรือขาดข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ

ส่วนประกอบของทัศนคติ

การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ

ทัศนคติในเรื่องใดเรื่องหนึ่งของบุคคลจะมีความรุนแรงหรือเหนียวแน่นมากน้อยเพียงใด นั้น จะขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของทัศนคตินั้น ทัศนคติที่ซับซ้อนมักจะมีหลายด้าน รวมทั้ง ความรู้คอยสนับสนุนอยู่ ซึ่งถ้ายิ่งมีความซับซ้อนมาก ก็จะต้องเปลี่ยนแปลงยาก การเปลี่ยนทัศนคติ คือ การเปลี่ยนทัศนคติในทางตรงข้าม เช่น เปลี่ยนทัศนคติในทางลบให้กลับมาเป็นทางบวก เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นเมื่อทัศนคติเดิมที่เคยมีอยู่ไม่เป็นที่พอใจ หรือไม่สามารถสนองตอบ ความต้องการของบุคคลได้ หรืออาจเกิดขึ้นเมื่อได้รับความรู้ใหม่เพิ่มเติมแล้วเกิดกระบวนการ วิเคราะห์ทางความคิดใหม่ ทำให้ทัศนคติเปลี่ยนไปก็ได้

แม็คไกวร์ (Mcquire, 1968) ได้สรุปสถานการณ์ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ประกอบไปด้วย

1. สถานการณ์แนะนำ (Suggestion Situations) ปัจจัยพื้นฐานของสถานการณ์การ แนะนำนี้ คือ การแข่งขันการนำเสนอในเรื่องที่เกี่ยวกับทัศนคติ หรือพฤติกรรม ต่อบุคคลอื่นๆ กัน จนกว่าบุคคลนั้นจะยอมรับคำแนะนำ โดยทั่วไปการแนะนำไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลรองรับว่าทำไม บุคคลจึงต้องยอมรับคำแนะนำ และการแนะนำอาจเกิดจากการทำงานของบุคคล หรือมาจากกลุ่ม เพื่อน หัวหน้างาน หรือเกิดจากการแนะนำภายในตัวเอง

2. สถานการณ์ความสอดคล้องลงรอยกัน (Conformity Situations) เป็นผลมาจาก อิทธิพลทางสังคม โดยบุคคลพบว่า ความเชื่อของตนนั้นแตกต่างเกินไปจากความเชื่อปทัสถานของ กลุ่ม หรือผู้มีอำนาจ จึงพยายามเปลี่ยนความเชื่อของตนให้สอดคล้องกับปทัสถานความเชื่อของ กลุ่ม หรือผู้มีอำนาจ ซึ่งบางครั้งบุคคลกระทำไปโดยไม่มีแรงกดดันใดๆ

3. สถานการณ์การพูดคุยภายในกลุ่ม (Group Discussion Situations) คือสมาชิกภายใน กลุ่มเสนอความเห็นที่ขัดแย้งกับความเห็นของบุคคลภายในกลุ่ม ซึ่งเป็นความเห็นที่กลุ่มให้การ ยอมรับ แต่เมื่อมีการเสนอข้อโต้แย้งขึ้น กลุ่มจะต้องเพิ่มเติมข้อโต้แย้งนั้นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้ง ไว้ด้วย

4. สารโน้มน้าวใจ (Persuasive Messages) คือ การที่บุคคลได้รับสารที่มีการชี้แจงข้อ โต้แย้งของบุคคล และทำให้เห็นว่าบุคคลจะต้องยอมคล้อยตามสาร

5. การปลูกฝังความคิดใหม่ (Intensive Indroctination) การปลูกฝังความคิดใหม่นี้เปรียบเสมือนการล้างสมอง ลบความคิดเก่าออกไป และนำความคิดใหม่เข้าไปแทน โดยทำการปลูกฝังได้ปฏิบัติตามขั้นตอนที่ 1-4 มาก่อน

เมื่อพิจารณาจากกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติแล้ว พบว่าจะต้องมีสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลง กระบวนการสื่อสารมีส่วนในการเป็นสิ่งเร้าที่สำคัญในการให้ความรู้และประสบการณ์ทางอ้อมเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลง

จุมพล รอดคำดี (2532) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของมนุษย์นั้นมีกระบวนการเปลี่ยนแปลงอยู่ 3 ระดับ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงความคิด สิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะมาจากข้อมูลข่าวสารใหม่ซึ่งอาจมาจากสื่อมวลชน และบุคคลกลุ่มอื่น
2. การเปลี่ยนแปลงความรู้สึก จะมาจากประสบการณ์หรือความประทับใจ หรือสิ่งทำให้เกิดความสะเทือนใจ
3. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งมีผลต่อบุคคล ทำให้ต้องปรับพฤติกรรมเสียใหม่

พฤติกรรม (Practice)

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520) กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะสังเกตได้หรือไม่ได้ เช่น การทำงานของหัวใจ การทำงานของกล้ามเนื้อ การเดิน การพูด การคิด ความรู้สึก ความชอบ ความสนใจ เป็นต้น

นักจิตวิทยา เชื่อว่า พฤติกรรมเป็นผลที่เกิดจากการทำปฏิกิริยาของมนุษย์หรืออินทรีย์ (organism) กับสิ่งแวดล้อม (environment) ซึ่งเขียนเป็นสูตรได้ดังนี้

$$B = f(O, E)$$

โดยที่ B = พฤติกรรม

F = ผลที่เกิดจากการมีปฏิริยาระหว่างองค์ประกอบ

O = อินทรีย์ (organism)

E = สิ่งแวดล้อม (environment)

พฤติกรรมของอินทรีย์ที่ได้จากการมีปฏิริยากับสิ่งแวดล้อมนั้น จะมีผลออกมาทั้งที่สังเกตได้ด้วยบุคคลอื่นและที่สังเกตไม่ได้ แต่สามารถจะวินิจฉัยได้ว่าหรือไม่มีโดยใช้วิธีการหรือเครื่องมือด้านจิตวิทยา

องค์ประกอบของพฤติกรรม

ประกาศเพ็ญ สุวรรณ (2520) ได้ระบุถึงองค์ประกอบของพฤติกรรมไว้ว่า ควรปรากฏคุณลักษณะ 3 ประการ ดังนี้

1. พฤติกรรมด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) พฤติกรรมด้านนี้เกี่ยวข้องกับการรู้ การจำ ข้อเท็จจริงต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถและทักษะทางสติปัญญา การใช้ วิจารณญาณเพื่อประกอบการตัดสินใจ พฤติกรรมด้านพุทธิปัญญานี้ ประกอบด้วยความสามารถระดับต่างๆ ซึ่งเริ่มต้นจากการรู้ในระดับง่าย ๆ และเพิ่มการใช้ความคิดและพัฒนาสติปัญญามากขึ้นเรื่อยๆ

2. พฤติกรรมด้านทัศนคติ ค่านิยม ความรู้สึก ความชอบ (Affective Domain) พฤติกรรมด้านนี้ หมายความว่า ความสนใจ ความรู้สึก ท่าที ความชอบ ไม่ชอบ การให้คุณค่า การรับ การเปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงค่านิยมที่ยึดถืออยู่ พฤติกรรมด้านนี้ยากต่อการอธิบายเพราะเกิดภายในจิตใจของบุคคล ซึ่งจะต้องใช้เครื่องมือพิเศษในการวัดพฤติกรรมเหล่านี้ เพราะความรู้สึกภายในของคนนั้นยากต่อการที่จะวัดจากพฤติกรรมที่แสดงออกมาภายนอก

3. พฤติกรรมด้านการปฏิบัติ (Psychomotor Domain) พฤติกรรมนี้เป็นการใช้ความสามารถที่แสดงออกทางร่างกาย ซึ่งรวมทั้งการปฏิบัติ หรือพฤติกรรมที่แสดงออกจะสังเกตได้ในสถานการณ์หนึ่งๆ หรืออาจจะเป็นพฤติกรรมที่ล่าช้า คือ บุคคลไม่ได้ปฏิบัติทันที แต่คาดคะเนว่า อาจปฏิบัติในโอกาสต่อไป

การกระทำหรือพฤติกรรมใดๆ ของคนเราส่วนใหญ่เป็นการแสดงออกของบุคคล โดยมีพื้นฐานที่มีจากความรู้และทัศนคติของบุคคล การที่บุคคลมีพฤติกรรมแตกต่างกันก็เนื่องจากมีความรู้และทัศนคติที่แตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างของความรู้และทัศนคติเกิดจากความแตกต่างในการเปิดรับสื่อ และความแตกต่างกันในการแปลความหมายของสารที่ตนเองได้รับ สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดประสบการณ์สิ่งสมที่แตกต่างกันอันมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคล โดยทั่วไปการใช้การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวพฤติกรรมนั้นมามีวิธีการดังนี้ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533 : 123)

1. การปลุกเร้าอารมณ์ (Emotional Arousal) เพื่อให้เกิดความตื่นตัวสนใจในการติดตามไม่ว่าด้วยภาพหรือเสียง
2. การเห็นอกเห็นใจ (Emotional) ด้วยการแสดงความอ่อนโยน เสียสละและความกรุณาปรานียอมแก่เพื่อความเป็นพระ ก็อาจโน้มน้าวใจผู้คนที่ให้ยอมรับได้
3. การสร้างแบบอย่างขึ้นในใจ (Internalized Norms) เป็นการสร้างมาตรฐานอย่างหนึ่งขึ้น เพื่อให้มาตรฐานนั้นปลุกศรัทธาและเป็นตัวอย่างแก่ผู้รับสารที่จะต้องปฏิบัติตาม
4. การให้รางวัล (Reward) เช่น การลด แลก แจก แถม ในการโฆษณาเพื่อเป็นการจูงใจให้เลิกซื้อสินค้าอื่น ๆ

และผลของการโน้มน้าวใจด้วยวิธีการข้างต้น ก่อให้เกิดพฤติกรรมพื้นฐาน 2 แบบ คือ

1. กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมใหม่ๆ หรือให้มีพฤติกรรมที่ต่อเนื่อง (Activation)
2. หยุดยั้งพฤติกรรมเก่า (Deactivation)

ทั้งการกระตุ้นและการหยุดยั้งเป็นพฤติกรรมพื้นฐานที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมอื่นๆ ตามมา เช่น การตัดสินใจวินิจฉัยต่อประเด็นปัญหา การจัดหายุทธวิธีการดำเนินงานและการสร้างพฤติกรรมเพื่อส่วนรวม

นอกจากนี้ยังได้มีการศึกษาของนักวิชาการอีกหลายท่านชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมอีก เช่น

แนนซี อี ชวาร์ทซ์ (Nancy E. Schwartz) อ้างถึงในสุริย์ จันทรโมลี, 2526 : 37-47 ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติตัวในรูปแบบ 4 ประการ ดังนี้

1. ทศนคติเป็นตัวกลางที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และการปฏิบัติ ดังนั้นความรู้มีความสัมพันธ์กับทศนคติ และมีผลต่อการปฏิบัติ
2. ความรู้และทศนคติมีความสัมพันธ์กัน และทำให้เกิดการปฏิบัติตามมา
3. ความรู้ประเภททศนคติมีความต่างทำให้เกิดการปฏิบัติได้ โดยที่ความรู้และทศนคติไม่จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กัน
4. ความรู้มีผลต่อการปฏิบัติทั้งทางตรงและทางอ้อม

เฟสทิงเจอร์ (Festinger quoted in Read Hadley, 1972) ศึกษาวิจัยหลายชิ้น และพบว่ามียัง 3 ชิ้น เท่านั้น ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทศนคติและพฤติกรรมซึ่งเขาได้ให้คำอธิบายว่า เหตุผลหนึ่งที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงทศนคติอาจจะไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทศนคติในทันทีทันใด นั้นเป็นเพราะปัจจัยทางสภาพแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดทศนคติแบบเดิม อาจยังคงอยู่ภายหลังจากทศนคตินั้นได้ เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ซึ่งสถานการณ์เช่นนี้ทำให้ทศนคติมีแนวโน้มเป็นแบบเดิมหลังจากได้รับข่าวสารแล้ว

นอกจากนี้เขายังได้แนะนำเพิ่มเติมอีกว่า เมื่อความคิดเห็นหรือทศนคติเปลี่ยนไป เพราะผลของการสื่อสารโน้มน้าวใจที่มีประสิทธิภาพแล้ว การเปลี่ยนแปลงนี้จะคงอยู่ไม่มั่นคงนัก และจะเปลี่ยนแปลงเป็นแบบเดิมได้ เว้นเสียแต่ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมหรือพฤติกรรมจะเกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนและทำให้ทศนคติใหม่นั้นคงอยู่ตลอดไป

ทฤษฎีความรู้ของพระพุทธเจ้าและวิธีการคิด (epistemology) อันนำไปสู่สาร

อรรถรรณ ปิลันธโฆวาท (2539) กล่าวว่า ในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับความจริงของพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าใช้วิธีพิสูจน์สอบสวนและทดลองให้ประจักษ์ด้วยพระองค์เอง พร้อมกับนั้นก็ใช้ปัญญาไตร่ตรอง โดยการคิดสวจากเหตุไปสู่ผล และสวจากผลไปสู่เหตุ นั่นคือ ทรงรู้แจ้งแห่งทุกข์ ซึ่งเป็นผลพระองค์จึงไปหาสวไปหาสาเหตุมุนการเกิดทุกข์นั้น และเมื่อทรงรู้ว่าจะต้องดับทุกข์ ซึ่งเป็นผล พระองค์ก็จะสวไปหาสาเหตุคือหลักปฏิบัติในการดับทุกข์ ซึ่งเมื่อพระองค์รู้ว่าจะต้องดับทุกข์ ซึ่งเป็นผล พระองค์ก็จะสวไปหาสาเหตุคือหลักปฏิบัติในการดับทุกข์ ซึ่งเมื่อพระองค์สว ไปที่ต้นเหตุของการดับทุกข์แล้วพระองค์ก็พบ อริยมรรค ซึ่งเป็นเหตุที่จะนำไปสู่ความดับทุกข์ หรือความหลุดพ้นทุกข์

วิธีการ “ถ่ายทอดสาร” ของพระพุทธองค์ตามหลักวาทวิทยา

อรรถวรรณ ปิลันธิโรวาท (2539) เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ความจริงหรือสังขารม พระองค์จึงมีความต้องการที่จะโปรดเวไนยสัตว์ เพื่อให้เวไนยสัตว์ได้พ้นทุกข์ โดยทรงเน้นในแง่การยอมรับหลักความเป็นจริงในความเป็นอยู่แห่งตัวตน ดังนั้น ธรรมชาติของพระองค์จะเกี่ยวข้องกับปัญหาที่วามมนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลจะอยู่ร่วมกับสังคมอย่างไร พระพุทธองค์ทรงเข้าพระทัยดีว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่จะต้องอยู่อย่างเป็นหมู่พวก ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

ในการสอนของพระพุทธองค์ พระพุทธองค์จะสอนเวไนยสัตว์บนพื้นฐานของความแตกต่างในระดับของสติปัญญา ดังนั้นจึงทรงสอนในสิ่งที่เข้าใจได้ง่ายที่สุดและจดจำง่ายที่สุด โดยวิธีการของพระพุทธองค์จะมีลักษณะ ดังนี้

1. ทรงใช้พระธรรมเทศนาซึ่งมีความยาวแตกต่างกัน คือ ขนาดยาว ขนาดปานกลาง และขนาดสั้น ตามแต่ที่ท่านทรงแสดงธรรมเทศนานั้นกับใคร เช่น ทรงแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งเป็นธรรมชั้นสูงสุดแก่ปัญจวัคคีย์ ซึ่งปัญจวัคคีย์เหล่านั้นก็ได้ดวงตาเห็นธรรมและเป็นอริยบุคคลขั้นต้นในพุทธศาสนา แต่พระองค์ใช้อุฎฺเฐกัถสสฺส (การประกาศความที่พระองค์เลิกลัทธิเดิมมาขอบวชว่ามีเหตุผลอย่างไร) ในการแสดงโปรดพระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์แห่งแคว้นมคธ พร้อมด้วยพราหมณ์คหบดีชาวมคธ จำนวน 12,000 คน เนื่องจากพระองค์ต้องการให้คนเหล่านั้นทำลายทิฐิมานะลงก่อน แล้วจึงทรงแสดงธรรมเรื่อง ทาน ศีล สวรรค์ โทษของการกามและอานิสงฆ์ของการออกจากกาม แล้วสุดท้ายจึงทรงแสดงธรรมอริยสัจ 4 สุดท้ายจนในที่สุดพระเจ้าพิมพิสารและคฤหบดีอีก 110,000 คน ได้ดวงตาเห็นธรรม (เป็นพระโสดาบัน)

เสถียรพงษ์ วรรณปก (อ้างใน อรรถวรรณ ปิลันธิโรวาท, 2539 : 240 ในหลักและปรัชญาของวาทวิทยา) ตั้งข้อสังเกตว่าพระพุทธเจ้าทรงทราบนิสัย (ความเคยชิน) อุปนิสัย (แนว) และอริมฺติ (ความถนัด) ของผู้ฟังเทศน์ จึงทรงเลือกเรื่องแสดงให้เหมาะกับอุปนิสัยและอริมฺติของแต่ละคน

2. ทรงถ่ายทอดสารด้วยวิธียกนิทานที่มีคติสอนใจ (parable) และชาดก (jataka) (วิวัฒนาการแห่งการบำเพ็ญคุณงามความดีของพระพุทธเจ้า) เช่น การเล่ามหาเวชสันดรชาดก ซึ่งชาดกเรื่องนี้แสดงถึงการบำเพ็ญทานบารมี

3. ทรงใช้วิธีการสนทนา (Dialogue) เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น โดยการกระตุ้นในบทสนทนาหรือคำสอนดัดการให้ข้อถกเถียงซึ่งนำไปสู่ความโน้มถ่วงในทางอ้อม ทรงแนะนำให้สานุศิษย์ฝึกหัดการตั้งคำถามต่างๆ กันและกันเพื่อนำบทสนทนาหรือข้อโต้แย้งไปสู่ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เมื่อเข้าใจได้ก็เกิดการยอมรับได้นำไปใช้ประโยชน์ได้ไม่ใช่เป็นเพียงความพยายามที่จะเชื่อข้อเสนอนั้นโดยเห็นว่าเป็นหลักที่ดี ควรยึดถือเท่านั้น

4. ทรงใช้ยกตัวอย่างเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย (metaphor) พระพุทธองค์ทรงใช้การเปรียบเทียบในการอธิบายธรรมะให้ผู้ฟังเข้าใจได้อย่างชัดเจน เช่น การที่พระองค์ต้องการจะสอนนางกิสสาโคตมีเรื่องการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ว่าเป็นเรื่องธรรมดา เมื่อกิสสาโคตมีได้ข่มลูกที่ตายแล้วมาขอให้พระพุทธเจ้าช่วย พระพุทธเจ้าจึงให้นางไปหาเมล็ดพันธุ์ฝักกาดสัก 4-5 เมล็ดจากหมู่บ้านที่ไม่มีมีการตายเกิดขึ้น นางกิสสาโคตมีจึงออกไปเที่ยวหาพันธุ์ฝักกาดที่พระพุทธเจ้าสั่งแต่ก็ล้มเหลวในที่สุดนางก็ต้องกลับมาเฝ้าพระพุทธเจ้า และนางก็ได้เข้าใจความหมายในสิ่งที่พระพุทธเจ้าต้องการสอนนางในที่สุด

5. ทรงสอนไม่ให้เชื่ออย่างงมงายไร้เหตุผล โดยเหตุที่ความเชื่อเป็นรากฐานให้เกิดการพูด การแสดงความคิดเห็น พระพุทธองค์ตรัสสอนมิให้เชื่อ (1) โดยฟังตามกันมา (2) โดยสืบกันมา (3) โดยตื่นข่าวลือ (4) โดยอ้างตำรา (5) โดยนึกเดาเอา (6) โดยคาดคะเน (7) โดยตีตรองอาการ (8) โดยพอใจว่าชอบแก่ความเห็นของตน (9) โดยเห็นว่ารูปลักษณะพอเชื่อได้ (10) โดยเห็นว่สมณะผู้นี้เป็นครูของเรา แต่ให้สอบสวนจนรู้ด้วยตนเอง โบราณกล่าวโจมตีความเชื่อว่ามีคุณค่าสู่ความจริงไม่ได้ (knowledge vs. belief) และสิ่งที่เพลโดยยกย่องและปรารภนาให้ผู้พูดทุกคนมีคือความจริง (truth)

การที่พระพุทธเจ้าตัดสินพระทัยนำความจริงที่ทรงค้นพบออกมาเผยแพร่ ก็เพื่อให้มนุษย์หลุดพ้นทุกข์ไปสู่นิพพาน ซึ่งการนำความจริงออกมาเผยแพร่นั้น พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธีการต่างๆ ตามหลักวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจและเกิดความเลื่อมใสในคำสั่งสอนหลังจากประจักษ์ด้วยตนเองแล้ว

แนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาวัยรุ่น

มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “วัยรุ่น” ทั้งที่เป็นคำนิยามและคำจำกัดความไว้หลายทางเช่น

เอลิซาเบท บี เฮอร์ลอค (Elizabeth B.Hurlock) ให้ความหมายว่า “วัยรุ่น” เป็นช่วงวัยที่เด็กมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายไปในทางที่แสดงให้เห็นชัดว่า เป็นชายหนุ่มหญิงสาว วัยนี้จะเป็นวัยที่สมองเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ มีพัฒนาการทางธรรมชาติและสังคม วัยนี้จะสิ้นสุดลงก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นบรรลุสติภาวะมีความสามารถเพียงพอที่จะดำรงชีวิตอย่างอิสระ ไม่ต้องอยู่ภายใต้การคุ้มครองดูแลของบิดามารดา สามารถรับผิดชอบชีวิตตัวเอง และมีพฤติกรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม (Elizabeth B.Hurlock, 1967 : 2)

วัยรุ่นมีขั้นตอนแห่งพัฒนาการของมนุษย์ (Stage of Human Development) โดยเริ่มจากพัฒนาการด้านร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย หงุดหงิดและวิตกกังวล จัดเป็นวัยย่างเข้าสู่วัยรุ่น (Puberty) ซึ่งเด็กหญิงจะอยู่ในช่วงนี้เมื่อมีอายุเฉลี่ย 12 ปี และเด็กชายช้ากว่าประมาณ 1-2 ปี จากนั้นจะอยู่ในช่วงวัยรุ่นในช่วงต่างๆ คือ (สุชา จันทน์เอม 2531)

วัยรุ่นตอนต้น (Early adolescence) อายุ 13-15 ปี ร่างกายมีการเจริญเติบโตทางเพศอย่างสมบูรณ์ทั้งในเพศหญิงและเพศชาย

วัยรุ่นตอนกลาง (Middle adolescence) อายุ 15-18 ปี มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและความรู้สึกนึกคิด

วัยรุ่นตอนปลาย (Late adolescence) อายุ 18-21 ปี พัฒนาการเริ่มเข้าสู่ภาวะอย่างสมบูรณ์แบบ ซึ่งมักเป็นการพัฒนาด้านจิตใจมากกว่าร่างกาย

การย่างเข้าสู่วัยรุ่นนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่สุดระยะหนึ่งของชีวิต เป็นระยะที่เด็กมีปัญหา และต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม

วัยรุ่นเป็นวัยที่บุคคลมีพัฒนาการในทุกๆ ด้าน ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่ต่างไปจากวัยเด็ก หากพัฒนาการในแต่ละด้านดำเนินไปอย่างมีแบบแผน วัยรุ่นก็ย่อมมีสุขภาพกายและใจที่ดีพร้อมเข้าสู่วัยผู้ใหญ่อย่างสมบูรณ์

เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความแปรปรวนทางจิตใจ ทางอารมณ์อย่างรวดเร็ว ด้วยอิทธิพลจากทั้งการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย และการปรับตัวในสังคม ซึ่งสาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นเป็นที่สนใจศึกษามากกว่าบุคคลในวัยอื่นๆ คือ (สุชา จันทน์เอม, 2531)

1. วัยรุ่นเป็นวันที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อจากวัยเด็กมาสู่วัยผู้ใหญ่ เด่วัยรุ่นจึงมีความสับสนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับวัย บางครั้งคิดว่ายังเป็นเด็ก เพราะครู ผู้ปกครอง บิดามารดา ยังคงให้ความเอาใจใส่ดูแลเหมือนยังเป็นเด็ก ยังไม่ปล่อยให้ทำอะไรได้อย่างอิสระเสรี และบางครั้งคิดว่าตัวเองเป็นผู้ใหญ่แล้ว เพราะมีร่างกายเติบโตเหมือนผู้ใหญ่ทุกอย่าง และได้รับการบอกเล่าให้ประพฤติตนอย่างผู้ใหญ่ ไม่สามารถจะทำอะไรบางอย่างที่เคยทำได้เมื่อเป็นเด็ก ฉะนั้น วัยรุ่นจึงมีปัญหากการปรับตัวมากบ้างก็กลายเป็นอันธพาล บ้างก็ติดยาเสพติด บ้างก็หมกมุ่นอยู่กับอบายมุข ฯลฯ

2. วัยรุ่นเป็นวัยที่เด็กเริ่มมีความรู้สึกทางเพศ เด็กวัยรุ่นต้องการความรู้ ต้องการคำแนะนำในเรื่องการปรับตัวทางเพศให้เหมาะสม

3. วัยรุ่นเป็นวัยที่เด็กต้องการเตรียมตัวสำหรับอาชีพ เขาจะต้องทำการศึกษาคำรวจ ทดสอบ ความรู้ ความสามารถ ความสนใจของตนเองในการที่จะเลือกอาชีพ

4. วัยรุ่นเป็นวัยที่เด็กต้องการจะยึดมั่นในอุดมการณ์ ปรัชญาชีวิตของตนเอง เด็กวัยรุ่นมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมที่เป็นลักษณะเฉพาะไม่เหมือนกับวัยอื่นๆ ดังนั้น วัยรุ่นจึงเป็นวัยที่ผู้ปกครองและครุควรจะต้องศึกษา ทำความเข้าใจให้ถ่องแท้ เพื่อประโยชน์ในการช่วยแนะแนวทางให้เขามีการปรับตัวที่เหมาะสมเป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมของเขาต่อไป

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงได้ง่าย ความเชื่อมั่น ความต้องการ ตลอดจนความปรารถนาต่างๆ เป็นไปอย่างรุนแรง มีวัยรุ่นเป็นจำนวนไม่น้อยที่มีปัญหาอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการติดยาเสพติด รวมทั้งเด็กวัยรุ่นรู้สึกว่า การคบเพื่อนเป็นสิ่งที่สำคัญมาก วัยรุ่นทั่วไปมักมีความรักดีต่อกลุ่มของตน หากไปรวมกลุ่มกับเพื่อนที่ไม่ดีอาจชักนำไปในทางที่เสีย เพิ่มความเสี่ยงในการติดยาเสพติดขึ้นอีก

เป็นที่ทราบกันดีว่า เด็กและเยาวชนถือว่าเป็นอีกช่วงวัยหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจและสังคมเป็นอย่างมาก นอกจากปัญหาที่อาจเกิดจากการพัฒนาตามวัยแล้ว ยังต้องปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสังคมรอบตัว จึงพบได้บ่อยๆ ว่า เมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่นเด็กอาจเริ่มมีปัญหาด้านพฤติกรรมและอารมณ์ และถ้าครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคม

ที่แวดล้อมรอบตัวเด็ก ไม่เอื้อให้สามารถหาทางออกที่เหมาะสมหรือในทางตรงกันข้าม อาจเป็นตัวเร่งให้เด็กเลือกใช้ทางแก้ที่ก่อปัญหาเพิ่ม เช่น การใช้ยาเสพติด

แนวคิดการตลาดเพื่อสังคม

แนวความคิดทางการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการตลาดเพื่อสังคม

ในอดีตที่ผ่านมา การตลาดจะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลกำไรจากผู้บริโภคเข้าสู่องค์กรหรือบริษัทเท่านั้น นักการตลาดหรือผู้จัดทำนโยบาย และเจ้าหน้าที่ในประเทศกำลังพัฒนายังไม่มีความคิดหรือเชื่อว่า การตลาดจะสามารถนำมาใช้เป็นกลยุทธ์หรือเครื่องมือในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสังคมและประเทศได้ แนวความคิดทางการตลาดนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ทางคือ แนวความคิดแบบดีเทอร์มินิสต์ ซึ่งจะเน้นเกี่ยวกับบทบาทของการตลาด และแนวความคิดแบบแอกทิวิสต์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้การตลาดมาพัฒนาสังคม ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ซึ่งแนวความคิดทั้ง 2 นี้มีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันอยู่ตามที่ได้สรุปมาจากบทมา ทรัพย์สินกุล (2544 : 7-8) ดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดแบบดีเทอร์มินิสต์ (determinists)

แนวความคิดนี้มองว่าการตลาดเป็นผลมาจากสิ่งเร้าต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนประกอบของสภาพแวดล้อมในสังคม โดยจะมองโครงสร้างทางการตลาดและกิจกรรมทางการตลาดของแต่ละประเทศ ว่ามีความแตกต่างกัน และสถาบันที่มีความเกี่ยวข้องกับการตลาดจะมีความสัมพันธ์กับระดับของการพัฒนาประเทศ กล่าวคือ เมื่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมือง สังคมเปลี่ยนแปลง การตลาดก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย เมื่อสังคมมีการพัฒนาไปในทิศทางหนึ่ง การตลาดก็จะพัฒนาตามไปด้วย จึงสรุปได้ว่าการตลาดไม่ได้เป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือไม่สามารถที่จะเป็นตัวชี้้นำการพัฒนาประเทศได้

2. แนวความคิดแบบแอกทิวิสต์ (activists)

แนวความคิดนี้มองว่าการตลาดสามารถมีอิทธิพลหรือเป็นตัวชี้นำสิ่งแวดล้อมในสังคมได้รวมทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยในแนวความคิดนี้ยังสามารถแบ่งได้เป็นอีก 2 แนวทาง คือ

2.1 แนวทางที่ใช้การตลาดเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งสามารถทำได้โดย

พัฒนาระบบ พัฒนาการขนส่ง ระบบการสื่อสาร การพัฒนาในลักษณะนี้จะให้ความสำคัญในเรื่อง การถ่ายทอดเทคโนโลยีจากประเทศที่พัฒนาแล้วมายังประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งการถ่ายเทดังกล่าว จะใช้การตลาดเป็นเครื่องมือหลักในการผลักดัน

2.2 แนวความคิดที่สองนี้จะใช้การตลาดเป็นเครื่องมือในการตอบสนองของความต้องการของสังคมมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม เพราะเชื่อว่าถ้าไม่มีการตอบสนองความต้องการพื้นฐานให้กับสมาชิกในสังคมแล้ว สมาชิกในสังคมก็ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ และเมื่อสมาชิกไม่สามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ กระบวนการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ก็ จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้

จากแนวความคิดแอกทิวิสต์ ขอบเขตของการมองการตลาดจึงขยายกว้างมากขึ้นกว่าเดิม กลายเป็น ตลาดลักษณะมหภาค (macromarketing) ตลาดมหภาคเป็นการศึกษาขยาย ครอบคลุมไปถึงโครงสร้างต่าง ๆ ทางสังคม นอกจากนี้ยังมีการประยุกต์การตลาดเพื่อไปใช้กับ ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้ขายเพื่อหวังผลกำไรเพียงอย่างเดียว แต่จะใช้การตลาดเป็นเครื่องมือในการ เปลี่ยนแปลงสังคม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาเศรษฐกิจให้ดียิ่งขึ้น และการเปลี่ยนแปลง ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม การมองการตลาดในลักษณะ นี้จะสอดคล้องกับทฤษฎีระบบ เพราะการตลาดจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับส่วนประกอบที่เป็นโครงสร้าง ต่าง ๆ ของสังคม เช่น การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เทคโนโลยี เป็นต้น

ดังนั้น ตั้งแต่ปี ค.ศ.1970 เป็นต้นมา มีนักวิจัยและนักการตลาดได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างการตลาดกับสิ่งแวดล้อมในสังคมของประเทศ ซึ่งพิจารณาในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาสังคมกับการตลาด การตลาดในการพัฒนาเศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐานของชาติกับ การตลาด เป็นต้น งานวิจัยต่าง ๆ เหล่านี้จะตั้งอยู่บนแนวคิดพื้นฐานที่เชื่อว่าการตลาดสามารถ กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาสังคมหรือประเทศได้

จะเห็นว่าในยุคนี้เริ่มให้ความสำคัญกับแนวความคิดทางการตลาด ที่สามารถจะนำมา พัฒนาประเทศได้ ซึ่งเป็นแนวความคิดที่เกิดจากการผสมผสานระหว่าง การนำกลยุทธ์ทาง การตลาดมารวมกับแนวคิดทางการสื่อสารในยุคอิทธิพลภายใต้เงื่อนไข และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้าไปได้อย่างลงตัว ส่วนทิศทางในการนำการตลาดไปใช้ในการพัฒนาจะแบ่งเป็น 2 ทิศทาง คือ ทางแรกใช้เพื่อพัฒนาระบบการผลิตและโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม ส่วนทางที่สองใช้เพื่อ ตอบสนองความต้องการพื้นฐานทางสังคมซึ่งเป็นการใช้การตลาดเพื่อพัฒนา ในส่วนที่สองนี้จะ เรียกว่า “การตลาดเพื่อสังคม” ซึ่งกลายมาเป็นแนวคิดหนึ่งในวิวัฒนาการของแนวคิดทาง

การตลาดในยุคที่ 5 ซึ่งเป็นยุคปัจจุบันที่นักการตลาดไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้หลักการทางตลาดมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงสังคม โดยผลประโยชน์จะตกอยู่ที่สมาชิกหรือสังคมโดยรวมเป็นหลัก

ความหมายของแนวคิดการตลาดเพื่อสังคม

การตลาดเพื่อสังคมเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่น่าสนใจนำมาใช้ในการแก้ปัญหาสังคมต่าง ๆ ดังคำนิยามที่ว่า "การตลาดเพื่อสังคม คือ การใช้หลักการและเทคนิคทางการตลาดต่าง ๆ เพื่อผลักดันกลุ่มเป้าหมายกลุ่มหนึ่งให้ยอมรับ ปฏิเสธ ปรับเปลี่ยน หรือเลิกปฏิบัติพฤติกรรมหนึ่งอย่างสมัครใจเพื่อประโยชน์ของปัจเจกบุคคล กลุ่ม หรือสังคมโดยรวม" (Kotler, 2002 : 5-8)

บ่อยครั้งที่การตลาดเพื่อสังคมถูกนำมาใช้เพื่อผลักดันกลุ่มเป้าหมายให้เปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง เพื่อประโยชน์ในด้านการดูแลสุขภาพคุณภาพ ป้องกันการบาดเจ็บ คุ้มครองสิ่งแวดล้อม หรือช่วยเหลือชุมชน โดยมีคุณลักษณะเด่น 5 ประการ ดังนี้

การตลาดเพื่อสังคมขายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

เช่นเดียวกับนักการตลาดของภาคธุรกิจที่มุ่งขายผลิตภัณฑ์และบริการ แต่นักการตลาดเพื่อสังคมกำลังขายการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่พัฒนามักต้องการให้กลุ่มเป้าหมายปฏิบัติหนึ่งในสี่สิ่งต่อไปนี้ (1) ยอมรับพฤติกรรมใหม่ (2) ปฏิเสธพฤติกรรมแฝง (3) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เป็นอยู่ หรือ (4) เลิกพฤติกรรมเก่า ซึ่งมาตรฐานของการปฏิบัติอาจถูกสร้างขึ้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ (การศึกษาหรือข้อมูลข่าวสาร) และความเชื่อ (ทัศนคติหรือความรู้สึก) ซึ่งไม่สิ้นสุดในตัวของมันเองแต่ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดเตรียมหนทางสำหรับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

การตลาดเพื่อสังคมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยความสมัครใจ

บางทีลักษณะที่ทำทนายที่สุดของการตลาดเพื่อสังคม คือ ความเชื่อมั่นในความร่วมมืออย่างสมัครใจมากกว่ากฎหมาย เศรษฐกิจ หรือการบีบบังคับในรูปแบบต่าง ๆ ของอิทธิพลใด ๆ ในหลาย ๆ กรณีนี้การตลาดเพื่อสังคมไม่สามารถหยิบยื่นประโยชน์ให้โดยตรงหรือตอบแทนให้ในทันที เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นได้

การตลาดเพื่อสังคมยังคงใช้หลักการและเทคนิคต่าง ๆ ทางการตลาด

หลักการตลาดที่สำคัญที่สุด คือ การประยุกต์ใช้การอ้างอิงผู้บริโภคเป็นหลัก (customer oriented) เพื่อให้เข้าใจว่ากลุ่มเป้าหมายรู้ เชื่อ และทำอะไรในปัจจุบัน ซึ่งกระบวนการจะเริ่มต้นที่การวิจัยทางการตลาด (marketing research) เพื่อทำความเข้าใจในส่วนต่าง ๆ ความจำเป็น ความต้องการ ความเชื่อ ปัญหา ความสนใจ และพฤติกรรมที่อาจเป็นไปได้ของแต่ละส่วนตลาด ต่อมา นักการตลาดจะเลือกตลาดเป้าหมาย (target market) ที่พวกเขาสามารถทำให้เกิดผล กระทบและเกิดความพึงพอใจมากที่สุดได้ จากนั้นจึงกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน แล้วใช้ 4 เครื่องมือหลักทางการตลาด คือ 4Ps เพื่อให้มีอิทธิพลต่อตลาดเป้าหมาย นั่นคือ ผลิตภัณฑ์ ราคา สถานที่ และการส่งเสริมการขายหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ส่วนประสมทางการตลาด (marketing mix) พวกเขาจะพิถีพิถันในการเลือกผลประโยชน์ของผลิตภัณฑ์ คุณสมบัติ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย เนื้อหาสาร และช่องทางสื่อ ผลิตภัณฑ์จะถูกวางตำแหน่งชักจูงใจตลาดเป้าหมาย เพื่อให้เกิดการดูแลรักษาสุขภาพ ป้องกันอุบัติเหตุ คุ้มครองสิ่งแวดล้อม หรือช่วยเหลือชุมชนของพวกเขาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากกว่าการเร่งรีบพฤติกรรมที่ตลาดเป้าหมายกำลังปฏิบัติหรือพิจารณาอยู่ในขณะนั้น และเมื่อแผนนั้นได้ถูกนำไปปฏิบัติแล้ว ผลลัพธ์จะต้องถูกติดตามตรวจสอบและประเมินผล รวมทั้งกลยุทธ์นั้นสามารถถูกปรับเปลี่ยนแก้ไขได้ตามความจำเป็น

การตลาดเพื่อสังคมเลือกและมีอิทธิพลต่อกลุ่มเป้าหมายเพียงกลุ่มเดียว

นักการตลาดรู้ว่า ตลาดเป็นการปะติดปะต่ออย่างสมบูรณ์ของคนที่หลากหลายซึ่งแต่ละส่วนจะมีความต้องการและความจำเป็นที่เฉพาะเจาะจง เนื่องจากสิ่งที่ดึงดูดใจคนคน ๆ หนึ่ง อาจจะไม่สามารถดึงดูดใจคนอื่น ๆ ได้ นักการตลาดจึงแบ่งตลาดออกเป็นกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกัน (market segments) ตรวจสอบความสัมพันธ์ที่เป็นไปได้ของแต่ละกลุ่มในการตอบสนองวัตถุประสงค์ขององค์กรและวัตถุประสงค์ทางการตลาด จากนั้นเลือกกลุ่มออกมาหนึ่งกลุ่มหรือมากกว่านั้น เพื่อพิจารณาความพยายามที่ใช้ในการเข้าถึงและทรัพยากรที่มีอยู่ อีกทั้งส่วนประสมทางการตลาด (4Ps) ที่เฉพาะเจาะจงจะถูกพัฒนาขึ้นสำหรับแต่ละเป้าหมายและมีเพียงหนึ่งตัวเลือกเท่านั้นที่ใช้ในการดึงดูดใจส่วนตลาดเป้าหมายที่กำหนด

ผู้รับประโยชน์ คือปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสังคมโดยรวม

ต่างกับการตลาดของหน่วยงานธุรกิจ ซึ่งผู้รับประโยชน์อันดับแรก คือ ผู้ถือหุ้น บริษัท แต่ผู้รับประโยชน์อันดับแรกของโครงการรณรงค์การตลาดเพื่อสังคม คือ ปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมโดยรวม

โดยสรุปแล้ว การตลาดเพื่อสังคม จึงเป็นการประยุกต์ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน (exchange theory) ซึ่งเชื่อว่า บุคคลจะเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมก็ต่อเมื่อการรับรู้ของบุคคลต่อประโยชน์ที่จะได้รับสูงกว่าการรับรู้เกี่ยวกับค่าใช้จ่าย หรือการลงทุน แนวคิดการตลาดเพื่อสังคม จึงเป็นการใช้แนวความคิดทางการตลาด เพื่อวัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนแปลงสังคมให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการจากความคิดที่ว่า การยอมรับแนวคิดต่างๆ ก็เหมือนกับการยอมรับผลิตภัณฑ์หรือบริการ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจอย่างถ่องแท้ของความต้องการ การรับรู้ ความชอบ และรูปแบบของพฤติกรรมของประชาชน ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับการให้ข่าวสารและของสื่อต่างๆ ต้นทุน สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อจะให้เกิดการยอมรับแนวคิดใหม่เกิดขึ้น ดังที่คอตเลอร์ และ ซอลท์แมน (Kotler and Zaltman, 1971 : 5) กล่าวว่า “การตลาดเพื่อสังคม คือ การออกแบบ (design) การนำแผนมาใช้ (implementation) และการควบคุม (control) แผนที่เราจัดทำขึ้นเพื่อให้มีอิทธิพลต่อการยอมรับในความคิดทางสังคม และรวมถึงการพิจารณาในเรื่องของการวางแผนผลิตภัณฑ์ (product) การวางราคา (pricing) การสื่อสาร (communication) การจัดจำหน่าย (distribution) และการวิจัยตลาด (marketing research)”

ดังนั้น การตลาดเพื่อสังคมจึงเป็นการใช้ทักษะทางการตลาดเพื่อช่วยทำให้ความพยายามที่จะก่อให้เกิดการกระทำบางอย่างในสังคมกลายมาเป็นแผนโครงการรณรงค์เพื่อการพัฒนาสังคมที่ออกแบบมาอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นจนกลุ่มเป้าหมายมีการตอบสนองหรือเปลี่ยนแปลงไปตามที่นักรณรงค์ไทยผู้วางแผนต้องการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพยายามมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสังคม มิใช่เพื่อประโยชน์ของนักรณรงค์ไทยเอง แต่เป็นประโยชน์ของกลุ่มเป้าหมายและประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก นอกจากนี้การตลาดเพื่อสังคม สามารถดำเนินการได้โดยปัจเจกชน กลุ่ม หรือองค์กรใด ๆ ก็ได้ ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ องค์กรที่หวังผลกำไร (profit organization) หรือองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร (non-profit organization)

ขั้นตอนการวางแผนการตลาดเพื่อสังคม

ขั้นตอนการวางแผนโครงการรณรงค์เพื่อพัฒนาสังคมโดยการนำแนวคิดการตลาดเพื่อสังคมมาประยุกต์ใช้เป็นการวางแผนที่มีระบบขั้นตอนโดยพัฒนามาจากการวางแผนทางการตลาด และในแต่ละขั้นตอนเป็นการนำเอาแนวคิดทางการตลาดมาเป็นหลักในการดำเนินแผนงาน มีทั้งหมด 8 ขั้นตอน ในที่นี้ได้สรุปขั้นตอนของ คอตเลอร์ (Kotler, 1989) คอตเลอร์และลีวี (Kotler and Levy, 1973) และคอตเลอร์ (Kotler, 1982) (อ้างในพรทิพย์ สัมปัตตะวนิช, 2540 : 55-79) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดปัญหา (Problem definition)

เป็นการกำหนดปัญหาทางสังคมที่ต้องการจะแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง เป็นปัญหาในเรื่องความต้องการทางสังคม (social need) เป็นหลัก โดยเน้นที่การตอบสนองความต้องการพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมายของโครงการ เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่หรือพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ซึ่งแต่ละสังคมก็จะมีปัญหาที่แตกต่างกัน โดยมีเกณฑ์การพิจารณาปัญหา อันได้แก่ ปัญหาที่ค่อนข้างรุนแรงในสังคม ปัญหาที่มีผลกระทบต่อสังคมค่อนข้างสูงและยาวนาน และปัญหาที่กำลังได้รับความสนใจของสังคม เพื่อกำหนดและระบุปัญหาที่ต้องการจะแก้ไขให้ชัดเจน รวมทั้งค้นหาสาเหตุการเกิดปัญหานั้น ๆ เพื่อตั้งเป็นโจทย์สำหรับวางแผนแก้ไขหรือพยายามเปลี่ยนแปลงสังคม จนปัญหานั้น ๆ คลี่คลายไป

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์สิ่งแวดล้อมการตลาดเพื่อสังคม (Analyzing the social marketing environment)

หลังจากกำหนดปัญหาได้แล้ว จะต้องวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อแผนโครงการรณรงค์การตลาดเพื่อสังคม ทั้งปัจจัยที่สนับสนุนส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรค ตลอดจนเทคนิคที่ใช้แก้ไข ซึ่งนอกจากการวิเคราะห์ดังกล่าวแล้ว รูทซ์ชิลด์ (Rothschild, 1979 : 11-20) ยังได้เสนอว่าแผนโครงการรณรงค์เพื่อพัฒนาสังคมนั้น มิใช่ความพยายามในการขายผลิตภัณฑ์ในลักษณะปกติ จึงทำให้มีข้อจำกัดหลายอย่างมาเป็นอุปสรรคของความพยายามนั้น ๆ และได้สรุปว่า ก่อนการพัฒนาแผนการสื่อสารการตลาดที่มิใช่เชิงธุรกิจนั้น ผู้วางแผนควรพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ด้วย คือ

1. เรื่องของความเกี่ยวข้อง (involvement) ระหว่างสถานการณ์นั้นๆ กับกลุ่มเป้าหมายว่าอยู่ในระดับใด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการธุรกิจมักมีความเกี่ยวข้องอยู่ในระดับปานกลาง แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวข้องระดับสูงมาก หรือต่ำมากแบบสุดขั้ว ทำให้ต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการผสมผสานอย่างรอบคอบในการใช้เครื่องมือทางการตลาดที่กลมกลืน และหลากหลาย รวมทั้งใช้ระยะเวลาอันยาวกว่าการตลาดในเชิงธุรกิจ
2. ผู้ให้ความร่วมมือสนับสนุนแผนรณรงค์ มีหรือไม่ มากน้อยแค่ไหน เพราะถือว่าเป็นตัวเสริม (reinforcers) ให้แผนประสบความสำเร็จ ช่วยนำไปสู่การกระทำของกลุ่มเป้าหมาย หลังจากที่เกิดความรู้ ความเข้าใจจากข่าวสารแล้ว

ขั้นตอนที่ 3 การวางวัตถุประสงค์ทางการตลาดเพื่อสังคม (Social marketing objectives)

การวางวัตถุประสงค์ทางการตลาดเพื่อสังคม ควรเป็นวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจง (specific) สามารถวัดได้ (measurable) และสามารถที่จะกระทำให้สำเร็จได้ (attainable) ไม่ควรวางวัตถุประสงค์ที่สูงมากเกินไปจนไม่สามารถทำให้เป็นจริงได้ และไม่ควรวางไว้ต่ำมากเกินไปจนไม่เป็นการท้าทาย โดยเริ่มจากการกำหนดจุดประสงค์อย่างกว้างๆ แล้วชี้ถึงวัตถุประสงค์ที่เป็นทางพฤติกรรมที่กลุ่มเป้าหมายจะกระทำ

ขั้นตอนที่ 4 การเข้าร่วมตลาดและการเลือกกลุ่มผู้ยอมรับเป้าหมาย (Marketing segmentation and social of target adoptors)

เนื่องจากข้อจำกัดของทรัพยากร ดังนั้น จึงต้องกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็นกลุ่มย่อยๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มก็จะมีลักษณะแตกต่างกัน แล้วเลือกกลุ่มเป้าหมายที่จะทำการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแล้วพัฒนาผลิตภัณฑ์ โปรแกรมการส่งเสริมการตลาดสำหรับแต่ละส่วนที่เราเลือกเป็นกลุ่มเป้าหมาย แนวคิดนี้เป็นแนวคิดการแบ่งส่วนตลาด (Market Segmentation)

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค (Consumer behavior analysis)

การวิเคราะห์พฤติกรรมแบบผู้บริโภค ทำให้เราทราบถึงการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มเป้าหมาย และได้ข้อมูลที่จะนำมาใช้เพื่อแก้ไขการต่อต้านนั้น เพื่อการออกแบบโปรแกรมต่างๆ ให้เหมาะสม สามารถทำได้โดยการศึกษาวิจัยด้วยการสำรวจ (survey) การสัมภาษณ์เชิงกลุ่ม (focus group interview) ซึ่งข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการวิเคราะห์หลังจากที่ได้แบ่งส่วนตลาดแล้ว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในตลาดย่อยมากยิ่งขึ้นคือข้อมูลต่อไปนี้

1. ลักษณะทางสังคมประชากร (socio-demographic characteristics) เป็นลักษณะภายนอกของบุคคล เช่น ชนชั้นทางสังคม เพศ อายุ รายได้ การศึกษา ขนาดของครอบครัว เป็นต้น
2. ลักษณะจิตวิทยา (psychological profile) เป็นลักษณะภายในของบุคคล เช่น ทศนคติ ค่านิยม แรงจูงใจ บุคลิกภาพ เป็นต้น
3. ลักษณะทางพฤติกรรม (behavioral characteristics) เป็นรูปแบบของพฤติกรรม เช่น นิยมการซื้อ ลักษณะการตัดสินใจ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 6 การเสนอข้อได้เปรียบที่แตกต่างกัน (Differential advantages)

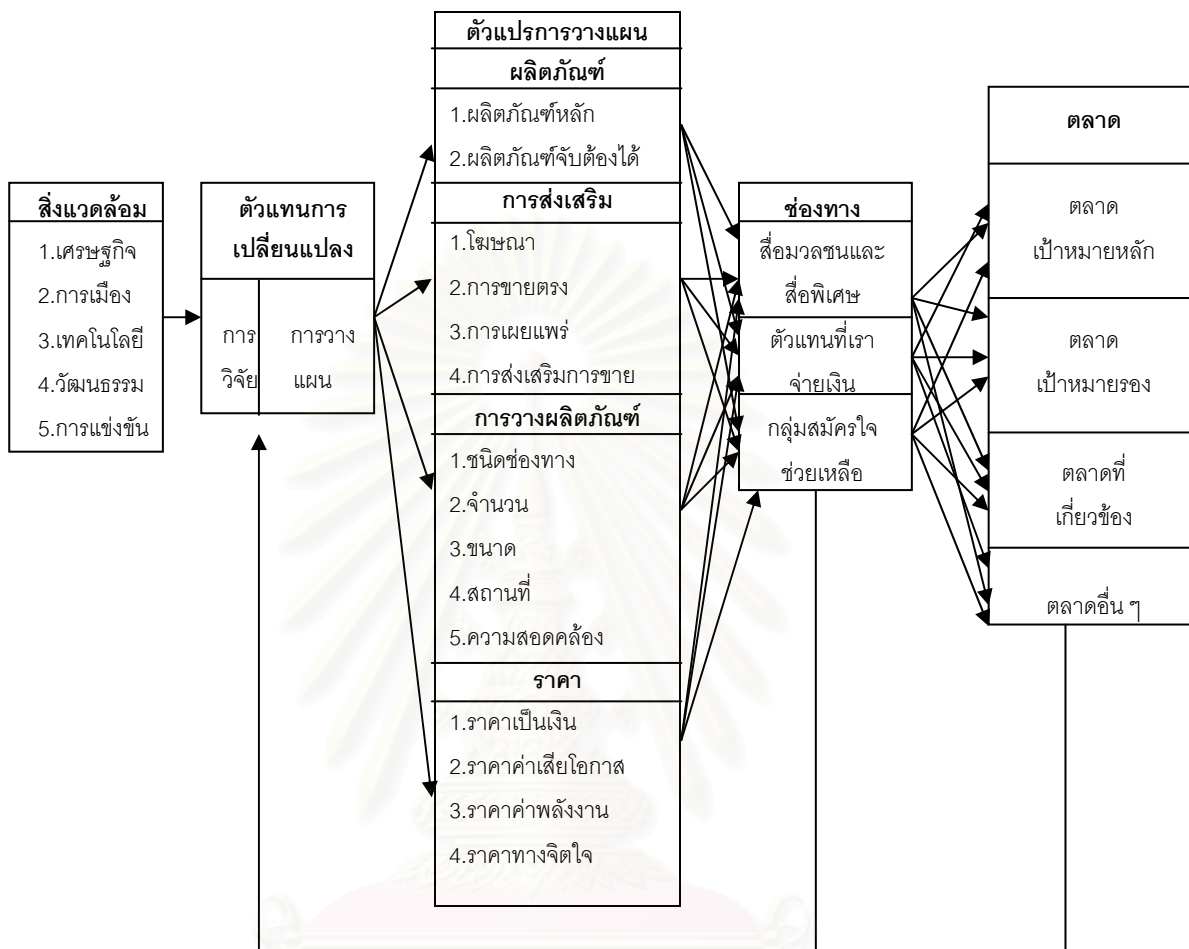
เมื่อเราแบ่งส่วนการตลาดแล้ว แต่ละส่วนก็จะมีความต้องการที่แตกต่างกัน เพื่อให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มได้อย่างเหมาะสม จึงต้องมีวิธีการในการเสนอข้อเสนอดังกล่าวที่แตกต่างกันไปด้วย ข้อได้เปรียบที่จะนำเสนอแต่ละกลุ่มจะต้องเป็นไปตามมุมมองของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก ทั้งนี้ควรพิจารณาว่าองค์ประกอบอะไรในการพยายามที่จะพัฒนาสังคมที่สามารถนำมาเป็นข้อเสนอกับเป้าหมายด้วยคุณค่าในใจของกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายแต่ละกลุ่มด้วย

ขั้นตอนที่ 7 การวางแผนกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อสังคม (Social marketing strategic planning)

ขั้นตอนนี้ประกอบไปด้วย กลยุทธ์ย่อยหลายๆ กลยุทธ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางการตลาดในเชิงธุรกิจคือ เรื่องของ 4Ps (Product / Price / Place / Promotion) คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ถูกต้อง นำไปวางขายในสถานที่ที่ถูกต้อง ด้วยราคาที่เหมาะสมโดยมีการจัดการส่งเสริมการขายที่ดี ดังนั้น กลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อสังคมจึงประกอบไปด้วย กลยุทธ์ทางด้านผลิตภัณฑ์ (product strategy) กลยุทธ์ทางด้านราคา (price strategy) กลยุทธ์ทางด้านการวางผลิตภัณฑ์และการจัดจำหน่าย (place strategy) และกลยุทธ์การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ (promotion strategy) ดังในแผนภูมิ

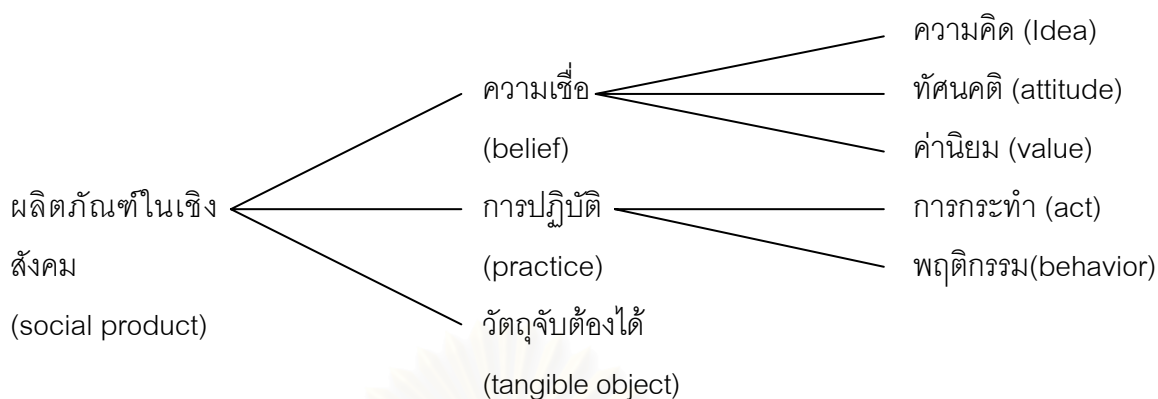
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 4 : แบบจำลองการวางแผนการตลาดเพื่อสังคมในการเปลี่ยนแปลงสังคม (social marketing planning system)

1. การกำหนดกลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ (product strategy)

การกำหนดผลิตภัณฑ์ คือ การกำหนดปัญหาทางการตลาดเพื่อสังคม ซึ่งส่วนใหญ่จะออกมาในลักษณะของแนวความคิด (concept) หรือ ความคิด (idea) ในการแก้ปัญหาที่เราตระหนักถึง ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ทางสังคมที่ต้องการจะขาย ซึ่งจะต้องทำความคิดทางสังคมให้ออกมาในลักษณะที่กลุ่มเป้าหมายรู้สึกต้องการและเต็มใจที่จะซื้อ และที่สำคัญที่สุดคือ เป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถมองเห็นและเข้าใจได้ง่าย ซึ่งสามารถแบ่งชนิดผลิตภัณฑ์ทางสังคมออกเป็น 3 ชนิด ดังรูป

ภาพที่ 5 : ลักษณะผลิตภัณฑ์ทางสังคม

1.1 ผลิตภัณฑ์ทางความคิด (social idea) ซึ่งอาจจะแบ่งออกมาได้ในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น ความเชื่อ ทัศนคติ หรือค่านิยม เป็นต้น

1.2 การประพฤติปฏิบัติทางสังคม (social practice) อาจจะเป็นการกระทำครั้งเดียว (Single Act) หรือการเปลี่ยนแปลงแบบแผนพฤติกรรม

1.3 วัตถุจับต้องได้ (tangible object) นักเศรษฐศาสตร์ไทยผู้วางแผนยุทธศาสตร์การตลาดเพื่อสังคมอาจสร้างหรือออกแบบผลิตภัณฑ์ทางสังคม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคมให้เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม ซึ่งสามารถก่อให้เกิดการรับรู้ เกิดทัศนคติที่ดี และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ต้องการได้

2. การกำหนดกลยุทธ์ราคา (price strategy)

ราคา หมายถึง การลงทุนที่ผู้ซื้อจะต้องยอมรับเพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ต้องการ ราคาที่จะต้องพิจารณาถึงทางการตลาดเพื่อสังคม คือ ราคาที่เป็นจำนวนเงิน (money costs) ราคาค่าเสียโอกาส (opportunity costs) ราคาที่ต้องสูญเสียพลังงาน (energy costs) ราคาในการเสียเวลา (time costs) และราคาทางด้านจิตใจ (psychic costs) การตั้งราคาผลิตภัณฑ์ทางสังคมจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าสมาชิกในกลุ่มเป้าหมายของเราจะมีการวิเคราะห์การลงทุน – ผลประโยชน์ที่จะได้รับ (cost – benefit analysis) ทุกครั้ง โดยนำคุณประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากความพยายามเปลี่ยนแปลงตามที่นักการตลาดเพื่อสังคมต้องการมาเปรียบเทียบกับการลงทุนต่างๆที่เขาต้องเสียว่า ส่วนใดจะมากกว่ากันหรือการลงทุนครั้งนี้จะคุ้มค่าหรือไม่ ในหลักการตลาดเพื่อสังคม บางครั้งกลุ่มเป้าหมายไม่จำเป็นต้องให้เงินซื้อผลิตภัณฑ์หรือบริการ แต่ราคาในที่นี้มักจะเป็นเรื่องของเวลา พลังงาน และจิตใจมากกว่าการวางแผนการตลาดเพื่อสังคมจะต้องคำนึงถึงการทำให้สมาชิกกลุ่มเป้าหมายเสียเวลา เสียพลังงาน เสียเงิน และเสียสภาพจิตใจให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

3. กลยุทธ์การวางผลิตภัณฑ์ (place strategy)

ในแง่มุมมองของการตลาดเพื่อสังคมการวางผลิตภัณฑ์ หมายถึง การกำหนดช่องทางวิธีการจัดจำหน่ายหรือจัดส่งผลิตภัณฑ์ไปสู่กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งในแง่มุมมองของการตลาดเพื่อสังคมหมายถึงการจัดทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นมีอยู่ตามร้านต่าง ๆ ที่จะสามารถนำผลิตภัณฑ์ไปเข้าถึงได้อาจจะจัดโดยผ่านทางองค์กรที่ไม่แสวงหากำไรหรือองค์กรที่แสวงหากำไรก็ได้ เพื่อทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนแรงจูงใจที่มีอยู่ในตัวสมาชิกสังคมให้กลายเป็นการกระทำแทน ดังนั้นจึงต้องมีการเลือกใช้ตัวกลางที่เหมาะสมเพื่อจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์หรือหรือเพื่อให้ผลิตภัณฑ์แพร่กระจาย รวมถึงวิธีการใด ๆ ที่จะบังคับให้ตัวกลางเหล่านี้ให้มาช่วยสนับสนุนองค์กรและผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ด้วย ช่องทางการแพร่กระจายจะต้องเป็นช่องทางที่สอดคล้องเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์และง่ายต่อการที่กลุ่มเป้าหมายจะมาหาซื้อผลิตภัณฑ์ไปใช้

4. กลยุทธ์การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ (promotion strategy)

การกำหนดกลยุทธ์และกลวิธีในการสื่อสารเพื่อชักจูงใจให้ผู้รับหรือผู้บริโภคคุ้นเคยกับผลิตภัณฑ์ ยอมรับผลิตภัณฑ์ และมีความต้องการในผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมผลิตภัณฑ์นี้ประกอบไปด้วยการใช้การโฆษณา (advertising) การขายตรง (personal selling) การประชาสัมพันธ์ (publicity) และการส่งเสริมการขาย (sales promotion) ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้สามารถสนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อที่จะเพิ่มประสิทธิภาพของแผนรณรงค์ อาทิ ในส่วนของงานประชาสัมพันธ์จะต้องใช้เครื่องมือต่างๆ ที่ทำให้การขายผลิตภัณฑ์ บริการ หรือความคิดง่ายขึ้น เข้าใจมากยิ่งขึ้น และมีทัศนคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทิศทางที่ต้องการมากยิ่งขึ้น สำหรับการจัดทำเหตุการณ์พิเศษต่างๆ ขึ้นนั้นสามารถก่อให้เกิดความน่าสนใจและพฤติกรรมได้เป็นอย่างดี และการโฆษณา ซึ่งนับว่ามีอิทธิพลมากในการชักจูงใจกลุ่มเป้าหมายได้สูง การเลือกจุดจับใจ (appeals) ของการโฆษณา การเขียนข้อความโฆษณา (copy Writing) การเลือกสื่อโฆษณาที่เหมาะสม (effective media) การเลือกสื่อโฆษณาตามเวลาสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นกลยุทธ์ที่ต้องการการวางแผนในการโฆษณาทั้งสิ้น ตลอดจนการออกแบบข่าวสารที่สอดคล้องกับพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม และที่สำคัญที่สุดคือ ข่าวสารนี้จะต้องเอาชนะแรงต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นต่อสมาชิกแต่ละคนหรือของสังคมโดยรวมให้ได้ด้วย

นอกจากกลยุทธ์ 4 Ps ที่คอตเลอร์ และ ซอลท์ทแมน (Kotler and Zaltman) ได้เสนอไว้แล้ว คอตเลอร์ และโรเบอโรโต (Kotler and Roberto, 1980) (อ้างในพรทิพย์ สัมปัตตะวนิช, 2540 : 74-75)

ยังได้แนะนำกลยุทธ์การตลาดเพื่อสังคมเพิ่มเติมอีก 3Ps เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินทางสังคม กลยุทธ์ 3Ps ดังกล่าว คือ

1. ตัวบุคคล (Person)

คือ บุคคลที่จะทำหน้าที่ในการช่วยขยายความคิดและผลิตภัณฑ์ทางสังคมซึ่งไม่ใช่ตัวพนักงานขายอาจจะเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการทางความคิด หรือพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย สามารถที่จะชักจูงใจ หรือโน้มน้าวใจให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตาม ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา หรือผู้นำกลุ่ม ซึ่งมักเรียกบุคคลเหล่านี้ว่าผู้นำความคิด (opinion leader)

2. การนำเสนอ (Presentation)

คือ การหาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่จะนำมาเสนอให้กลุ่มเป้าหมายได้เห็นภาพชัดเจน หรือสัมผัสได้ เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจในตัวผลิตภัณฑ์ หรือความคิดทางสังคมมากยิ่งขึ้น เช่น การสาธิตวิธีการใช้ผลิตภัณฑ์ หรือการแนะนำขั้นตอนเข้ารับบริการทางสังคม การจัดนิทรรศการ การจัดเหตุการณ์พิเศษที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายได้สัมผัสโดยตรงเพื่อสร้างความเข้าใจ ความคุ้นเคย และซักถามหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความต้องการระหว่างผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงกับกลุ่มผู้ยอมรับการเปลี่ยนแปลง

3. กระบวนการ (Process)

คือ ขั้นตอนที่กลุ่มเป้าหมายจะต้องกระทำเพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์หรือบริการทางสังคมการตลาดเพื่อสังคมจะต้องมีขั้นตอนที่สั้นและง่ายถึงจะได้รับการตอบสนองจากสมาชิกในสังคมคือจะต้องยึดหลักการอำนวยความสะดวก (facilitation) แก่กลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด

Weinreich (1999 : 16-18) กล่าวไว้ว่า การทำการตลาดเพื่อสังคมในปัจจุบันส่วนประสมทางการตลาดเพียง 4Ps นั้นไม่เพียงพอ เนื่องจากการตลาดเพื่อสังคมเป็นความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือพฤติกรรม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนามธรรม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีส่วนประสมอื่นเข้ามาช่วยเสริมอีก 4Ps เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น นั่นคือ พันธมิตร (Partnership) สาธารณชน (Publics) แหล่งงบประมาณ (Purse strings) และนโยบาย (Policy) ดังนี้

1. พันธมิตร (Partnership) ปัญหาสังคมมักเป็นเรื่องที่ซับซ้อนเกินกว่าที่องค์กรใดองค์กรหนึ่งเพียงองค์กรเดียวจะแก้ไขได้ ดังนั้นการทำงานร่วมกับกลุ่มอื่น ๆ ในสังคมจะทำให้องค์กรสามารถกระจายทรัพยากรออกไปเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้ยอมรับเป้าหมายได้ รวมถึงการ

ร่วมมือกับองค์กรที่มีกลุ่มผู้ยอมรับเป้าหมายหรือเป้าหมายเดียวกัน และกำหนดทิศทางการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ของทั้งสองฝ่าย

2. สาธารณชน (Publics) สาธารณชนในที่นี้หมายถึง กลุ่มชนภายนอกและภายในที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ โดยกลุ่มชนภายนอกที่สำคัญที่สุด คือ กลุ่มผู้ยอมรับเป้าหมายที่นักบรรณรักษ์ต้องการให้เกิดการผลกระทบต่อนักคิดและพฤติกรรมที่นอกจากกลุ่มผู้ยอมรับเป้าหมายหลักแล้ว อาจมีกลุ่มผู้ยอมรับเป้าหมายรองอีกหลายกลุ่มที่เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มผู้ยอมรับเป้าหมายหลัก ส่วนกลุ่มชนภายนอกอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มผู้กำหนดนโยบาย (policymakers) ที่มีความสามารถในการนำมาซึ่งสภาวะที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือคงไว้ซึ่งพฤติกรรมที่ต้องการได้ เช่นเดียวกับกลุ่มผู้เฝ้าประตู (gatekeepers) ที่ควบคุมสารที่กลุ่มผู้ยอมรับเป้าหมายจะได้รับจากโครงการ โดยทำให้สารนั้นชักจูงใจ มีความสำคัญ และมีคุณค่าต่อการให้ความสนใจ นอกจากนี้ การกำหนดกลุ่มชนภายในตั้งแต่แรกก็มีความสำคัญต่อความสำเร็จของโครงการเช่นเดียวกัน ดังนั้น การให้ความรู้และความเข้าใจในเรื่องการตลาดเพื่อสังคม ความสำคัญและแผนงานของโครงการ และบทบาทหน้าที่ของเขาในโครงการต่อบุคลากรขององค์กรก่อนที่จะสื่อสารโครงการออกไปสู่กลุ่มผู้ยอมรับเป้าหมายภายนอกองค์กรจึงเป็นสิ่งสำคัญ

3. แหล่งงบประมาณ (Purse strings) การตลาดเพื่อสังคมแตกต่างจากการตลาดทั่วไปในเรื่องของแหล่งงบประมาณ เนื่องจากองค์กรที่แสวงกำไรที่มีรายได้จากการขายผลิตภัณฑ์ก็จะนำกำไรจากรายได้นั้นมาจัดทำโครงการบรรณรักษ์เพื่อสังคม ในขณะที่องค์กรที่ไม่แสวงกำไรใช้เงินจากกองทุนและเงินบริจาค

4. นโยบาย (Policy) การตลาดเพื่อสังคมสามารถแสดงบทบาทได้อย่างดีในการชักจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในปัจจุบันบุคคล แต่ก็เป็นการยากที่รักษาสภาวะนั้นให้คงที่ในระยะยาว หากว่ามีการเปลี่ยนแปลงนโยบาย ซึ่งหมายถึงรวมถึงนโยบายตั้งแต่ระดับองค์กรจนถึงระดับประเทศ

ขั้นตอนที่ 8 การปฏิบัติตามแผนงานและการประเมินผล (Implementation and evaluation)

เมื่อนำแผนการปฏิบัติแล้ว จำต้องมีการประเมินผลแผนบรรณรักษ์การตลาดเพื่อสังคม โดยทำการวิจัยถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อกลุ่มเป้าหมายว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง สำหรับนำไปเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแผนกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อสังคมต่อไป สำหรับผลสำเร็จของแผนบรรณรักษ์การตลาดเพื่อสังคมนั้น

กล่าวโดยสรุป แนวคิดและกระบวนการในการวางแผนการตลาดเพื่อสังคม ก่อน

ข้างจะคล้ายคลึงกับการตลาดโดยทั่วไป มีการดึงเอาแนวคิดที่สำคัญทางการตลาดมาใช้วางแผนกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลงสังคม เช่น การแบ่งส่วนตลาด การอิงผู้บริโภคเป็นหลัก การใช้ส่วนผสมทางการตลาด การวิจัยตลาด การประเมินผลการลงทุนและผลประโยชน์ที่จะได้รับของกลุ่มเป้าหมาย แต่การตลาดเพื่อสังคมจะเป็นงานที่ทำทนายและซับซ้อน มากกว่าการวางแผนการตลาดในเชิงธุรกิจ เพราะการตลาดเพื่อสังคม จะต้องทำงานกับจิตใจของมนุษย์ และทำงานกับพฤติกรรมทางสังคมที่เข้าใจยาก นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ทางสังคมส่วนใหญ่มักจะเป็นผลิตภัณฑ์ในเชิงความคิด ซึ่งกลุ่มเป้าหมายมองเห็นภาพไม่ชัดเจน ทั้งยังต้องมีความพยายามอย่างยิ่งที่จะเอาชนะแรงต่อต้านต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมักจะเป็นเรื่องของการยอมรับ การรับรู้ ทัศนคติ และความเชื่อเดิมที่สังคมมีอยู่และยิ่งจะยากมากขึ้น ถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงกลุ่มคน ซึ่งยังมีการลงทุนในเรื่องการเปลี่ยนแปลง ค่านิยม และพฤติกรรมมากเท่าไรยิ่งมีแรงต่อต้านการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นเท่านั้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ภรินทร์ ทองลิม (2543) ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจเลิกยาเสพติดแบบฉับพลัน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการการสื่อสาร, กลยุทธ์การสื่อสาร, เทคนิคดลยการสอนและจิตวิทยาการสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกวิทยากรที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มเชิงลึกผู้เข้ารับการอบรมที่ตัดสินใจเลิกยาเสพติดโดยฉับพลัน โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยทั้งสิ้น 35 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. การสื่อสารในการฝึกอบรมโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิต เป็นการสื่อสารกลุ่มใหญ่ที่มีลักษณะการสื่อสารสองทางที่ไม่เป็นทางการและเป็นทางการ
2. องค์ประกอบกระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ผู้ส่งสาร เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือสูง เป็นพระสงฆ์ มีความรู้และความชำนาญ, สารหรือเนื้อหาที่นำมาอบรมมีการใช้คำเข้าใจง่าย กระชับได้ใจความ, สื่อที่นำมาใช้ เป็นสื่อผสม คือสื่อบุคคล สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อคอมพิวเตอร์ สื่อเกม และสื่อเพลง
3. กลยุทธ์การสื่อสาร ได้แก่ การจัดแถวกระจายชุกรำลึง การสมทบบาท กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การเล่าเรื่อง การสาธิตให้ดู กระบวนการกลุ่ม การเจรจาต่อรอง การใช้เกม เพลง และบทกลอน การลงโทษ การให้รางวัล การใช้เพื่อนสอนเพื่อน จบเรื่องด้วยคำพูดประทับใจ

นิตยา จิงเกษมสุข (2532) ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการการสื่อสารเพื่อการพัฒนาจิตใจผู้เข้ารับการอบรมของสำนักธรรมปฏิบัติ” โดยได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยสำคัญในกระบวนการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจิตใจผู้เข้ารับการอบรมของสำนักธรรมปฏิบัติโดยศึกษาปัจจัยผู้ทำการอบรม เนื้อหาของการอบรม วิธีการอบรม และผู้เข้ารับการอบรม ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้ทำการอบรม เป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นที่น่าไว้วางใจในสายตาของผู้เข้ารับการอบรม ซึ่งคุณลักษณะเช่นนี้เชื่ออำนาจต่อการยอมรับสารของผู้รับสาร
2. เนื้อหาการอบรม มีความชัดเจนแจ่มแจ้ง สามารถนำไปทดลองปฏิบัติได้ ซึ่งเมื่อผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาได้แจ่มแจ้ง และทดลองปฏิบัติแล้วเห็นผลดีย่อมง่ายต่อการยอมรับสารต่อไป
3. ผู้เข้ารับการอบรม ไม่จำเป็นจะต้องมีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจสูงจึงจะยอมรับสารได้ คุณสมบัติของผู้เข้ารับการอบรมที่มีผลต่อการพัฒนาจิตใจกลับเป็นความเอาใจใส่ ความเพียร และความอดทนในการปฏิบัติของแต่ละบุคคลเอง

ปิยพัทธ์ สีนบัวทอง (2544) ศึกษาวิจัยเรื่องกลยุทธ์การสื่อสารของทหารในโครงการฝึกอบรมเพื่อฟื้นฟูเยาวชนผู้ติดยาเสพติด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารและจิตวิทยาของทหารที่ใช้ในการฝึกอบรมเพื่อฟื้นฟูเยาวชนติดยาเสพติดในโครงการฝึกอบรมบำบัดฟื้นฟูเยาวชนผู้ต้องขังเนื่องจากปัญหาเสพติด “เดือนเพ็ญพัฒนาเยาวชน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่าง พร้อมการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า

1. กลยุทธ์การสื่อสาร ทหารชุดฝึกใช้กลยุทธ์การจัดการที่เรียกว่า “Cyclic order” เป็นการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนการทำงานอย่างเป็นระบบ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลยุทธ์หลัก คือ กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้วัจนภาษา, กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้อวัจนภาษา และกลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้รูปแบบกิจกรรม
2. จิตวิทยาการสื่อสารในกระบวนการสื่อสาร ทหารชุดฝึกได้ใช้หลักจิตวิทยาแห่งวินัยมาใช้ในการสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับยาเสพติดของเยาวชน และใช้จิตวิทยาแบบแข็งกร้าว หรือเข้มงวดและแบบประนีประนอมผสมกัน

วราภรณ์ สยนานนท์ (2530) ศึกษาวิจัยเรื่อง “การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจของผู้ติดยาเสพติด” เป็นการศึกษาเชิงทดลอง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้โทษที่กำลังรักษา หรือรับการรักษาแบบผู้ป่วยนอก จากสถานพยาบาลในเงื่อนไขต่างๆ เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาบุคลิกภาพ ความเชื่อมั่น พฤติกรรมการแสดงออกที่

เหมาะสม สุขภาพจิตของผู้ติดยาเสพติดให้โทษ และเพื่อหาแนวทางในการป้องกันการหวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ ตลอดจนการปรับตัวของผู้เลิกยาเสพติดให้เข้ากับบุคคลและสังคมแวดล้อมได้ ผลการวิจัยพบว่า

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจครั้งนี้ ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 20-40 ปี เป็นผู้ที่มารับการรักษาซ้ำถึงร้อยละ 57.78 ติดนาน 1-3 ปี ใช้ยาเสพติดเฉลี่ยวันละ 3 ครั้ง โดยวิธีการฉีด ค่าใช้จ่ายในการซื้อยาสูงถึงวันละ 51-100 บาท และเมื่อให้ประเมินผลการรักษาในระยะสิ้นสุดการถอนพิษ ร้อยละ 55.56 ตอบว่า การรักษาได้ผล ช่วยให้ออกจากภาวะการติดยาโดยเด็ดขาด
2. ผู้ติดยาเสพติดที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจโดยการทำจิตบำบัด และการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม มีการพัฒนาบุคลิกภาพ พฤติกรรมตลอดจนมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้นมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฟื้นฟู
3. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจโดยการทำจิตบำบัด จะมีผลต่อการลดความวิตกกังวลที่แตกต่างกัน เมื่อมีการเริ่มต้นให้การฟื้นฟูในระยะเวลาที่แตกต่างกัน
4. การประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพบว่า มีประสิทธิภาพทางเทคนิคอยู่ในระดับที่มีความพร้อมในการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ดีพอสมควร รวมทั้งการประเมินประสิทธิภาพค่าใช้จ่ายจะอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ยต่อหน่วยต่ำ

กนกรัตน์ วงศ์ลักษณ์พันธ์ (2542) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟูกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด” เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟู ทักษะชีวิต พฤติกรรมมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟู ทศนคติต่อการเลิกยาเสพติด ผลการวิจัยพบว่า

1. กลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟู สามารถแบ่งออกได้ดังนี้ กลยุทธ์การสื่อสารโดยทั่วไป การสื่อสารระหว่างบุคคล การสื่อสารในกลุ่ม และการสื่อสารในชุมชนบำบัด ทั้งนี้ในแต่ละประเภทของการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ จะใช้กลยุทธ์และเทคนิคที่หลากหลายรูปแบบ ไม่มีแบบแผนกำหนดที่แน่นอน ซึ่งขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ สถานการณ์การสื่อสาร และคำนึงถึงปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม ลักษณะนิสัยของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเป็นประการสำคัญ แต่ทั้งนี้จะดำเนินการสื่อสารภายใต้ความรู้สึกที่ดีต่อกัน มีความจริงใจ แบ่งปันความรัก ความอบอุ่น และความเอื้ออาทร

2. ทักษะชีวิต ในระหว่างการบำบัดฟื้นฟูจะได้รับประโยชน์จากประสบการณ์การเรียนรู้ ทักษะชีวิตต่างๆ จากกิจกรรมฟื้นฟูตามตารางประจำวัน และทักษะชีวิตที่ได้รับนั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการหลีกเลี่ยงสิ่งเสพติดสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัย ตลอดจนการปรับเปลี่ยนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี

3. ทศนคติต่อการเลิกยาเสพติด พบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟู จะมีทัศนคติที่ดีต่อการเลิกยาเสพติดอย่างชัดเจน เมื่อได้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในระยะเวลาหนึ่ง และสามารถตระหนักถึงคุณค่า ประโยชน์ของการเลิกยาเสพติด ตลอดจนเพิ่มความมุ่งมั่นที่จะเลิกยาเสพติดให้หายขาด โดยไม่กลับไปเสพซ้ำ

จิราพร เนติธาดา (2542) ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิธีการถ่ายทอดธรรมะของหลวงพ่ocha สุภโท” โดยมีวัตถุประสงค์การศึกษาเพื่อศึกษาวิธีการถ่ายทอดธรรมะของหลวงพ่ocha สุภโท โดยนำทฤษฎีการเล่าเรื่องและทฤษฎีสัญญาวิทยามาใช้เป็นกรอบในการวิจัย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหา และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพระภิกษุเป็นผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดธรรมะจากหลวงพ่ocha สุภโท โดยตรงจำนวน 15 รูป ผลการวิจัยพบว่า

1. หลวงพ่ocha สุภโท มีวิธีการถ่ายทอดธรรมะโดยการพูดเรื่องธรรมะให้ลูกศิษย์ฟัง ปฏิบัติในสิ่งที่พูดให้ฟังไปแล้วให้ดูเป็นตัวอย่าง และให้ลูกศิษย์ทดลองปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเข้าใจด้วยตนเอง

2. การถ่ายทอดธรรมะของหลวงพ่ocha สุภโทโดยการพูดให้ฟังนั้น จะใช้วิธีการใช้คำพูดสั้นๆ ง่ายๆ ไม่ใช้คำศัพท์ภาษาบาลี สันสกฤต ในกรณีที่ต้องใช้จะมีคำอธิบายประกอบ

3. หลวงพ่ocha สุภโท ใช้การยกตัวอย่างเปรียบเทียบแบบอุปมา อุปไมย ในการอธิบายหัวข้อธรรมะซึ่งเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม

4. การถ่ายทอดธรรมะของหลวงพ่ocha สุภโท ดดยการปฏิบัติให้ดูและให้ปฏิบัติตามนี้ เป็นการใช้สัญลักษณ์โดยผ่านอวัจนภาษา เพื่อสื่อความหมายของการปฏิบัติในบริบทของพระธรรม ซึ่งจะช่วยเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้รับการถ่ายทอดด้วยการเห็นของจริงและได้รับรู้ถึงความรู้สึกจริงจากการปฏิบัติด้วยตนเองหลังจากที่ได้ฟังเรื่องธรรมะมาก่อนแล้ว

5. ในแง่มุมของการเล่าเรื่องนั้น หลวงพ่ocha สุภโท จะเล่าเรื่องที่ใช้ในการนำไปเปรียบเทียบกับธรรมะซึ่งเรื่องที่เล่านั้นจะเป็นเรื่องสั้นๆ มีเหตุการณ์เพียง 2-3 เหตุการณ์ มีตัวละครเพียง 1-2 ตัว

6. เรื่องเล่าของหลวงพ่ocha สุภโท เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ น่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับของลูกศิษย์เนื่องจากการปฏิบัติตนของท่านสอดคล้องกับสิ่งที่ท่านเล่าและเรื่องที่ท่านเล่านั้นมีความคงเส้นคงวาตลอดเรื่อง เป็นเรื่องจริง และมีคุณค่าในแง่ของศีลธรรมด้วย

งานวิจัยต่างประเทศ

ในปี ค.ศ.1980 เจมส์ ดวน คาร์เตอร์ (James Duane Cater) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “A Comparative Study of Two Training Programs in Florida for Delinquent Youths : Eckerd Wilderness Camping and State Training School” วัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่องนี้ เพื่อเปรียบเทียบผลของโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อแก้ไขเยาวชนที่ประพฤติผิดในฟลอริดาทั้งสองโปรแกรม ผลของกลุ่ม Eckerd Wilderness Camping Program นำมาเปรียบเทียบกับโรงเรียนฝึกอบรมของรัฐฟลอริดาโดยพิจารณาจากตัวแปรด้านการปรับตัวที่เกิดขึ้นในโรงเรียนและกรณีพิพาทที่ศาล โดยวัดกับกลุ่มเข้าแคมป์กับกลุ่มเปรียบเทียบ โดยศึกษาจากประชากรที่เป็นเยาวชนชายที่ประพฤติผิด 120 คน จากการอ้างอิงของกรมอนามัย และกองบริการอนุรักษ์นิยม โดยศาลเยาวชนแห่งฟลอริดา กลุ่มเข้าแคมป์ประกอบด้วยผู้เข้าแคมป์ 60 คนสุดท้ายที่ได้ผ่านโปรแกรม Eckerd มาก่อนวันที่ 1 มกราคม 1987 กลุ่มเปรียบเทียบประกอบด้วยผู้สำเร็จจากโรงเรียนฝึกอบรมของรัฐฟลอริดา 60 คนสุดท้ายซึ่งได้ผ่านโปรแกรมก่อนวันที่ 1 มกราคม 1978 และเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติที่เข้าโปรแกรม Eckerd ได้

รูปแบบของการศึกษานี้เป็นกระบวนการเกี่ยวกับเวลาก่อนและหลังการเข้าสู่โปรแกรมโดยใช้การสังเกต ได้มีการวางแผนและวิเคราะห์ข้อมูลก่อนการเข้าสู่โปรแกรมเพื่อสรุปว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ ข้อมูลหลังการเข้าสู่โปรแกรมถูกรวบรวมและวิเคราะห์ได้จากกรณีพิพาทที่ศาลและกรณีที่เกิดในโรงเรียนในช่วงระยะเวลาที่สำเร็จจากโปรแกรมและแยกตัวออกจากกลุ่ม ต่อมาในระยะ 6 เดือน 8 เดือน และ 18 เดือน ใช้ระดับนัยสำคัญ .05 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) เพื่อหาความสำคัญ มีการวิเคราะห์หา โคแวนเรียนซ์ (Covariance) ค่าความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ($p = 0.05$) ของทั้งสองกลุ่มก่อนเข้าสู่โปรแกรม และได้ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์หลังการเข้าสู่โปรแกรมแล้วด้วย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลหลังการเข้าสู่โปรแกรมในระยะ 6 เดือนแรก ปรากฏว่ากลุ่ม Eckerd มีกรณีพิพาทที่ศาลน้อยกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ($p = 0.05$) อย่างไรก็ตามความแตกต่างในเรื่องการต่อต้านอย่างรุนแรงนั้นไม่ปรากฏ การวิเคราะห์กรณีพิพาทที่เกิดในโรงเรียนนั้นปรากฏว่ากลุ่ม Eckerd ยังเกิดขึ้นอยู่ในระยะเวลานานกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ($p = 0.05$) จากข้อมูลแสดงให้เห็นด้วยว่าระดับขั้นของความสัมฤทธิ์ผลทางวิชาการของกลุ่ม Eckerd สูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ ($p = 0.05$)

บอทวิน และคณะ (Botvin, et al., 1995 : 1106-1112) ได้ทำการศึกษาติดตามผลระยะยาวของการป้องกันการใช้สารเสพติดในกลุ่มชนชั้นกลางผิวขาวในสหรัฐอเมริกา เพื่อประเมินประสิทธิผลภาพของการจัดการเรียนการสอน เรื่องการป้องกันสารเสพติดในโรงเรียน การออกแบบการทดลอง โดยทำการสุ่มตัวอย่าง จากโรงเรียน 56 แห่ง ที่ได้รับโปรแกรม ซึ่งประกอบด้วย การติดตามกระตุ้น การสอนทักษะชีวิตต่างๆ ไป และทักษะการเผชิญอิทธิพลทางสังคมในการต่อต้านการใช้สารเสพติด โดยวิธีการฝึกปฏิบัติร่วมกับการให้คำปรึกษาแนะนำหรือได้รับการรักษาตามปกติทำการติดตามผลในระยะเวลา 6 ปี หลังจากได้รับโปรแกรมการทดลองและทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทางโทรศัพท์และทางไปรษณีย์

ผลการศึกษาพบว่า มีการใช้สารเสพติดและยาอื่นๆ ลดลงทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยสรุปจะเห็นได้ว่าการจัดโปรแกรมการป้องกันการใช้สารเสพติด ตั้งแต่ช่วงมัธยมศึกษาตอนต้น จะมีความสำคัญและความอดทนต่อการลดการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา และเสพยาโดยตรง ถ้ามีการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานระหว่างทักษะการเผชิญปัญหา และทักษะชีวิตทั่วไปรวมทั้งมีการกระตุ้นติดตามต่อเนื่องอย่างน้อย 2 ปี

ในปี ค.ศ.1999 เฮเยน (Sean M. Heyen) จากมหาวิทยาลัย Nebraska ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “Republican and Democratic Communication Strategies in the 1998 Race for Governor of Nebraska” เป็นเรื่องการสื่อสารทางการเมือง มีการใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาสารจากหนังสือพิมพ์ การศึกษาวิจัย ภาพลักษณ์ และการสัมภาษณ์เจาะลึก เป็นวิธีการเก็บข้อมูลหลัก โดยศึกษากลยุทธ์การของพรรคริพับลิกัน และพรรคเดโมแครต ในการแข่งขันชิงตำแหน่งผู้ว่าการรัฐเนบราสก้า ปี 1998 โดยมุ่งศึกษาความแตกต่างในกลยุทธ์การสื่อสารที่ดำเนินการโดยผู้สมัครแข่งขันชิงตำแหน่งผู้ว่าการรัฐเนบราสก้า ในอดีตจะช่วยขยายข้อมูลในการชี้ชัดถึงองค์ประกอบสำคัญของกลยุทธ์การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

ในการศึกษาได้นำองค์ประกอบหลายส่วนที่ถูกนำมาใช้ในการรณรงค์มาพิจารณาด้วยประการแรกคือ สื่อสิ่งพิมพ์ที่แผ่ครอบคลุมเนบราสก้า ในช่วงการเลือกตั้ง ถูกนำมาศึกษาเพื่อค้นหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการแข่งขันออกมา โดยเริ่มมีการตีพิมพ์บทความที่มีประเด็นเกี่ยวกับผู้สมัครและประเด็นการแข่งขัน ตั้งแต่ช่วงกลางเดือนสิงหาคมปี 1998 ซึ่งมีการเก็บรวบรวมไว้เพื่อวิเคราะห์มาโดยตลอด องค์ประกอบประการที่สอง ที่นำมาพิจารณาศึกษา คือ ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งของผู้สมัครจากทั้ง 2 พรรค ถูกนำมาศึกษาเพื่อชี้ระบุถึงยอดเงินที่ลงทุนไปในการโปรโมทผู้สมัคร และยังมีค่าใช้จ่ายในการโฆษณา อีกทั้งนำเนื้อหาโฆษณาของผู้สมัครแต่ละคนมา

ตรวจสอบเพื่อประเมินผลกลยุทธ์สร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับความพยายามในการจ่ายเงินโปรโมท โดยภาพลักษณ์และเนื้อหาของโฆษณาที่เสนอในจดหมายส่งตรงถึงบ้าน สิ่งพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ ถูกลำมาพิจารณาทั้งหมด

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้จัดการการรณรงค์ของทั้ง 2 พรรค การสัมภาษณ์เสนอและเพิ่มมิติให้งานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ผู้จัดการรณรงค์แต่ละคนได้รับอาสาในการตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยกลยุทธ์การสื่อสารที่ถูกจ้างในช่วงการเลือกตั้ง

ผลการศึกษาพบว่า ระหว่างการรณรงค์ทั้ง 2 พรรค หลักและความแตกต่างทางกลยุทธ์ เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในแต่ละแผนการของกลยุทธ์การสื่อสาร โดยข้อแตกต่างใหญ่ในการวางกลุ่มเป้าหมายทางการตลาด การวางแผนที่สร้างสรรค์ กลยุทธ์สื่อ และการประชาสัมพันธ์เพื่อรณรงค์ ทั้งหมดถูกแสดงในการแข่งขันชิงตำแหน่งผู้ว่าราชการรัฐเนบราสก้า ในปี 1998 ปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความแตกต่างในการรณรงค์ได้แก่ การเลือกตั้งเบื้องต้น เงินทุนในการรณรงค์ สาขาของพรรค และระบบความเชื่อของผู้สมัคร

การศึกษายังสรุปได้อีกว่า กลยุทธ์การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เป็นสิ่งหนึ่งที่มีแหล่งข้อมูลทางการเงินที่แสดงแนวนโยบายการรณรงค์ของผู้สมัครในขณะที่ปลุกความสนใจของสาธารณชนให้มีต่อประเด็นการรณรงค์พิเศษๆ 1-2 เรื่อง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการเพื่อบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาลักษณะการสื่อสาร กระบวนการสื่อสาร กลยุทธ์ในการสื่อสารของวิทยากรในการฝึกอบรมโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิตว่ามีวิธีการอย่างไรจึงทำให้มีอิทธิพลต่อผู้เข้ารับการบำบัดทั้งในด้านการพัฒนาจิตใจและคุณภาพชีวิต โดยใช้หลักทฤษฎีสถานการณ์ฐาน ซึ่งจะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันเยาวชน และประชาชนทั่วไปให้ห่างไกลจากยาเสพติดได้ และจะเป็นวิธีรักษาผู้ติดยาให้หายขาดได้

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ในเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงลึก (In depth) โดยผู้วิจัยจะมุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงตามปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ และสามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ได้อย่างครบถ้วน ชัดเจน และถูกต้องเหมาะสม

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยอาศัยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยมากที่สุด โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การสังเกตการณ์ คือ ผู้วิจัยได้ทำการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในภาคสนามโครงการอบรมเพื่อบำบัดยาเสพติดดังกล่าว เป็นจำนวน 3 ครั้ง คือ

- ครั้งที่ 1 อบรมครู-อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา กลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ ระหว่างวันที่ 1-8 เมษายน 2545 ณ วัดละหาร อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี จำนวน 300 คน
- ครั้งที่ 2 อบรมครู-อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา กลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ ระหว่างวันที่ 19-26 เมษายน 2545 ณ ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา และวัดละหาร อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี จำนวน 300 คน

- ครั้งที่ 3 อบรมผู้ติดยาเสพติด ระหว่างวันที่ 1-31 กรกฎาคม 2545 ณ ศูนย์ฝึกอบรม โรงแรมฮอล์ดีย์ปาร์ค รีสอร์ท เขาใหญ่ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา จำนวน 300 คน

โดยการบันทึกการสังเกตตามกรอบสังเกตการณ์ระหว่างการอบรม ซึ่งได้แก่ วิธีการฝึกอบรม ลำดับขั้นตอนการฝึกอบรม การบรรยายหรือการเล่าเรื่อง เนื้อหาสาระในการอบรม ความชำนาญและทักษะในการถ่ายทอดความรู้ของวิทยากร การใช้หลักจิตวิทยาและกลยุทธ์ในการสื่อสารของวิทยากร

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) โดยทำการสัมภาษณ์บุคคลที่เป็น Key Informant ดังนี้

- 1) พันเอก สุริย์ฉันท์ ป้อมเป็น ปัจจุบันดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองประชาสัมพันธ์ กรมกิจการพลเรือน กองบัญชาการทหารสูงสุด
- 2) พันโท พีรวัฒน์ ชูณหะนันท์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองหัวหน้าศูนย์ประสานงาน ศูนย์อำนวยการร่วม 108 กองบัญชาการทหารสูงสุด
- 3) พระอาจารย์อมร บุญญนนท์โท เจ้าอาวาสวัดพระธาตุทรายทอง จ.ลำพูน พระวิทยากร
- 4) อาจารย์วารินทร์ อักษรนำ ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง Training Manager บริษัท โนว์ฮาวทรานเฟอร์ จำกัด สถาบันถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ทางธุรกิจและอุตสาหกรรม ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าชุดกิจกรรมสร้างสรรค์
- 5) คุณกานแก้ว ไชยบุรินทร์ บุตรสาวของคุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าชุดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน
- 6) อาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตุ ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าชุดการฝึกกายบริหาร การบำบัดพัฒนาจิตใจและกาย สมาธิบำบัด และดนตรีบำบัด
- 7) จำสิปโทวินัย โพธิ์ศรีนาค หัวหน้าชุดครูฝึกทหาร

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการเพื่อบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา” มีวิธีการเตรียมตัวและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นตอนแรก ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำการวิจัย โดยศึกษาจากเอกสารและคำบอกเล่าจากบุคคลที่ได้ทราบข้อมูลและเคยเห็นปรากฏการณ์นี้และเคยมีประสบการณ์ร่วมกับเรื่องที่ถูกวิจัยต้องการศึกษาเป็นอย่างดี
2. เริ่มการอ่านแนวความคิดและทฤษฎีรวมถึงงานวิจัยที่จะเกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบในการเข้าไปศึกษาข้อมูลจริงในภาคสนาม
3. เตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการออกสังเกตการณ์ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล ได้แก่ สมุดจดบันทึก กรอบสังเกตการณ์ แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเบื้องต้น กล้องถ่ายรูป เป็นต้น
4. ขั้นต่อไปก็คือ การศึกษาในภาคสนาม โดยเริ่มแรกนั้นเข้าไปฐานะผู้ช่วยประเมินผลโครงการดังกล่าว โดยเข้าไปสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในการวิปัสสนากรรมฐาน รุ่นที่ 1-2 มีผู้เข้าอบรมรวมทั้งสิ้น 200 คน
5. การเลือกกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย โดยวิธีการ Homogeneous Sampling ในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มตัวอย่างจะต้องมีลักษณะเบื้องต้นคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็นบุคคลที่ได้รับความยอมรับนับถือไว้วางใจจากสมาชิกในการฝึกอบรมในการเป็นวิทยากร (ทั้งพระสงฆ์ และฆราวาส) ที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในการทำงานจัดอบรมเพื่อผลในการเลิกยาเสพติดมาเป็นระยะเวลาานาน (อย่างน้อย 2 ปีขึ้นไป)
6. เตรียมคำถามซึ่งใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก
7. หลังจากนั้นทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในการอบรมครู-อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ทั้ง 2 รุ่น โดยเน้นการอบรมที่มีรูปแบบเดียวกันเพื่อจะได้สามารถเปรียบเทียบลักษณะการอบรม รวมถึงกลยุทธ์การสื่อสารด้านต่างๆ ที่วิทยากรใช้ในการชักจูงใจให้เลิกยาเสพติด

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

- แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview)
- แบบสังเกตการณ์ (บันทึกภาคสนาม)
- เทปบันทึกเสียง
- สมุดบันทึก
- กล้องถ่ายรูป

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกได้เตรียมแนวคำถามหลักไว้ล่วงหน้า ซึ่งแนวคำถามนี้จะครอบคลุมประเด็นตามปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

รายละเอียดของแบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีดังต่อไปนี้

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง คือ วิทยากรอบรมกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งคณะทำงาน ประสานงานในโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งสิ้นจำนวน 8 ท่าน ซึ่งเครื่องมือนี้ได้ออกแบบโดยการศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและเทคนิคในการสร้างแบบสัมภาษณ์ จะมีลักษณะเป็นคำถามที่มีความเข้าใจง่าย เป็นคำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างตอบคำถามได้อย่างอิสระ แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้แนวคำถามการสัมภาษณ์จะครอบคลุมกรอบแนวคิด ทฤษฎี และอยู่ภายใต้ขอบเขตของการวิจัย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ คือ ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา ซึ่งมีรายละเอียดคำถามต่างๆ ดังนี้

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งหมวดคำถามออกเป็น 6 หมวด ดังนี้

หมวดที่ 1 แนวคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของวิทยากร

- ชื่อ-สกุล / ฉายา (เฉพาะพระสงฆ์)
- ภูมิลำเนาเดิม
- การศึกษาขั้นสูงสุด
- จำนวนพรรษาที่บวช (เฉพาะพระสงฆ์)
- จำนวนปีที่เคยเป็นวิทยากรในการฝึกอบรม

- บทบาท / หน้าที่ / ความรับผิดชอบในการเป็นวิทยากรฝึกอบรม
- ความรู้ / ความเชี่ยวชาญ / ความสามารถพิเศษที่สามารถนำมาใช้ในการฝึกอบรม

หมวดที่ 2 แนวคำถามเกี่ยวกับโครงการปฏิบัติการนำปัญหา พัฒนาคุณภาพชีวิต

- ประวัติความเป็นมา
- วัตถุประสงค์ / เป้าหมายของโครงการฯ
- การวางแผน / การประชุม / การจัดเตรียมงานก่อนการฝึกอบรม
- การประเมินผลผู้เข้าอบรม

หมวดที่ 3 แนวคำถามเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารในโครงการปฏิบัติการนำปัญหา พัฒนาคุณภาพชีวิต

- ขั้นตอน และกระบวนการจัดการฝึกอบรมตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้ายเป็นอย่างไร
- หลักการเนื้อหา และการจัดลำดับขั้นตอนของเนื้อหาในการอบรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการอบรมเป็นอย่างไร
- การใช้ช่องทางการสื่อสารในการนำเนื้อหาที่ต้องการไปสู่ผู้รับสารหรือผู้เข้าอบรมเป็นอย่างไร
- การวิเคราะห์ผู้เข้าอบรมก่อนและระหว่างการอบรมมีหลักการอย่างไร

หมวดที่ 4 แนวคำถามเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสารของวิทยากร กับผู้เข้ารับการบำบัด

- กลยุทธ์การสื่อสารโดยทั่วไปในการอบรม
- กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้สื่อบุคคล (พระสงฆ์และฆราวาส) ในการอบรม
 - การสื่อสารโดยใช้สื่อบุคคลโดยทั่วไปเป็นอย่างไร
 - การสื่อสารโดยใช้สื่อบุคคลสร้างความเป็นกันเองกับผู้เข้ารับการบำบัดเป็นอย่างไร
 - การสื่อสารโดยใช้สื่อบุคคลสร้างความน่าเชื่อถือกับผู้เข้ารับการบำบัดอย่างไร
 - การสื่อสารโดยใช้สื่อบุคคลสร้างความไว้วางใจกับผู้เข้ารับการบำบัดอย่างไร

- กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้การวิปัสสนากรรมฐาน
 - การสื่อสารโดยใช้การวิปัสสนากรรมฐานเป็นอย่างไร
 - การสื่อสารโดยใช้การวิปัสสนากรรมฐานทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอบรม อย่างไร
 - การสื่อสารโดยใช้การวิปัสสนากรรมฐานทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูจิตใจ อย่างไร
 - การสื่อสารโดยใช้การวิปัสสนากรรมฐานทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดพอใจหรือไม่ อย่างไร
 - ปัญหาและการแก้ไขจากการสื่อสารโดยใช้การวิปัสสนากรรมฐาน เป็นอย่างไร
- กลยุทธ์การสื่อสารในการโน้มน้าวใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดตัดสินใจเลือกยาเสพติด
 - การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ มีการใช้จุดจูงใจโดยใช้ความกลัวให้เกิดแก่ผู้เข้ารับการบำบัดอย่างไร
 - การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ มีการใช้จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ น้ำเสียง กริยาประกอบของวิทยากรเพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดคล้อยตามได้อย่างไร
 - การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ มีการใช้จุดจูงใจโดยใช้ความโกรธอย่างไร
 - การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ มีการใช้จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ขันสื่อกับผู้เข้ารับการบำบัดเพื่อลดความเครียดอย่างไร

หมวดที่ 5 แนวคำถามเกี่ยวกับโดยการใช้หลักจิตวิทยากับผู้เข้ารับการบำบัด

- กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้หลักจิตวิทยาในการสอนให้ผู้เข้ารับการบำบัดรู้จักคิดและแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลได้อย่างไร
- กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้หลักจิตวิทยาในการสอนให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม ละ ลด และเลิกยาเสพติดเป็นอย่างไร

หมวดที่ 6 แนวคำถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนการแก้ไขปัญหาจากการสื่อสารของวิทยากรจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหา

- อุปสรรคและการแก้ไขปัญหาการสื่อสารในระหว่างวิทยากรและทีมงานวิทยากร

- อุปสรรคและการแก้ไขปัญหาการสื่อสารในระหว่างวิทยากร กับครู-อาจารย์ นักเรียน นักศึกษาที่เข้าการอบรม

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้ของข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ อาศัยวิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อถือได้และความครบถ้วนของข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความตรงมากที่สุด และเพื่อประเมินคุณภาพของข้อมูลด้วยว่าอยู่ในระดับที่จะนำมาวิเคราะห์และตอบปัญหาของการวิจัยได้หรือไม่ โดยมีวิธีการตรวจสอบดังนี้

- การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) โดยพิจารณาจากแหล่งบุคคล โดยบุคคลที่ให้ข้อมูลนั้นมีหลายคน
- การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) โดยใช้การสังเกตการณ์ ควบคู่กับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อตรวจสอบว่าข้อมูลจากแต่ละแหล่งมีความสอดคล้องกันมากน้อยเพียงใด
- การตรวจสอบหลังจากที่ทำกรวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว โดยให้บุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง เคยเห็นและเคยมีประสบการณ์ร่วมกับโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญานี้อ่านบททวนว่าข้อมูลและการตีความหมายนั้นมีความเที่ยงตรงหรือไม่

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมมาวิเคราะห์ แบบการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) คือการสร้างข้อสรุปโดยไม่มี การสร้างสมมติฐานไว้ก่อน แต่ใช้ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อสรุปผลที่จะเกิดขึ้น

การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) เพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะของกระบวนการสื่อสารและกลยุทธ์การสื่อสารในโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต ซึ่งลำดับของการนำเสนอแบ่งออกเป็นลำดับได้ดังนี้

1. นำเสนอลักษณะของกระบวนการสื่อสารในโครงการฯ โดยแบ่งการนำเสนอเป็นในแง่ของการวิเคราะห์รูปแบบการสื่อสาร ระยะเวลาขั้นตอนเตรียมความพร้อมก่อนการอบรม ช่วงการอบรม และระยะเวลาประเมินผลการอบรมในวันสุดท้ายของการอบรม รวมทั้งวิเคราะห์ตัวแปรด้านผู้ส่งสาร ผู้รับสาร สาร สื่อ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการสื่อสาร

2. นำเสนอเกี่ยวกับกลยุทธ์ในการสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วยเทคนิคและกลวิธีต่างๆ ที่วิทยากรนำมาใช้ในการสื่อสารเพื่อก่อให้เกิดผลการตัดสินใจเชิงกายภาพ โดยจะนำเสนอถึงหลักการสื่อสารทั่วไป หลักการเลือกเนื้อหาที่จะส่ง หลักการเลือกใช้สื่อดิจิทัลและสื่อต่างๆ รวมถึงกลวิธีและกิจกรรมอื่นๆ ที่ใช้ในการอบรมโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

3. นำเสนอเกี่ยวกับหลักจิตวิทยาในการสื่อสารของวิทยากร ซึ่งเป็นวิธีการปรับการสื่อสารของวิทยากรในลักษณะต่างๆ โดยการใช้หลักวัจนภาษาและอวัจนภาษา ที่จะใช้สื่อสารกับผู้เข้ารับการบำบัด ในโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสังเกตการณ์

“โครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต”

วันที่ 1-31 กรกฎาคม 2545

ณ โรงแรมฮอล์ลิเคย์ปาร์ค เขาใหญ่ จ.นครราชสีมา

วิชา.....วันที่.....เวลา.....

วิทยากร.....

1. วิธีฝึกอบรม บรรยาย เล่าเรื่อง ฝึกปฏิบัติ ตอบคำถาม เล่นเกมส์
 ให้แสดงความคิดเห็น ให้ออกมาพูดหน้าห้อง ให้ทำงานเป็นกลุ่ม

2. เนื้อหาสาระที่บรรยาย (พูดเรื่องอะไรบ้าง) ---ถ้าเนื้อที่ไม่พอ กรุณาต่อด้านหลัง---

.....

.....

.....

.....

.....

3. ใช้จิตวิทยา/กลยุทธ์อะไรบ้าง ทักษะการอบรม/ถ่ายทอดความรู้ของวิทยากรเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. ความคิดเห็นของผู้สังเกตการณ์เกี่ยวกับผู้เข้ารับการบำบัด (ความร่วมมือ การอบรม พฤติกรรม)

.....

.....

.....

.....

.....

บทที่ 4

สภาพทั่วไปของสถานที่บำบัตผู้ติดยาเสพติด โครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยอาศัยจากการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก ตามกรอบสังเกตการณ์และกรอบการสัมภาษณ์ ในสถานที่ที่ใช้อบรมผู้บำบัตผู้ติดยาเสพติด จำนวน 3 แห่งด้วยกัน คือ

1. สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 1 วัดละหาร อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
2. ศูนย์พัฒนาคุณธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำลูกกา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. ศูนย์สัมมนา โรงแรมฮอล์ดีเดย์ปาร์ค เขาใหญ่ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

สถานที่แห่งที่ 1 : สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 1 วัดละหาร อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

สภาพทางภูมิศาสตร์และอาคารก่อสร้างภายในบริเวณ

สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนนทบุรี แห่งที่ 1 ปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณพื้นที่วัดละหาร อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี วัดละหารได้ชื่อว่าเป็นวัดพัฒนาตัวอย่างแห่งแรก ในจังหวัดนนทบุรี เนื่องจากเป็นวัดที่มีการจัดระเบียบสิ่งของภายในวัด รวมถึงความสะอาดเรียบร้อย และมีสำนักปฏิบัติธรรม อยู่ภายในวัด

สำนักปฏิบัติธรรมดังกล่าวเป็นอาคาร 2 ชั้น แต่ละชั้น เป็นห้องโถงกว้าง หลังคาสูง มีหน้าต่างรอบด้านทำให้อากาศถ่ายเทสะดวก สำหรับปฏิบัติธรรม ซึ่งสามารถจุคนได้ชั้นละประมาณ 500 คน มีประตูบันไดทางขึ้น-ลงระหว่างภายในและภายนอกอาคารทั้ง 2 ด้านๆละ 3 ประตู ภายในห้องโถงชั้น 1 มีพระพุทธรูปบูชาองค์ใหญ่เป็นพระประธาน 1 องค์ พร้อมเครื่องหมูบูชาต่างๆ เมื่อหันหน้าเข้าหาองค์พระประธาน จะมีพื้นที่ยกสูงสำหรับพระสงฆ์เพื่อมาปฏิบัติธรรมทางด้านซ้ายมือ ยาวตลอดแนว และมีชุดโซฟาไม้สัก สำหรับพระผู้ใหญ่ หรือประธานฝ่ายฆราวาสนั่งจำนวน 1 ชุด (ประกอบด้วย 10 ที่นั่ง) ส่วนทางด้านขวามือ เป็นโต๊ะสำหรับลงทะเบียน หรือจุด

อำนวยการภายในอาคารขนาดย่อม รวมทั้งมีตู้น้ำดื่มบริสุทธิให้บริการฟรีตั้งอยู่ปากประตูทางเข้า ด้านหน้า และมีประตูบันไดเล็กๆ สำหรับขึ้น-ลงทางด้านหลังองค์ประธาน สำหรับบันไดทางขึ้น ชั้น 2 ของอาคาร จะมีบันไดขึ้น-ลง อยู่ทั้งด้านหน้าและด้านหลังของห้องโถงชั้น 1 เมื่อขึ้นไปบนห้องโถงเป็นห้องโถงกว้างขนาดเดียวกับห้องโถงชั้น 1 มีหน้าต่างเปิดรอบด้าน มีองค์พระประธานพร้อม เครื่องหมูปูชาชุดใหญ่อีก 1 องค์ เมื่อหันหน้าเข้าหาพระประธาน ทางด้านขวามือได้กั้นห้องเล็กๆ เป็นสำนักงานปฏิบัติธรรม ภายในห้องมีพระสงฆ์ประจำ 1 รูป มีคอมพิวเตอร์ 2 เครื่อง มีโต๊ะทำงานอีก 1 ตัว มีคู่มือและหนังสือบรรยายธรรมะต่างๆ อยู่บนชั้นหนังสือเป็นจำนวนมาก รวมทั้งมี โทรศัพท์ติดต่อกัน และโทรสาร เครื่องถ่ายเอกสาร อย่างละ 1 เครื่อง ห้องดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นเหมือนสำนักงานปฏิบัติธรรมวัดละหาร

ส่วนบริเวณด้านหน้าของอาคารหลังนี้ มีศาลาเอนกประสงค์ จำนวน 1 หลัง ตั้งอยู่ตามแนวยาวของอาคารหลังใหญ่ จุดนี้ได้ประมาณ 100 คน ภายในศาลาแห่งนี้มีเครื่องดื่ม เช่น ชา กาแฟ โอวัลติน น้ำดื่ม ไว้คอยบริการแก่ผู้มาปฏิบัติธรรมอีกด้วย ถัดจากศาลาแห่งนี้ตามแนวยาวของอาคารจัดเป็นสวนตะโกรูปทรงต่างๆ มีก้อนหินใหญ่ประดับประดา ทำให้บรรยากาศดูร่มรื่นและน่าอยู่

ทางด้านหลังของอาคารหลังใหญ่ เป็นอาคารพักแรมจำนวน 2 ชั้น ในชั้นล่างเป็นห้องพักสำหรับนักปฏิบัติธรรมเพศหญิง ลักษณะเป็นห้องโถงกว้าง มีหน้าต่างรอบด้านจุได้ประมาณ 150 คน และมีกล้องวิดีโอ แขนงอยู่มุมด้านบนเพดานข้างประตูทางเข้า และในชั้นบนเป็นห้องพักสำหรับนักปฏิบัติธรรมเพศชาย ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับห้องพักชั้นล่าง

สถานที่แห่งที่ 2 : ศูนย์พัฒนาคุณธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สภาพทางภูมิศาสตร์และอาคารก่อสร้างภายในบริเวณ

ศูนย์พัฒนาคุณธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ปัจจุบันตั้งอยู่บริเวณด้านหลังของ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (วิทยาลัยสงฆ์วังน้อย) ภายในบริเวณวัดชูจิตธรรมาราม หมู่ที่ 1 ตำบลสนับทึบ อำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่เดิมนั้นที่ดินบริเวณนี้เป็นของตระกูล ว่องวานิช ซึ่งคุณล้วนและคุณเพิ่มพูน ว่องวานิช สร้างขึ้นเพื่อใช้สำหรับการอบรมพนักงานของบริษัท ต่อมาจึงได้มอบให้เป็นสมบัติของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เพื่อใช้ทำประโยชน์ใน

การเผยแพร่พระพุทธศาสนา มีลักษณะของพื้นที่เป็นที่ราบ มีคูน้ำล้อมรอบ และรอบๆ บริเวณพื้นที่จะปกคลุมด้วยต้นไม้ใหญ่ที่ให้ความร่มรื่น บางวันจะมีสภาพอากาศที่เย็นสบายในช่วงเช้าและช่วงเย็น แต่ตอนกลางวันระหว่างการฝึกอบรมนั้นอากาศค่อนข้างจะอบอ้าวเล็กน้อย

พื้นที่ของศูนย์พัฒนาคุณธรรมนั้น มีอาคารหลายๆ หลังรวมกันอยู่ภายในบริเวณเดียวกัน และอยู่ในระยะใกล้เคียงกันมากทำให้สามารถเดินไปมาระหว่างอาคารแต่ละหลังได้สะดวก โดยอาคารแต่ละหลังนั้น แบ่งออกเป็น

อาคารสำนักงาน ประกอบด้วยห้องธุรการเพื่อการติดต่องาน ที่พักของพระสงฆ์ ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องตัดต่อวิดีโอ ห้องโถงเอนกประสงค์ และที่พักรวมของผู้ชาย โดยมีการแยกสัดส่วนอย่างชัดเจน หากมองเข้าไปในศูนย์ อาคารหลังนี้จะอยู่ทางด้านซ้ายของอาคารอบรมใหญ่ อาคารนี้เป็นอาคาร 2 ชั้น ชั้นบนที่ที่พักรวมของผู้ชาย ส่วนชั้นล่างเป็นที่ทำงานของเจ้าหน้าที่ศูนย์ ในส่วนหน้า รวมทั้งเป็นที่รับรองแขกหรือผู้ที่มาติดต่อกับทางศูนย์ ถัดเข้ามาเป็นห้องโถงเอนกประสงค์ติดเครื่องปรับอากาศ ส่วนใหญ่มักใช้เป็นห้องสำหรับอบรมคอมพิวเตอร์หรือใช้เป็นที่พักสำหรับอาจารย์ที่นำเยาวชนมาเข้าค่ายปฏิบัติธรรม ส่วนที่พักสำหรับพระสงฆ์จะอยู่ชั้นล่างทางด้านซ้ายมือสุดของอาคาร โดยแบ่งสัดส่วนอย่างชัดเจน ส่วนทางขวามือของอาคารด้านหลังซึ่งถัดจากห้องโถงเอนกประสงค์เข้าไปนั้น จะเป็นห้องทำงานของพระสงฆ์ที่เป็นอาจารย์ภายในอาคารหลังนี้มีห้องน้ำประมาณ 24 ห้องแยกชาย / หญิง ไว้ชัดเจน

อาคารอบรมใหญ่ ด้านหน้าอาคารเขียนชื่ออาคารไว้ว่า ศูนย์วิปัสสนาล้วน-เพิ่มพูน ว่องวานิช ตั้งไว้เพื่อเป็นเกียรติแก่ผู้ก่อสร้างอาคาร เมื่อมองเข้ามาจากป้อมยามจะเห็นอาคารหลังนี้ก่อนสิ่งอื่น เนื่องจากว่าเป็นอาคารที่ตั้งอยู่ตรงกลางและเป็นอาคารที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในบริเวณทั้งหมด อาคารหลังนี้มีลักษณะเป็นอาคารชั้นเดียวรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าสามารถรับผู้เข้าอบรมได้จำนวนสูงสุด 900 คน แต่ขนาดพอเหมาะสำหรับ 500-700 คน ภายในอาคารเป็นห้องโล่งปูพื้นด้วยปูนมีหลังคาสูง มีพัดลมเพดานติดอยู่จำนวนมาก เมื่อมองเข้าไปทางด้านซ้ายมือเป็นโถงหมู่บูชา ซึ่งมีพระประธานองค์ใหญ่ตั้งอยู่ ถัดออกมาเป็นพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระราชินีนาถ ส่วนบริเวณตรงกลางเวทีนั้นเป็นบริเวณพื้นที่นั่งบรรยายสำหรับวิทยากรและอุปกรณ์การสอนต่างๆ นอกจากนั้นแล้วภายในอาคารมีโทรทัศน์วงจรปิดประมาณ 10 เครื่อง โดยจะแขวนลงมาจากฝ้าอาคาร และมีเครื่องขยายเสียงอยู่ตรง 4 มุมห้องโถง

อาคารอบรมหลังเล็ก เป็นอาคารที่ติดเครื่องปรับอากาศและถือได้ว่าเป็นอาคารหลังใหม่ที่สุดของศูนย์ฯ แห่งนี้ ซึ่งจะอยู่บริเวณทางซ้ายมือของศูนย์ฯ เป็นอาคารชั้นเดียวภายในเป็นห้องโล่งกว้าง จุคนได้ประมาณ 150-200 คน แต่ข้อเสียของอาคารหลังนี้คือเพดานค่อนข้างจะเตี้ยกว่าอาคารหลังใหญ่ จึงทำให้ดูคับแคบลงไปบ้าง ทางด้านหน้าของอาคารมีลานกีฬา ส่วนด้านข้างของอาคารมีสนามหญ้าและสวนหย่อม พร้อมโต๊ะเก้าอี้หิน ไว้สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ

ส่วนอาคารอบรมที่อยู่ด้านหน้าทางขวามือของศูนย์ฯ เป็นอาคารโล่ง มีแต่หลังคาและกำแพงเตี้ยๆ ส่วนใหญ่อาคารหลังนี้มักจะใช้อบรมสามแถว

อาคารที่พักหญิง เป็นอาคาร 2 ชั้น ชั้นบนมีห้องพักรวม ติดตั้งพัดลมเพดานและมุ้งลวด สามารถพักได้ 250 คน อาคารนี้ตั้งอยู่ทางด้านขวาของอาคารอบรมหลังใหญ่ ส่วนชั้นล่างเป็นห้องพักของอาจารย์ผู้หญิง จะติดเครื่องปรับอากาศ พักได้ประมาณ 30 คน โดยมีห้องน้ำอีก 30 ห้อง

อาคารที่พักเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ อาคารหลังนี้จะมีลักษณะคล้ายห้องแถว โดยจะเป็นอาคารชั้นเดียวอยู่ทางด้านหลังของโรงครัว มีห้องพักจำนวน 6 ห้อง ส่วนใหญ่จะมีคนอยู่เต็มหมดแล้ว

อาคารโรงครัว จะอยู่ทางด้านหลังถัดจากอาคารที่พักหญิง เป็นอาคารหลังเล็กๆ มีอุปกรณ์ครัวขนาดใหญ่ เป็นจำนวนมากวางอยู่ มีเครื่องทำน้ำกรอง และมีเครื่องทำน้ำแข็งอีกด้วย

ห้องน้ำรวม แบ่งออกเป็น 2 ฝั่ง คือ ฝั่งชาย และฝั่งหญิง ห้องน้ำชายจะมี 2๗ ห้อง อยู่ทางด้านซ้ายใกล้กับอาคารสำนักงาน ภายในมีห้องอาบน้ำรวมที่สามารถอาบน้ำพร้อมกันได้ครั้งละ 50-60 คน ส่วนห้องน้ำหญิงก็มี 20 ห้องเช่นกัน โดยจะอยู่ทางด้านขวาใกล้กับอาคารอบรม มีห้องอาบน้ำรวมลักษณะเดียวกับห้องอาบน้ำชาย

สถานที่แห่งที่ 3 : ศูนย์สัมมนา โรงแรมฮอล์ดีเดย์ปาร์ค เขาใหญ่ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

สภาพทางภูมิศาสตร์และอาคารก่อสร้างภายในบริเวณ

ศูนย์สัมมนา โรงแรมฮอล์ดีเดย์ปาร์ค เขาใหญ่ ปัจจุบันตั้งอยู่ที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

มีลักษณะเป็นรีสอร์ต พร้อมไร่ร้อนพันธุ์ดี อยู่ห่างจาก ถ.มิตรภาพ ประมาณ 10 กิโลเมตร โดยส่วนที่เป็นศูนย์สัมมนานั้นตั้งอยู่ห่างจากบริเวณรีสอร์ตขึ้นไปบนยอดเนินเขาเล็กๆ อีกประมาณ 3 กม. ซึ่งตั้งอยู่บนยอดเนินถัดออกไปทางด้านทิศเหนือ ระหว่างทางไม่มีบ้านพักหรือที่อยู่อาศัยเลย พื้นที่ระหว่างเป็นลักษณะพื้นที่ว่างเปล่า ซึ่งเป็นของเจ้าของรีสอร์ตดังกล่าว ก่อนถึงตัวศูนย์สัมมนาประมาณ 500 เมตร มีบ้านร้าง 2 ชั้น และสโมสรพร้อมสระว่ายน้ำ (อาคารทั้งสองขาดการดูแลรักษามานานนับปี) ทางเจ้าของโครงการจึงจัดเป็นจุดป้อมยาม เอาไว้คอยตรวจตราผู้ที่ผ่านมาเข้า-ออกในบริเวณศูนย์สัมมนา และเมื่อเข้าไปถึงบริเวณศูนย์สัมมนานั้น ทางด้านซ้ายมือเป็นสนามบาสเกตบอลและสนามเทนนิสขนาดมาตรฐาน มีเนินลูกเล็กๆ บนยอดเนินเป็นลักษณะการทดสอบการปีนหน้าผาแบบทหาร บริเวณโดยรอบของศูนย์สัมมนาแห่งนี้ ด้านหน้าจะเป็นถนนทางเข้า และจัดสวนสไตล์รีสอร์ต ร่มรื่นมาก มีลมพัดเย็นสบายตลอดวัน มีทางเดินขนาดไม่กว้างมากนัก เดินได้คนเดียวโค้งไปมาตามแนวพื้นที่ที่ทางเจ้าหน้าที่จัดตกแต่งขึ้น เมื่อยืนหันหน้าเข้าหาศูนย์ ทางด้านขวามือจะติดกับพื้นที่ว่างเปล่า มีลักษณะเป็นพื้นที่ที่เพิ่งผ่านการถากถางได้ไม่นาน ไม่มีต้นไม้เลย ทางซ้ายซ้ายมือ และด้านหลัง (ด้านในสุดหลังอาคารสัมมนา) เป็นพื้นที่ชายป่า ที่มีงูเห่าและงูจงอางชุกชุมมาก

เมื่อเข้าไปในบริเวณศูนย์ จะประกอบด้วยอาคารชั้นเดียว จำนวน 4 หลัง แบ่งออกเป็น 2 ฝั่งๆ ละ 2 หลัง โดยมีพื้นที่ว่างกลางเป็นพื้นที่ที่สามารถจัดแคมป์ไฟ หรือกิจกรรมต่างๆ ได้ มีประกอบด้วยเวที 1 หลัง และตรงกลางยังมีจุดก่อกองไฟอีกด้วย บริเวณโดยรอบมีรั้วเตี้ยๆ กั้นเป็นเขตเอาไว้ และพื้นที่โดยรอบมีการตกแต่งด้วยต้นสน และไม่ประดับ ไม้ป่าต่างๆ ดูแล้วร่มรื่นมาก ลมพัดเย็นสบาย

ภายในอาคารพักชั้นเดียวนั้นเป็นห้องพักติดเครื่องปรับอากาศ โดยแต่ละหลังแบ่งออกเป็นห้องพัก 2 ด้านๆละ 7 ห้องหันหลังชนกัน ซึ่งห้องๆ หนึ่งจะแบ่งออกเป็น 2 ชั้น แต่ละห้องจะ

มีประตูเข้า-ออกได้ทางเดียว สามารถพักได้ห้องละ 7 คน มีห้องอาบน้ำในตัวจำนวน 2 ห้อง และห้องสุขาอีก 2 ห้องอยู่ด้านในสุด มีบันไดทางขึ้นชั้น 2 แบบแคบๆ บริเวณด้านหนึ่งของห้อง ซึ่งสามารถพักห้องชั้น 2 ซึ่งเป็นห้องใต้หลังคาได้ 3 คน นอกจากนั้นภายในห้องพักยังมีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกเช่น ตู้เสื้อผ้า 1 ตู้ ตู้เย็น 1 ตู้ ชั้นวางของ 1 ชั้น ถังขยะ 1 ถัง และมีเตียงพร้อมหมอนและผ้าห่มอย่างดีสไตล์รีสอร์ท ที่ชั้นล่างจำนวน 4 เตียง และชั้นบนซึ่งเป็นลักษณะห้องใต้หลังคาอีก 3 เตียง ภายในห้องพักดังกล่าวทั้ง 2 ชั้นจะมีทางเดินได้ไม่กว้างมากนัก

นอกจากนั้นแล้ว ทางด้านในสุดของศูนย์สัมมนาแห่งนี้ยังมีอาคารสัมมนา 2 ชั้นอีกจำนวน 1 หลัง มีบันไดทางขึ้นห้องโถงชั้น 2 อยู่บริเวณตรงกลาง ภายในห้องโถงใหญ่ชั้น 2 จุดนี้ได้ประมาณ 300-350 คน มีหน้าต่างรอบด้าน ติดเครื่องปรับอากาศเย็นสบายรอบห้อง แต่เมื่อเปิดหน้าต่างรอบห้องแล้ว อากาศจะถ่ายเท และเย็นสบายมากกว่าเปิดเครื่องปรับอากาศเสียอีก ด้านหนึ่งตามแนวขวางของห้องโถงมีเวทีเล็กๆ พร้อมข้อความติดฝาผนัง ว่า “โครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต วันที่ 1 กรกฎาคม - 15 สิงหาคม 2545” ทางด้านซ้ายของเวทีมีโต๊ะหมู่บูชา พร้อมพระพุทธรูป 1 องค์ ถัดมาเป็นพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ บริเวณริมด้านประตูทางเข้าด้านหน้าของห้องโถงนี้ ได้จัดชุดเก้าอี้โซฟา สำหรับแขกผู้ใหญ่ และเจ้าหน้าที่จำนวนหนึ่ง ส่วนทางด้านหลังมีโต๊ะและเก้าอี้สำหรับเจ้าหน้าที่นั่งตามแนวอีกจำนวนหนึ่ง ใกล้เคียงกันนั้นมีประตูเล็กๆ ทางเข้า-ออก อีก 1 จุด ซึ่งจะไม่ให้ผู้นำบัตเดินเข้าออกทางประตูด้านนี้ ถัดจากประตูนี้ไปเป็นที่ตั้งของชุดเครื่องเสียง ต่างๆ ที่จะใช้ประโยชน์ภายในห้องสัมมนานี้ ส่วนบริเวณชั้นล่างของห้องสัมมนานี้แบ่งเป็นห้องอีก จำนวน 3 ห้อง เพดานจะค่อนข้างเตี้ยกว่าห้องโถงชั้น 2 มีห้องหนึ่งเป็นห้องเก็บของและอุปกรณ์ต่างๆ ของศูนย์ ห้องถัดมาเป็นห้องว่างเปล่า และเก็บเบาะสำหรับนั่งสมาธิจำนวนหนึ่ง ทางเจ้าของโครงการฯ จึงจัดเป็นห้องพยาบาล ส่วนห้องถัดมาซึ่งจะมีประตูเข้าทางด้านหลังของอาคารเป็นห้องอำนวยความสะดวกของเจ้าของโครงการฯ เปรียบเสมือนสำนักงานชั่วคราว

ส่วนบริเวณพื้นที่ด้านหลังอาคารสัมมนานี้ เป็นห้องสุขา ชาย-หญิง และบริเวณสำหรับล้างถ้วยชามต่างๆ เรียงเป็นแนวยาวตามอาคารสัมมนา และพื้นที่นี้ยังเป็นพื้นที่ติดชายป่าอีกด้วย เจ้าหน้าที่ศูนย์สัมมนาแห่งนี้เล่าว่าเมื่อตอนที่ยังไม่ได้ปรับเป็นรีสอร์ทและศูนย์สัมมนานี้ พื้นที่ป่าบริเวณนี้เคยเป็นดงพญาไฟ ผู้ใดที่ผ่านเข้ามาในพื้นที่แห่งนี้ มักจะไม่มีผู้ใดรอดชีวิตออกไปได้เลย อาจเป็นไข้ป่าตาย หรือถูกงูพิษกัด เนื่องจากบริเวณนี้เป็นพื้นที่มีงูเห่าและงูจงอางชุกชุมมากที่สุดแห่งหนึ่งอีกด้วย และในปัจจุบันก็ยังมีอยู่

ถัดจากศูนย์สัมมนา เป็นทางเดินคั่นขนาดกว้างประมาณ 5 เมตร ระหว่างศูนย์สัมมนา และโรงอาหาร ซึ่งเป็นทางไปห้องสุขาด้านหลังอาคารดังกล่าว

พื้นที่โรงอาหารนั้นมีลักษณะเป็นอาคารทรงกลม 2 หลังติดกัน เปิดโล่งรอบด้าน พื้นที่ด้านหลังติดชายป่า เช่นเดียวกับอาคารสัมมนาดังกล่าว อากาศถ่ายเทสะดวกมาก อาคารทั้ง 2 หลังนี้ตั้งโต๊ะรับประทานอาหารสำหรับผู้บำบัดเรียบร้อยแล้วจำนวน 300 ที่นั่ง ซึ่งเป็นโต๊ะกลมโต๊ะละ 10 ที่นั่ง และบริเวณตรงกลางระหว่างอาคารทรงกลม 2 หลังนี้ จัดเป็นที่นั่งรับประทานอาหารสำหรับวิทยากรและเจ้าหน้าที่ของโครงการ ทุกฝ่ายอีกประมาณ 40 ที่นั่ง รวมทั้งเป็นจุดบริการเครื่องดื่ม และเคาเตอร์สำหรับเจ้าหน้าที่ศูนย์สัมมนาเพื่อดูแล อำนวยความสะดวกต่างๆ

ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้เข้ามาสังเกตการณ์และบันทึกข้อมูลภาคสนามนี้พบว่า อาคารและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่ศูนย์ฯ แห่งนี้ มีความพร้อมพร้อมมาก อากาศร่มรื่นถ่ายเทสะดวก เปรียบเสมือนเป็นการพาผู้บำบัดยาเสพติดมาพักในรีสอร์ทแห่งหนึ่ง

ความเป็นมาของโครงการ

โครงการบำบัดยาเสพติด “ปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต” นี้เป็นโครงการที่กองบัญชาการทหารสูงสุด ได้ให้งบประมาณจัดทำขึ้น ด้วยเล็งเห็นความสำคัญของการแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เกิดเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้น เนื่องจากขณะนี้ประเทศไทยมีผู้ติดยาเสพติดเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะในชุมชนต่างๆ แทบจะทุกแห่ง รวมทั้งสถานที่ทำการบำบัด รักษา และเจ้าหน้าที่ดูแลมีไม่เพียงพอกับจำนวนผู้ติดยา ดังนั้น การที่มีหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาช่วยในการทำงานด้านนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่วยงานภาคเอกชน จะสามารถทำงานได้อย่างคล่องตัวขึ้น สามารถหาสถานที่ที่เหมาะสม หาวิธีการหรือกระบวนการใหม่มาใช้ในการบำบัดรักษา เพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างครบวงจร ต่อเนื่องและได้ผลยั่งยืน รวมทั้งการมีความคิดใหม่มาพัฒนาดัดแปลงวิธีการบำบัดรักษาที่มีอยู่เดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นการช่วยให้รัฐบาลแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศได้อีกในระดับหนึ่ง ทั้งยังสามารถที่จะทราบเบาแสของผู้ค้ายาได้จำนวนมาก และนำมาใช้ปราบปรามได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะทำให้การทำลายตลาดยาบ้าหมดสิ้นไปได้

ผู้ค้ายาและผู้ติดยาเสพติดนั้น ส่วนใหญ่แล้วที่ติดยามีไม่รู้ว่ายาเสพติดให้โทษ เพียงแต่ที่ว่าที่ติดยาเกิดจากการอยากลอง ต้องการลดความเครียด ตามเพื่อน ถูกทำทนาย ครอบครัวยังมีปัญหา และภูมิคุ้มกันทางจิตใจบกพร่อง มีปัญหาภายในครอบครัว บางครอบครัวการเลี้ยงลูกดี แต่ลูกบางคนก็มีปัญหา การที่ผู้ติดยาเลิกเสพยาได้ยาก มักเป็นเพราะสมองส่วนที่คิดนั้นถูก

ควบคุมโดยสมองส่วนอยาก ทำให้สมองสั่งงานทุกอย่างตามความอยากและความต้องการ โดยสมองส่วนที่คิดความรับผิดชอบชีวิต ถูกทำลายหรือถูกกดไว้ ดังนั้น การรักษาที่จะได้ผลต้องรักษาลงลึกไปถึงจิตใจ ถึงระดับจิตใต้สำนึก (Subconscious) ให้ได้ แต่วิธีการในการกระทำต่อจิตใต้นั้นยาก หลายคนเห็นว่าเป็นนามธรรมและทำไม่ได้หรือคิดว่าการพัฒนาจิตใจ เป็นเพียงแค่การมาฟังธรรมะจากพระสงฆ์ก็พัฒนาจิตใจได้แล้ว แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้น เพราะความรู้ที่ได้จากการฟัง เป็นแค่ระดับจำได้ (Cognitive) สุตมยปัญญา ยังไม่ลึกพอ ถ้าจะให้ลึกพอที่จะเปลี่ยนจิตใจได้นั้นต้องถึงระดับภาวนามยปัญญา ถึงเป็นความรู้ที่ถูกต้องและได้จากการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน (Insight Meditation) เท่านั้น เป็นการเรียนหนังสือชนิดไม่มีตัวอักษร แต่ผู้เรียนรู้อาจสามารถมองเห็นตัวเองออกเห็นความชั่วของตนเอง และเปลี่ยนแปลงตัวเองไปในทางที่ดีขึ้น (learning by convincing) ทุกขบวนการในการรักษาผู้ติดยาต้องการทำให้ผู้ติดยาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แต่การที่จะทำให้ผู้ติดยาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนั้นต้องให้เขาเห็นตัวเอง เห็นความชั่วของตัวเอง และคิดหยุดด้วยตัวเอง บังคับตัวเองได้ เกิดการเคารพตัวเอง ในที่สุดจะภูมิใจในตัวเองจนสามารถกราบตัวเองได้ เมื่อนั้นผู้ที่ติดยาจะไม่กล้าทำความชั่วอีกต่อไป จะเป็นการพัฒนาจิตใจโดยสมบูรณ์และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างยั่งยืน

หลายคนมักจะสงสัยว่าคนที่ติดยาแล้วจะสามารถมีสมาธิได้หรือไม่นั้น โครงการ “ปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต” นี้จะมีการพัฒนากายในระยะต้น โดยใช้สมุนไพรไทย ซึ่งใช้ได้ผลดีมากและใช้กับคนไข้หนักหมื่นคนเป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว การออกกำลังกาย ฝึกทักษะการเรียนรู้ รวมทั้งการแนะนำและแนะแนว โดยแพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยาและวิทยากรกรรมฐาน ซึ่งจะคอยชี้แนะรวมทั้งจะช่วยทำการบำบัดในบางรายที่มีปัญหามาก ขึ้นต่อไปจะมีการพัฒนาจิตเพิ่มบ้าง การพัฒนาจิตจะเข้มข้นขึ้นตามระยะเวลาที่ผ่านไปและความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ เพื่อให้เกิดเกราะในการป้องกันความชั่วทุกชนิดที่จะเข้ามาในจิตใจอย่างเป็นลำดับ

โดยปกติแล้วคนที่ยังไม่ติดยา เป็นแต่เพียงผู้เสพ จะใช้เวลาเพียง 15 วัน ก็ได้ผลแล้ว แต่การติดยานั้นเราใช้เวลาถึง 45 วัน ก็น่าจะได้ผลไม่น้อยกว่า 80% ซึ่งน่าจะดีกว่าวิธีอื่นๆ ที่ใช้กันในโลกนี้ ซึ่งใช้เวลานานนับปี โดยจะมีการทำวิจัย ประเมินผลการรักษาด้วยวิธีวิปัสสนากรรมฐาน โดยนักวิชาการ การทำครั้งเดียวจะได้ผลดีมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับภาวะจิตใจของผู้ติดยาและสิ่งแวดล้อม เปรียบเสมือนการซักผ้าครั้งเดียวแล้วให้รับรองว่าผ้าต้องขาวตลอดกาลนั้นคงจะเป็นไปได้ยาก คงจะต้องชำระล้างกันบ่อยครั้ง แต่แต่ละครั้งอาจลดเวลาลง จนในที่สุดแล้วผ้าก็จะขาวบริสุทธิ์ไปเอง ดังนั้น ถ้าไม่หนักจนเกินไปทำครั้งเดียวก็ได้ผล

การรักษากลุ่มผู้ติดยาเสพติดในโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

กลุ่มผู้ติดยาเสพติดนี้ การรักษาต้องใช้ระยะเวลาทั้งสิ้น 45 วัน มีผู้มีความรู้ความชำนาญ เป็นพิเศษแต่ละสาขาต่างๆ สามารถรักษาได้ครั้งละ 100-300 คน โดยโครงการนี้จะเป็นโครงการ นำร่อง มีผู้เข้าร่วมบำบัดรักษาทั้งสิ้นจำนวน 300 คน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. ใช้สถานที่ที่เป็นรีสอร์ท ได้แก่ ศูนย์สัมมนาโรงแรมฮอล์ลีย์เดียร์ปาร์ค เขาใหญ่ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
2. บุคลากร พระวิทยากร กองทัพอธรรม กองทัพไทย และวิทยากรที่จะสร้างขึ้นใหม่
3. วิธีการ ใช้หลักการแพทย์ และหลักจิตวิทยา, การรักษาสมุนไพรร, วิทยุอาหาร, สมาธิบำบัด ดนตรีบำบัด และวิปัสสนากรรมฐาน
4. ระยะเวลา 45 วัน (6 สัปดาห์)
5. ผู้ดำเนินการ คือกองบัญชาการทหารสูงสุด ศูนย์อำนวยการร่วม 108 ทหารชุดครูฝึกพระวิทยากร ที่มวิปัสสนากรรมฐาน

และในขั้นตอนในการบำบัดรักษา จะประกอบด้วย

สัปดาห์ที่ 1 ล้างพิษยา (ใช้สมุนไพรร มีการทำมานานแล้ว ได้ผลดี เป็นธรรมชาติ ไม่สิ้นเปลือง)

สัปดาห์ที่ 2 ล้างกาย โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับร่างกาย, วิชากายวิภาคศาสตร์, สรีระวิทยา, พยาธิวิทยาอย่างละเอียด ออกกำลังกายหลายวิธี ฝึกวินัย เติริมความพร้อมของร่างกายเพื่อเข้าพัฒนาจิต

สัปดาห์ที่ 3-4 ล้างใจ โดยการพัฒนาจิตใจ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุด ถ้าไม่ได้รับการพัฒนาจิตใจแล้วก็ยากที่จะทำให้หายขาดได้ การพัฒนาจิต ต้องกระทำโดยผู้ชำนาญและมีประสบการณ์เท่านั้น เพราะเป็นเรื่องยากและละเอียดอ่อน มิใช่ใครก็ทำได้ อีกทั้งยังต้องรู้สภาวะของจิตผู้บำบัดฟื้นฟู ต้องใช้กรรมวิธี แต่ละวันจะแตกต่างกันออกไป ต้องทำให้เห็นกรรม, เห็นความบกพร่องของตัวเอง และคิดเปลี่ยนแปลงตัวเองโดยเร็ว ตรงนี้จะทำให้ลดเวลาของการรักษาได้มาก

สัปดาห์ที่ 5-6 เตรียมการออกสู่สังคม เมื่อผ่านการบำบัดฟื้นฟูแล้ว จะยังไม่ให้ผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูกลับไปเลย เพราะถ้าปล่อยให้กลับไปสู่สภาพแวดล้อมเดิม อาจกลับไปติดยาได้อีก ขณะนี้เตรียมหาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมให้ เช่น เปลี่ยนที่เรียนใหม่ หาอาชีพเพื่อเป็นการเสริมรายได้ เป็นต้น

สำหรับโครงการนี้ได้ทดลองจัดขึ้นกับผู้ติดยาเสพติด โดยใช้เฉพาะขั้นตอนของการวิปัสสนากรรมฐาน ใช้ชื่อโครงการว่า “โครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา” ใช้เวลา 7 วัน จำนวน 3 รุ่นๆละ 300 คน

- รุ่นที่ 1 อบรมครู-อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา กลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ ระหว่างวันที่ 1-8 เมษายน 2545 ณ วัดละหาร อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี
- รุ่นที่ 2 อบรมครู-อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา กลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ ระหว่างวันที่ 19-26 เมษายน 2545 ณ ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา และวัดละหาร อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี
- รุ่นที่ 3 อบรมครู-อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา กลุ่มเสี่ยง กลุ่มเสพ ระหว่างวันที่ 29 เมษายน –6 พฤษภาคม 2545 ณ ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา และวัดละหาร อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี

และหลังจากนั้นได้จัดขึ้นอีกในลักษณะเต็มรูปแบบ โดยปรับชื่อโครงการเป็น “โครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต” เป็นเวลา 45 วัน ซึ่งถือว่าเป็นโครงการนำร่อง โดยจัดอบรม ผู้ติดยาเสพติด ระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม-15 สิงหาคม 2545 ณ ศูนย์ฝึกอบรม โรงแรมฮอลล์ ลีเดียร์ปาร์ค รีสอร์ท เขาใหญ่ อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา มีผู้เข้าอบรมทั้งสิ้นจำนวน 300 คน

วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม

1. เพื่อหาวิธีการที่จะบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้ได้ผลดีที่สุด
2. เพื่อลดจำนวนผู้ติดยาเสพติดให้ลดลงอย่างรวดเร็วและถาวร
3. เพื่อเปลี่ยนความคิดและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดได้

การดำเนินการ

การรับสมัคร

1. รับสมัครจากบุคคลทั่วไป
2. รับสมัครจากสถาบันการศึกษา
3. รับสมัครจากโรงงานและสถานประกอบการต่างๆ
4. รับสมัครจากทหารกองประจำการตามหน่วยต่างๆ

คุณสมบัติของผู้ที่เข้ารับการบำบัดรักษา

1. ผู้ติดยาที่สมัครใจเข้าบำบัดการรักษา
2. ผู้ปกครอง ต้องเห็นสมควรที่จะพามารักษาและให้ความร่วมมือในการบำบัดรักษา
3. ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และข้อบังคับของศูนย์ทุกประการ
4. ผู้เข้ารับการบำบัดต้องมีความตั้งใจจริงในการบำบัดรักษาและให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่และคณะวิทยากร
5. ต้องรักษาโดยตลอด 45 วัน มิฉะนั้นจะถูกปรับยึดประกันค่ารักษา
6. สัญญาว่าจะไม่ใช้เครื่องมือสื่อสารทุกชนิดตลอดการบำบัดรักษา 45 วัน
7. ไม่นำเสื้อผ้า เงิน และของมีค่าเข้ามาในศูนย์บำบัด
8. ต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและไม่เป็นโรคติดต่อร้ายแรงหรือเป็นโรคทางจิต

ตามที่คุณวิจัยได้สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม พบว่า การสื่อสารในการกระบวนการฝึกอบรมตามโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักสูตรที่ใช้เวลา 45 วันนั้นสามารถแบ่งกระบวนการฝึกอบรมได้เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) ล้างพิษยา
- 2) ล้างกาย
- 3) ล้างใจ
- 4) เตรียมออกสู่สังคม

ซึ่งผู้วิจัยจะขอนำเสนอรายละเอียดของทั้ง 4 ขั้นตอนโดยการพรรณนาเรื่องราวพอเป็นสังเขปเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่อง วิธีการ รูปแบบ และกิจกรรมต่างๆ ที่มีความสำคัญใน

กระบวนการสื่อสารการฝึกอบรมในเบื้องต้น และหลังจากนั้นจะนำเสนอการวิเคราะห์แยกแยะให้เห็นถึงตัวแปรทางด้านผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร และผลของการสื่อสาร ในการฝึกอบรมโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

ผลการวิจัยพบว่า โครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แบ่ง “กระบวนการในการอบรม” เป็น 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ล้างพิษยา

จากการลงภาคสนามพบว่า ในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดทุกครั้ง ผู้ที่เข้ารับการบำบัดทุกคนจะต้องผ่านกระบวนการล้างพิษยาเป็นลำดับแรกเสียก่อน ซึ่งในการล้างพิษยานี้กระทำโดยการดื่มยาสมุนไพรคนละ 1 แก้ว เพื่อขับสารพิษต่างๆ ออกจากร่างกาย โดยสารพิษที่อยู่ร่างกายผู้เสพยาเสพติดนั้น จะขับออกมาได้หลายทาง อาทิ เหงื่อ อาเจียน น้ำลาย เพื่อให้ขับสารพิษออกมาให้ได้มากที่สุด สถานที่บำบัดบางแห่งจะมีวิธีการอบตัว โดยเข้าห้องอบเพื่อขับสารพิษสารพิษออกมาจากร่างกายด้วย แต่ในการบำบัดในครั้งนี้นี้ยังเป็นโครงการนำร่อง จึงยังไม่ได้นำวิธีการดังกล่าวมาใช้ในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด

กระบวนการในการล้างพิษยานี้ จะใช้ระยะเวลา 1 สัปดาห์ โดยจะมีการดื่มยาสมุนไพรในวันแรกวันเดียว และให้พักผ่อน หลังจากนั้นในวันต่อมาๆ วิทยากรนำโดย อาจารย์วารินทร์ อักษรนำ, ครูฝึกทหาร รวมทั้งวิทยากรท่านอื่นๆ จะมีกิจกรรม เล่นเกมส์ ต่างๆ สลับกันไป ยังไม่มีการบังคับ กฎ ระเบียบ มากนักในช่วงสัปดาห์แรก เพราะต้องการให้ผู้เข้ารับการบำบัดทุกคนได้ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ ซึ่งกิจกรรมโดยทั่วไปแล้วจะเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ คลายเครียด และสร้างความสัมพันธ์ของอาจารย์วารินทร์ อักษรนำ เป็นส่วนใหญ่ และจะมีกิจกรรมของครูฝึกทหารมาเสริมบ้างเป็นบางช่วง เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบมากขึ้น แต่ไม่ได้มีการเข้มงวดตามกฎระเบียบมากนัก เนื่องจากผู้ที่เข้ารับการอบรมมาจากหลากหลายสถานที่ ยังไม่คุ้นเคยกัน และจะต้องปรับตัวเข้าหากันก่อน มีบางครั้งที่เกิดการทะเลาะวิวาทกันบ้าง ก็จะมีการลงโทษกันพอประมาณ แต่ไม่หนักหนานัก รวมทั้งบางรายก็จะนำสารเสพติดเข้ามาในค่ายบำบัด ทางครูฝึกทหารก็จะมีการตรวจตามร่างกาย และกระเป๋าสัมภาระของผู้เข้ารับการบำบัดทุกคน ซึ่งก็ยังพบสารเสพติดต่างๆ ที่นำเข้ามาในค่ายบำบัด เช่น บุหรี่, เหล้า, ยาแก้ปวดกระตุก (เป็นสารเสพติดชนิดหนึ่ง), เข็มฉีดยา เป็นต้น

ในช่วงกิจกรรมในระหว่างกระบวนการล้างพิษยานี้ เจ้าของโครงการฯ ไม่ได้บังคับให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนจะต้องปฏิบัติ เพราะโดยส่วนมากหลังจากที่ล้างพิษยา โดยการดื่มยาสมุนไพร ในวันแรกแล้ว มักจะอ่อนเพลีย ไม่มีแรง บางรายถึงขั้นอยากยาจนไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่คณะวิทยากรทุกท่าน จะดูแล เอาใจใส่ ผู้เข้ารับการอบรมในช่วงนี้เป็นพิเศษ แต่บางครั้งก็ไม่สามารถหยั่งรู้ลึกถึงจิตใจผู้เข้ารับการบำบัดได้มากนัก มักจะได้แค่เพียงปลอบประโลมและให้กำลังใจเท่านั้น ในช่วงนี้ยังพบอาการของผู้ที่ต้องการเสพสารเสพติดต่างๆ มากมาย โดยสังเกตได้จาก

1. ตื่นน้ำมากผิดปกติ
2. กระสับกระส่าย ไม่อยู่นิ่ง ไม่ยอมนอน
3. คุดูบุหรี่ยัดมาก

นอกจากนั้น ยังมีการแบ่งกลุ่มของผู้ที่เข้ารับการบำบัดทั้งหมดออกเป็น 4 กลุ่มโดยใช้ “สี” เป็นเกณฑ์ในการแบ่งแยกกลุ่มออกเป็น 4 สีด้วยกัน คือ

- กลุ่มสีเขียว
- กลุ่มสีเหลือง

(ทั้งสองกลุ่มนี้จะเป็น กลุ่มนักเรียน นักศึกษา จากสถาบันต่างๆ ที่สมัครเข้าร่วมโครงการฯ)

- กลุ่มสีฟ้า
- กลุ่มสีแดง

(ทั้งสองกลุ่มนี้จะเป็น กลุ่มคนทำงาน บุคคลทั่วไป ที่สมัครเข้าร่วมโครงการฯ)

นอกจากนั้น ในช่วงขั้นตอนของการล้างพิษยานั้น ยังมีวิทยากรอีกท่าน คือ อาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตุ พร้อมคณะอีกจำนวน 4 ท่าน มาเป็นวิทยากรในกิจกรรมฝึกวินัย โดยการสอนสมาธิบำบัด แก่ผู้บำบัด โดยขอใช้ช่วงเวลาในช่วงเช้าก่อนรับประทานอาหารเช้าเป็นเวลา 1 ชั่วโมง ในการปฏิบัติ เริ่มตั้งแต่การสอนไล่ลมออกจากท้อง เข้า-ออก อย่างช้าๆ ลึกๆ แล้วเอามือวางไว้ที่หน้าท้อง ทำให้ได้รู้ถึงความเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อ และท้อง ซึ่งขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาวิทยาศาสตร์การหายใจเบื้องต้น อาจารย์กัญจิราชี้แจงว่าถ้าฝึกทุกวัน จะทำให้หายจากโรคต่างๆ เช่น ไข้หวัด หรือภูมิแพ้ ซึ่งอาจารย์ได้สังเกตเห็นผู้บำบัดส่วนใหญ่เริ่มมีอาการไข้หวัด ภูมิแพ้ ไอจามมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเป็นผลมาจากร่างกายขาดภูมิคุ้มกัน ในช่วงของกิจกรรมการฝึกสมาธิบำบัดนี้ สังเกตได้ว่าผู้บำบัดที่นั่งอยู่บริเวณแถวหน้าเท่านั้นที่จะปฏิบัติตาม ส่วนผู้บำบัดที่นั่งอยู่ช่วงตรงกลางหรือด้านหลังจะไม่ยอมทำตามเลย บ้างก็นั่งเฉยๆ บ้างก็นอนหลับ บ้างก็พูดคุยกันเล่นกันบ้าง แต่เมื่อใดก็ตามเมื่อวิทยากรมีท่าทางประกอบ และให้ทุกคนปฏิบัติตาม พร้อมทั้ง

ทีมงานของวิทยากรคอยเดินดูตามแถวต่างๆ ทั่วบริเวณ ผู้บำบัดก็จะลุกขึ้นมาทำท่าทางตาม วิทยากรแบบเบื่อน่าย เหมือนนกบั้งคับ ในช่งนี้ก็จะมึครุฝึกทหารเข้ามาช่วยดูแลผู้บำบัดด้วย โดยการเดินทั่วบริเวณทุกที่น่งของผู้บำบัด ซึ่งสังเกตได้ว่าผู้บำบัดเริ่มรู้สึกล้ว และเกรงครุฝึกทหาร เหล่านั้ขึ้นมาบ้าง

2. ล้างกาย

หลังจากที่ได้มีผ่านกระบวนการของการล้างพิษยามาเป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์แล้ว ในกระบวนการต่อไปก็จะเป็นช่งของการล้างกาย กิจกรรมในกระบวนการนี้จะเป็นการให้ความรู้ ทางด้านร่างกาย, วิชากายภาคศาสตร์, สรีระวิทยา, การออกกำลังกายหลากหลายวิธี, การฝึกวินัย เพื่อเตรียมความพร้อมของร่างกายเพื่อเข้าพัฒนาจิต

จากการศึกษาภาคสนามพบว่า แต่ละกลุ่มสึมีการสนิทสนมกันมากขึ้น โดยสังเกตได้จาก การหยอกล้อเล่นกัน แบ่งพรรคแบ่งพวก พุดคุยกันมากขึ้น ทำให้บรรยากาศโดยรวมสนุกสนานและ ผู้เข้ารับการบำบัดสนุกสนานมากยิ่งขึ้น ในช่งนี้ พระอาจารย์วีระพันธุ์ รกชิตสีโล เข้ามามีบทบาท มากขึ้นในการให้คำแนะนำ ปรีกษา และเป็นพระวิทยากรช่วคราวในการอบรมบำบัดผู้ติดยาเสพติดในครั้งนั้ รวมทั้งอาจารย์วารินทร์ อักษรนำ ก็ยังเป็นผู้นำในกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ เพิ่มขึ้น รวมทั้งเริ่มมีการให้ผู้เข้ารับการอบรมทุกคนได้แสดงความคิดเห็นกันเอง มีการเสนอ ข้อตกลงกันเองระหว่างผู้บำบัดด้วยกันว่าจะทำกิจกรรมอะไรบ้างแต่ละวัน รวมทั้งมีการแบ่งกลุ่ม หัวหน้าสึให้ปกครองกันเอง สังเกตได้ว่าผู้ที่เข้ารับการบำบัดนั้นจะชอบการออกกำลังกายเป็นส่วน ใหญ่ จึงได้มีการแบ่งเวลาออกเป็น 2 ช่ง ได้แก่ ช่งเช้า จะทำกิจกรรมในห้องประชุม เล่นเกมส์ ต่างๆ และช่งบ่ายให้เป็นการออกกำลังกายกลางแจ้ง

อาจารย์วารินทร์ อักษรนำ กล่าววว่า “ช่งนี้ผู้เข้ารับการบำบัดเริ่มปรับตัวเข้าหากันได้ มีการพุดคุยกัน หยอกล้อซึ่งกันและกัน ซึ่งวิทยากรจะต้องพยายามสร้างสรรค์กิจกรรมตลอดเวลา เพื่อไม่ให้กลุ่มคนเหล่านั้หันกลับไปคิดถึงยาเสพติด เราจะต้องปล่อยให้ค่อยๆ เป็นค่อยๆ ไป ต้องเอาใจ ใส่พวกเขา และซือใจพวกเขาเหล่านั้ให้ได้มากที่สุด”

ในกิจกรรมในช่วงล่างกายนี้ เริ่มให้ผู้เข้ารับการบำบัดทุกคนฝึกสมาธิบำบัด โดยจะมีคำขวัญในช่วงกิจกรรมฝึกสมาธิบำบัดคือ “เยววชน รวมพลัง เราสู้ สู้ สู้” ซึ่งเป็นการปลุกจิตสำนึกให้ทุกคนร่วมกันต่อสู้กับภัยยาเสพติด จากนั้นยังมีการให้ทุกคน เขียน ชื่อ วัน เดือน ปีเกิด ความรู้สึกที่มีต่อเพื่อน และความรู้สึกของตนเองในขณะนี้ ลงในกระดาษรูปหัวใจที่แต่ละคนได้รับ แล้วนำไปติดไว้บนบอร์ดประจำสีของแต่ละคน หลังจากนั้นยังมีการให้ตัวแทนกลุ่มๆ ละ 2 คนกล่าวถึงความรู้สึกในขณะนี้ที่อยู่ร่วมกันมาเป็นเวลาสัปดาห์กว่าๆ ซึ่งความรู้สึกของผู้เข้ารับการบำบัดส่วนใหญ่แล้ว จะมีความรู้สึกอยากกลับบ้าน คิดถึงบ้าน คุณพ่อ คุณแม่ ภรรยา ลูกๆ เป็นการให้ระบายความรู้สึกที่อัดอั้นตันใจอยู่ขณะนี้ให้ทุกคนได้รับรู้ จากการสังเกตกิจกรรมนี้ พบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดทุกคนให้ความสนใจกับกิจกรรมเป็นอย่างดี เป็นเพราะว่าส่วนใหญ่แล้วมีความคิดเห็นที่ตรงกัน

นอกจากนั้นแล้วในบางช่วงจะมีการสอดแทรกธรรมะบรรยาย ของพระอาจารย์วีระพันธุ์ อีกด้วย ซึ่งเนื้อหาโดยส่วนใหญ่จะได้รับการสนใจฟังจากผู้เข้าร่วมบำบัดเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็ยังมีบางกลุ่มที่มีความอยากพักผ่อน นอนหลับ อยากมีโลกส่วนตัวของตน ซึ่งทางวิทยากรก็ไม่ว่าอะไร ยังไม่บังคับจิตใจมากเกินไปในช่วงนี้

พระอาจารย์วีระพันธุ์ ได้สอนธรรมะบรรยายในช่วงนี้ว่า

“คนเรามีชีวิต อยู่ 3 ทาง ด้วยกัน คือ 1.ชีวิตทางกาย 2.ชีวิตทางวาจา และ 3.ชีวิตทางใจ รวมกันเป็น มะ-อะ-อุ ซึ่งแปลว่า เตรียม-พร้อม-สู้

เตรียม หมายถึง การเตรียมทำความดี,

พร้อม หมายถึงพร้อมที่จะละความชั่ว,

สู้ หมายถึง สู้ชีวิตนี้ต่อไป

ความเสียสละเป็นยอดแห่งความดี ความสามัคคีเป็นยอดแห่งความสำเร็จ

เมตตาธรรมทำให้สังคมเป็นสุข กตัญญูทำให้มนุษย์คนนั้นประสบความสำเร็จ

เกิดเป็นคน อย่าให้จนความดี เกิดมาทั้งที ความดีติดตน

อย่าทำตัวเป็นน้ำที่เต็มแก้ว ที่ไม่สามารถรับรู้อะไรได้อีกแล้ว จึงควรทำตัวเหมือนแก้ว

เปล่า

คนที่อวดฉลาดนั้นมักเป็นคนโง่ คนที่คิดว่าคนโง่นั้นฉลาด

อะไรก็ตามที่ไม่ดี เราใช้คำว่า “ชั่ว” นำหน้า เพราะฉะนั้นเราอย่าทำตัวเป็น “ชั้ยา”

เชื่อเพื่อนเสพยาบ้า ชีวิตจะหมดค่า เสียคน

คิด แปลว่าเรียบง่าย ดึงาม น่ารักกว่าง่าย คนมีศีลคือมนุษย์ คนไม่มีศีลเปรียบเสมือนสัตว์
คน มี 4 ประเภท คือ 1.มามีดีไปสว่าง อย่างพวกเรา 2.มาสว่างไปมีดี คือ รู้จักชั่วดี แต่ยังไม่
เลือกที่จะเสพ 3.มามีดีไปมีดี คือเกิดมาก็เจอปัญหาชีวิตแล้วยังไม่ได้รับการสั่งสอน 4.มาสว่าง
ไปสว่าง คือมาดีไปดี ชีวิตสุขสงบตลอด เลือกเอาว่าจะเป็นคนแบบไหนดี

บุญบาป บาปหิ้ว หมายถึง ให้ทำบุญมากๆ ทำบาปน้อยๆ น้อย”

ธรรมะบรรยายของพระอาจารย์วีระพันธ์นั้นจะเป็นการชี้แนะให้ผู้บาปได้เห็นถึงบาปบุญคุณ
โทษ ต่างๆ เริ่มมีการสอนสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว สอนให้มองตัวเราเองให้มากขึ้น ให้รู้จักการมีสติในการ
ทำสิ่งใดก็ตาม จากการสังเกตผู้บาปส่วนใหญ่นั้นให้ความสนใจฟัง แต่ก็ยังมีบางกลุ่มเริ่มนั่ง
กระสับกระส่ายเพราะอยากเสพยาบ้าง เบื่อบ้าง ง่วงบ้าง

3. ล้างใจ

หลังจากที่ผู้บาปได้ผ่านขั้นตอนของกระบวนการล้างพิษยา และล้างกาย มา 2
สัปดาห์ แล้วขั้นตอนต่อไปเป็นเรื่องของกระบวนการล้างใจ ซึ่งถือได้ว่าขั้นตอนนี้เป็นส่วนที่สำคัญ
ที่สุดของการบำบัดในโครงการฯ นี้ ใช้การพัฒนาจิตใจ หากไม่ได้รับการพัฒนาจิตใจแล้ว ก็จะเป็น
การยากที่จะหลุดจากยาเสพติดได้ ในขั้นตอนของการล้างใจนี้จะต้องใช้วิทยากรที่มีความ
สามารถ ชำนาญการ และมีประสบการณ์เท่านั้น เพราะการที่จะเข้าถึงจิตใจคนนั้นเป็นเรื่องที่ยาก
มากและละเอียดอ่อน มิใช่ทุกคนจะสามารถทำได้ ผู้ที่จะมาเป็นวิทยากรทางด้านนี้จะต้องเป็น
ผู้ที่รู้ถึงสภาวะของจิตบำบัดฟื้นฟู และต้องใช้กรรมวิธี แต่ละวันจะมีวิธีการที่แตกต่างกันออกไป
ต้องทำให้เห็นกรรม เห็นความบกพร่องของตัวเอง และสามารถเปลี่ยนแปลงตัวเองได้ด้วยตัวเอง
ซึ่งวิธีการนี้จะทำให้ลดระยะเวลาของการรักษาได้มาก

พระอาจารย์อมร บุญญนนท์ เจ้าอาวาสวัดพระธาตุทรายทอง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
ซึ่งเป็นพระอาจารย์ที่เชี่ยวชาญในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดในประเทศไทยสหรัฐอเมริกามานานกว่า 10
ปี และเป็นพระวิทยากรพิเศษในโครงการฯ นี้ ได้เล่าให้ฟังว่า

“ในการบำบัดยาเสพติดนั้นจะต้องแก้ปัญหาโดยการตัดไฟเสียแต่ต้นลม แต่ในเมื่อเราไม่
สามารถที่จะตัดต้นเหตุลงได้ เราก็สามารถแก้ไขที่ปลายเหตุได้ ซึ่งในการที่เราตัดต้นเหตุนั้นเป็นสิ่ง
ที่ยากมาก เราจะได้ทราบเท่าที่กำลังของเราจะทำได้ พระอาจารย์เชื่อมั่นว่าการเจริญวิปัสสนา
กรรมฐาน จะสามารถลด ละ เลิกยาเสพติดลงได้แน่นอน แม้กระทั่งการวิเคราะห์ของหน่วย
วิทยาศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด มลรัฐแมสซาชูเซต ประเทศสหรัฐอเมริกา ยังเคยวิเคราะห์

มาแล้วว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของศาสนาพุทธของเรานั้น เมื่อปฏิบัติในระยะหนึ่งแล้วจะเกิดสารเคมีที่สามารถผลิตขึ้นจากร่างกายมนุษย์ ซึ่งสารเคมีตัวนี้จะไม่สามารถผลิตได้นอกจากมนุษย์ที่ผลิตขึ้นมาเองได้ เมื่อเราจะไปผลิตสารเคมีตัวนี้กับผู้ติดยาเสพติด ก็จะต้องเอาผู้ติดยาเสพติดมาปฏิบัติธรรม เมื่อปฏิบัติธรรมแล้วมันก็จะเกิดสาร 3 ตัว ได้แก่

สารตัวที่ 1 เรียกว่า “สารไซโตโทนิน” เป็นสารที่ทำให้เกิดความฉลาดหลักแหลมสามารถที่จะคิดได้ว่าสิ่งใดควรสิ่งใดไม่ควร

สารตัวที่ 2 เรียกว่า “สารแอนโดฟิน” เป็นสารที่เพิ่มความสงบสุขภายในจิตใจ ซึ่งเรียกว่า “สารสุข” ผู้ใดที่พบสารสุขตัวนี้ก็จะทราบว่า สารเสพติดตัวนี้มีมันดีกว่าสารเสพติดเสียอีกหมายความว่า สารเสพติดเมื่อเสพติดแล้วก็จะมีความหลงมาก ทำให้หลงมัวเมาในสิ่งต่างๆ มากเกินไป ส่วนสารแอนโดฟิน มันเป็นสารสุขที่แท้จริง มันทำให้จิตใจสงบลง เยือกเย็นขึ้น และจะมีความสุขที่สามารถรับรู้ได้เลยว่าไม่มีอำนาจใดๆ ที่จะซื้อความสุขเหล่านี้ได้ แม้แต่อำนาจเงินก็ตาม

สารตัวที่ 3 เรียกว่า “สารแอนฮิน” เป็นสารที่ทำให้ปรับสภาพร่างกายให้เป็นปกติ สิ่งใดในร่างกายที่ไม่ใช่ธรรมชาติ มันก็จะขจัดออกไป เปรียบเสมือนผู้ที่ติดบุหรี่ เวลาปฏิบัติธรรมแล้วพอกลับไปจะรู้สึกเหม็นบุหรี่ขึ้นมาทันที เช่นเดียวกับผู้ที่ติดยาเสพติด เมื่อสารตัวนี้หลั่งออกมาในร่างกาย ร่างกายก็จะไม่ยอมรับสารเสพติดอีกแล้ว”

นอกจากนั้นแล้ว ยังมีนายทหารผู้หนึ่ง ซึ่งไม่สามารถเอ่ยนามในที่นี้ได้ ได้เคยเขียนเอาไว้ว่า “ธรรมปฏิบัตินั้น จะสามารถลงเข้าไปได้ถึงจิตใต้สำนึก (Sub conscious) ของมนุษย์ ทำให้สามารถเลิกยาได้อย่างถาวร เพราะจากการสอบถามผู้ติดยาเสพติดแล้วสามารถเลิกได้ ได้รับการอธิบายว่า ตีใจเลิกยาก การตีใจต้องใช้ธรรมะล้างใจ ล้าง Sub conscious จิตใต้สำนึกของผู้ติดยาจึงจะหายขาดได้ และเลิกได้อย่างถาวร”

จากข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่าผู้บำบัดไม่สามารถที่ปรับตัวให้เข้ากับขั้นตอนนี้ได้ เนื่องจากที่ผ่านมา 2 สัปดาห์นั้น จะมีกิจกรรมสร้างสรรค์ เกมส์ต่างๆ ออกกำลังกาย ได้ปลดปล่อยอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างดี เมื่อเริ่มเข้าช่วงของการล้างใจ ผู้บำบัดจึงไม่สามารถที่จะรับได้ เพราะจิตใจของผู้ติดยาเสพติดนั้น มักอ่อนไหวง่าย ไม่ยอมหยุดอยู่กับที่หรืออยู่นิ่งๆ แต่ในขั้นตอนนี้คณะวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ จะต้องฝึกผู้เข้ารับการบำบัดให้มีจิตใจที่สงบให้ได้ แต่ในความเป็นจริงแล้วผู้บำบัดเหล่านี้ยังไม่ถึงเวลาที่จะทำได้ ทำให้การดำเนินงานในขั้นตอนนี้เป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก จะต้องใช้กิจกรรมอื่นๆ เข้าช่วย เช่น การฝึก จิตบำบัด ดนตรีบำบัด ออกกำลังกาย เล่นกีฬา หรือแม้กระทั่งการฝึกวินัยแบบทหาร ผู้บำบัดส่วนใหญ่มักจะชอบมากกว่าขั้นตอนของการล้างใจนี้

4. เตรียมออกสู่สังคม

หลังจากที่ผู้บำบัดได้ผ่านขั้นตอนของการล้างพิษ ล้างกาย ล้างใจ มาเป็นเวลา 4 สัปดาห์แล้ว เจ้าของโครงการฯ ยังไม่ให้ผู้ผ่านการบำบัดกลับบ้าน เนื่องจากว่าหากผู้บำบัดได้กลับไปเจอสภาพแวดล้อมเดิมๆ แล้ว ก็อาจจะกลับไปติดยาเสพติดเหมือนเดิมได้อีก ฉะนั้นจึงจัดได้จัดเตรียมหาสถานที่ที่จะให้ผู้บำบัดเหล่านี้ได้ไปพบกับสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ผลปรากฏว่า

ผู้บำบัดส่วนใหญ่จะเข้ากันได้ดี รวมกันเป็นกลุ่มก้อน รักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกัน มีความสัมพันธ์ร่วมกัน ดูเหมือนว่าผู้บำบัดยังไม่ค่อยอยากที่จะจากกันไป ได้ลองสอบถามผู้บำบัดบางคนบอกว่า

“ไม่อยากจะกลับบ้านเลย เพราะถ้ากลับไปก็จะต้องเจอกับสภาพเดิมๆ อีก อยากอยู่ที่นี่ต่อได้เจอเพื่อน นอนกับเพื่อน ทำกิจกรรมร่วมกัน สนุกดี”

บางคนยังบอกอีกว่า “กลับไปพอกับแม่ ก็เหมือนเดิม ไม่ได้อยู่ดูแลเราเหมือนอยู่ที่นี่ วิทยากร พี่ๆ ทุกคนรักและเอาใจใส่เราดีกว่าพ่อแม่ที่บ้านเสียอีก”

ผู้วิจัยวิเคราะห์สรุปได้ว่า ปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เกิดจากพื้นฐานของครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในวัยรุ่น เป็นวัยที่จะต้องคอยเอาใจใส่ดูแลมากเป็นพิเศษ ทำให้ผู้บำบัดที่เป็นวัยรุ่นส่วนใหญ่นั้น ติดยาเสพติดเพราะครอบครัวแตกแยกบ้าง ไม่ดูแลเอาใจใส่บ้าง ไม่มีเวลาบ้าง แต่ก็ยังมีบางคนที่ติดยาเสพติด เพราะอยากลอง หรือตามเพื่อนฝูง

มีผู้บำบัดคนหนึ่ง ซึ่งในอดีตเคยทั้งเป็นผู้เสพยา ผู้ติดยา และผู้ขายยา ครอบครัวมีฐานะค่อนข้างดี แต่ถูกสังคมแวดล้อมชักจูงไปในสภาพที่ผิดๆ ซึ่งบางครั้งผู้ติดยานั้นมีสาเหตุมาจากสภาพแวดล้อมก็เป็นได้ ผู้บำบัดคนนี้ ชื่อ นายเอ (นามสมมติ) ให้ฟังว่า “ติดยาบ้าเพราะแถวบ้านเป็นแหล่งซุกซุมของยาเสพติด รอบบ้านมีแต่แหล่งขายยาทั้งนั้น เดินไปทางไหนก็มีแต่ยาบ้า จึงมีความคิดที่อยากจะทดลอง เห็นว่ารายได้ดี มีเงินมีทองใช้ตลอด ด้วยความที่เป็นวัยรุ่นเลยไม่ได้คิดอะไรมาก แต่มารวันหนึ่งรู้ว่าติดยาเสพติดแล้ว ก็คิดส่งสารความรู้สึกของคุณพ่อ คุณแม่ จึงอยากที่จะเลิกยา ซึ่งที่ผ่านมาไปบำบัดยาเสพติดมาแล้วหลายแห่งแต่ก็เลิกไม่ได้เสียที พอเห็นโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิตนี้ เห็นว่าน่าจะเป็นโครงการที่ดีโครงการหนึ่ง

เราน่าจะเลิกยาเสพติดได้ อีกทั้งยังอยากลองปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานดูด้วย รวมทั้งยังมีการฝึกอาชีพต่อหลังจากการบำบัด ซึ่งจะทำให้เราไม่กลับไปเจอกับสภาพแวดล้อมเดิมๆ อีกทั้งตั้งใจไว้ว่าหลังจากจบโครงการฯ นี้จะเลิกเสพยาให้ได้...”

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการเพื่อบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสาร กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการตลอดจนการใช้จิตวิทยาในการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารตามโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสังเกตการณ์ (Participant Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิทยาการที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส รวมทั้งผู้รับผิดชอบโครงการจำนวน 8 ท่าน นอกจากนี้ ยังมีการสังเกตบริบทแวดล้อมของผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ บุคลิกภายนอก กิริยาท่าทาง น้ำเสียง สายตา ความสนใจ ความกระตือรือร้นในการตอบคำถาม ตลอดจนความร่วมมือในกระบวนการฝึกอบรม การนำเสนอผลการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้คือ

ส่วนที่ 1 กระบวนการสื่อสารการฝึกอบรมในโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

ส่วนที่ 2 กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

ส่วนที่ 3 การใช้จิตวิทยาการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารตามโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิจัยส่วนที่ 1 : กระบวนการสื่อสารการฝึกอบรมในโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

จากการสังเกตการณ์พบว่า กระบวนการสื่อสารการฝึกอบรมในโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต ตามหลักสูตรที่ใช้เวลา 45 วันนั้น สามารถแบ่งกระบวนการฝึกอบรมได้เป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

- 1) ล้างพิษยา
- 2) ล้างกาย
- 3) ล้างใจ
- 4) เตรียมออกสู่สังคม

ผู้วิจัยจะขอนำเสนอรายละเอียดของทั้ง 4 ขั้นตอนโดยการพรรณนาเรื่องราวพอเป็นสังเขป เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่อง วิธีการ รูปแบบ และกิจกรรมต่างๆ ที่มีความสำคัญในกระบวนการสื่อสารการฝึกอบรมในเบื้องต้น และหลังจากนั้นจะนำเสนอการวิเคราะห์แยกแยะให้เห็นถึงตัวแปรทางด้านผู้ส่งสาร สาร สื่อ ผู้รับสาร และผลของการสื่อสาร ในการฝึกอบรมโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

กระบวนการสื่อสารในการฝึกอบรม

จากการวิจัยพบว่ากระบวนการฝึกอบรมในโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิตนี้ มีขั้นตอนการดำเนินการแบบ “กระบวนการ” นั่นคือ เป็นการดำเนินการฝึกอบรมที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นขั้นตอนตลอดระยะเวลาการฝึกอบรมและกระทำอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการนำวิทยากรจากหลากหลายสาขาอาชีพ หลากหลายประสบการณ์ ซึ่งล้วนเป็นผู้ที่ชำนาญการทางการบำบัดผู้ติดยาเสพติดมาแล้ว มาฝึกอบรมให้แก่ผู้เข้ารับการบำบัดในโครงการฯ นอกจากนี้ องค์ประกอบการสื่อสารซึ่งประกอบด้วยผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร ต่างก็มีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลาและในแต่ละองค์ประกอบก็จะมีผลกระทบซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะขอนำเสนอกระบวนการสื่อสารในการฝึกอบรมโดยการแยกวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของการสื่อสารแบ่งตามช่วงเวลาแต่ละขั้นตอนที่มีการฝึกอบรม จำนวน 45 วัน หรือประมาณ 6 สัปดาห์ ได้ดังนี้

การฝึกอบรมสัปดาห์ที่ 1 : ล้างพิษยา

ตลอดช่วงสัปดาห์แรกของการฝึกอบรมเพื่อการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดทุกครั้ง ผู้เข้ารับการบำบัดจะต้องผ่านกระบวนการล้างหรือถอนพิษยาออกจากร่างกายผู้ที่มาบำบัดให้ได้มากที่สุด อีกทั้งยังมีการสอดแทรกกิจกรรมสร้างสรรค์ คลายความเครียด ฝึกวินัย และธรรมะ อีกด้วย เนื่องจากทางโครงการฯ เล็งเห็นว่าช่วงสัปดาห์แรกนี้ ผู้เข้ารับการบำบัดจะต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนี้ให้ได้ แต่จะพยายามไม่บังคับจิตใจมากนัก เนื่องจากผู้เข้ารับการบำบัดยังไม่คุ้นเคยกับสภาพแวดล้อม อีกทั้งจิตใจของผู้ที่เข้ามามบำบัดช่วงแรกยังไม่ปกติดี

การล้างพิษยา

ในวันแรกของการเดินทางมาถึงสถานที่บำบัดนั้น ผู้เข้ารับการบำบัดทุกคนจะต้องดื่มยาสมุนไพรเพื่อล้างพิษยาออกจากร่างกายให้ได้มากที่สุด แต่ก่อนที่จะดื่มยาสมุนไพรเพื่อล้างพิษยานั้น พลโทนครเศรษฐ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา และพันเอกสุริยันท์ ป้อมเป็น จากกองบัญชาการทหารสูงสุด ผู้ริเริ่มโครงการฯ ได้เข้ามาปลุกมนิเทศ แนะนำรายละเอียดโครงการ และเปิดการอบรม หลังจากนั้นพระอาจารย์วีระพันธุ์ รักชาติสีโล หัวหน้าศูนย์พัฒนาคุณธรรม มหาวิทยาลัย พระวิทยากรพิเศษของโครงการฯ ที่มีความรู้ ความชำนาญในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดมานานได้เข้ามาทำพิธีตั้งสัจจะให้กับผู้เข้ารับการบำบัด รวมถึงการบรรยายและโน้มน้าวจิตใจผู้เข้ารับการบำบัดให้เข้าใจว่าสาเหตุใดถึงต้องมาบำบัดยาเสพติดในสถานที่แห่งนี้ สอนให้รู้จักความดี ความชั่ว ระวังให้ได้ว่าที่ผ่านมามีทำอะไรที่ไม่ดี หรือดีมาแล้วอย่างไรบ้าง และจากนี้จะต้องรู้จักตนเองให้ได้ อดทนอดกลั้น ที่จะต้องเผชิญกับอุปสรรคนานัปการตลอดช่วงระยะเวลา 45 วันจากนี้ไป และจะต้องเลิก อด ละสารเสพติดให้ได้ เป็นการทำความเข้าใจ โน้มน้าวใจและปรับทัศนคติ

ผู้ส่งสาร พระอาจารย์วีระพันธุ์ รักชาติสีโล ซึ่งเป็นพระวิทยากรพิเศษของโครงการฯ จะทำหน้าที่เป็นผู้บรรยายอยู่หน้าเวที โดยมีพระวิทยากรผู้ช่วยอีก 2-3 รูป และครูฝึกทหารจำนวนหนึ่งอยู่รอบๆ ห้องอบรมซึ่งเป็นห้องโถงหลังคาสูง เปิดรอบด้าน เพื่อช่วยสังเกตพฤติกรรมการนั่งฟังบรรยายของผู้เข้ารับการบำบัดและคอยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ ในกระบวนการอบรมจากการสังเกตพระอาจารย์วีระพันธุ์นั้น เป็นบุคคลที่มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือสูง และมีลักษณะที่ดึงดูด (บารมี) อีกทั้งเป็นผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องที่จะพูดมายาวนาน ซึ่งตรงตามหลักแนวคิดและทฤษฎีเรื่องกระบวนการสื่อสารและสอดคล้องกับผลการศึกษา / แนวคิดของจิตลักษณะณ์ แสงอุไร ซึ่งได้สรุปคุณสมบัติ 5 ประการของผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือ คือ

1. ความสามารถ หรือความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องที่จะพูด
2. บุคลิกลักษณะที่น่าไว้วางใจ
3. ความสำรวมในการวางตัว
4. ความเป็นกันเองและเข้ากับผู้อื่นได้ดี
5. ความเปิดเผย

นอกจากนี้ยังมีสถานะภาพเป็น พระสงฆ์ทรงศีล ซึ่งสร้างศรัทธา และความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

สื่อ สื่อที่ใช้ในช่วงนี้เป็นสื่อบุคคล (พระอาจารย์วีระพันธุ์ รักชาติสีโล) ซึ่งท่านจะใช้วิธีการสอนให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เข้าใจถึงสภาพชีวิตที่ผ่านมา สภาพชีวิตที่ติดยาเสพติดที่ทุกข์ทรมาน และทำพิธีตั้งสัจจะให้พร้อมรับการบำบัดเลิก อด ละสารเสพติดให้จงได้ หลังจากนั้นต่อไปอีก 45 วัน ที่จะต้องพบกับอุปสรรคนานัปการ แต่ก็เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดทุกคนมั่นใจว่าจะสามารถผ่านพ้นอุปสรรคเหล่านั้นไปให้จงได้

สาร เนื้อหาของสารที่ใช้ในช่วงนี้เป็นสารที่น่าเสนอถึงสาเหตุที่ต้องมาบำบัดรักษา ยาเสพติดในโครงการนี้ เพื่อเป็นการชักจูงใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดหันมาเลิก อด ละสารเสพติดให้ได้ รวมทั้งได้บรรยายถึงโทษของสารเสพติดต่าง ๆ นานา ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ดีและน่าเกลียดน่ากลัว เป็นการใส่จุดจูงใจในสารด้วยความกลัว (fear appeals) ของวิทยากร เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดทำพิธีตั้งสัจจะ เพื่อเลิก อด ละสารเสพติด

ผู้รับสาร ผู้เข้ารับการบำบัดขณะที่ฟังบรรยายของ พระอาจารย์วีระพันธุ์ ในช่วงนี้ มีอาการซึม เศร้า ซึ่งส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากการไม่ได้ใช้ยาเสพติดในขณะนั้น บางคนนั่งตาลอย หน้าตาหมองคล้ำ สีหน้าอิดโรย ไม่มีการพูดจาใดๆ ดูเหมือนว่านั่งฟังเนื้อหาบรรยาย และทำพิธีตั้งสัจจะ ของพระอาจารย์วีระพันธุ์ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ก็ได้ปฏิบัติตามในสิ่งที่พระอาจารย์ได้แนะนำไว้ คือ ทุกคนจะต้องทำการล้างพิษยาเสียก่อน

หลังพิธีการเสร็จสิ้น พระอาจารย์ได้ให้ผู้เข้ารับการบำบัดเข้าแถวเรียงหนึ่ง เพื่อมารับยาสมุนไพร เพื่อล้างพิษออกจากร่างกาย เมื่อผู้เข้ารับการบำบัดได้รับประทานยาไปแล้ว ก็จะทำให้นั่งพักสงบสติอารมณ์ได้ตามใจชอบ ส่วนใหญ่มักนั่งได้ต้นไม้ที่มีร่มเงา การให้นั่งพักนี้ เป็นการรอเพื่อให้ยาออกฤทธิ์ ซึ่งใช้เวลาประมาณ 5-10 นาที หลังจากนั้น ผู้เข้ารับการบำบัดก็จะอาเจียน

ออกมา ซึ่งจะทรมานมาก พระอาจารย์ ครูฝึกทหาร วิทยากรที่ดูแลอยู่รอบๆ จะช่วยกันเข้าไปดู
 หลังเพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีกำลังใจในขณะที่อาเจียนเอาสารพิษออกมาจากร่างกายให้ได้มาก
 ที่สุด และจะต้องคอยบริการน้ำดื่มตลอดเวลา มีผู้เข้ารับการบำบัดบางรายอาเจียนจนซีด ถึงกับ
 ต้องนำส่งโรงพยาบาล ซึ่งได้ผลออกมาว่าผู้เข้ารับการบำบัดผู้นั้นไม่ได้ติดยาบ้า แต่ติดเฮโรอีน ซึ่งไม่
 สามารถใช้ยาโครงการนี้บำบัดได้ จะต้องมามีวิธีการที่พิเศษแตกต่างออกไปเฉพาะกลุ่ม ทำให้เจ้าของ
 โครงการฯ ต้องส่งตัวกลับ โดยให้ผู้ปกครองมารับตัวพร้อมลงชื่อรับทราบด้วยว่าไม่สามารถเข้า
 ร่วมโครงการได้ เนื่องจากต้องมามีวิธีการบำบัดที่แตกต่างกันออกไป

จากการศึกษาภาคสนามและสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมพบว่า มีอาการเกิดขึ้นหลาย
 อย่าง หลังจากที่ผู้เข้ารับการบำบัดดื่มยาสมุนไพรเพื่อล้างพิษยา เลิกยาเสพติด ดังนี้

1. หลังดื่มยาประมาณ 10-15 นาที ผู้เข้ารับการบำบัดจะรู้สึกคลื่นไส้และอาเจียนออกมา
 หลังจากนั้นก็จะรู้สึกเจ็บคอ พะอืดพะอม คอแห้ง
2. รู้สึกอยากดื่มน้ำมากผิดปกติ
3. บางรายจะมีอาการปวดท้องอย่างรุนแรงและต้องขยับถ่ายของเสียออกมา
4. บางรายจะมีอาการหนาวสั่น เป็นไข้ และต้องรับประทานยาแก้ไข้
5. ผู้เข้ารับการบำบัดที่ติดยาเสพติดประเภทเฮโรอีน จะมีอาการคลื่นคลั่ง บางราย
 ถึงขีดสุดสติจนต้องนำส่งโรงพยาบาล ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญแจ้งให้ทราบว่า ผู้ที่เสพ
 เฮโรอีนนี้ จะไม่สามารถบำบัดหรือล้างพิษยาด้วยวิธีการนี้ได้ และจะต้องบำบัดโดยวิธี
 พิเศษ สำหรับผู้เสพเฮโรอีนโดยเฉพาะ จึงไม่เหมาะกับการบำบัดในโครงการฯ นี้

ตลอดวันแรกที่ผู้เข้ารับการบำบัดถอนพิษยาออกมา จะไม่มีกิจกรรมอื่นให้ปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เข้า
 รับการบำบัดได้พักผ่อนให้หายจากอาการอ่อนเพลียและบางคนก็ป่วย

กิจกรรมออกกำลังกาย ฝึกลมหายใจ

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมออกกำลังกายฝึกลมหายใจนี้ เป็นการฝึกวิทยาศาสตร์การ
 หายใจเข้า-ออก อย่างมีสติ ซึ่งจะเป็พื้นฐานเบื้องต้นในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานต่อไป ใน
 การฝึกการกำหนดลมหายใจ เข้า-ออก นี้จะทำให้เราเป็นคนที่ทำอะไรได้อย่างมีสติ สมานิ ในการ
 ปฏิบัติตนในสิ่งที่ถูกต้องและดีงาม เพื่อให้เหมาะสมกับเป็นคนรุ่นใหม่ที่มีคุณภาพ ไม่ใช่สารเสพติด
 ใดๆ เพื่อชีวิตใหม่ที่ดีงาม

ผู้ส่งสาร วิทยากรที่รับผิดชอบในกิจกรรมส่วนนี้ คือ อาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตต์ เป็นหัวหน้าวิทยากร และมีวิทยาผู้ช่วยอีก 4 คน อาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตต์ เป็นผู้ที่มีความรู้เชี่ยวชาญทางด้าน การฝึกบำบัดจิตให้กับผู้ติดยาเสพติดมานาน หัวหน้าวิทยากรจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมทั้งหมด โดยยืนอธิบายขั้นตอนต่างๆ ในการฝึกปฏิบัติอยู่ด้านหน้าเวที โดยมีการใช้จุดจูงใจ ผู้เข้ารับการบำบัดโดยการใช้อารมณ์ (Emotional appeal) มีการใช้อวัจนสารคือ ท่าทางประกอบ และวัจนสารคือคำพูด ให้สอดคล้องกัน และวิทยากรต้องใช้อากัปกริยาท่าทาง ประกอบให้ผู้เข้ารับการบำบัดคล้อยตาม และมีวิทยากรผู้ช่วย 2 คน ฝึกเป็นตัวอย่างในฝึกปฏิบัติกิจกรรม โดยยืนอยู่บนเวทีทั้งสองด้าน ส่วนวิทยากรผู้ช่วยอีก 2 คน จะเป็นผู้คอยดูแลให้ผู้เข้ารับการบำบัดปฏิบัติให้ถูกต้องในแต่ละกลุ่ม (สี่) ของผู้เข้ารับการบำบัด และในขณะเดียวกันก็จะมีครูฝึกทหารเป็นผู้คอยดูแลผู้เข้ารับการบำบัดที่ไม่ร่วมมือและออกนอกกลุ่มนอกลู่นอกทางอยู่ตลอดกิจกรรม

สาร เนื้อหาสาระในช่วงนี้ จะเป็นการสอนวิธีการทำสมาธิปฏิบัติ ได้ลมออกจากช่องท้อง เข้าและออก อย่างช้าๆ และลึกๆ โดยการเอามือวางไว้ที่หน้าท้อง เพื่อจะได้รับทราบถึงความเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อและช่องท้อง วิทยากรได้ชี้ให้เห็นคุณค่าของวิธีการว่า วิธีการนี้เป็นการฝึกวิทยาศาสตร์การหายใจ เพื่อเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ถ้าฝึกทุกวันจะทำให้โรคต่างๆ หาย เช่น ใช้หวัด หรือภูมิแพ้ การฝึกวิทยาศาสตร์การหายใจนี้เป็นพื้นฐานของการฝึกอานาปานสติ

วิธีการฝึกจะเริ่มต้นด้วยการฝึกตามขั้นตอนดังนี้

- หายใจเข้า สังเกตได้จากช่องท้องจะพองออกมา
- หายใจออก ช่องท้องจะยุบลง

ต่อมาเป็นการฝึกขยับหน้าท้องเพื่อแก้ปัญหาการปวดเกร็งในช่องท้อง รวมทั้งมีการให้ฝึกการหายใจเข้าและออก ให้หลับตาลง พร้อมทั้งมีดนตรีบรรเลงอย่างช้าๆ และให้ผู้เข้ารับการบำบัดจินตนาการถึงสิ่งที่เรารัก ความดี วิทยากรยังกล่าวอีกว่า วิธีการนี้เป็นการฝึกกายบริหารที่ใช้สมาธิเข้ามาร่วมด้วย ที่เรียกว่า “สมาธิบำบัด” (Meditation Therapy) เป็นวิธีการที่จะมีผลทำให้ร่างกายของเราผ่อนคลายความตึงเครียดต่างๆ หลังจากนั้นก็จะเริ่มต้นการฝึกขั้นต่อไป โดยมีขั้นตอนดังนี้

- หายใจเข้า ให้วาดมือขึ้นจรดเหนือศรีษะ
- หายใจออก ให้เหยียดมือขึ้นให้สุด
- หายใจเข้า ดึงมือลงมาเข้าหาทรวงอก

- หายใจออก แล้วผ่อนคลาย

“การใช้สมาธิบำบัด เป็นการทำให้เราสงบนิ่ง และมีสติมากขึ้น และที่สำคัญที่สุด ก็คือสมองที่ปราศจากความคิดที่ฟุ้งซ่าน เมื่อจิตของเราวมเข้าอยู่ในสมาธิได้เมื่อไร ก็จะทำให้เปลี่ยนคลื่นสมอง แบบที่อยู่ในความถี่ เป็นคลื่นสมองที่เกิดช่องว่าง มีระยะห่างมากขึ้นตั้งแต่ระดับ เบต้า จนถึงอัลฟา ซึ่งถ้าคลื่นสมองเหล่านี้ทำงาน ได้เป็นระบบ จะทำให้ต่อมใต้สมองทำงานเป็นระบบ ซึ่งต่อมพวกนี้จะหลั่งสารเคมีบางตัวออกมา ที่จะช่วยทำให้ร่างกายของผ่อนคลาย” อาจารย์กัญจิรา กล่าว

วิทยากรจะให้ผู้เข้ารับการบำบัดฝึกขั้นตอนนี้ จำนวน 4 รอบ โดยใน 1 รอบจะปฏิบัติ หายใจเข้า-ออก, หายใจเข้า-ออก ตามขั้นตอนดังกล่าว พร้อมเปิดดนตรีประกอบตามไปด้วย ขั้นตอนต่อมาเป็นการฝึกตามขั้นตอนดังนี้

- หมุนคอ เพื่อบริหารคอและไหล่ ซึ่งจะต้องพยายามนั่งให้กระดูกสันหลังตั้งตรง เพราะจะทำให้ร่างกายผ่อนคลายได้ดีขึ้น ถ้าหลังตรงมากเท่าไร เราก็จะบริหารกล้ามเนื้อหลังขึ้นมากขึ้นเท่านั้น

หลังจากนั้น วิทยากรบอกให้ทุกคนต้องร่วมมือกันปฏิบัติให้ถูกต้อง เพราะองค์ความรู้ต่างๆ ที่ได้รับ จะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้ปฏิบัติ ผู้ใดที่ไม่ได้รับองค์ความรู้ต่างๆ ก็ถือว่าเป็น “จุดอ่อน” ของที่นี่ เราจะไม่กำจัดออกไป แต่ตัวเราจะต้องสู้ด้วยตัวเอง ในการฝึกปฏิบัติสมาธิบำบัด หายใจเข้า-ออก ที่ผ่านมา เป็นการฝึกเพื่อการกำหนดสติ เพื่อจะทำให้เราเป็นคนที่ทำอะไรได้อย่างถูกต้อง และดีงาม เหมาะสมกับเป็นคนรุ่นใหม่ ที่จะต้องมีคุณภาพ ไม่ใช่สารเสพติดใดๆ เพื่อชีวิตใหม่ที่ดีงาม เราจะต้องปฏิบัติตัวเสียใหม่ เพื่อตัวเราและคนที่เรารัก โดยวิทยากรเน้นย้ำเพิ่มเติมอีกว่า สิ่งที่เราทำอยู่นั้นอาจจะทำให้เสียเวลา แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่จำเป็นต้องทำ ไม่เช่นนั้นถ้าเรากำหนดสติไม่ได้ เราก็ต้องพลาดพลั้งให้กับยาเสพติดอีก และหลังจากนั้นวิทยากรใช้สารที่เป็นจุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ (Emotional appeal) ที่เชื่อมโยงความคิดที่เสนอให้เข้ากับอวัจนสารที่สามารถเร้าอารมณ์ได้ โดยการเน้นให้ผู้เข้ารับการบำบัดทุกคนพูด พลังปรบมือพร้อมกันตลอด กับประโยคที่ว่า “เราสู้ เราสู้ และเราจะสู้ตลอดไป”

สื่อ กิจกรรมนี้ใช้สื่อบุคคล และสื่อดนตรีบรรเลงประกอบ โดยสื่อบุคคลที่ใช้ นั้น เป็น อาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตุ เป็นหัวหน้าวิทยากร และสอนทำปฏิบัติต่างๆ ให้กับผู้เข้ารับการ

บำบัด และวิทยากรผู้ช่วยอีกจำนวน 4 คน เป็นวิทยากรที่ปฏิบัติทำทางตัวอย่างให้กับผู้เข้ารับการบำบัด 2 คน และวิทยากรที่คอยดูแลผู้เข้ารับการบำบัดอีก 2 คน นอกจากนั้นยังมีการใช้สื่อที่เป็นดนตรีบรรเลงประกอบ เพื่อกระตุ้นอารมณ์ให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีอารมณ์คล้อยไปตามจังหวะอีกด้วย

ผู้รับสาร ในเบื้องต้นผู้เข้ารับการบำบัดยังไม่ค่อยให้ความสนใจในกิจกรรมนี้ เนื่องจากเป็นช่วงเวลาเช้า และผู้เข้ารับการบำบัดรู้สึกว่าเป็นการปฏิบัติที่น่าเบื่อ และยังมีวงนอนอยู่มาก ไม่ค่อยจะปฏิบัติทำทางตามวิทยากร ต้องมีวิทยากรผู้ช่วย และครูฝึกทหารคอยกำกับตลอดเวลา แต่เพราะจำนวนวิทยากรผู้ช่วยที่น้อย จึงไม่สามารถดูแลผู้เข้ารับการบำบัดได้ทั่วถึงทุกคนได้ อีกทั้งครูฝึกทหารที่คอยช่วยดูแลก็ไม่ได้มีความรู้ ความชำนาญในทำทางที่ปฏิบัติเลย ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดไม่ค่อยเกรงกลัว จากการสังเกตยังพบอีกว่าผู้เข้ารับการบำบัดที่ปฏิบัติตามวิทยากรมักจะเป็นผู้เข้ารับการบำบัดที่นั่งอยู่บริเวณแถวด้านหน้า ประมาณ 4-5 แถวเท่านั้น แต่ทำทางปฏิบัติบางท่าของวิทยากรนั้น จะสามารถมองเห็นได้ชัดเจนเลยว่าผู้เข้ารับการบำบัดคนใดที่ไม่ยอมปฏิบัติตาม หัวหน้าวิทยากรก็จะมองเห็นป้ายชื่อ ที่ติดอยู่ที่หน้าอก และก็จะเรียกชื่อผู้นั้นให้ปฏิบัติตาม วิทยากรจะสื่อสารทั้งการชมเชย ให้กำลังใจ และตำหนิพร้อมทั้งลงโทษผู้เข้ารับการบำบัดที่ไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรม

ท้ายที่สุด ผู้เข้ารับการบำบัดส่วนใหญ่เห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการปฏิบัติ และเรียกร้องให้มีการปฏิบัติตลอดเวลาที่อยู่ในโครงการฯ

กิจกรรมสร้างสรรค์ “บทเพลงแห่งชีวิต”

กิจกรรมสร้างสรรค์ “บทเพลงแห่งชีวิต” นี้ เป็นกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดละลายพฤติกรรม และฝึกการอยู่ร่วมกันอย่างมีกฎ กติกา และเพื่อให้ได้ผ่อนคลายอารมณ์ออกมาโดยการแสดงออก และให้เกิดการมีส่วนร่วมในกิจกรรม ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ในเมื่อมาอยู่ในสถานที่เดียวกันและทุกคนมีจุดมุ่งหมายเดียวกันแล้ว เพราะฉะนั้นทุกคนควรจะให้ความสนใจในกิจกรรมที่ทำร่วมกัน ถือว่าในที่นี่เป็นสังคมฯ หนึ่ง ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎ เกณฑ์ ระเบียบแบบแผน ที่จะต้องอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ผู้ส่งสาร กิจกรรมนี้มีอาจารย์วารินทร์ อักษรนำ จะทำหน้าที่เป็นหัวหน้าวิทยากร และมีวิทยากรผู้ช่วยอีก 4 คน ได้แก่ ร้อยตำรวจเอกสว่าง ทองภัย อาจารย์วิสูตร คงเจริญ อาจารย์จิรา วงศ์พิพัฒน์ และอาจารย์ประภาพร ยากองโต

ก่อนการเริ่มต้นของกิจกรรมนี้ อาจารย์วารินทร์ จะตั้งอารมณ์ผู้เข้ารับการบำบัดให้เกิดความครึกครื้น โดยการปรบมือเป็นจังหวะแล้วเดินเข้ามา ทำให้ดึงดูดสนใจให้แก่ผู้เข้ารับการบำบัดได้ดี

จากการสังเกตการณ์พบว่าระหว่างที่อาจารย์วารินทร์ปรบมือนำทีมเข้ามาในห้องบรรยายนั้น ผู้ช่วยวิทยากรจะเดินกระจายไปตามแถวของผู้เข้ารับการบำบัด ซึ่งในขณะนั้นยังไม่เป็นระเบียบอยู่ และในขณะเดียวกัน ครูฝึกทหารก็จะเข้ามาช่วยในการจัดระเบียบการนั่งให้กับผู้เข้ารับการบำบัดด้วย อาจารย์วารินทร์จะปรบมือไปเรื่อยๆ เพื่อดึงดูดความสนใจจนกระทั่งผู้เข้ารับการบำบัดปรบมือตามโดยพร้อมเพรียงกัน หลังจากนั้นอาจารย์วารินทร์ก็จะหยุดการปรบมือ และถามความรู้สึกในวันนี้ว่าผู้เข้ารับการบำบัดเป็นอย่างไรกันบ้าง? สบายดีอยู่หรือเปล่า? จะสู้ต่อไปหรือไม่?

และหลังจากที่ได้ร้องเพลงร่วมกันประมาณ 2-3 บทเพลง เพื่อช่วยกระตุ้นอารมณ์ และให้มีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการบำบัด ปลุกเร้าให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้แสดงออก อาจารย์วารินทร์ก็จะให้หัวหน้าของแต่ละสี่ เลือกตัวแทนกลุ่มเพื่อออกมาร้องเพลงทางด้านหน้า โดยให้เลือกโดยอาศัยความสมัครใจเป็นส่วนใหญ่ จะไม่มีการบังคับ ชูเชิญกัน ซึ่งบทเพลงที่จะให้ตัวแทนของแต่ละกลุ่ม (สี่) ออกมาร้อง จะเป็นเพลงอะไรก็ได้ตามถนัดของแต่ละกลุ่มที่จะนัดแนะกันเอง ซึ่งการให้แต่ละกลุ่ม (สี่) ออกมาร้องเพลงนี้ วิทยากรใช้วิธีการจูงใจเพื่อที่จะให้ผู้เข้ารับการบำบัดตอบสนองความต้องการของวิทยากร โดยการให้รางวัล (Rewards as appeal) โดยการให้เพื่อนที่นั่งอยู่ลงคะแนนว่ากลุ่มไหนจะร้องเพลง และแสดงออกได้ดีที่สุด กลุ่มนั้นก็ได้รับรางวัลเป็นขนมขบเคี้ยว 1 ถุงใหญ่กลับไป

ต่อจากนั้นวิทยากร ก็จะเริ่มทำการบรรยายเนื้อหาเพื่อสอนให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้รู้จักการอยู่ร่วมกันในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ พร้อมทั้งให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้แสดงความคิดเห็นโดยการให้ออกมาพูดหน้าห้อง ว่าใครมีความคิดเห็นอย่างไร ให้มีการเปิดเผยตัวเองมากขึ้น ให้เล่าหรือระบายความในใจออกมาให้เพื่อนๆ ได้ฟัง

สาร เนื้อหาสาระในช่วงกิจกรรมสร้างสรรค์นี้ จะได้จากตัวบทเพลง ซึ่งจะเป็น เพลงที่ปลุกใจเร้าอารมณ์ให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดกำลังใจในการต่อสู้อุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต เช่น เพลง “อย่าหยุดยั้ง” เพลง “รางวัลคนสู้” เพลง “ชีวิตที่เหลืออยู่” รวมถึงถ้าวิทยากรต้องการสอนให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความรักเพื่อน และความสามัคคีกันในหมู่คณะ ก็จะให้ร้องเพลง “เพื่อนกัน” เพลง “เราและนาย” เพลง “จากเพื่อนถึงเพื่อน” จะเห็นได้ว่าเพลงต่างๆ เหล่านี้เป็นเพลงที่สามารถกล่อมเกลาคิดใจให้อ่อนโยน และเกิดการซึมซับเนื้อหาโดยไม่รู้ตัว ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความรัก เข้าใจ และความสามัคคีในหมู่ขณะกันมากขึ้น นอกจากนี้ จะสังเกตได้อีกว่า ผู้เข้ารับการบำบัดมีความคุ้นเคยกับเพลงเหล่านี้ได้ดี และวิทยากรสามารถคัดเลือกเพลงที่อยู่ในรสนิยมของผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้

ตัวอย่างบทเพลงที่ทำให้เกิดการซึมซับเนื้อหาโดยไม่รู้ตัว ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความรัก เข้าใจ และความสามัคคีในหมู่ขณะกันมากขึ้น ดังนี้

เพลง “เพื่อนกัน”

เก็บถ้อยคำของเธอเอาไว้ แต่นี้ไปวัดที่ใจ
 สบสายตารู้ความข้างใน จับมือไว้เป็นสัญญา
 เราพร้อมทำทั้งดีและเลว ถูกผิดไปด้วยกัน
 สุข ทุกข์เราไม่ทอดทิ้งกัน รวมใจไว้เป็นหนึ่งเดียว
 ใครจะห้ามเท่าไร จะดี จะร้าย ก็เพื่อนเรา
 ขอเพียงจริงใจให้กันไว้ เน้นนานแค่ไหน
 มิตรภาพไม่เปลี่ยนแปลงน้ำใจเพื่อนไม่เคยแห้งแล้ง
 กอดคอกันไว้เพื่อนกัน ตลอดไป
 มีเรื่องราวเหลืออีกมากมาย ประสบการณ์จะสั่งสอน
 มีบทชีวิตอีกหลายตอน จำเอาไว้เป็นบทเรียน

เพลง “เราและนาย”

วันคืนที่เนิ่นนาน ที่มีเราสองคน
 ดันรนสู้ทนเพื่อความฝัน มีสัญญาว่าเรา
 ไม่ทอดทิ้งกันแม้คืนและวันจะโหดร้าย
 ไม่อาจทำให้ใจของเรานั้นเปลี่ยนแปลง
 สัญญาที่ให้กันไม่มีวันเปลี่ยนแปลง

เพื่อนจะมี จะมีเราและนายเสมอ
 จากวันนี้จะมีเรา เราและนาย จดจำไว้ตลอดไปไม่ทิ้งกัน
 หากมีเราจะมึนนาย ร่วมทางไม่มีไหวหวั่น
 คือเพื่อนกัน เพื่อนตาย ตลอดไป

เพลง “จากเพื่อนถึงเพื่อน”

กว่าจะรู้จักกันมันก็นานแสนนาน
 กว่าจะมาเป็นเพื่อนกันต้องใช้เวลานาน
 อยู่กันมานานแสนนาน จากกันไปไกลแสนไกล
 จดจำไว้เพื่อนยังไม่ลืม
 บนเส้นทางยาวไกล ร่วมฝ่าฟันไป
 ก้าวไปด้วยกัน จำวันนั้นยังจำ เคยร่วมกันทำ
 ด้วยความมัวใจ สุขเราก็เคยร่วมเสพ
 เจ็บเราก็เคยร่วมเจ็บ จดจำไว้ถึงวันเก่า เก่า
 วันที่ต้องจำจาก ต้องจากกันไกล แต่ใจยึดมั่น
 คืบและวันเดือนผ่านไม่อาจเรียกวันเก่า
 คืบจนวินได้ แต่ใจเรายังไม่มั่นคง
 ผากความทรงจำถึงเพื่อน จดจำไว้เพื่อนยังไม่ลืม

สื่อ กิจกรรมนี้ใช้สื่อบุคคล (อาจารย์วารินทร์ อักษรนำ วิทยากรผู้ช่วย) โดยสื่อบุคคล คืออาจารย์วารินทร์ อักษรนำ จะเป็นผู้ดึงอารมณ์ร่วมของผู้เข้ารับการบำบัดให้เกิดกำลังใจ ไม่ให้ย่อท้อต่ออุปสรรคต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต และพยายามสร้างบรรยากาศไม่ให้ตึงเครียด จนเกินไป นอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อบทเพลง ซึ่งจะช่วยให้อารมณ์ของผู้เข้ารับการบำบัดผ่อนคลายความตึงเครียดลงไป นอกจากนี้ บทเพลงบางบทเพลงยังก่อให้เกิดอารมณ์ร่วมของผู้เข้ารับการบำบัด เกิดความรักเพื่อน และความสามัคคีในหมู่คณะที่ปรองดองกัน รักใคร่กลมเกลียวกันมากขึ้น โดยที่ผู้เข้ารับการบำบัดจะไม่รู้ตัว สังเกตได้ชัดเจนว่า ผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม เพื่อกลุ่มที่ตนสังกัดอย่างตั้งใจ อยากให้กลุ่มประสบความสำเร็จ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากขึ้น และอาจารย์วารินทร์ เป็นผู้ที่ผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้เคารพ เชื่อฟัง และประเมินให้เป็นผู้ที่พวกเขาพึงพอใจ รัก และเคารพนับถือมากที่สุด

ผู้รับสาร ในช่วงเริ่มแรกของกิจกรรมนี้ผู้เข้ารับการบำบัดแต่ละกลุ่มนั่งกระจัดกระจายกัน เป็นกลุ่มก้อนเล็กๆ มากมายทั่วบริเวณ จนกระทั่งวิทยากรได้ปรบมือนำเข้ากิจกรรมเรื่อยๆ จึงจะเริ่มมีผู้เข้ารับการบำบัดปรบมือตามไปจังหวะ และเป็นแบ่งแยกตามกลุ่มสีชัดเจนขึ้น ตอนแรกๆ จะไม่พร้อมเพรียงกัน แต่เมื่อเสียงปรบมือดังขึ้นเรื่อยๆ และมีวิทยากรผู้ช่วยและครูฝึกทหาร ช่วยควบคุม รวมทั้งอาจารย์วารินทร์ใช้การสื่อสารด้วยสายตา (Eye contact) และเสียงปรบมือที่ดังขึ้นเป็นจังหวะมากขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งวิทยากรผู้ช่วยของทีมงานบางคนเป็นเพศหญิง ซึ่งถือว่าเป็นการใช้แรงจูงใจทางเพศ (sex appeals) ในการที่จะทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเริ่มให้ความสนใจในกิจกรรมนี้ มากขึ้น เมื่อมีการร้องเพลงผู้เข้ารับการบำบัดส่วนใหญ่ให้ความสนใจกันเป็นอย่างดี ดูกระปรี้กระเปร่า และสดชื่นขึ้นมาอย่างเห็นได้ชัด สังเกตได้จากผู้เข้ารับการบำบัดบางคนที่นอนหลับอยู่ ก็ยังขยับตัวลุกขึ้นมานั่งปรบมือร้องเพลงไปพร้อมกับเพื่อนๆ ด้วยกัน แต่ก็ยังมีผู้เข้ารับการบำบัดบางส่วนที่จะนั่งอยู่ทางด้านหลังของห้อง จะไม่ยอมร่วมกิจกรรมกับเพื่อนๆ เนื่องจากมีอาการอ่อนเพลีย เมื่อยล้า ซึ่งเป็นผลจากการล้างพิษยาออกมาจากร่างกาย และบางส่วนยังอยากเสพยาอยู่ จึงรู้สึกอ่อนเพลีย ไม่มีแรง ง่วงนอน ซึ่งเป็นอาการปกติของผู้ติดยาเสพติดมานาน และไม่สามารถหยุดการเสพยาได้ เมื่อหยุดเสพยา หรืออยากเสพยาขึ้นมา ก็จะไม่มีความแข็งแรง และก็จะพยายามหาหนทางให้ได้ ในขณะที่เดียวกันผู้เข้ารับการบำบัดในส่วนนี้ ก็จะมีครูฝึกทหารคอยดูแลอยู่ ผู้เข้ารับการบำบัดคนใดที่อาการไม่ไหวจริงๆ ครูฝึกทหารก็จะให้นอนหลับไปเลย หรือวิ่งออกกำลังกาย จิตใจจะได้ไม่หมกมุ่น ครุ่นคิดเกี่ยวกับยาเสพติดตลอดเวลา

นอกจากนี้ สิ่งที่น่าทึ่งอีกอย่างหนึ่งคือ มีผู้เข้ารับการบำบัดจำนวนหนึ่งที่เคยติดยาเสพติดมากจนมีผลกระทบต่อสมอง บุคคลเหล่านี้จะมีอาการที่ไม่รับรู้กับความเป็นไปรอบข้าง นั่งก้มหน้า ไม่แสดงอารมณ์ แต่สามารถเคลื่อนไหวแขนขาหรือร่างกาย ตอบสนองตามจังหวะเพลงได้ และดูมีชีวิตชีวาขึ้น

การที่วิทยากรใช้เพลงที่มีจังหวะเร้าใจและเร็วประกอบกรฝึกอบรมในกิจกรรมนี้ จะเห็นได้ว่า จังหวะเพลง สามารถกระตุ้นอารมณ์และปฏิกิริยาที่เฉื่อยชา ได้ดีขึ้นเรื่อยๆ สำหรับผู้ที่ไม่มีความปฏิกิริยาใดๆ หรือพูดไม่รู้เรื่องก็จะถูกส่งตัวกลับ เช่นกัน เพราะไม่สามารถมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมได้

ผลลัพธ์ของกิจกรรม หลังจากกิจกรรมนี้ ผู้วิจัยสามารถสรุปพฤติกรรมของผู้เข้ารับการบำบัดได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. ผู้เข้ารับการบำบัดรู้สึกผ่อนคลายความตึงเครียด ได้ปลดปล่อยอารมณ์ของตนเองออกมา ทำให้เกิดอาการกระปรีกระเป่า สดชื่นมากขึ้น
2. ผู้เข้ารับการบำบัดได้เกิดความรักใคร่ สามัคคีกันมากขึ้น มีการพูดคุย และหยอกล้อซึ่งกันและกันมากขึ้น
3. ผู้เข้ารับการบำบัดมีการแบ่งแยกเป็นกลุ่มเป็นพวก ตามกลุ่มสีของตนเอง มีความรักใคร่ในหมู่คณะของตนเอง มีการเสียสละเพื่อกลุ่มของตนเองมากขึ้น
4. ผู้เข้ารับการบำบัดได้เปิดเผยตัวเอง และกล้าแสดงออกมากขึ้น

นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดบางส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมนั้น ก็จะพยายามแยกกลุ่มออกมา มีพฤติกรรมที่นิ่งเฉย ไม่พูดจาหรือหยอกล้อเล่นกัน เหมือนกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมมีอาการซึมเศร้า เหงาหงอย ไม่สดชื่น ดวงตาอิดโรย ซึ่งเป็นอาการของผู้ติดสารเสพติด ซึ่งคงต้องอาศัยเวลาเป็นเครื่องบำบัดอีกวิธีการหนึ่ง

กิจกรรมสร้างสรรค์ “เกมจับคู่ของ”

กิจกรรมเกมจับคู่ของ เป็นกิจกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข้อคิดในการทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้รู้จักการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีกับผู้อื่น และได้เรียนรู้พฤติกรรมในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ รวมทั้งเป็นการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง เพื่อให้นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ถูกต้อง

ผู้ส่งสาร กิจกรรมนี้มีอาจารย์วารินทร์ อักษรนำ เป็นหัวหน้าทีม และวิทยากรผู้ช่วยอีก 4 คน (เช่นเดียวกับกิจกรรมสร้างสรรค์ “บทเพลงแห่งชีวิต”) จะเริ่มต้นด้วยการสร้างบรรยากาศของความเป็นเพื่อน แล้วบอกว่า “ในฐานะที่เราเป็นเพื่อนกัน วันนี้มีของฝากมาสำหรับทุกคน” หลังจากนั้นทีมวิทยากรผู้ช่วยเป็นผู้นำเอาวัสดุสิ่งของแตกต่างกันหลากหลายชนิด มาแจกคนละ 1 ชิ้น เช่น ถูงเท้า (ใหม่) ขนมหขบเคี้ยว ไม้บรรทัด ปากกา ยางลบ ดินสอ จาน แก้ว ไข่มุก คุกกี้บัตเตอร์ เป็นต้น ซึ่งแต่ละชนิดจะมีสิ่งของเป็นคู่ๆ เท่าจำนวนผู้เข้ารับการบำบัด และวิทยากรจึงบอกให้ผู้เข้ารับการบำบัดที่ได้รับสิ่งของพิจารณาสิ่งของที่ได้ไปว่าคืออะไร มีลักษณะอย่างไร และสามารถนำมาใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง และหลังจากนั้นก็ให้ผู้เข้ารับการบำบัดแต่ละคนนำสิ่งของที่ได้หาคู่ของตนเองให้ได้ 1 คู่ โดยพิจารณาว่าสิ่งของนั้นเข้าคู่กันได้ (ไม่จำเป็นที่ต้องเหมือนกัน) และเมื่อแต่ละคนได้คู่ของตนเองแล้ว ให้พาคู่ของตนเองไปนั่งด้วยกัน แล้วช่วยกันหา

เหตุผลว่าทำไมสิ่งของนั้นถึงคู่กันได้ และหลังจากนั้นอาจารย์วารินทร์ และวิทยากรผู้ช่วยจะเข้าไปถามแต่ละคู่ว่าทำไมสิ่งของถึงจับคู่กันได้

ผู้วิจัยพบว่า ระหว่างที่มีการแจกสิ่งของให้ผู้เข้ารับการบำบัดนั้น อาจารย์วารินทร์ จะอธิบายวิธีการเล่นของกิจกรรมนี้ให้ฟัง วิทยากรผู้ช่วยแต่ละคนก็จะเดินแจกสิ่งของให้ครบทุกคน และก็ได้มีการพูดคุย หยอกล้อกันบ้างเล็กน้อย ทำให้บรรยากาศดูเป็นกันเอง แต่วิทยากรผู้ช่วยบางคนที่เป็นผู้หญิงก็จะใช้เสียงดังในการพูดจากับผู้เข้ารับการบำบัด เป็นการใช้จุดจูงใจในสารโดยใช้ความกลัว (fear appeals) เพื่อต้องการให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เกรงกลัว เมื่อผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความเกรงกลัวแล้วก็จะเกิดการปฏิบัติตามวิทยากร

สื่อ ใช้สื่อที่เป็นสิ่งของ และสื่อบุคคล โดยสื่อที่เป็นสิ่งของนั้น เป็นสิ่งของหลากหลายชนิด เป็นคู่ๆ เท่ากับจำนวนผู้เข้ารับการบำบัด เช่น ถุงเท้า (ใหม่) ขนมหขบเคี้ยว ไม้บรรทัด ปากกา ยางลบ ดินสอ จาน แก้ว ไข่ไม้ ช้อน ตะเกียบ ถู เป็นต้น เพื่อใช้สิ่งจูงใจที่นำมาฝากให้กับทุกคน โดยสื่อบุคคลในกิจกรรมนี้เป็นอาจารย์วารินทร์ อักษรณา ที่เป็นหัวหน้าวิทยากรในการชักจูงใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดสนใจในสิ่งของที่นำมาแจกให้ พร้อมทั้งอธิบายวิธีการเล่นกิจกรรมนี้ให้กับผู้เข้ารับการบำบัดทุกคน และวิทยากรผู้ช่วยอีก 4 ท่าน จะเป็นผู้นำสิ่งของไปแจกให้กับผู้เข้ารับการบำบัดด้วยตนเอง เพื่อแสดงถึงความเป็นมิตรและเอาใจใส่ดูแลผู้เข้ารับการบำบัด

ผู้รับสาร ในช่วงของการแจกสิ่งของให้กับผู้เข้ารับการบำบัดนั้น จะมีผู้ช่วยวิทยากรที่เป็นเพศหญิง นำของไปแจกผู้เข้ารับการบำบัดด้วยตนเอง ทำให้เป็นที่กระช่มกระชวยจิตใจของผู้เข้ารับการบำบัด ในการได้พบกับคนที่เป็นเพศหญิงอย่างใกล้ชิด จากการสังเกตพบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดบางคนทำเสียง “วืด วืด” หยอกล้อวิทยากรที่เป็นเพศหญิงเป็นระยะๆ อีกด้วย ซึ่งถือได้ว่าวิทยากรใช้วิธีการดึงดูดความสนใจโดยใช้สิ่งยั่วยุทางเพศ (Sex Appeal) ในขณะเดียวกับผู้เข้ารับการบำบัดที่ได้รับสิ่งของที่แจกให้ ก็จะพิจารณาสิ่งของของตน และพยายามมองหาเพื่อนที่ได้สิ่งของเช่นเดียวกับตนให้ได้ ผู้เข้ารับการบำบัดบางคนถึงกับลุกขึ้นยืนพร้อมกับพูดขึ้นมาว่า “ใครได้ตะเกียบเหมือนกูบ้างวะ” ทันใดนั้นก็จะมีเสียงตอบกลับมาว่า “กูได้ไว้ย” แล้วทั้งคู่ก็จะวิ่งเข้าหาเพื่อไปนั่งอยู่ด้วยกัน ตามคำอธิบายวิธีการเล่นกิจกรรมของอาจารย์วารินทร์ ซึ่งสังเกตได้ว่าผู้เข้ารับการบำบัดที่เป็นวัยรุ่นนั้นมักจะมีการตอบสนองที่ค่อนข้างไว

ผลลัพธ์ของกิจกรรม หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมนี้แล้ว วิทยากร คือ อาจารย์วารินทร์ อักษรนำ ได้สรุปข้อคิดที่ได้จากการเล่นเกมกิจกรรมนี้ให้กับผู้เข้ารับการบำบัดฟัง โดยเน้นย้ำในช่วงท้ายของกิจกรรมว่า

“กิจกรรมนี้จะได้อะไรจากการอยู่ร่วมกันของเราทุกคน สัมพันธภาพที่ดีนั้นจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อเรารู้จักการลดตัวเอง และปรับเข้าหาผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม คนเรานั้นก็มีความแตกต่างกัน เปรียบเสมือนสิ่งของแต่ละชิ้น การที่เราจะอยู่ร่วมกันและรักกันได้นั้นอยู่ที่การรู้จักลดตัวเอง ปรับตัวเข้าหากันและหาเหตุผลที่จะรักกันให้ได้ เราก็จะใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข”

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์พฤติกรรมของผู้เข้ารับการบำบัดได้ ดังนี้

1. ผู้เข้ารับการบำบัดที่อยู่ต่างกลุ่ม (สี) กัน ได้รู้จักกันมากขึ้น โดยมีสิ่งของที่แจกให้เป็นสื่อกลางในการสร้างสัมพันธภาพซึ่งกันและกัน หลังจากเล่นเกมเสร็จแล้วระหว่างรับประทานอาหารกลางวัน ผู้ที่เพิ่งรู้จักกันในระหว่างดำเนินกิจกรรมนี้ ได้พูดคุยกันมากขึ้น
2. ผู้เข้ารับการบำบัดที่อยู่ในกลุ่ม (สี) เดียวกัน มีการพูดคุยเล่นกัน สามัคคีกันมากขึ้น สังเกตได้จากเวลาจะทำอะไรก็จะทำรวมกันได้เป็นกลุ่มเป็นก้อนมากขึ้นกว่าเดิม

กิจกรรม “ปั้นหุ่น”

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมละลายพฤติกรรม ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการให้ข้อคิดแก่สมาชิกในกลุ่มของตนในเรื่อง “ให้ทุกข์แก่ท่าน ทุกชั้นนั้นถึงตัว” และเป็นการเสริมสร้างบรรยากาศให้สนุกสนาน ผ่อนคลายความตึงเครียด รวมทั้งเป็นการฝึกการกล้าแสดงออกของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งเป็นการสอนให้ผู้เข้ารับการบำบัดรู้จักว่าถ้าเราทำสิ่งที่ไม่ดีกับคนอื่นแล้ว ในสักวันหนึ่งสิ่งนั้นก็อาจจะกลับมาหาตัวเรา

ผู้ส่งสาร อาจารย์วารินทร์ และวิทยากรผู้ช่วยอีก 4 คน เป็นผู้คอยช่วยเหลือและดูแลตามกฎกติกาของเกม รวมทั้งมีครูฝึกทหารมาคอยช่วยควบคุมไม่ให้ผู้เข้ารับการบำบัดปฏิบัติ ออกนอกกลุ่มนอกทางหรือทำผิดวินัยต่างๆ ก่อนเริ่มต้นกิจกรรมนี้อาจารย์วารินทร์ จะเป็นผู้บรรยายขั้นตอนการดำเนินงานของกิจกรรมให้กับผู้เข้ารับการบำบัดได้ฟังก่อนจำนวน 1 รอบ หลังจากนั้นจึงเริ่มต้นทำกิจกรรมนี้วิทยากรผู้ช่วยได้จัดเก้าอี้เป็นรูปตัวยู (U) ไว้จำนวน 4 กลุ่มตามกลุ่มที่แบ่งและให้แต่ละกลุ่ม (สี) หาอาสาสมัครกลุ่มละ 5 คน เพื่อให้ผู้ช่วยวิทยากรพาออกไปด้านนอกห้อง

ประชุม และวิทยากรก็ขออาสาสมัครอีกเป็นชุดที่ 2 จำนวน 5 คนเท่ากับจำนวนอาสาสมัครในชุดแรก ออกมาด้านหน้าเวที หลังจากนั้นอาจารย์วารินทร์ก็ชี้แจงให้ทุกคนทราบว่า อาสาสมัครที่ออกไปนอกห้องนั้นจะเข้ามาเป็นรุ่นให้อาสาสมัครชุดที่ 2 เป็นผู้ปั้น โดยในการปั้นนั้นผู้ที่ปั้นจะสามารถปั้นให้เป็นรูปอะไรก็ได้ เช่น ยกขา, แยกเขี้ยว, ทำหน้าเบี้ยว, มือหงิกงอ, ขาหงิกงอ, แลบลิ้น หรือท่าทางอะไรก็ได้ สามารถทำได้ทุกอย่างจนกว่าช่างปั้นจะพอใจ

เมื่ออาสาสมัครชุดแรกมาเฝ้าตามเก้าอี้รูปตัวยูในแต่ละกลุ่มแล้ว อาจารย์วารินทร์ก็บอกให้อาสาสมัครชุดที่ 2 เป็นผู้ปั้น และบอกเน้นย้ำให้อาสาสมัครชุดที่ 1 ต้องทำตามช่างปั้นทุกอย่างตามที่ช่างปั้นต้องการ ห้ามฝ่าฝืนหรือขัดคำสั่งช่างปั้นโดยเด็ดขาด เมื่อช่างปั้น ปั้นจนเป็นที่น่าพอใจแล้วอาจารย์วารินทร์จึงบอกให้ช่างปั้นทำตัวให้เหมือนหุ่นที่ตัวเองปั้น แล้วเข้าไปยืนหรือนั่งแทนที่หุ่นที่ตัวเองปั้น แล้วให้หุ่นสลายตัวออกมาเฝ้าดูท่าทางของตัวเองที่ถูกปั้นเมื่อสักครู่นี้ผ่านมา ในระหว่างการดำเนินกิจกรรมนี้วิทยากรผู้ช่วยก็จะกระจายไปตามกลุ่มต่างๆ เพื่อช่วยดูแลและควบคุมให้ปฏิบัติตามกฎกติกาอยู่ตลอดเวลา หลังจากนั้นอาจารย์วารินทร์ก็เข้าไปสัมภาษณ์ความรู้สึกของทั้ง 2 ฝ่าย โดยสุ่มเลือกหุ่นปั้นที่ดูแล้วตลกหรือน่าเกลียดที่สุด

สาร เนื้อหาที่อาจารย์วารินทร์นำมาเสนอให้ เป็นสิ่งที่สอดแทรกอยู่ในกิจกรรมโดยที่ผู้เข้ารับการบำบัดไม่รู้ตัว จนกระทั่งอาจารย์วารินทร์ได้อาสาสมัครชุดแรก ออกมาเฝ้าดูช่างปั้นที่เข้าไปยืนหรือนั่งแทนที่ตนเอง อาจารย์วารินทร์จึงได้อธิบายและชี้ให้เห็นถึงว่าใครที่ทำอะไรไม่ดีกับใครไว้ โดยที่ไม่คิดไตร่ตรองดูก่อน วันหนึ่งสิ่งนั้นก็ย้อนกลับมาหาตัวเองจนได้ ซึ่งเป็นการนำเสนอสารโดยใช้เหตุผลเชิงเปรียบเทียบ (Rational appeal) โดยการเชื่อมโยงความคิดหรือเหตุผลที่เสนออย่างเป็นรูปธรรม โดยการเปรียบเทียบสิ่งที่กระทำออกมาเป็นรูปที่ปั้น

สื่อ สื่อที่ใช้ในกิจกรรมนี้ก็คือสื่อบุคคล และสื่อเกม ซึ่งสื่อบุคคลของกิจกรรมนี้ก็คืออาจารย์วารินทร์ ที่เป็นหัวหน้าวิทยากรและวิทยากรผู้ช่วยที่ใช้การบรรยายเนื้อหาสอดแทรกกิจกรรมโดยการเล่นเกมส์เพื่อให้เห็นถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจริงๆ

ผู้รับสาร ผู้เข้ารับการบำบัดได้ให้ความร่วมมือปฏิบัติกิจกรรมกันเป็นจำนวนมาก แต่ไม่ครบทุกคน เนื่องจากบางคนก็ยังไม่สดชื่นอยู่ จากการสังเกตพบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดยังเป็นกลุ่มเดิมที่ไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรม ท่าทางยังอ่อนเพลีย บางส่วนนั่งหรือนอนหลับอยู่ทางด้านหลังห้องประชุมโดยไม่ได้สนใจเพื่อนคนอื่นที่เข้าร่วมกิจกรรมด้วยเลย กลุ่มนี้คือพวกที่ติดยาฝิ่นลึกมานาน หรือใช้ยามานานและปริมาณมาก ส่วนผู้เข้ารับการบำบัดที่ร่วมมือปฏิบัติในกิจกรรมนี้นั้นจะ

แบ่งออกเป็น 2 พวก ก็คือ พวกที่ชอบการแสดงออกหรือหัวใจในแต่ละกลุ่มก็จะเป็นอาสาสมัครในชุดแรก ส่วนอีกพวกหนึ่งคือพวกที่คิดว่าจะได้แก๊งเพื่อนก็จะเป็นอาสาสมัครในชุดที่ 2 โดยไม่ได้ทราบเลยว่าอาสาสมัครในชุดที่ 2 นี้แหละที่จะเป็นตัวแทนใจทักให้เพื่อนๆ ทราบข้อเท็จจริงของวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนี้

กิจกรรม “เกม เสือ-ปืน-คน”

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการฝึกทักษะในการทำงานร่วมกันเป็นทีม ฝึกให้พร้อมที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ที่จะต้องเผชิญหน้าร่วมกันในวันข้างหน้า ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม เราจะต้องช่วยเหลือกัน สามัคคีกันในหมู่คณะ อีกทั้งยังเป็นกิจกรรมที่สร้างความสนุกสนานในหมู่เพื่อนฝูงได้ดีอีกด้วย

ผู้ส่งสาร หัวหน้าวิทยากรของกิจกรรมนี้ยังคงเป็น อาจารย์วารินทร์ อักษรนำ และวิทยากรผู้ช่วยอีกจำนวน 4 คนอยู่เช่นเดิม โดยอาจารย์วารินทร์จะเป็นผู้บรรยายเกี่ยวกับการดำเนินของกิจกรรมนี้ให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ฟัง และวิทยากรผู้ช่วยจะเป็นผู้ช่วยเหลือและควบคุมผู้เข้ารับการบำบัดให้ปฏิบัติตามกฎกติกาของกิจกรรม รวมทั้งครูฝึกทหารก็จะมาช่วยดูแลความเรียบร้อย ต่างๆ ภายในแต่ละกลุ่ม

กิจกรรมนี้จะต้องแบ่งผู้เล่นออกเป็น 4 กลุ่ม อย่างไรก็ตามตั้งแต่วันแรกของโครงการฯ นี้ วิทยากรก็ได้แบ่งผู้เข้ารับการบำบัดออกเป็น 4 กลุ่ม ตามสีต่างๆ อยู่แล้ว จึงไม่ต้องเสียเวลาแบ่งกลุ่มอีก หลังจากนั้นวิทยากรก็จะชี้แจงกติกาการเล่นว่าต่อไปนี้จะให้สมาชิกของทั้ง 4 กลุ่ม ซึ่งเราจะเรียกกันว่าเป็น “ทีม” แข่งขันกันเล่นเกม เสือ-ปืน-คน โดยจะแบ่งกันแข่งขัน 2 ครั้ง ครั้งละ 2 ทีม คู่ไหนชนะก็จะได้เข้ารอบชิงชนะเลิศ และจะได้ของรางวัลกลับไปด้วย แต่ในเกมการแข่งขันนี้ก็ย่อมจะต้องมีกฎกติกาตกลงกันก่อนว่า “เสือ ชนะ คน ก็เพราะเสือกินคน, คน ชนะ ปืน ก็เพราะคนใช้ปืน และ ปืน ชนะ เสือ ก็เพราะปืนยิงเสือ” ทั้งนี้จะให้คู่แข่งตกลงกันว่า ทีมของใครจะเป็นเสือ เป็นปืน หรือเป็นคน เมื่อตกลงกันได้แล้ว ทั้ง 2 ทีมก็จะเข้าที่ โดยยืนเข้าแถวหน้ากระดานหันหลังให้กัน โดยให้ระยะห่างระหว่างทีมประมาณ 2 ช่วงแขน ระยะห่างระหว่างสมาชิกในทีมประมาณ 1 ช่วงศอก ถ้าสมาชิกในทีมตกลงกันแล้วจะเป็น

เสือ : ก็ให้สมาชิกในทีมทุกคนกระโดดกลับหลังหันเผชิญหน้าคู่ต่อสู้ พร้อมกับยกมือทำท่าเสือตะปบ ตามแบบวิทยากรผู้ช่วยที่ยืนอยู่ด้านหน้านี้ และให้ส่งเสียง โฮก โฮก พร้อมกันด้วย

เป็นปืน : ให้สมาชิกในทีมทุกคนกระโดดกลับหลังหันเผชิญหน้าคู่ต่อสู้ พร้อมกับยกมือซ้ายขวาทำท่ายิงปืนคู่ และส่งเสียงร้อง โป่ง โป่ง พร้อมกัน ตามแบบวิทยากรผู้ช่วยด้านหน้า

เป็นคน : ให้สมาชิกในทีมทุกคนกระโดดกลับหลังหันเผชิญหน้าคู่ต่อสู้พร้อมกับเอามือกอดอก และยื่นกางขาแต่พองาม โดยไม่ต้องส่งเสียงอะไร ตามแบบวิทยากรผู้ช่วยด้านหน้านี้

ส่วนการขึ้นตอนของการแพ้หรือชนะนั้น วิทยากรบอกว่าให้ตัดสินกันที่ เสือกินคน หรือ คนใช้ปืน หรือว่า ปืนยิงเสือ รวมทั้งจะต้องดูความพร้อมของทีมซึ่งจะต้องทำท่าทางให้พร้อมและเหมือนกันทั้งทีม จากการสังเกตพบว่า วิทยากรจะใช้น้ำเสียงหนักแน่น และเสียงดังฟังชัดจนในการดึงดูดความสนใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดสนใจในกิจกรรมนี้ รวมทั้งวิทยากรผู้ช่วยได้แสดงท่าทางประกอบที่เหมือนจริงเพื่อดึงดูดความสนใจได้อีกทางหนึ่ง

สรา เนื้อหาในกิจกรรมนี้อาจารย์วารินทร์ ได้สอดแทรกเนื้อหาโดยการปฏิบัติให้ด้วยความจริงว่าการทำงานร่วมกันเป็นทีมนั้นจะต้องทำกันอย่างไร ลองให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ปฏิบัติกันจริงๆ ซึ่งเนื้อหาของกิจกรรมก็ได้สอดแทรกอยู่ในกิจกรรมนี้แล้ว

สี่ ใช้สี่บุคคล และสี่เกม ในกิจกรรมนี้สี่บุคคลก็ยังเป็นอาจารย์วารินทร์ เป็นหัวหน้าวิทยากร และวิทยากรผู้ช่วยอีก 4 คนเช่นเดิม โดยอาจารย์วารินทร์จะเป็นผู้นำในการประกอบกิจกรรม รวมถึงลักษณะของกิจกรรมนี้เป็นเกมที่สี่ให้เห็นถึงการทำงานร่วมกันเป็นทีมจะต้องทำกันอย่างไร เมื่อผู้เข้ารับการบำบัดลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองเขาก็จะได้รับประโยชน์ด้วยตัวของเขาเอง

ผู้รับสาร จากการสังเกตพบว่าผู้เข้ารับการบำบัดได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยความสนุกสนาน ครื้นเครง เป็นกันเองและมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น สังเกตจากบางคนที่ไม่ค่อยได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมก่อนหน้านี้ก็จะมึบเทามากขึ้นกว่าเดิมในกิจกรรมนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอิทธิพลของผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือ และการคิดกิจกรรมหรือเกมที่มีความน่าสนใจ เหมาะสมกับวัย และนิสัยของผู้เข้ารับการบำบัดในโครงการฯ เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความเชื่อถือนในตัวของผู้ส่งสารเพิ่มมากขึ้นแล้ว ทั้งผู้เข้ารับการบำบัดเองเริ่มมีความรักและผูกพันกับอาจารย์วารินทร์ และวิทยากรผู้ช่วยเพิ่มมากขึ้นจากกิจกรรมนี้

กิจกรรมออกกำลังกาย (ตอนเย็น)

กิจกรรมนี้จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ฝึกทักษะในการออกกำลังกาย ยืดแขน ยืดขาหลังจากที่ผ่านความเมื่อยล้า หรืออบรมมาทั้งวันแล้ว ซึ่งกิจกรรมนี้จะเป็นการแก้ไขปัญหาลดอาการของผู้ใช้สารเสพติดวิธีการหนึ่ง คือการปวดขมับและคอ หลังจากได้ออกกำลังกายอย่างถูกวิธีแล้ว จะเป็นการลดอาการปวดขมับและคอ ของผู้ใช้สารเสพติดออกไปได้ กิจกรรมนี้ทำตอนเย็นของทุกวัน หลังจากที่ทำปกติกิจกรรมต่างๆ ในช่วงเช้าและช่วงบ่ายเสร็จเรียบร้อยแล้ว

ผู้ส่งสาร หัวหน้าวิทยากรของกิจกรรมนี้คือ อาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตุ และวิทยากรผู้ช่วยอีกจำนวน 4 คน ซึ่งจะคอยดูแลให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ฝึกท่าทางการออกกำลังกายให้ถูกต้อง พร้อมทั้งนั้นครูฝึกทหารก็เข้ามามีบทบาทในการช่วยควบคุมความปลอดภัย ระเบียบวินัยในการฝึกอบรมในกิจกรรมนี้อีกด้วย ครูฝึกทหารบางนายยังเข้าไปยืนแทรกอยู่ในแถวของผู้เข้ารับการบำบัด เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความเกรงกลัวต่อการผิดระเบียบวินัย อาจารย์กัญจิรา ใช้วิธีการบรรยายให้เหตุผลว่าทำไมเราจะต้องมาฝึกการออกกำลังกายนี้ และจะอธิบายไปตามท่าทางของการฝึกว่า ท่าทางแต่ละท่านั้นมีประโยชน์อย่างไรพร้อมทำท่าทางประกอบ และให้ผู้เข้ารับการบำบัดทำตามท่าทางฝึกปฏิบัติตาม โดยวิทยากรมีน้ำเสียงที่หนักแน่น เสียงดังและชัดเจน อีกทั้งเนื่องจากสถานที่การฝึกกิจกรรมนี้ เป็นสนามเปิดโล่งกว้าง ทำให้วิทยากรต้องใช้ระดับเสียงในการฝึกอบรมมากกว่าปกติ และบางครั้งก็จะใช้ไมโครโฟนในการช่วยขยายเสียง และบางครั้งวิทยากรจะใช้น้ำเสียงดูบ้าง ในกรณีที่ผู้เข้ารับการบำบัดไม่ให้ความร่วมมือปฏิบัติตามวิทยากร

สาร ก่อนการฝึกปฏิบัติในกิจกรรมนี้ หัวหน้าวิทยากรได้ออกคำสั่งโดยการให้ผู้เข้ารับการบำบัดยืนเข้าแถวตามกลุ่มสีที่ได้แบ่งไว้ และได้บรรยายถึงสาเหตุที่จัดให้มีกิจกรรมออกกำลังกายนี้ขึ้น ซึ่งวิทยากรได้กล่าวว่า

“ปัญหาที่พบเจอร่วมกับปัญหาการใช้สารเสพติดของพวกคุณนั้น ก็คือ ปัญหาการปวดขมับ และลำคอ ซึ่งก่อนอื่นเราจะต้องทำการฝึกการหายใจให้ถูกต้องอย่างมีสติ แล้วจึงฝึกบริหารร่างกายในส่วนอื่นตามมา สิ่งเหล่านี้จะทำให้ร่างกายของพวกคุณมีเลือดไหลเวียนได้ดีขึ้น และกระฉับกระเฉงมากยิ่งขึ้น พวกคุณจะต้องปฏิบัติตามที่อาจารย์แนะนำให้ได้” อาจารย์กัญจิราได้กล่าวขึ้นอย่างมีความชำนาญในการฝึกอบรมมานาน และในระหว่างที่มีการปฏิบัติ อาจารย์กัญจิรายังบรรยายเพิ่มเติมอีกว่า

“ผู้ช้ยาจะมีปัญหาอีกอย่างหนึ่ง คือ จะมีอาการหงุดหงิดง่าย วิธีการนวดที่จะแก้ไขอาการหงุดหงิดง่ายก็คือ การนวดดึงหูไล่ขึ้นไปจนถึงบริเวณใบหู โดยการไล่ขึ้น-ลง เรื่อยๆ นอกจากนี้แล้วยังมีการนวด เพื่อรักษาการปวดกล้ามเนื้อ ด้วยการลูกรูขี้ผึ้งขึ้นข้างๆ กัน ยืนถ่างขา ย่อเข้าขวา ขาซ้ายตั้ง เหมือนท่าหนูมาน พร้อมกับให้หายใจออก แล้วเอามือขวาจับหัวเข่า กลับมายืนตัวตรง พลังหายใจเข้า หายใจเข้า-ยืนตรง หายใจออก-ย่อเข้า วิธีแก้เมื่อยในท่าต่อไป คือ ทำพื้นดาบ ชูมือทั้ง 2 ขึ้น หายใจเข้า-ยืนตรง หายใจออก-ก้าวขาขวาออกมาพลังฝ่ามือข้างเดียวกับขาออกมาเป็นจังหวะ ท่าต่อไปเป็นท่าสามเหลี่ยม ให้ยืนกางขา กางมือ แล้วเอามือขวาจับข้อเท้าขวา-หายใจเข้า-ตัวตรง-หายใจออก แล้วทำท่าเดิมซ้ำ จากนั้นก็เปลี่ยนเป็นข้างซ้าย เอามือซ้ายจับข้อเท้าซ้าย-หายใจเข้า-ตัวตรง-หายใจออก แล้วทำท่าเดิมซ้ำ”

จากการสังเกตการณ์ผู้วิจัยพบว่า การบรรยายพร้อมกับการฝึกปฏิบัติของวิทยากรด้วยวิธีการนี้ เป็นสิ่งจูงใจในสารที่สร้างความต้องการที่จะปฏิบัติตามของผู้รับสารได้ดี เป็นประโยชน์ต่อผู้เข้ารับการบำบัดในอันที่จะได้ผ่อนคลายอารมณ์และความเครียด บริหารกล้ามเนื้อต่างๆ ของร่างกายให้กระฉับกระเฉง ว่องไวอีกทั้งวิทยากรยังนำสารที่เน้นความหมายเดิมที่วิทยากรใช้ในกิจกรรมฝึกสมาธิบำบัดในช่วงเช้า มาช่วยตอกย้ำความรู้สึกของผู้รับสารให้เกิดการเลิกใช้สารเสพติดว่า

“คนรุ่นใหม่เป็นคนที่มีความคุณภาพ ไม่ใช่สารเสพติดใดๆ เพื่อชีวิตใหม่ที่ดีงาม เราทำเพื่อตัวเอง เพื่อคนที่เรารัก และคนที่รักเรา”

สื่อ ใช้สื่อบุคคล (อาจารย์กัญจิรา และวิทยากรผู้ช่วย) โดยอาจารย์กัญจิราจะเป็นหัวหน้าวิทยากรที่จะบรรยาย พร้อมทั้งทั้งเป็นผู้ดำเนินการฝึกปฏิบัติท่าออกกำลังกายต่างๆ ประกอบเพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ปฏิบัติตาม และวิทยากรผู้ช่วยจะยืนกระจายเรียงแถวหน้ากระดานด้านหน้าของแต่ละกลุ่มสีเพื่อเป็นตัวช่วยในการปฏิบัติท่าทางต่างๆ เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ปฏิบัติตามได้ถูกต้อง

ผู้รับสาร กิจกรรมนี้ผู้เข้ารับการบำบัดที่อยู่เป็นนักเรียน นักศึกษา สังเกตได้จากกลุ่มสี คือกลุ่มสีเขียว และกลุ่มสีเหลือง ที่ยืนอยู่แถวหน้าจะมีความสนใจในการปฏิบัติตามขั้นตอน และตามคำสั่งของวิทยากรทุกขั้นตอน ส่วนผู้ที่ยืนอยู่แถวหลังและผู้ที่อยู่ในกลุ่มสีแดงและสีฟ้า ซึ่งเป็นกลุ่มคนทำงาน บุคคลทั่วไป จะไม่ยอมปฏิบัติตามคำสั่งของวิทยากร ส่วนมากจะยืนเฉยๆ หรือหัวเราะคิกคัก บางรายแอบออกไปสูบบุหรี่อยู่ทางชายป่าด้านหลัง นอกจากนั้นยังมีผู้เข้ารับการ

บำบัดบางกลุ่มที่ไม่ยอมมาเข้าร่วมกิจกรรมนี้ คือยังนอนหลับอยู่ด้านหลังห้องโถงที่ใช้ฝึกอบรม กิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ อยู่อีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งมักจะเป็นผู้ที่ไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรมใดๆ เลยอยู่แล้ว

ผลลัพธ์ของกิจกรรม กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ช่วยทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดลดอาการปวดขมับและลำคอออกไปได้ แต่จะต้องดูผลที่เกิดขึ้นในอีกระยะหนึ่ง ยังไม่สามารถวัดผลในช่วงปฏิบัติกิจกรรมหรือหลังปฏิบัติกิจกรรมโดยทันทีได้ แต่จะได้จากการสังเกตจากการเข้าร่วมกิจกรรมนี้ในวันต่อๆ มา

การฝึกอบรมสัปดาห์ที่ 2 : ล้างกาย

หลังจากที่ผู้เข้ารับการบำบัดได้ผ่านการฝึกอบรมในสัปดาห์แรก ขั้นตอนการล้างพิษมาเรียบร้อยแล้ว สัปดาห์ต่อมาเป็นขั้นตอนของการล้างสภาพทางร่างกายของผู้เข้ารับการบำบัดในครั้งนี้ โดยกิจกรรมในกระบวนนี้จะเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับร่างกาย, วิชากายวิภาคศาสตร์, สรีระวิทยา, การออกกำลังกายหลากหลายวิธี, การฝึกกระเปียบวินัย รวมถึงการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายก่อนเข้าสู่ขั้นตอนของการพัฒนาจิตใจ

ในขั้นตอนของการล้างกายนี้ กิจกรรมส่วนใหญ่ ยังเป็นกิจกรรมสร้างสรรค์ เพื่อละลายพฤติกรรม ของอาจารย์วารินทร์ อักษรณา ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะช่วยในการละลายพฤติกรรมของผู้เข้ารับการบำบัด มิให้คิดถึงสารเสพติดหรือเกิดอาการอยากยาเสพติด จึงจัดกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ผ่อนคลายความตึงเครียดต่างๆ ออกมา รวมทั้งให้มีการแสดงออกมากยิ่งขึ้น เพื่อระบายความในใจและความรู้สึกของผู้เข้ารับการบำบัด นอกจากนั้นยังมีกิจกรรมการฝึกกระเปียบวินัยแบบทหาร เพื่อเป็นการฝึกกระเปียบวินัยในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะเพิ่มมากขึ้น เริ่มมีการลงโทษเมื่อกระทำผิด และเริ่มมีการบังคับให้ผู้เข้ารับการบำบัดเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ หากขัดคำสั่งถือว่าเป็นการผิดกฎระเบียบ ข้อบังคับ และจะมีการลงโทษ ในแต่ละช่วงของสัปดาห์นี้ยังสอดแทรกธรรมบรรยาย ของพระวิทยากร รวมทั้งกิจกรรมบรรยายพิเศษ ของ พันเอกนายแพทย์พงศักดิ์ ตั้งคณา และการฝึกกิจกรรมสมาธิบำบัด ดนตรีบำบัดของอาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตุ รวมถึงการเริ่มให้มีการสวดมนต์ประจำวันเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เข้าถึงหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น

ผู้วิจัย พบว่ากิจกรรมในช่วงสัปดาห์ที่ 2 นี้ จะมีกิจกรรมในแต่ละวันเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการละลายพฤติกรรม และพัฒนาสภาพทางร่างกายของผู้เข้ารับการบำบัด ให้เกิดสติสัมปชัญญะ

รู้สึกผิดชอบด้วยตัวเอง รับผิดชอบตัวเองเพิ่มมากขึ้น และเป็นการเตรียมพร้อมเข้าสู่ขั้นตอนของการล้างใจและวิปัสสนากรรมฐาน ในสัปดาห์ต่อมา

กิจกรรมบรรยาย “สรีระร่างกายของมนุษย์”

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมนี้ เพื่อต้องการให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความเข้าใจในระบบกลไกในการทำงานของร่างกาย ว่าในขณะที่ร่างกายคนเราปกติจะเป็นอย่างไร และในขณะที่ร่างกายรับสารเสพติดต่างๆ เข้าไป ไม่ว่าจะเป็น เหล้า บุหรี่ หรือยาบ้า เมื่อรับสารพิษเหล่านี้เข้าไปแล้วร่างกายจะเป็นอย่างไร รวมถึงต้องการให้ผู้เข้ารับการบำบัดมองเห็นภาพและเข้าใจระบบการทำงานของร่างกายให้ดียิ่งขึ้น

ผู้ส่งสาร กิจกรรมนี้มีวิทยากร คือ พันเอกนายแพทย์พงศักดิ์ ตั้งคณา เป็นผู้บรรยาย โดยการมีการใช้การเล่าเรื่อง (วจนภาษา) และการใช้น้ำเสียง ท่าทาง (อวจนภาษา) ประกอบการบรรยาย และจะมีผู้ช่วยวิทยากร 2 คนและครูฝึกทหารอีก 4-5 คนช่วยดูแลในช่วงฟังการบรรยายว่าผู้เข้ารับการบำบัดตั้งใจฟังหรือไม่ ถ้าเห็นที่ไม่ตั้งใจฟัง นั้นไม่เรียบร้อย พูดคุย หรือเล่นกันระหว่างการบรรยาย ก็จะไปปรามหรือพูดให้ปฏิบัติให้ถูกต้อง ถ้ายังไม่ปฏิบัติตามอีกครูฝึกทหารก็จะให้ออกไปทำโทษนอกห้องประชุม เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้รู้สึกถึงความสำคัญของกิจกรรม

สาร ในการนำเสนอสารนั้นใช้การเปิดเรื่องโดยการใช้น้ำเสียงและท่าทางในการเริ่มเล่าเรื่อง พร้อมมีสีหน้า และท่าทางเพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้รับสารฟังตาม รวมถึงการใช้คำถามขณะเล่าเรื่องเพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีปฏิกิริยาตอบกลับ (feedback) เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับกลไกในการทำงานของร่างกายในขณะปกติและขณะรับสารเสพติดต่างๆ เข้าสู่ร่างกาย ร่างกายจะมีการตอบสนองที่แตกต่างกัน รวมถึงการจูงใจในสารโดยใช้ความกลัว (fear appeal) โดยการฉายวิดีโอให้ดูเรื่อง “พิษภัยของบุหรี่”

ในช่วงนี้จะนำเสนอเรื่องราวในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. เริ่มต้นด้วยการใช้คำพูดตลก เช่น “วันนี้เราจะมาแก้ผ้าสำรวจร่างกายกัน” “ใครบ้างที่วันนี้ยังไม่ได้แก้ผ้าเลย?” “แก้ผ้าแล้วลองเคยสำรวจร่างกายตัวเองหรือยังว่ามีอะไรไหลออกมาอะไรหายไปบ้าง?”

2. กลไกในการทำงานของร่างกาย ในขณะที่ปกติเลือดจะสูบฉีดเต็มที่ หัวใจจะเต้นปกติ สมองจะทำงานได้เต็มที่ แต่ในขณะที่เสพยาเสพติดเข้าไป เช่นการตีมเหล้า หัวใจของคนเราจะเต้นแรงและเร็วขึ้น การสั่งการของสมองจะทำงานได้ช้าลง เนื่องจากเลือดไปเลี้ยงสมองไม่เต็มที่

3. ให้ลองเปิดรูจมูกดูในกระจก แล้วส่องดูว่ามีอะไรบ้าง? สิ่งแรกที่เรามองเห็นก็คือขนจมูก ขนในจมูกของคนเรานั้นมีไว้เพื่อกรองฝุ่น กรองแมลง ถ้าคนเราสูบบุหรี่นานๆ ขนในจมูกของเราจะไม่ทำงาน ทำให้สารพิษผ่านเข้าไปในหลอดเลือด ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดอาการไอเรื้อรัง

4. โทษของการดมกาว สมองของเราจะถูกทำลายลงไปเรื่อยๆ ร่างกายจะผอมแห้ง และชักกระตุกตลอดเวลา ในช่วงของการบำบัดผู้ติดกาว อาการจะทุรนทุรายและทรมานมาก

5. ให้ดูวิดีโอเรื่อง “หนูทดลอง” โดยนำเรื่องราวเกี่ยวกับเรื่อง พิษภัยของสารในยาเสพติด โดยการนำสารเสพติดฉีดเข้าไปในหนูตัวหนึ่งเพื่อดูอาการและเปรียบเทียบกับพฤติกรรมกับหนูอีกตัวหนึ่งที่ไม่ได้ฉีดสารเสพติด เมื่อเวลาผ่านไป 15 นาที หนูตัวที่ฉีดสารเสพติดมีอาการไม่อยู่นิ่ง วิ่งไปมาตลอดเวลา อาการเหล่านี้คืออาการเมา เวลาผ่านไปไม่นานหนูตัวกล่าวก่อกอาการช็อกตาย เมื่อดูเสร็จพันเอกนายแพทย์พงศ์ศักดิ์ได้เปรียบเทียบให้ผู้ฟังว่า “ขนาดหนูยังเป็นแบบนี้เลย แล้วพวกเราละ สักวันจะไม่เหมือนหนูหรือ?”

สื่อ ใช้สื่อบุคคล และสื่อวิดีโอ เป็นช่องทางในการนำเสนอสาร สื่อส่วนใหญ่ที่นำมาใช้ในช่วงนี้เป็นผลจากการวิจัยต่างๆ และจากสิ่งที่พันเอกนายแพทย์พงศ์ศักดิ์ ได้นำความรู้จากวิชาชีพแพทย์มาบรรยายให้ผู้เข้ารับการบำบัดฟัง

ผู้รับสาร จากข้อมูลข้างต้น ผู้รับสารจะให้ความสนใจกับเนื้อหาตลอดการบรรยาย โดยสังเกตจากการตั้งใจและตั้งใจฟังคำพูดประกอบภาพในวิดีโอ บางครั้งเมื่อผู้รับสารถูกใจในคำพูดตลก หรือทะเล่ของวิทยากร ก็จะปรบมือ แต่ในขณะที่ดูวิดีโอนั้น จะเป็นภาพที่น่ากลัว จึงให้ความสนใจเป็นพิเศษ สังเกตจากการตั้งใจดูโดยไม่มีเสียงพูดคุยใดๆ ทั้งสิ้น

ผลลัพธ์ของกิจกรรม ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความกลัวจากภาพในวิดีโอที่ฉายให้ดู และไม่คิดว่าโทษของการเสพยาหรือสิ่งเสพติดจะรุนแรงขนาดนั้น สิ่งเหล่านี้น่าจะส่งผลให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความกลัวต่อการเสพยาเสพติดใดๆ และไม่กล้าที่เสพยาเสพติดต่อไปอีก ผู้เข้ารับการบำบัดอาจจะหันมาคิดถึงวิธีการที่จะเลิกยาเสพติดให้ได้

กิจกรรมสร้างสรรค์ “กระบวนการพัฒนาในการอยู่ร่วมกัน”

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมนี้ คือต้องการให้ผู้เข้ารับการบำบัดฝึกคิดเรื่อง การเลิกยาเสพติด ซึ่งจะต้องปฏิบัติจริงๆ มิใช่เพียงแค่ว่าจาเท่านั้น โดยการฝึกคิดครั้งนี้มีการสอดแทรกความคิดในการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะในสังคมที่ดี สอนให้รู้ว่าการอยู่ร่วมกันนั้นอาจมีเรื่องทะเลาะกันได้ แต่อย่าบาดหมางใจกันเป็นอันขาด เปรียบเสมือนลึนกับฟัน

ผู้สงสาร อาจารย์วารินทร์ อักษรนำ เป็นหัวหน้าวิทยากร และบรรยาย และมีวิทยากรผู้ช่วยอีก 3 คนเป็นผู้คอยดูแลให้อยู่ในกฎกติกา รวมถึงครูฝึกทหารเข้ามามีช่วยดูแลความเรียบร้อย และระเบียบวินัยต่างๆ วิทยากรเปิดตัวการดำเนินกิจกรรมด้วยเพลง “ทะเลใจ” ของคาราบาว เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้คลายเครียด และเกิดความสุขสนุกสนาน เป็นกันเอง รวมทั้งให้เกิดความผูกพันกันมากยิ่งขึ้นเตรียมความพร้อมที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ต่อไป

สาร การนำเสนอสารในช่วงนี้อาจารย์วารินทร์ เริ่มด้วยการระดมความคิดเกี่ยวกับเรื่อง “สังคมที่ดี” โดยให้เขียนใส่กระดาษว่าสังคมที่ดีในความคิดของตานั้นเป็นอย่างไร หลังจากนั้นวิทยากรให้แต่ละกลุ่ม (สี่) ล้อมเป็นวงกลม 2 ชั้น และให้วาดภาพ “สังคมที่ดี” บนกระดาษโปสเตอร์ ด้วยสีเมจิก พร้อมให้อธิบายได้ภาพด้วยว่าภาพที่วาดนั้นมีความหมายว่าอย่างไร โดยทั้งนี้วิทยากรใช้การจูงใจโดยการให้มีการประกวดการวาดภาพ มีคะแนนกลุ่มละ 20 คะแนน ส่วนผู้ที่อยู่ในกลุ่มแต่ไม่ได้มีหน้าที่ในการวาดภาพก็จะให้สร้างบ้าน โดยวิทยากรผู้ช่วยจะแจกวัสดุเหลือใช้เพื่อเป็นอุปกรณ์ในการสร้างบ้านตามจินตนาการของแต่ละกลุ่ม ซึ่งผู้เข้ารับการบำบัดในแต่ละกลุ่มจะต้องช่วยกันแสดงจินตนาการในการสร้างบ้านหลังเดียวเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

นอกจากนั้น วิทยากรยังให้แต่ละกลุ่มได้เลือก “หัวหน้าห้อง” และ “หัวหน้ากลุ่ม” เพื่อรักษาความเป็นระเบียบของห้องอีกด้วย เป็นการสร้างให้เห็นระบบความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดีของการอยู่ร่วมกัน

สื่อ ในการจัดกิจกรรมช่วงนี้จะใช้สื่อบุคคล คืออาจารย์วารินทร์ เป็นวิทยากร และมีวิทยากรผู้ช่วย มีการใช้เกมเป็นสื่อ ในการสร้างบรรยากาศให้เห็นการอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะในสังคม รวมการใช้สื่อเพลงในการเปิดกิจกรรม เพื่อสร้างความเป็นกันเอง และคลายเครียดให้แก่ผู้เข้ารับการบำบัด

ผู้รับสาร ผู้รับสารให้ความสนใจในช่วงแรกของกิจกรรม ซึ่งใช้เพลงเป็นสื่อในการดึงดูดความสนใจ จากข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดชอบการแสดงออก และการปลดปล่อยอารมณ์ออกมาทางการร้องเพลง แต่เมื่อหลังเพลงจบลงผู้เข้ารับการบำบัดขาดระเบียบวินัยในการนั่งทำกิจกรรม คือนั่งกันตามสบาย นอนบ้าง เล่นกันบ้าง ไม่ค่อยสนใจวิทยากร รวมทั้งยังมีตะโกนแซววิทยากรผู้ช่วยที่เป็นผู้หญิงอยู่เรื่อยๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นผู้เข้ารับการบำบัดที่อยู่ในกลุ่มสีแดง และสีฟ้า ส่วนกลุ่มสีเหลืองและสีเขียวจะมีความสนใจในการทำกิจกรรมนี้อย่างขมักเขม้น โดยการสังเกตจากการกระตือรือร้นที่จะแสดงความคิดเห็นของตนออกมา รวมทั้งการรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมกลุ่ม

พบว่ามีการทะเลาะชกต่อยกันในกลุ่มสีฟ้า ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลทั่วไป และคนทำงาน เนื่องจากมีการขัดแย้งทางความคิดเห็นของกันและกัน ทำให้วิทยากร ผู้ช่วยวิทยากร และครูฝึกทหารต้องเข้าห้ามปราม หลังจากนั้นให้ครูฝึกทหารแยก 2 บุคคลนี้ออกจากกัน โดยการพาอีกคนหนึ่งออกนอกห้องไป แต่เมื่อหลังจากจบกิจกรรมแล้ววิทยากรได้ถามหาผู้ที่ทะเลาะกันให้แสดงตัว โดยการลุกขึ้นยืน แล้วให้ทั้งคู่จับมือกันด้วยรอยยิ้ม ในขณะที่ผู้เข้ารับการบำบัดคนอื่นปรบมือให้กำลังใจด้วย เป็นการแสดงความเอื้ออาทรต่อกัน ทะเลาะหรือผิดใจกันได้บ้างแต่อย่าบาดหมางใจกัน

ผลลัพธ์ของกิจกรรม ผู้เข้ารับการบำบัดได้แสดงความคิดเห็นโดยแบ่งออกเป็นแต่ละกลุ่มดังนี้

- กลุ่มสีแดง ได้เสนอแนวความคิดหลักโดยภาพรวมออกมา 2 เรื่อง คือ เรื่องสิ่งแวดล้อมและยาเสพติด ได้แสดงให้เห็นว่าสังคมไทยจะอยู่ได้อย่างมีความสุข เพราะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ปลอดภัยจากยาเสพติด ถ้ายังติดยาเสพติดชีวิตเราจะไม่มีอะไรเหลือเลย รวมทั้งความเป็นมนุษย์ด้วย

- กลุ่มสีฟ้า ได้เสนอความคิดว่า ถึงแม้ว่าสังคมของเรามียาเสพติด แต่ถ้าเรามีเกราะป้องกันที่ดีก็จะช่วยป้องกันได้ พวกเราทุกคนจะต้องไม่เห็นแก่ตัว การไม่เห็นแก่ตัวจะสร้างเกราะที่มั่นคงแก่ประเทศชาติและสันติภาพของโลกได้

- กลุ่มสีเหลือง ได้เสนอความคิดว่า ไม่ต้องการให้ยาเสพติดจากเมืองยอน ประเทศสหภาพพม่า ทะลักเข้ามาในประเทศไทยมากกว่านี้ ผู้เสพยาในเมืองยอนกำลังจะสร้างเมืองยอน

ให้เป็นเมืองยาเสพติด คนไทยเงินของเราไปซื้อยาเสพติดจากเมืองยอน ควรจะเอาเงินที่เราจ่ายมาพัฒนาประเทศไทยมากกว่า

- กลุ่มสีเขียว ได้เสนอความคิดว่า เราต้องร่วมมือกันขับไล่สิ่งเสพติดออกไปจากใจเรา คนไทยทุกคนต้องรวมพลังกันทั้งแผ่นดิน เพื่อให้แผ่นดินไทยปลอดยาเสพติด นำโดย กองบัญชาการทหารสูงสุดเจ้าของโครงการฝึกอบรมในครั้งนี้

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดได้แสดงความคิดเห็นของตนเองออกมาในการ ขจัดยาเสพติดให้ออกจากประเทศไทยให้ได้มากที่สุด สังคมของคนไทยเราจะได้เป็นสุข ซึ่งทุกคนที่เป็นคนไทยควรจะมีหน้าที่ช่วยกันขจัดปัญหาเหล่านี้ออกไป เพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ

กิจกรรมฝึกระเบียบวินัยแบบทหาร

กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการฝึกให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีระเบียบวินัยในการปฏิบัติ ตนอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีวินัยในตนเอง ฝึกให้รู้จักการให้อภัยคนอื่น รวมทั้งการฝึกความพร้อม ทางด้านร่างกายให้แข็งแรง มีความอดทน ต่อผู้ต่ออุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งหากผู้เข้ารับการ บำบัดมีระเบียบวินัยในตนเองแล้ว ยังจะมีความพร้อมในการอดทนต่อการปฏิบัติวิปัสสนา กรรมฐานในขั้นต่อไป

ผู้ส่งสาร กิจกรรมนี้มีครูฝึกทหารจากหน่วยกองพันบริการ กรมยุทธบริการทหาร กองบัญชาการทหารสูงสุด โดย จำสิบโทวินัย โพธิ์ศรีนาค หรือครูฝึกวินัย เป็นหัวหน้าชุดครูฝึก และมีครูฝึกทหารอีกจำนวน 14 นาย แบ่งออกตามกลุ่มสีเขียวและสีเหลือง กลุ่มละ 3 นาย และกลุ่มสี ฟ้ำ และสีแดง กลุ่มละ 4 นาย โดยครูฝึกทหารทั้งหมดจะใช้วิธีการออกคำสั่งแบบทหาร คือ เสียง ดัง น้ำเสียงปลุกใจ ปลุกให้ตื่น มีความเด็ดขาด ดุดัน จริงใจและแข็งแรง เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัด เกิดความเกรงกลัวและปฏิบัติตาม จำสิบโทวินัย หัวหน้าชุดครูฝึก ได้กล่าวเสริมว่า

“ในการฝึกระเบียบวินัยนี้เราจะใช้วิธีการแบบเดียวกับการฝึกทหาร เปรียบเสมือนเป็นครู ฝ่ายปกครอง ให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีระเบียบวินัย แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือจะต้องระวังเรื่อง “คำพูด” ให้มากๆ เพราะภาวะจิตใจของเด็กพวกนี้จะอ่อนไหวง่าย ยกตัวอย่างเช่น ชอบการเอาอกเอาใจ เป็นพิเศษ ชอบการชมเชย ยกย่อง จะมีการดูหรือด่าน้อยมาก ส่วนใหญ่ถ้าเด็กทำผิดจะเป็นการว่า กล่าวตักเตือน หรือให้แก้ตัวใหม่มากกว่า จะใช้วิธีการแบบทหารร้อยเปอร์เซ็นต์เลยไม่ได้”

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดเหล่านี้เป็นพวกที่จิตใจอ่อนไหวง่าย มักจะไม่คุ้นเคยกับความรุนแรง หรือจุดด้น ฉะนั้นในการที่จะชี้แจงให้ผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้ได้ ปฏิบัติตามจะต้องรู้จักถึงจิตใจให้มากกว่ามีความต้องการอะไร และถ้าอยากให้ผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้ปฏิบัติตาม จะต้องให้ความรักกับเขาก่อนที่จะให้เขารัก และพวกเขาเหล่านั้นก็จะปฏิบัติตาม

สาร ในการนำเสนอสารในช่วงของกิจกรรมนี้ครูฝึกวินัย จะเริ่มต้นด้วยการสร้างความพร้อมเพียง เพื่อไม่ให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความเหงา ด้วยการให้แต่ละกลุ่ม(สี) พูดว่า “สู้” พร้อมๆ กัน ดังตัวอย่าง

ครูฝึกวินัย : สีเหลือง

ผู้เข้ารับการบำบัดกลุ่มสีเหลือง : สู้

ครูฝึกวินัย : สีเขียว

ผู้เข้ารับการบำบัดกลุ่มสีเขียว : สู้

ครูฝึกวินัย : สีฟ้า

ผู้เข้ารับการบำบัดกลุ่มสีฟ้า : สู้

ครูฝึกวินัย : สีแดง

ผู้เข้ารับการบำบัดกลุ่มสีแดง : สู้

จากข้อมูลข้างต้น พบว่าครูฝึกทหารใช้วิธีการจูงใจโดยใช้อารมณ์ (emotional appeals) โดยการใช้ภาษาที่เจือด้วยอารมณ์ เพื่อให้ผู้รับสารเกิดความรู้สึกว่าจะต้องสู้ต่อไป ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นก็ตาม เป็นการสร้างกำลังใจที่ดีให้แก่ผู้รับสาร รวมทั้งทำให้ผู้รับสารเกิดการปฏิบัติตามและสร้างความพร้อมเพียงอีกด้วย

หลังจากนั้นครูฝึกวินัยก็จะให้แต่ละกลุ่มแยกย้ายกันไปฝึกระเบียบวินัย โดยมีครูฝึกทหารประจำแต่ละกลุ่ม ช่วยควบคุมและดูแลในการฝึก โดยเริ่มต้นด้วยการฝึกแถวชิด หน้ากระดานเรียงหนึ่ง และแถวตอนลึก โดยให้ผู้เข้ารับการบำบัดยืนเข้าแถวให้เร็วที่สุด เว้นระยะช่วงห่างระหว่างช่วงคนละ 1 ช่วงแขน รวมทั้งการฝึกท่าซ้ายหัน ขวาหัน และตบเท้าเดินหน้าให้พร้อมเพียงกัน ช่วงใดที่ครูฝึกทหารสังเกตเห็นว่าผู้เข้ารับการบำบัดเกิดอาการเบื่อ หรือเครียด ขณะฝึกปฏิบัติ ก็จะมีสัญญาณโดยใช้คำพูดแบบทหารว่า “ปรบมือ 1 ครั้ง” แล้วให้ผู้เข้ารับการบำบัดปฏิบัติตาม, “ปรบมือ 2 ครั้ง” แล้วให้ผู้เข้ารับการบำบัดปฏิบัติตาม

ครูฝึกทหารจะฝึกลักษณะนี้ไปเรื่อยๆ จะมีการหยุดพักบ้างแล้วแต่โอกาส โดยจะสังเกตจากผู้เข้ารับการบำบัดอาจเกิดความเหนื่อยจากการฝึกปฏิบัติ เนื่องจากเป็นการฝึกปฏิบัติกลางแจ้ง อากาศค่อนข้างร้อน จะเหนื่อยง่าย โดยการสั่งหยุดพักจะมีวิธีการสั่งแบบทหารอีกตัวอย่างเช่น

ครูฝึกทหาร : เลิก...แถว

ผู้เข้ารับการบำบัด : ซาติ เกียรติ วินัย ทหาร เอีย...ย (เสียงดังห้วน)

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า ครูฝึกทหารมีความต้องการให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความพร้อมเพรียง และเกิดความรักชาติในขณะเดียวกันด้วย “การใช้คำว่า “เอีย” ต่อท้าย เป็นลักษณะคำกราวของทหาร มีความหมายถึงการมีพลัง” ครูฝึกวินัย กล่าวเสริม

นอกจากนั้นครูฝึกวินัยยังสอนผู้เข้ารับการบำบัดให้เกิดความพร้อมเพรียงในช่วงก่อนรับประทานอาหารของแต่ละมื้อ ในแต่ละวัน โดยการให้ทำท่า “ขัดฉาก” เมื่อนั่งที่โต๊ะรับประทานอาหาร เพื่อสร้างความพร้อมที่จะรับประทานอาหาร ซึ่งเป็นวิธีการแบบทหาร การขัดฉาก เป็นการเอาแขนประสานกันไว้หน้าอก โดยเอาแขนขวาทับแขนซ้าย ลักษณะเหมือนกับการกอดอก แต่จะยื่นข้อศอกออกมานอกลำตัว ให้แขนที่ประสานกันนั้นขนานกับพื้น หลังจากนั้นครูฝึกทหารก็จะให้ผู้เข้ารับการบำบัดทุกคนท่องคำกลอนขอบคุณผู้ให้อาหารให้รับประทาน ก่อนการรับประทานอาหารในแต่ละมื้อว่า

“ข้าวทุกจาน อาหารทุกอย่าง
อย่ากินทิ้งขว้าง เป็นของมีค่า
สงสารชาวนา ปลุกข้าวให้เรากิน
ขอบคุณแม่ครัว ที่ทำให้เรากิน
ขอบคุณคุณครู ที่พาเรามาทานอาหาร
ขอบคุณวิทยากร ที่ให้ความรู้”

จากข้อมูลข้างต้น พบว่าวิทยากรใช้วิธีการจูงใจผู้รับสารโดยการใช้อารมณ์ (emotional appeals) โดยวิธีการใช้ภาษาที่เชื้ออารมณ์เพื่อบรรยายสถานการณ์หนึ่งสถานการณ์

โต ซึ่งนักวิจัยชาวตะวันตกได้ทำการทดลองและพบว่า สารที่ใช้อารมณ์จะโน้มน้าวใจได้มากกว่า สารที่ไม่ได้ใช้อารมณ์

สื่อ สื่อที่ใช้ในกิจกรรมนี้ใช้สื่อบุคคล คือครูฝึกทหารทั้งชุด และมีการใช้เพลงเป็นสื่อในการสร้างความพร้อมเพียง โดยสื่อที่นำมาใช้จะเป็นสื่อที่ใช้ในวิธีการแบบทหาร เพื่อให้รู้จักความเป็นระเบียบวินัยในการอยู่ร่วมกัน

ผู้รับสาร ผู้เข้ารับการบำบัดในช่วงนี้ จะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมได้เป็นอย่างดี เพราะได้ฝึกปฏิบัติกลางแจ้ง สังเกตได้จากเมื่อใดก็ตามที่ได้มีการปฏิบัติ หรือได้ออกไปในสถานที่ที่กว้าง มีสถานที่เดิน วิ่ง หรือออกกำลัง ผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้จะให้ความสนใจมากเป็นพิเศษ เพราะได้ยืดเส้นยืดสาย แต่ยังมีผู้เข้ารับการบำบัดบางส่วนโดยเฉพาะกลุ่มสีฟ้า และสีแดง ที่ไม่ยอมมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ มีการแอบเข้าไปหลบนอนในห้องพัก และบางส่วนยังมีการแอบไปสูบบุหรี่ หรือเข้าห้องน้ำบ่อยๆ ซึ่งยังเป็นอาการของคนเซื่องซึม เหงาหงอย เพราะอาการอยากยา

ในช่วงนี้มีผู้เข้ารับการบำบัดส่วนหนึ่งแอบหลบซ่อนตัวอยู่ตามห้องพักเพื่อวางแผนในการหลบหนีออกจากโครงการ เนื่องจากอาการอยากยา และคิดถึงบ้าน ครอบครัว เพราะบางคนถึงครอบครัว ภรรยาและลูกไว้ที่บ้านเป็นเวลาเกือบ 2 สัปดาห์แล้ว จึงมีความคิดที่อยากจะกลับบ้านเพื่อไปหาครอบครัว และบางคนถึงกิจกรรมส่วนตัวมารับการบำบัดรักษา แต่ไม่สามารถอดทนต่อไปได้อีกแล้ว เพราะกิจกรรมที่บ้านไม่มีผู้ดูแลสานต่อ

ผลลัพธ์ของกิจกรรม ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความพร้อมเพียงในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ได้มากขึ้น และมีระเบียบวินัยในการฝึกอบรมขั้นต่อไป รวมทั้งมีการเชื่อฟังคำสั่งของครูฝึกทหารและวิทยากรท่านอื่นมากขึ้น โดยสังเกตได้จาก ความใกล้ชิดสนิทสนม พุดคุยกันอย่างเป็นกันเอง และเปิดเผยตัวเองระหว่างวิทยากร ครูฝึกทหาร กับผู้เข้ารับการบำบัดเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดบางส่วนชอบที่จะฝึกอบรมในโครงการนี้ และอยากเลิก อด ละ จากยาเสพติดให้หายขาดอย่างจริงจัง

พบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดชอบการฝึกวินัยแบบทหาร เนื่องจากเป็นการฝึกการออกกำลังกายไปในตัว และได้ปลดปล่อยอารมณ์ออกมาทางกรวิ่ง หรือเดินมากขึ้น อีกทั้งครูฝึกทหารให้ความรักและความอบอุ่น ดูแลและเอาใจใส่ผู้เข้ารับการบำบัดเปรียบเสมือนลูก หลาน ของ

ตนเอง ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความรักและผูกพันครูฝึกทหารเหล่านี้มากขึ้น และมีกำลังใจในการเลิก อด ละ จากยาเสพติดมากยิ่งขึ้น

กิจกรรมบรรยายพิเศษ “บาป-บุญ และกฎแห่งกรรม”

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมนี้ ก็เพื่อต้องการให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้รับทราบว่าความหมายของ “บุญ” “บาป” “กิเลส” และเราจะสามารถทำลายกิเลสของเราออกไปได้อย่างไร? เป็นการอธิบายถึงกฎความจริงของชีวิต ความหมายของ “กรรม” และกรรมมีจริงหรือไม่? เราควรจำทำและปฏิบัติตนอย่างไร?

ผู้สังสาร ในการบรรยายช่วงนี้มีพระวิทยากรจากวัดละหาร อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มาเป็นผู้บรรยาย และมีพระวิทยากรผู้ช่วยอีก 2-3 รูปช่วยดูแลความเรียบร้อยเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้เข้ารับการบำบัดในระหว่างการบรรยาย

สาร เนื้อหาที่นำมาเสนอในช่วงกิจกรรมการบรรยายจะแบ่งออกเป็น 2 ช่วงคือ ช่วงแรกเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ “ศีล 5” และช่วงที่สองเป็นเรื่องเกี่ยวกับ “บาป-บุญ และกฎแห่งกรรม”

ในช่วงแรกเป็นเรื่อง “ศีล 5” นั้น เป็นการนำเสนอสารโดยการเปิดเรื่องเหมือนภาพยนตร์เรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นการใช้สารที่มีจุดจูงใจโดยการใช้อารมณ์ขัน (humorous appeals) คือการเปิดเรื่องด้วยคำว่า “ค่ายพุทธธรรม จำใจเสนอ เรื่อง ศีล 5” ส่วนการนำเสนอในช่วงที่สอง เป็นเรื่อง “บาป-บุญ และกฎแห่งกรรม” ซึ่งเป็นการนำเสนอสารโดยใช้จุดจูงใจสารโดยใช้อารมณ์ (emotional appeals) กล่าวในเรื่องของความสงสารของผู้เข้ารับการบำบัดเข้ามา และการใช้จุดจูงใจสารโดยใช้ความกลัว (fear appeals) ด้วย โดยผ่านการนำเสนอที่ก่อให้เกิดอารมณ์สะท้อนใจกับภาพการฆ่าตัว ฆ่าหมู เห็นภาพหน้าตาของวัวไหลเมื่อตอนที่กำลังจะถูกฆ่า และมีการเล่าเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่พระวิทยากรเคยพบหรือจดจำมาเล่าให้ผู้เข้ารับการบำบัดฟัง

ในช่วงของการบรรยายช่วงที่สองนั้น นอกจากจะให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ดูภาพการฆ่าตัว ฆ่าหมูซึ่งเป็นเรื่องราวที่ส่งผลกระทบต่ออารมณ์ของผู้เข้ารับการบำบัดทำให้เกิดความสงสารแล้ว พระวิทยากรจะเล่าให้ฟังอีกว่ามีเรื่องกฎแห่งกรรมเกิดขึ้นที่ไหนบ้าง เช่น เรื่องครอบครัวของนายชัย เสียฟาร์มเลี้ยงหมู สมัยก่อนร่ำรวยมาก เป็นคนที่มีฐานะ แต่ให้คนงานที่ฟาร์มฆ่าหมูทุกวัน ส่วนลูกชายเป็นคนชอบเล่นเกมกตมาก ทำให้เป็นคนที่ชอบอะไรโหดๆ คนงานจึงมักเรียกให้มาสืบชีวิตซ์

ฆ่าหมูเป็นประจำ เนื่องจากปัจจุบันจะไม่ใช้ท่อนเหล็กตีหัวหมูแล้ว เพราะกลัวหัวหมูจะเข้า จึงใช้ไฟฟ้าช็อตแทน คางงานที่ใช้ไฟฟ้าช็อตรู้ว่าลูกชายเจ้าของฟาร์มซึ่งมีอายุเพียง 10 ขวบ ชอบวิธีนี้มากจึงเรียกให้มาลับสวิตช์ทุกวัน หลังจากนั้นไม่นานก็ทราบว่าเสียเจ้าของฟาร์มหมูตายแล้ว ตายทั้งครอบครัวเลย ทั้งตัว เมียและลูก ศพพวกเขาประหลาดมาก ศพของพ่อและ เพราะถูกรถไฟบดและเหมือนหมูถูกฆ่าแหละเลย แม่ก็ละเพราะถูกรถไฟบดเช่นกัน ส่วนลูกชายที่นั่งมาด้วยตรงกลางศพกลับไม่เป็นอะไรเลย แต่เมื่อไปพิมพ์ลายนิ้วมือจึงเห็นว่ามีรอยไฟฟ้า สายไฟฟ้าคุดอยู่กลางมือ ค้นพบทีหลังว่าเด็กเล่นเกมกด ใช้การแปลงไฟฟ้าสูง พอถูกรถไฟชน สายไฟฟ้ายกักรัดวงจร ไฟเลยคุด เด็กคนนี้ตาย จากการสังเกตพบว่าเมื่อพระวิทยากรเล่าเรื่องราวนี้จบ ก็จะมีผู้ตั้งท้ายให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้คิดว่า

“เห็นไหมกรรมของเด็กที่ฆ่าหมูทุกวัน เลยต้องตายอย่างนี้ แล้วพวกเธอละจะตายแบบไหนกัน จะตายแบบนี้ไหม”

สื่อ ในช่วงกิจกรรมนี้ใช้สื่อบุคคล คือพระวิทยากร และมีการใช้การบรรยายเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอ รวมถึงการใช้สื่อวีดิทัศน์ในการนำเสนอเรื่องราวภาพและเสียง

ผู้รับสาร ผู้เข้ารับการบำบัดให้ความสนใจเกี่ยวกับภาพการฆ่าสัตว์ วัว หมู มากในช่วงแรกๆ เนื่องจากเป็นภาพของจริง ที่ไม่เคยพบเห็นมาก่อนหรือทราบมาก่อนว่ามีวิธีการฆ่ากันอย่างไรบ้าง แต่เมื่อดูได้สักระยะถึงช่วงภาพที่ลงมือฆ่าและการฆ่าแหละ ซึ่งมีความหวาดเสียวและน่ากลัวมาก ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดบางคนดูแล้วน้ำตาคลอเบาๆ เพราะสงสาร และบางคนก็เบือนหน้าหนีไปทางอื่น ไม่อยากดูภาพนั้นต่อไป ส่วนในช่วงแรกๆ เป็นการบรรยายเรื่องศีล 5 นั้น ผู้เข้ารับการบำบัดมักไม่ค่อยสนใจฟัง เนื่องจากเหมือนการบรรยายธรรมดาๆมากกว่า สังเกตเห็นว่ามีกรพูดคุยกันตลอดเวลา บางคนก็เล่นกัน บางคนก็ล้มตัวลงนอนกับพื้น

ผลลัพธ์ของกิจกรรม ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความเข้าใจในเรื่องของบุญ บาป และกรรม โดยสังเกตจากการดูวีดิทัศน์ฆ่าวัว ฆ่าหมู และได้ฟังเรื่องราวของกฎแห่งกรรมที่เกิดขึ้นจริงของเสียเจ้าของฟาร์มหมู ผู้เข้ารับการบำบัดสนใจฟัง และเกิดอาการสงสารสัตว์เหล่านั้น ขึ้นมา บางคนมีน้ำตาคลอเบาๆ แสดงให้เห็นว่าผู้เข้ารับการบำบัดได้รู้ถึงบาป บุญคุณโทษว่าเป็นอย่างไร และกรรมตามสนองนั้นมีจริงเสมอ

การฝึกอบรมสัปดาห์ที่ 3-4 : ล้างใจ

กิจกรรมธรรมบรรยาย “พระในบ้าน”

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมในช่วงนี้เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความตระหนักถึงความยากลำบากในการเกิดมาเป็นคน รู้ถึงความทุกข์ทรมาน ความเจ็บปวดของมารดาเมื่อตอนคลอด เพื่อให้เกิดการสำนึกเรื่องการกตัญญูต่อบิดามารดา และให้เกิดความสังเวชสลดใจต่อกรรมกรรมของบุคคลต่างๆ ที่นำมาเสนอให้เพื่อเป็นอุทาหรณ์ เพื่อต้องการให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ตระหนักถึงความสำคัญของชีวิตขณะที่มีลมหายใจอยู่นี้ว่า ยังสามารถทำประโยชน์ให้กับตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติได้ ให้รีบทำเสียตั้งแต่วันนี้ ในการนำเสนอในช่วงกิจกรรมนี้ เป็นการนำเรื่องราวของชีวิตทั้งการเกิดและการตาย โดยมีการนำเสนอในรูปแบบต่างๆ กัน

ผู้ส่งสาร ผู้ที่เป็นวิทยากรหลักในการบรรยายในช่วงกิจกรรมนี้คือ พันเอก นายแพทย์พงศักดิ์ ตั้งคณา และมีพระวิทยากรผู้ช่วยอีก 3 รูป เพื่อช่วยดูแลและอำนวยความสะดวกในการบรรยายในครั้งนี้

สาร การนำเสนอสารในช่วงกิจกรรมธรรมบรรยายนี้ เป็นการใช้จุดจูงใจในสารโดยใช้ อารมณ์ (emotional appeals) และใช้จุดจูงใจในสารโดยใช้ความกลัว (fear appeals) ในการโน้มน้าวใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา วิทยากรต้องใช้การพูด (วจนสาร) ในการโน้มน้าวใจอย่างมาก คือ ต้องใช้ทั้งภาษาพูดที่กินใจสามารถโยงอารมณ์ได้ และใช้น้ำเสียง (อวัจนภาษา) ที่ต้องแสดงถึงความห่วงใยและจริงใจต่อผู้เข้ารับการบำบัดเป็นสิ่งสำคัญ

ในการนำเสนอสารในช่วงนี้ จะแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ คือ

1. ภาพเรื่องราวชีวิตกับการเกิด

เป็นการนำภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงการคลอดลูก โดยวิธีทางธรรมชาติและวิธีการผ่าตัดซึ่งเป็นภาพที่ถ่ายทำจากห้องผ่าตัดจริงในโรงพยาบาลให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เห็นว่ามีการมีชีวิตอย่างไรให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน และบางครั้งอาจนำเสนอในรูปแบบการใช้วิดีโอที่ประกอบ (music video) คือ การนำเสนอโดยการนำภาพเป็นสื่อดึงดูดความสนใจและใช้เพลงที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับภาพประกอบเป็นรูปแบบการนำเสนอแบบใช้ภาพประกอบเพลง

“แล้ววันนี้ลูกรักแม่แค่ไหน บทเพลงต่อไปนี้จะบ่งบอกถึงความรักระหว่างแม่กับลูกที่มีต่อกันได้ดี เป็นบทเพลงที่บอกว่าลูกจะคลอดออกมาได้นั้น แม่รู้สึกอย่างไร ความเจ็บปวดรวดร้าวของแม่ที่อุ้มท้องลูกมา 9 เดือนเต็มๆ มันมีความสุขและทุกข์ทรมานมากแค่ไหน” เมื่อกล่าวาจบจึงเปิดเพลง “ลูกแม่” ดังนี้

เพลง “ลูกแม่”

กว่าจะคลอด กว่าจะคลาน กว่าจะผ่านมาคิดดู
 ที่ฉันมีเลือดนักร้อง เพราะฉันเคยอยู่ในท้องชาวนา
 ฉันเกิดมาจากความรัก ฉันโตมาจากน้ำใจ
 รักของแม่สดใส คือความยิ่งใหญ่ของผู้ผองชน
 ยามฉันเจ็บแม่เจ็บกว่าฉัน แม่ปากบ่น แม่ทุกข์แม่ทน
 ยามมีไข้แม่เฝ้าถอน ก่อนจะนอนแม่สวดมนต์
 ฉันจึงมีความรักให้คนทุกคน ฉันจึงมีน้ำใจให้คนทุกคน
 แม่ห่วงลูกอยู่ทุกแห่งหน แม่อ่อนโยนดับความดีคือดี
 พระคุณแม่มากเกิดคนน่าับ ลูกขอกราบด้วยความซาบซึ้ง
 รักของแม่ยังติดตรึง เป็นคนดีที่หนึ่งในดวงแด
 ลูกจะทนบนทางชีวิตไม่ทำผิด ไม่อ่อนแอ
 ทุกข์ปานใดลูกจะไม่ยอมแพ้ จะเป็นคนดีของแม่ตลอดไป

เมื่อพันเอกนายแพทย์พงศศักดิ์เปิดเพลงจบ ก็ให้ผู้เข้ารับการรักษาบำบัดช่วยกันร้องบทเพลงนี้
 อีกหนึ่งครั้งและเมื่อร้องเพลงจบแล้ว จึงเปิดวิดีโอทัศน์เพลง (music video) เพลง “รอยจูบบนฝ่าเท้า”
 โดยมีเนื้อร้องดังนี้

เพลง “รอยจูบบนฝ่าเท้า”

เมื่อครั้งเยาว์วัยใครโอบกอดเจ้า
 บรรจงจูบเบาๆ ลงฝ่าเท้าน้อยๆ ฝ่าเลี้ยงดูแล
 ตั้งแต่ตื่นเท่าฝ่าหอย เทใจฝ่าคอยวันที่เจ้าเติบโต
 จะเป็นอย่างไรเมื่อเจ้าเติบโตใหญ่ขึ้นมา
 มีเสื้อเก่งกล้ามีการศึกษาสูงไว้
 หรือพวกโอบยิบมั่งมีใหญ่โตโอหังยโสคุยโว ใ้อวดดี
 เจ้าเป็นอย่างไรใครก็ไม่อาจห้ามเจ้า

ขอเพื่อนหนุ่มสาวเมื่อได้ฟังเพลงนี้
 ก้มลงมองตรงฝ่าเท้าก่อนคิด จะทำชั่วดี
 สองตีนของเขานี้มันที่พ่อแม่เคยจูบมัน
 ยังจำได้ไหม ใครเคยพำร่ำสอน
 ยามเจ้าจะนอนใครกล่อมให้หลับฝัน
 ใครคอยห่วงใยเจ้าทุกวี่วัน ใครร่ำวราวนเมื่อเจ้านั้นเสียน้ำตา
 เจ้าเป็นเด็กดีพ่อแม่ก็ภูมิใจ ถ้าเจ้าเป็นผู้ร้ายคงไม่มีใครปรารถนา
 รอยจูบบนฝ่าเท้า ความรักเจ้าเกินกว่าฟ้า
 แล้วสิ่งใดเล่าหนาที่เจ้าจะหามาตอบแทน

เมื่อบทเพลงจบพันเอกนายแพทย์พงศ์ศักดิ์ ได้กล่าวเตือนสติผู้เข้ารับการบำบัดต่ออีกว่า

“รอยจูบบนฝ่าเท้า รักเจ้าเกินกว่าฟ้า แล้วจะหาสิ่งใดเล่าหนามาตอบแทน ไม่มีอีกแล้วนะ เราเคยไหมที่จะก้มลงมองดูสองเท้าของตัวเองที่เราเหยียบย่ำไปทั่ว แม่เจ้าเคยจูบเจ้ามาก่อน แล้ววันนี้เจ้าจงอย่าลืมตัว คนที่ลืมตัวก็มักจะลืมใจด้วย”

2. ภาพเรื่องราวชีวิตกับความตาย

เป็นการนำเสนอภาพที่เกี่ยวกับการผ่าศพของคนที่ตาย เนื่องมาจากการดำเนินชีวิตไปในทางที่ผิด วิทยากรเปิดเรื่องด้วยการนำเสนอภาพการผ่าศพโดยจะให้ดูในช่วงต้นเล็กน้อย มีการเล่าเรื่องประกอบ จากนั้นวิทยากรก็จะเล่าเรื่องของเด็กนักเรียนอาชีวะที่มีการทะเลาะวิวาทกัน แล้วโดนยิงที่ศีรษะจนเสียชีวิต และให้ดูภาพการผ่าศพต่อ ซึ่งเป็นภาพที่มีการชันสูตรศพผ่ากะโหลก ภาพที่ใหดูนั้นเป็นภาพจริงที่ได้มาจากโรงพยาบาลแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็นภาพที่แสดงให้เห็นถึงความน่ากลัว ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดหลายคนเบือนหน้าหนี ไม่กล้าดู

ในระหว่างที่วิทยากรเปิดวีดิทัศน์เกี่ยวกับการผ่าศพให้ดู เมื่อถึงช่วงที่ผ่าหัวใจ วิทยากรก็จะกล่าวกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการบำบัดเริ่มคิดที่จะทำความดีในตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยกล่าวว่า

“ในหัวใจดวงที่กำลังชำแหละนี้ ไม่เคยบอกหรือกว่าหัวใจดวงนี้เป็นของคนดีหรือคนชั่ว เพราะเรามองไม่เห็นความดีหรือความชั่วจากหัวใจดวงนี้เลย มันคงเป็นก้อนเนื้อก้อนหนึ่งที่ทุกคนก็มีเหมือนกัน เราก็มองไม่ต่างจากนี้ การกระทำตอนที่เขามีชีวิตอยู่จึงจะเป็นการบ่งบอกได้ว่าเขาเป็นที่กระทำดีหรือชั่ว”

นอกจากนั้นเมื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ดูวิธีการผ่าตัดในแต่ละชิ้นส่วน เช่น สมอง ตับ ไต ไล้ฟุง ม้าม เป็นต้นแล้ว วิทยากรได้กล่าวต่ออีกว่า

“พวกเราเอง ณ วันนี้ถ้ายังขึ้นใช้สารเสพติดอยู่ก็เตรียมรับวิบากกรรม คือผลร้ายของ ยาเสพติดได้เลย”

ต่อจากนั้นวิทยากรก็เปิดเพลงที่นำมาใช้ประกอบเรื่องราวเกี่ยวกับผลร้ายของยาเสพติด นั่นก็คือความตาย ได้แก่ บทเพลง “สุสานคนเป็น”

เพลง “สุสานคนเป็น”

มนุษย์และความโลภหลง คู่กันด้วยความทุกข์ทน
กิเลสตัณหาบังตา แย่งชิงมาเป็นของตนก่อเวรกรรมล้างผลาญ
เปรียบเหมือนน้ำมันกับไฟใกล้กันไหม้ลามร้อนแรง
ถูกความชั่วร้ายครอบงำให้ความเลวรู้มึ่มแทง
บาปกรรมใดไม่กลัว เห็นกงจักรเป็นดอกบัว เห็นความชั่วเป็นความสวยงาม
รำรวยเพียงไหน ก็ยังต้องการผลาญกันไปจนตาย
จุดหมายปลายทางเป็ดรอ บาปกรรมเคยทำทุกข์ทน
แค่เพียงสนองตัวเอง จะมั่งมีหรือยากจน พบกันในสุสาน

3. เรื่องเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา

พันเอกนายแพทย์พงศ์ดี ซึ่งเป็นวิทยากรจะใช้การเล่าเรื่อง และอธิบายให้ผู้เข้ารับการ บำบัดฟังว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือในหลวงของเรามีพระคุณกับปวงชนชาวไทยมาก เพียงใด เหน็ดเหนื่อยเพื่อชาวไทยมากเพียงใด ท่านทรงทำทุกวิถีทางเพื่อคนไทยเรา

จากนั้นวิทยากรก็จะฉายภาพพระราชกรณียกิจของในหลวงให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ชม และเปิดเพลง “เดินตามพ่อ” โดยให้ผู้เข้ารับการบำบัดร้องเพลงคลอตามไปด้วย

เพลง “เดินตามพ่อ”

แม้ไม่อาจเทียบหนึ่งในล้าน ลูกขอตั้งปณิธานสานสิ่งที่พ่อสร้างไว้
จะขอเดินตามรอยเท้าพ่อไป เหนื่อยยากเพียงไหนไม่ทำให้พ่อผิดหวัง

ก็น้ำหยาดเหนือที่พ่อหลังเพื่อคนไทย ก็เสนาหาที่ลวงไปที่พ่อเหน้อยยากตราครา
 ฝ่าลมฝนพ่อทนต์ทำ อาบเหนือต่างน้ำ นำพาเพื่อลูกเรื่อยมา
 พ่อเป็นพ่อมากกว่าคนไหน พ่อเป็นหนึ่งในใจตลอดเวลา
 เป็นภาพจำคงามอยู่ในสายตา เป็นแรงศรัทธาแรงกล้าอยู่ในหัวใจ

เมื่อจบเพลงนี้ วิทยากรได้เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับในหลวงว่าท่านทรงเหน้อยยากตราครา
 ทำงานหนักมากเพื่อประชาชนคนไทย กลางคืนท่านก็ไม่ได้ทรงพักผ่อน ในหลวงท่านทรงมองทุกข์
 สุข ของปวงชนชาวไทยอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะอยู่ไกลขนาดไหน เดินทางลำบากมากน้อยเพียงใด
 ท่านก็ทรงบากบั่นเพื่อให้พสกนิกรของพระองค์ได้มีความสุข

จากนั้นวิทยากร ก็กล่าวสรุปทิ้งท้ายเพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้คิดว่า

“แล้ววันนี้เราได้ทำอะไรเพื่อตอบแทนพระคุณของพระองค์ท่านแล้วบ้างหรือยัง ถ้ายัง พวก
 เราทุกคนก็ควรจะทำให้ได้เสียแต่วันนี้ พยายามเล็ก ละ ลด สารเสพติดให้ได้เพื่อพระองค์ท่าน”

สื่อ สื่อที่ใช้ในกิจกรรมธรรมบรรยายนี้ ได้แก่ สื่อบุคคล คือพันเอกนายแพทย์พงศักดิ์
 ตั้งคณา และวิทยากรผู้ช่วยอีก 2-3 คน สื่อวีดิทัศน์ และสื่อเพลง รวมถึงได้มีการบรรยายเล่าเรื่องให้
 เห็นภาพจริงประกอบไปด้วย

ผู้รับสาร ผู้รับสารในช่วงกิจกรรมนี้จะให้ความสนใจอย่างมากในช่วงของการเปิด
 วิดิทัศน์ในแต่ละช่วง แต่ในระหว่างที่มีการฉายวิดิทัศน์ภาพการคลอดทั้งแบบธรรมชาติและการ
 ผ่าตัด สังเกตเห็นว่าผู้เข้ารับการบำบัดหลายคนไม่ยอมดู พยายามเบือนหน้าหนี บางคนก็หลับตา
 และบางคนก็มีน้ำตาคลอเบ้า ส่วนช่วงของการฉายวิดิทัศน์เรื่องราวเกี่ยวกับการตายนั้น มีผู้เข้ารับ
 การบำบัดหลายคนรู้สึกกลัว เบือนหน้าหนี ก้มหน้า หลับตา ในช่วงของการผ่ากะโหลกศีรษะ และ
 ในช่วงของการเล่าเรื่องราวพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น มีผู้เข้ารับการ
 บำบัดส่วนใหญ่ตั้งใจฟังอย่างดี และปฏิบัติตามคำสั่งของวิทยากร เช่น ให้อ่านเพลงคลอดตาม ก็ตาม
 ร้องตามด้วยดี

ผลลัพธ์ของกิจกรรม จากการใช้สื่อวีดิทัศน์ เกี่ยวกับการเกิดและการตาย ความรุนแรง
 ของการกระทำที่เห็นในภาพในวีดิทัศน์ ส่งผลให้ผู้รับสารเกิดทัศนคติ และอาจส่งผลถึงการ
 ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เลิก ลด ละ จากสารเสพติด

กิจกรรม “คลินิคลายเครียด”

วัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมนี้ ก็เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีจิตใจที่สงบ และเยือกเย็นลง จิตใจแจ่มใส และเบิกบานขึ้น และจะมีผลทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดไม่หันกลับไปคิดถึงเรื่องราวเสียดใจอีก กิจกรรมคลินิคลายเครียด จะเป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะเป็นการสร้างพลังทางจิตใจให้มีสติ มั่นคง ไม่วอกแวก เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การนั่งวิปัสสนากรรมฐานได้เป็นอย่างดี

ผู้ส่งสาร กิจกรรมนี้มีวิทยากรหลัก คือ อาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตุ และวิทยากรผู้ช่วยอีกจำนวน 4 คน เป็นผู้ช่วยเหลือและคอยดูแลผู้เข้ารับการบำบัดให้ปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง วิทยากรผู้ช่วยจะเป็นผู้ช่วยเปิดเสียงดนตรีประกอบในปฏิบัติกิจกรรม และการสี (ไม่ใช่ตี) ระฆังให้มีเสียงดัง ที่ใช้เป็นอุปกรณ์ส่วนหนึ่งในการปฏิบัติกิจกรรมนี้ด้วย วิทยากรหลักจะเป็นผู้บรรยายเพื่อฝึกปฏิบัติอยู่หน้าห้อง ส่วนวิทยากรผู้ช่วยจะยืนกระจายตามจุดต่างๆ ของห้อง รวมทั้งมีครูฝึกทหารที่คอยดูแลเรื่องระเบียบวินัยและความเรียบร้อยต่างๆ แก่ผู้เข้ารับการบำบัดด้วย

จากการสังเกต พบว่าอาจารย์กัญจิรา ใช้วิธีการบรรยายด้วยน้ำเสียงที่หนักแน่น แสดงถึงความมีพลัง เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความเชื่อมั่นในการฝึกปฏิบัติ

สาร อาจารย์กัญจิรา เริ่มต้นการบรรยายด้วยคำถามที่ถามถึงสภาพจิตใจและความพร้อมที่จะปฏิบัติกิจกรรมต่อไปของผู้เข้ารับการบำบัด เพื่อไม่ให้เกิดการเสียเวลาแก่ผู้ที่ต้องการปฏิบัติกิจกรรม ว่า

“ใครไม่พร้อมที่จะปฏิบัติกิจกรรมนี้ และไม่อยากอยู่ในห้องนี้ให้ยกมือขึ้น และอาจารย์อนุญาตให้ก้าวออกไปนอกห้องได้เลย”

หลังจากนั้นสังเกตเห็นว่าผู้เข้ารับการบำบัดบางส่วน ซึ่งส่วนใหญ่จะนั่งอยู่ด้านหลัง และมีสภาพที่อึดโรย ดวงตาไม่เบิกกว้าง เป็นอาการของคนติดยาเสพติดขั้นรุนแรง ลุกขึ้นแล้วเดินออกไปนอกห้อง แต่บางคนที่ลุกขึ้น ไม่ต้องการปฏิบัติกิจกรรม เพราะมีอาการป่วย ปวดหัว เป็นไข้

เมื่อเหลือเฉพาะผู้เข้ารับการบำบัดที่พร้อมจะปฏิบัติกิจกรรมต่อแล้ว อาจารย์กัญจิรา จึงเริ่มด้วยการให้จัดแถวตอนเรียง 10 ไม่จำเป็นต้องเรียงตามกลุ่ม (สี) และให้นั่งโดยมีระยะห่างกัน 1 ช่วงตัว เพื่อความสะดวกในการปฏิบัติกิจกรรมนี้ หลังจากนั้นวิทยากรผู้ช่วยก็จะเปิดเพลงบรรเลง

ซึ่งเป็นบทเพลงบรรเลงที่เสียงดนตรีจะช่วยในการทำงานของคลื่นสมองให้เป็นปกติ โดยในระหว่างฟังเสียงเพลงบรรเลงนั้น อาจารย์ก็บรรยายบอกให้ผู้เข้ารับการบำบัดนั่งขัดสมาธิโดยการเอามือจับที่หัวเข้าไว้ แล้วให้หลับตาฟังโทนเสียงของดนตรีไปเรื่อยๆ และอาจารย์ก็บอกวิทยากรผู้ช่วยให้เพิ่มความดังของเสียงดนตรีบรรเลงขึ้นเรื่อยๆ ระหว่างนั้น อาจารย์ก็ทดสอบผู้เข้ารับการบำบัดในการวัดความปกติของคลื่นสมองโดยการถามขึ้นมาว่า

“ใครไม่ชอบให้ยกมือขึ้น?”

หลังจากนั้นอาจารย์ก็สังเกตผู้เข้ารับการบำบัดที่ยกมือขึ้นมา ซึ่งมีจำนวนไม่มาก แล้วถามต่ออีกว่า

“ใครที่ชอบให้ยกมือขึ้น?”

อาจารย์ก็บรรยายบอกต่อว่า

“ถ้าใครที่ไม่ชอบเสียงเพลงบรรเลงนี้แสดงว่าตอนนี้สมองมีปัญหา แต่ถ้าใครชอบเสียงเพลงบรรเลงนี้ ก็แสดงว่าสมองไม่มีปัญหา ยังมีสภาพที่ใช้การได้เป็นปกติ”

หลังจากนั้นอาจารย์ก็บรรยายบอกให้ผู้เข้ารับการบำบัดทุกคนปฏิบัติตามคำสั่งที่อาจารย์จะบอกให้ปฏิบัติต่อไป โดยให้นอนลงไปกับพื้น แล้วเหยียดแขน เหยียดขาเพื่อให้ทุกส่วนผ่อนคลายให้เอามือประสานกันไว้ที่หน้าท้อง ศรีษะตรง ลำตัวเหยียดตรง มือและเท้าให้ผ่อนคลาย สบายๆ แต่ห้ามหลับ ต่อจากนั้นอาจารย์ก็สอนการฝึกการหายใจเข้าและออกอย่างมีสติ เพื่อให้ร่างกายและกล้ามเนื้อทุกส่วนของร่างกายผ่อนคลาย ว่า

“หายใจออก --- ผ่อนคลาย หายใจเข้า --- เกร็งแขนและขาให้แน่น มือกำหมัดให้แน่น แล้วดึงหัวไหล่ขึ้นมาแนบชิดกับลำคอ แล้วหายใจออก --- ผ่อนคลาย วิธีการนี้จะทำให้ร่างกายของคุณผ่อนคลายมากๆ คุณจะต้องทำให้ทุกส่วนผ่อนคลายจริงๆ”

ต่อจากนั้นวิทยากรผู้ช่วยก็จะเปิดเพลงบรรเลงคลอตามไปด้วย ระหว่างนั้นอาจารย์ก็บรรยายจะพูดไปเรื่อยๆ โดยใช้เสียงที่นุ่มนวล และอ่อนโยน เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดเคลิบเคลิ้มตามไปด้วย ว่า

“ให้เราคิดว่าเรากำลังนอนหลับอยู่บนทุ่งหญ้าที่เขียวขจี บนทุ่งหญ้าอันกว้างใหญ่ไพศาล มีลมพัดเบาๆ โขยมากระทบผิวหนังของเรา มีเสียงน้ำไหลเอื่อยๆ อากาศปลอดโปร่ง เย็นสบาย ลมหายใจลึก ยาว สม่่าเสมอ จิตใจผ่อนคลาย อารมณ์และความรู้สึกปลอดโปร่ง สบาย เสียงน้ำที่ไหลรินทำให้เรามีความรู้สึกเป็นสุข จิตใจสงบ มีเสียงน้ำไหลเย็นๆ ร่างกายของเราสัมผัสความเย็นของสายน้ำ ทำให้จิตใจสงบปลอดโปร่ง ปราศจากโมหะ ปราศจากโทสะ มีแต่ความสงบของจิตใจ ความรู้สึกผ่อนคลาย”

หลังจากนั้นมีเสียงการสี (ไม้ไผ่ตี) ระซัง ค่อยๆ ดังขึ้นเรื่อยๆ แล้วอาจารย์กัญจิราจึงกล่าวต่อว่า

“ให้กำมือ ปิดตัวแล้วคลายมือออก”

เสียงเพลงบรรเลงเริ่มเป็นเพลงที่สนุกสนานขึ้น พร้อมทั้งเสียงสีระซังก็ยังมีขึ้นอย่างต่อเนื่อง วิทยากรผู้ช่วยทำการเปิดม่านรอบห้อง เพื่อให้แสงสว่างเข้ามาในห้องมากขึ้น หลังจากนั้น อาจารย์กัญจิราก็ให้ผู้เข้ารับการบำบัดลุกขึ้นนั่ง แล้วปรบมือตามจังหวะเพลงที่สนุกสนานขึ้น ให้โยกตัวไปตามจังหวะเพลง ให้ยกมือขึ้นแล้วหมุนข้อมือ แล้วตบไปที่บ่าของตัวเองทั้ง 2 ข้าง ในระหว่างนี้ก็ยังมีเสียงเพลงบรรเลงที่สนุกสนานบรรเลงต่อไปเรื่อยๆ แต่เสียงการสีระซังได้หยุดลงไปแล้ว

สังเกตพบว่า บรรยากาศโดยทั่วไปสนุกสนานขึ้น มีเสียงปรบมือดังเป็นจังหวะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ อาจารย์กัญจิรายังให้ฝึกการหายใจเข้าและออก ต่อเนื่องต่อไปอีก โดยการให้ผู้เข้ารับการบำบัด หายใจเข้า ยกแขนขึ้นช้าๆ แล้วหายใจออก พุงมือไปข้างหน้าให้สุด หายใจเข้า ดึงมือมาไว้ที่หน้าอก หายใจออก ให้ทุกส่วนผ่อนคลาย แล้วให้วางมือทั้งสองไว้ข้างลำตัว

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า อาจารย์กัญจิรากำลังใช้จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ (emotional appeals) ทั้งที่เป็นอารมณ์ผ่อนคลาย เพื่อให้ได้ความสงบของจิตใจและอารมณ์สนุกสนาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการใช้ภาษาที่เจืออารมณ์ของวิทยากร เพื่อบรรยายสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง พร้อมเสียงเพลงบรรเลงประกอบ นอกจากนั้นอาจารย์กัญจิรายังใช้อธิปไตยของน้ำเสียง ใช้ถ้อยคำในการถ่ายทอดความคิด และใช้น้ำเสียงในการถ่ายทอดอารมณ์ เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดอารมณ์คล้อยตามไปด้วย

สื่อ สื่อที่ใช้ในกิจกรรมนี้ คือสื่อบุคคล ได้แก่ อาจารย์กัญจิรา และวิทยากรผู้ช่วย นอกจากนี้ยังมีสื่อเพลงบรรเลงประกอบ สื่อเสียงสี่ระฆัง ที่ใช้ในระหว่างปฏิบัติกิจกรรม โดยสื่อเพลงบรรเลงประกอบนั้น เป็นเสียงเพลงบรรเลงที่จะช่วยพัฒนาในเรื่องของคลื่นสมองของผู้เข้ารับการบำบัด และช่วยทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีจิตใจที่เบิกบาน และผ่อนคลาย

ผู้รับสาร ผู้เข้ารับการบำบัดส่วนใหญ่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมนี้เป็นอย่างดี โดยสังเกตจากช่วงแรกที่อาจารย์กัญจิราถามความพร้อมในการปฏิบัติกิจกรรม มีผู้เข้ารับการบำบัดเพียงไม่กี่รายที่ไม่ปฏิบัติกิจกรรม และเดินออกไปนอกห้อง แต่ก็ยังมีผู้เข้ารับการบำบัดบางส่วน โดยเฉพาะกลุ่มสีแดง และสีฟ้า ที่ไม่ค่อยยอมปฏิบัติตามคำสั่งของอาจารย์กัญจิรา จนอาจารย์กัญจิราต้องตะโกนดู เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความรู้สึกเกรงกลัว และปฏิบัติตาม ซึ่งสังเกตเห็นว่าผู้เข้ารับการบำบัดยอมปฏิบัติตามเพื่อต้องการที่จะนอนพักผ่อนมากกว่าต้องการปฏิบัติกิจกรรม เนื่องจากทราบว่ากิจกรรมนี้มีช่วงของการได้นอนหลับ

ในช่วงของการนอนผ่อนคลายนั่น สังเกตพบว่าผู้เข้ารับการบำบัดส่วนใหญ่นอนหลับลึก ขณะที่เปิดเพลงบรรเลง และมีเสียงการสี่ระฆังดังขึ้น โดยการสังเกตจากเสียงกรนของผู้เข้ารับการบำบัด และหลังจากที่ลุกขึ้นนั่งในช่วงสุดท้ายนั้น ผู้เข้ารับการบำบัดส่วนใหญ่มีความพร้อมเพียงในการปรบมือและโยกตัวไปตามจังหวะเสียงเพลง ทำให้บรรยากาศในช่วงของกิจกรรมนี้เป็นไปด้วยความสนุกสนาน

ผลลัพธ์ของกิจกรรม หลังจากปฏิบัติกิจกรรมนี้แล้ว ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความสนุกสนานขึ้น มีจิตใจที่เบิกบานแจ่มใสขึ้น หน้าตาสดใส ดุมีชีวิตชีวา บางส่วนมีการพูดคุยเล่นกับเพื่อนหรือวิทยากรท่านอื่นเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ผู้เข้ารับการบำบัดเปิดเผยตัวเองในการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มมากขึ้น

กิจกรรมธรรมบรรยาย “เราได้อะไรจากการวิปัสสนากรรมฐาน”

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมธรรมบรรยายเบื้องต้นซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยวัตถุประสงค์ของกิจกรรมนี้ ก็เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความเข้าใจถึงข้อดีจากการที่ได้วิปัสสนากรรมฐาน เจ้าของโครงการฯ ได้กำหนดกิจกรรมนี้ก่อนการวิปัสสนากรรมฐานจริง เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้รับทราบถึงประสบการณ์ของผู้ที่ได้เคยปฏิบัติมาก่อนแล้วว่าเป็นอย่างไร มีประโยชน์อย่างไร และจะสามารถนำมาปฏิบัติให้ถูกต้องได้อย่างไร

ผู้ส่งสาร กิจกรรมนี้ทางคณะวิปัสสนากรรมฐาน ของ คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย ได้เชิญวิทยากรพิเศษมาบรรยายในหัวข้อ “เราได้อะไรจากการวิปัสสนากรรมฐาน” ได้แก่ แพทย์หญิง วิไล ธารสารอักษร ซึ่งเป็นผู้ที่เคยประสบชะตากรรมชีวิตจนเกือบจะเอาชีวิตไม่รอด และได้คำแนะนำจาก คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย ให้ลองหันมาวิปัสสนากรรมฐาน จนได้ผล และกลับมาใช้ชีวิตเป็นปกติได้ในทุกวันนี้ วิทยากรใช้วิธีการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ตรง และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงตามที่วิทยากรได้เคยพบมาเล่าให้ผู้เข้ารับการบำบัดฟัง จากการสังเกตพบว่า วิทยากรเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือ เนื่องจากมีความรู้จากประสบการณ์ที่ตนได้พบเห็นจริง เกี่ยวกับเรื่องที่จะพูด

สาร วิทยากรได้เริ่มต้นด้วยการทักทายกับผู้เข้ารับการบำบัดทุกคน โดยจะเรียกว่า “เพื่อนโยคี” ซึ่งเป็นคำเรียกสำหรับผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานด้วยกัน ต่อจากนั้นวิทยากรได้เริ่มบรรยายธรรมะเกี่ยวกับความเป็นมาของการวิปัสสนากรรมฐานว่า

“คนเราทุกคนมี 2 สิ่งเหมือนกัน ก็คือ กายและใจ ทั้งกายและใจของคนเรานั้นก็มีโอกาสที่จะติดเชื้อโรคได้เหมือนกัน เมื่อติดเชื้อโรคแล้วก็จำเป็นต้องเฝ้าระวังรักษา เมื่อพูดถึงเชื้อโรคทางใจ นั้นก็ได้แก่ โภคะ โทสะ และโมหะ ซึ่งทั้ง 3 ตัวนี้มันสามารถทำร้ายแม้กระทั่งชีวิตของเราได้ พระพุทธองค์จึงได้พยายามหายามารักษาโรคร้ายนี้ ซึ่งพระองค์ท่านได้ใช้เวลาถึง 6 ปี กว่าที่จะค้นพบยารักษาโรคนี้ได้ ยาตัวนี้เราเรียกกันว่า “ธรรมะโอสถ” ใช้ได้เป็นทั้งยารักษาโรคและวัคซีนป้องกันโรค”

จากข้อมูลข้างต้น พบว่า วิทยากรได้ใช้ตัวแปรทางวจนสาร โดยมีองค์ประกอบของสารที่จูงใจ ซึ่งสร้างจากองค์ประกอบ 3 อย่างคือ การกล่าวอ้าง (Claim) คำรับรอง (Warrant) และข้อมูล (Data) ซึ่งองค์ประกอบทั้งสามนี้จะทำหน้าที่เสริมซึ่งกันและกัน

หลังจากนั้นวิทยากรได้บรรยายเล่าถึงประสบการณ์ของวิทยากรที่ได้พบมาด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ผ่านความทุกข์มาแสนสาหัส และได้รับการรักษาด้วย “ธรรมโอสถ” จากคุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย เพื่อเป็นจูงใจในเบื้องต้นให้ผู้เข้ารับการบำบัดเห็นความสำคัญของการวิปัสสนากรรมฐาน ว่า

“ธรรมโอสถ ของพระองค์ท่านนี่ก็คือ การวิปัสสนากรรมฐานนั่นเอง เราจะต้องตั้งใจรับธรรมะโอสถนี้ ตั้งแต่เช้าจนถึงค่ำ ซึ่งหมอก็เคยได้รับมาจากคุณแม่สิริ กรินชัย สำหรับคนที่ไม่ป่วยเท่ากับว่าวิทยาการได้ฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันไว้ให้แล้ว

โดยหลังจากที่หมอได้รับวัคซีนจากคุณแม่สิริแล้ว ก็ได้พบกับแก้วใสบริสุทธิ์ผุดผ่อง จาก การปฏิบัติธรรม เมื่อขอลูก ก็ได้ลูกสมตั้งใจปรารถนา ในขณะที่ตั้งครรภ์ก็รู้สึกดีใจและมีความสุข มากอย่างบอกไม่ถูก บอกลูกในครรภ์ทุกวันเลยว่าแม่จะทานอาหารเพื่อลูกนะจ๊ะ แต่ต่อมาวันหนึ่ง หมอก็ต้องพบกับความทุกข์ทรมานอีกครั้ง หลังจากที่พบว่าลูกในครรภ์ต้องเสียชีวิต เนื่องจาก หยุดหัวใจ หมอเสียใจมากที่สุดในชีวิต แต่ก็ได้รับธรรมโอสถ จากคุณแม่สิรินี้แหละ ที่ทำให้ จิตใจของหมอเข้มแข็งขึ้น หมออยู่ได้เพราะธรรมะ หรือโอสถวัคซีนนี้แหละ หลังจากนั้นแล้วหมอก็ ได้ทำใจให้ได้ และจิตใจของหมอก็เริ่มเข้มแข็งขึ้น จนมาวันหนึ่งหมอก็คิดด้วยตัวเองว่าตอนนี้ลูก ของเราก็เสียชีวิตไปแล้ว จะมานั่งทุกข์ทรมานอยู่ทำไม เรายังมีผู้มีพระคุณกับเราอีกคนหนึ่งที่ยังมี ชีวิตอยู่ ทำไมเราถึงไม่หันไปดูแลท่านบ้าน ในขณะที่นั้นคุณพ่อของหมอซึ่งป่วยอยู่แล้ว หมอจึง ตัดสินใจพาคุณพ่อไปหาหมอด เพื่อหาหนทางเยียวยารักษา แต่เมื่อไปพบหมอดก็พบว่าคุณพ่อเป็น มะเร็งขั้นสุดท้ายแล้ว คุณหมอบอกว่าแบบนี้ใช้เคมีบำบัดไม่ได้ วัคซีนก็ไม่ได้ ต้องใช้วิธีการผ่าตัด อย่างเดียวเท่านั้น แต่คุณหมอเองก็ไม่รับประกันว่าหลังผ่าตัดแล้วอาการจะเป็นเช่นไร คุณหมอ ผ่าตัดบอกว่าไม่ยากให้เสี่ยง เพราะอาจเสียชีวิตบนเตียงผ่าตัดได้ ในตอนนี้คุณพ่อของหมอจะ สามารถอยู่ได้อีกแค่เพียง 8 เดือนเท่านั้น หมอเสียใจมาก

หลังจากวันนั้น หมอก็ได้คิดกับน้องของหมอเองว่า จะตัดสินใจพาคุณพ่อเข้าหลักสูตร วิปัสสนากรรมฐาน กับ คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย เป็นจำนวน 3 ครั้ง ๆ ละ 8 วัน 7 คืน ทำให้คุณพ่อมี กำลังใจดีขึ้นมามาก และหลังจากนั้นหมอก็ได้นำผลมะเร็งของคุณพ่อไปตรวจที่สหรัฐอเมริกา **พบว่า การวิปัสสนากรรมฐานนั้น จะช่วยทำให้มะเร็งหยุดการโตขึ้น มีการสร้างภูมิคุ้มกัน ในตัวเอง เพื่อต่อต้านโรคร้าย ซึ่งสามารถอธิบายได้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์อย่าง ชัดเจน โดยหลังจากการวิปัสสนากรรมฐานครั้งที่ 4 ผลปรากฏว่า ร่างกายแข็งแรงของคุณ พ่อแข็งแรงขึ้นมามาก** แต่ก็มีเชื้อมะเร็งอยู่บ้าง โดยมีคุณหมอตานหนึ่งแนะนำให้ไปผ่าตัดที่ ต่างประเทศ เพราะว่ามีคุณหมอตานหนึ่งที่โน่น โดยหลังจากที่วิปัสสนากรรมฐานในครั้งที่ 5 หมอได้มาคุณพ่อเดินทางไปรับการผ่าตัดที่ประเทศเยอรมัน ในขณะที่นั้นนับจากวันแรกที่คุณหมอตาน เมืองไทยบอกว่าจะอยู่ได้แค่ 8 เดือน แต่ตอนนี้ชีวิตของคุณพ่อยืดยาวมาถึง 1 ปีกว่าแล้ว หลังจาก การผ่าตัดที่เยอรมัน พบว่าผลผ่าตัดลุล่วงไปได้ด้วยดี และเสร็จก่อนเวลาถึง 2 ชั่วโมง **เป็น เพราะว่าการที่คุณพ่อมีจิตเมตตา ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของลูกๆ และที่วิปัสสนา กรรมฐานของ คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย เหมือนกับมีพลังงานบางอย่าง ที่ส่งผลให้การผ่าตัด ลุล่วงไปด้วยดี** ”

วิทยากรได้เล่าถึงประสบการณ์ของตัวเองที่ได้พบกับมรสุมชีวิตต่างๆ โดยการใช้จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ (emotional appeals) การใช้ภาษาที่เจืออารมณ์เพื่อบรรยายสถานการณ์หนึ่งสถานการณ์ใดให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เกิดความรู้สึกคล้อยตามในสารนั้น เพื่อให้เห็นความสำคัญของการวิปัสสนากรรมฐาน ตามหลักสูตรของ คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย ที่ผู้เข้ารับการบำบัดจะต้องปฏิบัติในช่วงนี้ สังเกตได้ว่า สารที่วิทยากรนำมาเล่าให้ผู้เข้ารับการบำบัดฟังนั้นเป็นสารที่ใช้อารมณ์ เจือปนอยู่ด้วย ซึ่งจะสามารถโน้มน้าวหรือชักจูงใจได้มากกว่าสารที่ไม่ได้ใช้อารมณ์

สื่อ ใช้สื่อบุคคล ในการนำเสนอสารให้แก่ผู้เข้ารับการบำบัด ซึ่งเป็นสิ่งที่วิทยากรได้ประสบมาด้วยตนเอง และนำมาเล่าให้ผู้เข้ารับการบำบัดฟัง เพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เล็งเห็นความสำคัญในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ผู้รับสาร ในช่วงเริ่มของกิจกรรมนี้ผู้เข้ารับการบำบัดนั่งเป็นระเบียบเรียบร้อยและตั้งใจฟังวิทยากรเป็นอย่างดี โดยเฉพาะผู้เข้ารับการบำบัดที่นั่งแถวในตอหน้าของห้องประชุม ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า ผู้เข้ารับการบำบัดที่นั่งบริเวณแถวตอหน้าของห้องประชุมทุกคนจะตั้งใจฟังและปฏิบัติตามวิทยากรในแต่ละกิจกรรมคืออยู่แล้วตั้งแต่ในสัปดาห์แรกของการปฏิบัติกิจกรรม จนถึงสัปดาห์นี้ก็ยังเห็นผู้เข้ารับการบำบัดกลุ่มเดิมนั่งอยู่อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย แต่ผู้เข้ารับการบำบัดที่นั่งด้านหลัง ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มสีแดง และสีฟ้าเหมือนเดิม ซึ่งจะไม่ค่อยตั้งใจฟังวิทยากร นั่งก้มหน้า นอนหลับ พูดคุยหยอกล้อเล่นกัน จนนายแพทย์พงษ์ศักดิ์ ตั้งคณา ต้องเข้ามาห้ามปราม และลงโทษผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง โดยให้ครูฝึกทหารที่คอยดูแลนำผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้ออกไปลงโทษ เช่น วิดพื้น วิ่งรอบสนาม

ผลลัพธ์ของกิจกรรม ผู้วิจัย พบว่าผู้เข้ารับการบำบัดบางส่วน โดยเฉพาะผู้เข้ารับการบำบัดที่นั่งแถวหน้าๆ มีความอยากทดลองการฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและเชื่อตามคำบรรยายเหตุการณ์ต่างๆ ที่วิทยากรพบเจอมา โดยสังเกตได้จาก การถามคำถาม เอาใจใส่ และการตั้งใจฟังวิทยากรบรรยายเป็นอย่างดี

กิจกรรม “วิปัสสนากรรมฐาน”

กิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติด โดยให้เห็นถึงปัญญาที่แท้จริง เป็นการพัฒนาสติให้รู้ธรรมชาติของชีวิตและสรรพสิ่ง

ต่างๆ ที่ไม่แน่นอน และให้ผู้เข้ารับการบำบัดหายขาดจากการติดสารเสพติดและกลับไปเป็นคนดีในสังคมต่อไป

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวิปัสสนากรรมฐาน กล่าวว่า “ผู้ที่ได้เข้ามาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับท่าน (คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย) แล้ว และตั้งใจปฏิบัติจริง มักจะได้รับผลดีต่างๆ อย่างน่าอัศจรรย์ เช่น เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น โรคภัยไข้เจ็บบรรเทาเบาบางลงหรือหายไป จิตใจเยือกเย็นลง สติปัญญาดีขึ้น ผิวพรรณผ่องใส ประสบความสำเร็จในชีวิตในหลายๆ ด้าน ทั้งนี้แล้วแต่บุญบารมีและความเพียรของแต่ละบุคคล”

กิจกรรมในช่วงนี้จะเป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เรียนรู้และเข้าถึงธรรมะได้อย่างถ่องแท้ วิทยากรจะคอยๆ สอนผู้เข้ารับการบำบัดที่ละขั้นตอนของการวิปัสสนากรรมฐานตามหลัก 7 ขั้นตอนของคุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย ซึ่งโดยปกติแล้วโปรแกรมการอบรมวิปัสสนากรรมฐานของคุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย จะใช้เวลาปฏิบัติตลอดทั้งวัน เป็นเวลา 8 วัน 7 คืนติดต่อกัน และได้ทดลองปฏิบัติกับผู้ติดยาเสพติด ทั้งกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มเสพ ที่วัดละหารอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี แต่เมื่อมาปรับขั้นตอนต่างๆ ตามโครงการฯ เป็นระยะเวลา 45 วัน จึงมีการขยายเวลาปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานออกเป็นระยะ เวลา 2 สัปดาห์ ซึ่งจะอยู่ในช่วงขั้นตอนการล้างใจ โดยที่ผู้ปฏิบัติจะไม่ได้ปฏิบัติติดต่อกันตลอดทั้งวัน แต่จะปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสลับกับกิจกรรมอื่นๆ เช่น สมาธิบำบัด ดนตรีบำบัด ฝึกทหาร เล่นกีฬา และธรรมบรรยาย เพื่อเป็นการผ่อนคลายอารมณ์ทุกวันตลอดระยะเวลา 2 สัปดาห์

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อให้ได้ผล ควรใช้เวลาเข้ารับการฝึกอบรมการปฏิบัติอย่างน้อย 7 วัน เพื่อที่จะได้รับคำแนะนำแก้ไข หรือเพิ่มเติมสิ่งที่ยังบกพร่องอยู่ การที่ผู้เข้ารับการบำบัดได้ปฏิบัติเอง ได้เห็นวิธีการเอง จะมีผลทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้รับความเข้าใจดี และปฏิบัติได้ถูกต้องดีกว่าที่จะอ่านจากหนังสือ เพราะหนังสือนั้น ไม่สามารถจะเขียนหรือบรรยายการกระทำได้อย่างละเอียดทุกแง่มุม

ผู้ส่งสาร ในกิจกรรมนี้มีวิทยากรหลักในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน คือ คุณภาพแก้ว ไชยบุรินทร์ คุณสุวรรณี อุตฤกษ์ และคุณชรัส เกตุสิงห์ สลับกันไป ซึ่งวิทยากรหลักแต่ละท่านนั้นเป็นผู้ที่ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานกับคุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย มานาน อีกทั้งยังเป็นลูกสาวและน้องสาวแท้ๆ ของคุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย เองด้วย นอกจากนั้นยังมีวิทยากรผู้ช่วยที่ถือได้ว่าเป็นลูกศิษย์ของคุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย อีกจำนวน 6 คน มีหน้าที่ในการดูแล และควบคุมให้ผู้เข้ารับการบำบัดปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน 7 ระยะ

सार ใช้การเดินจงกรม เป็นเส้นตรงระยะไม่เกิน 3 เมตร กลับไปกลับมา ขณะที่เดินนั้น ผู้เดินจะต้องมีสติกำหนดอิริยาบถให้ทันปัจจุบันอยู่ตลอดเวลา การกำหนดอิริยาบถให้ทันปัจจุบัน คือ การพูดค่อยๆ หรือนึกในใจตามกิริยาอาการที่กำลังกระทำอยู่โดยพูดหรือนึกพร้อมๆ กับกิริยาอาการที่กระทำ (ไม่พูดก่อนหรือหลังการกระทำ) และกำหนดใจให้มั่นอยู่กับสิ่งที่กระทำตามสังขารนั้น เป็นช่วงๆ เรียก ขณิกสมาธิ

สำหรับการนั่งสมาธิ เมื่อเดินจงกรมพบกับความต้องการแล้ว และต้องการจะนั่งสมาธิต่อ ให้ปฏิบัติดังนี้ หลังจากยกเท้ามาวางเคียงกับเรียบร้อยแล้ว (ตามวิธีการเดินก้าวสุดท้ายเมื่อสุดทาง) มือทั้งสองยังคงวางซ้อนกันที่หน้าท้อง เมื่อได้นั่งสมาธิไปได้นานพอสมควรแล้วและต้องการที่จะพัก ให้กำหนดว่า “อยากพักผ่อน-อยากพักผ่อน-อยากพักผ่อน” แล้วล้มตาคู้ขึ้น ก็จะเป็นภาพข้างหน้าให้กำหนดว่า “เห็นหนอ” แล้วพัก

การเจริญสติ คือการกำหนดอิริยาบถให้ทันปัจจุบันและรับรู้ความรู้สึกตามทวารต่างๆ อย่างสม่ำเสมอตลอดเวลาให้มากที่สุด ความรู้สึกของคนมีทางรับรู้ถึงความรู้สึกต่างๆ อยู่ 6 ทาง คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ให้กำหนดรู้ไปตามจริงที่ใจรู้พร้อมๆ กับกิริยาเคลื่อนไหวอื่นๆ ทำอะไรก็ให้มีสติกำหนดรู้ให้ทันปัจจุบันให้มากที่สุด

ในการเดินจงกรม นั่งสมาธิ และเจริญสตินี้ การเจริญสติจัดว่ามีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง การเดินจงกรมมีความสำคัญเป็นอันดับสอง และการนั่งสมาธิมีความสำคัญเป็นอันดับสาม ในอันที่จะทำให้เกิดปัญญา เมื่อเจริญสติกำหนดให้รู้ต่อเนื่องกัน จิตจะสงบลงได้ ความฟุ้งซ่านจะน้อยลง จะเกิดความคิดถูก รู้ถูก พูดถูก ทำถูก ซึ่งเรียกว่า ปัญญา หรือวิปัสสนาญาณ หรือความดำริชอบ ซึ่งเป็นวิชาแก้ปัญหาโลก-ปัญหาธรรมได้อย่างถูกต้องและดียิ่ง ผลพลอยได้ที่ตามมาคือ การพัฒนาจิตใจให้เกิดปัญญาและสันติสุข (สำนักวิปัสสนากรรมฐาน, 2544)

จากข้อมูลเบื้องต้น จะเห็นได้ว่าเนื้อหาของสารนั้น ไม่มีจุดมุ่งใจในสารที่จะโน้มน้าวใจผู้เข้ารับ การบำบัดให้ปฏิบัติตามได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของวิลเลียม แมคกายร์ (William McGuire) ในเรื่องการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ ในประเด็นจุดมุ่งใจในสาร ซึ่งกล่าวไว้ว่า การโน้มน้าวใจจะได้ผลดียิ่งขึ้นถ้ามีจุดมุ่งใจในสารที่ผู้รับสารสามารถเชื่อมโยงกับกรอบอ้างอิงของตัวเองได้ แต่สารในกิจกรรมนี้ไม่มีจุดมุ่งใจที่จะโน้มน้าวให้ผู้รับสารสามารถเชื่อมโยงให้กับกรอบอ้างอิงของตัวเอง

สื่อ ใช้สื่อบุคคล ได้แก่วิทยากรหลักเป็นผู้บรรยาย และสอนให้ผู้เข้ารับการบำบัด ปฏิบัติตามหลักวิปัสสนากรรมฐาน 7 ระยะเวลา ของคุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย นอกจากนี้จะใช้สื่อบุคคล แล้ว ยังจะใช้สื่อโสตทัศนูปกรณ์ เช่น เทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง ของ คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย

ผู้รับสาร จากการสังเกตของผู้วิจัย พบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดไม่ปฏิบัติตามวิทยากร อาจจะมีสาเหตุมาจากการขาดความเชื่อในเรื่องการฝึกวิปัสสนากรรมฐานว่าจะนำไปสู่การลด ละ เลิกยาเสพติดได้อย่างไร หรือสภาพจิตใจของผู้เข้ารับการบำบัดยังไม่ถึงพอสื่อจะปฏิบัติตามหลักวิปัสสนากรรมฐาน จึงมีความฟุ้งซ่าน กระวนกระวาย ไม่อยู่นิ่ง เดินออกไปนอกห้องปฏิบัติ

ผลลัพธ์ของกิจกรรม จะเห็นได้ว่าในกระบวนการสื่อสาร โดยใช้วิธีการวิปัสสนากรรมฐานเป็นวิธีการที่ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ผู้เข้ารับการบำบัดยังไม่เกิดความเชื่อในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งจะไปสู่การลด ละ เลิก ยาเสพติดได้

กิจกรรม “วันกตัญญู”

กิจกรรมนี้จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีความกตัญญู รู้คุณ และรำลึกถึงบุญคุณของบิดา มารดา ที่ให้กำเนิดและเลี้ยงดูจนเติบโตมาจนถึงทุกวันนี้ และสอนให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้รู้จักความหมายของ คำว่า “ซาบซึ้ง” และ “ตอบแทน” พระคุณของบิดา มารดา ซึ่งจะมีการเชิญบิดา มารดา ครอบครัวหรือผู้มีอุปการะคุณของผู้เข้ารับการบำบัด ได้เข้ามาร่วมในกิจกรรมนี้ด้วย โดยให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีโอกาสได้พบเจอ ถวายสารสุข ทุกซัปดาห์ หลังจากที่ได้จากบ้านมาแล้วกว่า 3 สัปดาห์ ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดคิดถึงบ้าน คิดถึงครอบครัว บิดา มารดา

นอกจากนั้นแล้ว กิจกรรมนี้ได้จัดขึ้นเป็นพิธีอย่างเป็นทางการ โดยได้รับเกียรติจาก พลโท นรเศรษฐ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา หัวหน้าศูนย์อำนวยการร่วม 108 กองบัญชาการทหารสูงสุด และ นายทหารชั้นผู้ใหญ่ มาร่วมในพิธีครั้งนี้ด้วย

ผู้ส่งสาร ผู้ที่เป็นวิทยากรหลักในกิจกรรมนี้ คือ พันเอก นายแพทย์พงศ์ดี ตั้งคณา ประธานโครงการฯ เป็นผู้บรรยายให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เกิดความซาบซึ้ง และรำลึกถึงคุณบิดา มารดา ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีความกตัญญูรู้คุณบิดา มารดา ซึ่งในช่วงนี้วิทยากรต้องใช้ทักษะในการสื่อสาร เช่น ใช้คำพูดที่กินใจ สะกดอารมณ์หรือความคิดของผู้เข้ารับ

การบำบัดให้รู้สึกคล้อยตามได้ รวมทั้งวิทยากรจะต้องใช้น้ำเสียง ลีลา สายตาและท่าทางประกอบ ในการโน้มน้าวใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดคล้อยตามในเนื้อหาให้มากที่สุด นอกจากนั้น หลังเสร็จสิ้นพิธี กตัญญู ที่มหาวิทยาลัยศิลปนาครธรรมฐาน คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย โดยมี คุณกาบแก้ว ไชยบุรินทร์ เป็น หัวหน้าวิทยากร ในการนำผู้เข้ารับการบำบัดปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานต่อไป

สำหรับในช่วงนี้มีการนิมนต์พระวิทยากรจากสำนักปฏิบัติธรรม วัดละหาร จังหวัดนนทบุรี จำนวน 4-5 รูป ช่วยดูแลและอำนวยความสะดวกในการบรรยาย รวมทั้งเชิญนายทหารชั้นผู้ใหญ่ และวิทยากรในโครงการฯ ทุกท่าน มานั่งอยู่บริเวณรอบๆ ห้องเพื่อเป็นเกียรติและคอยดูแลเป็น ผู้ปกครองผู้เข้ารับการบำบัดที่ไม่มีผู้ปกครอง หรือญาติพี่น้องมาร่วมพิธี

ในช่วงเริ่มต้นของกิจกรรม วิทยากรต้องการให้ผู้เข้ารับการบำบัดไม่ออกแวก มีสมาธิในการฟัง ไม่คอยมองหาผู้ปกครองด้วยความคิดถึง จึงไม่ต้องการให้ผู้เข้ารับการบำบัดทราบว่า ผู้ปกครองมาถึงแล้ว จึงจัดให้ผู้ปกครองที่มาถึงแล้วนั่งพักอยู่บริเวณที่ห่างออกไป และมีการบังคับให้ผู้เข้ารับการบำบัดอยู่แต่เฉพาะในห้องประชุมเพื่อปฏิบัติกิจกรรม และฟังการบรรยาย จนกระทั่ง ถึงช่วงพิธีการโดยให้ผู้ปกครองของผู้เข้ารับการบำบัดแต่ละคนเดินเข้ามาในห้องและให้เข้าไปนั่ง บริเวณด้านหน้าของบุตรหลาน (ผู้เข้ารับการบำบัด) ของตน ในขณะที่ผู้เข้ารับการบำบัดนั่งหลับตา เพื่อทำสมาธิอยู่ และทำพิธีกตัญญู โดยการกราบขอโทษบิดามารดา สำหรับผู้เข้ารับการบำบัดที่ไม่มีผู้ปกครองมาร่วมพิธีในวันนี้ นายแพทย์พงศ์ศักดิ์ จึงอนุญาตให้พระสงฆ์ และวิทยากรท่านอื่นๆ ที่มาร่วมในพิธี เข้าไปนั่งและทำหน้าที่เป็นตัวแทนผู้ปกครองของผู้เข้ารับการบำบัดคนนั้น ในระหว่างพิธีกตัญญู วิทยากรจะเปิดเพลงเพื่อสร้างบรรยากาศให้ผู้เข้ารับการบำบัดรำลึกถึงพระคุณ บิดา มารดา คลอตามไปด้วย และวิทยากรจะบรรยายขั้นตอนต่างๆ ในพิธีและให้ผู้เข้ารับการบำบัดปฏิบัติตาม พร้อมทั้งพูด โดยใช้น้ำเสียงที่นุ่มนวล เพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดคล้อยตาม

สรุป วิทยากรใช้การจูงใจในสารโดยใช้อารมณ์ (emotional appeals) ให้เกิดความรัก ความผูกพัน ระหว่างพ่อแม่ลูก ความห่วงใยและความปรารถนาดีที่พ่อแม่มีต่อลูก ในการโน้มน้าวใจ ซึ่งพันเอกนายแพทย์พงศ์ศักดิ์ ต้องใช้การพูด (วัจนสาร) เพื่อการโน้มน้าวใจอย่างมาก คือ จะต้องใช้คำพูดที่กินใจสามารถโยงอารมณ์ของผู้เข้ารับการบำบัดให้คล้อยตามได้ และใช้น้ำเสียง (อวัจนสาร) ที่ต้องแสดงถึงความห่วงใยและจริงใจในต่อผู้เข้ารับการบำบัดเป็นสำคัญ

ในการบรรยายในช่วงนี้ วิทยากรใช้การเริ่มต้นเรื่องด้วยการถามคำถามผู้เข้ารับการบำบัดว่า

“รู้ไหมว่าลูกที่กตัญญูต่อพ่อแม่มากที่สุดคือใคร?”

และวิทยากรได้เฉลยคำตอบที่ถูกต้องว่า

“ผู้ที่ถือว่าเป็นลูกที่กตัญญูต่อพ่อแม่มากที่สุดก็คือ ในหลวงของเรา รูปพระบรมฉายาลักษณ์ในหลวงด้านหน้าห้อง เป็นสัญลักษณ์ว่าในหลวงรักแม่มากขนาดไหน”

หลังจากนั้นวิทยากรให้ผู้เข้ารับการบำบัดทุกคนแผ่เมตตาให้กับในหลวง โดยการนั่งสมาธิจากการสังเกต พบว่า วิทยากรได้ใช้สารเพื่อสร้างอิทธิพลให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดการคล้อยตามตามกฎว่าด้วยพันธะผูกพันและการทำตนให้สอดคล้อง (Principle of commitment and consistency) โดยให้ผู้เข้ารับการบำบัดเห็นตัวอย่างของในหลวงผู้ที่ถือได้ว่าเป็นลูกกตัญญูของพ่อแม่มากที่สุด และให้ผู้เข้ารับการบำบัดปฏิบัติตนให้สอดคล้องตามที่ในหลวงปฏิบัติ และในขณะที่นั่งสมาธิอยู่นั้นวิทยากรก็ยกบทกลอนบทหนึ่งเหมือนตอนที่วิทยากรเคยกล่าวในกิจกรรม “พระในบ้าน” คือ

“ยามแก่เฒ่าแม่หมายเจ้าเฝ้ารับใช้ ถึงยามไข้แม่หมายเจ้าเฝ้ารักษา
ถึงยามแม่ต้องตายวายชีวา ขวอนลูกช่วยปิดตาคราสใจ”

ผู้วิจัยพบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดเริ่มมีความสงบสรวม นั่งเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่พูดคุยกันดังเช่นกิจกรรมก่อนหน้านี้

ต่อจากนั้นในขณะที่ผู้เข้ารับการบำบัดนั่งสมาธิ (หลับตา) วิทยากรก็บรรยายเรื่องราวเกี่ยวกับพระคุณของแม่ตั้งแต่อุ้มท้องเรามา ทนเจ็บทนทุกข์ทรมานเป็นเวลา 9 เดือนเต็มๆ กว่าเราจะคลอดออกมาได้ และวิทยากรก็เปิดเพลง “แม่” โดยมีเนื้อร้องดังนี้

เพลง “แม่”

ปานนี้จะเป็นอย่างไร จากมาไกล แสนนนาน
 คิดถึง คิดถึงบ้าน จากมาตั้งนานเมื่อไร จะได้กลับ
 แม่จำ แม่รู้บ้างไหม ว่าดวงใจ ดวงนี้เป็นห่วง
 จากลูกน้อยที่แม่ห่วงหวง อยู่เมืองหลวงศิวิไลซ์ไกลบ้านเรา
 คิดถึงแม่ขึ้นมา น้ำตามันก็ไหล
 อยากกลับไป ชบลงที่ตรงตักแม่
 ในอ้อมกอดรักจริงที่เที่ยงแท้ ในอกแม่สุขเกินใคร
 อีกไม่นานลูกจะกลับไป หอบดวงใจเจ็บซ้ำเกินทน
 เก็บเรื่องราววุ่นวายสับสน ใจที่วุ่นของคนในเมืองกรุง
 ลืมเรื่องบางคน ไปชบลงที่ตรงตักแม่

ก่อนบทเพลงใกล้จบ ผู้ปกครองของผู้เข้ารับการบำบัดได้ทยอยเดินเข้ามาในห้องอย่าง
 เงียบๆ โดยพยายามไม่ให้ผู้เข้ารับการบำบัดรู้สึกตัว และวิทยากรให้ผู้ปกครองเดินเข้าไปหาบุตร
 หลานของตน ตามที่ได้จัดลำดับผู้ปกครองตามแถวที่ผู้เข้ารับการบำบัดนั่ง และให้ผู้ปกครองนั่งตรง
 ด้านหน้าของบุตรหลาน ต่อจากนั้นวิทยากรก็ให้ผู้เข้ารับการบำบัดค่อยๆ ลืมตาขึ้น แล้วบอกให้ผู้
 เข้ารับการบำบัดก้มตัวลงกราบบนตัวของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของตน พร้อมกับมอบ
 พวงมาลัยดอกมะลิ ซึ่งถือได้ว่าเป็นสื่อสายใย แทนความรักและเคารพของลูกๆ แทนความห่วงใย
 ของบิดา มารดา ในขณะนั้นวิทยากรก็เปิดเพลง “อ้อมอุ่น” คลอตามไปด้วย โดยมีเนื้อร้องดังนี้

เพลง “อ้อมอุ่น”

อุ่นใดๆ โลกนี้มีมีเทียบเทียม อุ่นอกอ้อมแขนอ้อมกอดแม่ตระกอง
 รักเจ้าจึงปลุก รักลูกแม่ยอมห่วงใย ไม่อยากจากไปไกลแม่เพียงครึ่งวัน
 ให้กายเราใกล้กัน ให้ดวงตาใกล้ตา ให้ดวงใจเราสองเชื่อมโยงผูกพัน
 อุ่นใดๆ โลกนี้มีมีเทียบเทียม อ้อมอกอ้อมใจ อ้อมรักลูกหลับนอน
 น่านมจากอกอาหารของความอาทร แม่พร่ำเตือนพร่ำสอน สอนสั่ง
 ให้เจ้าเป็นเด็กดี ให้เจ้ามีพลัง ให้เจ้าเป็นความหวังของแม่ต่อไป
 ไซ้เพียงอ้อมท้อง ที่ลูกรำร้องเพราะต้องการไออุ่น
 อุ่นไอรัก อุ่นละมุน ขอน้านมอุ่นจากอกให้ลูกดื่มกิน

เมื่อบทเพลงจบลงวิทยากรให้ผู้เข้ารับการบำบัดกดอดผู้ปกครองให้แน่นๆ (ห้ามเมยหน้าขึ้นมา) และบอกให้ผู้ปกครองลูบศีรษะบุตรหลานของตน เพื่อเป็นการแสดงความรักและความห่วงใย

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า วิทยากรได้ใช้การจูงใจในสารโดยใช้อารมณ์ (emotional appeals) โดยการใช้เสียงเพลง (วจนสาร) สร้างบรรยากาศเพื่อเป็นการบรรยายสถานการณ์ให้ผู้เข้ารับการบำบัดรำลึกถึงพระคุณของบิดา มารดา ที่มานั่งอยู่ตรงข้างหน้า เพื่อให้เกิดความรักอดทน และต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้ตนเลิก อด ละจากสารเสพติด รวมทั้งเป็นการให้ผู้เข้ารับการบำบัดให้คำมั่นสัญญาต่อหน้าพระบรมฉายาลักษณ์ของในหลวง และผู้ปกครองของตนเองในการเลิก อด ละจากสารเสพติดให้จงได้ และจะกลับตัวเป็นคนดีในอนาคตต่อไป และในระหว่างนั้นวิทยากรก็ให้ผู้ปกครองได้พูดคุยกับผู้เข้ารับการบำบัด

หลังจากที่ผู้เข้ารับการบำบัดได้อ่านในอ้อมกอด และพูดคุยกับบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของตนเองได้ประมาณ 15 นาที วิทยากรก็แยกให้ผู้ปกครองออกไปประชุมในอีกห้องหนึ่ง และในระหว่างนั้นที่มวิทยากรวิปัสสนากรรมฐาน ของ คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย รับช่วงต่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ปฏิบัติภารกิจจริง เพื่อแสดงให้ผู้ปกครองเห็น

สื่อ สื่อที่ใช้ในกิจกรรมนี้คือ สื่อบุคคล (พันเอกนายแพทย์พงศักดิ์ ตั้งคณา) สื่อบทกลอน และสื่อเพลง (เพลง “แม่” และเพลง “อิม่อุ่น”) เพื่อใช้ในการชักจูงอารมณ์ของผู้เข้ารับการบำบัดให้คล้อยตาม นอกจากนั้นแล้วยังใช้สื่อพิเศษ คือ พวงมาลัยดอกมะลิ เพื่อใช้เป็นสื่อในการแทนความรัก ความห่วงใยระหว่างบิดา มารดา และบุตรหลาน

ผู้รับสาร กิจกรรมในช่วงนี้ผู้วิจัยพบว่าผู้เข้ารับการบำบัดมีอาการคึกคักมากเป็นพิเศษ เพราะว่าจะได้พบและพูดคุยกับผู้ปกครองของตนอย่างใกล้ชิด กิจกรรมนี้ผู้เข้ารับการบำบัดทุกคนจะได้สื่อเหมือนกันหมด คือ เสื้อยืดขาวคอกลม มีตัวหนังสือเขียนว่า “อย่างนี้...เท” และกางเกงวอร์มขาสั้น สีขาว เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของคนรุ่นใหม่ ที่มีความใสสะอาดบริสุทธิ์ทั้งกายและจิตใจ และในช่วงเวลาทำพิธีกตัญญู เมื่อผู้เข้ารับการบำบัดได้พบหน้าบิดา มารดา หรือผู้ปกครองของตน ต่างก้มลงและกราบที่ตักของผู้ปกครอง ตามคำสั่งของวิทยากรอย่างอ่อนน้อม ผู้วิจัยสังเกตเห็นมีผู้เข้ารับการบำบัดและผู้ปกครองของผู้เข้ารับการบำบัดหลายคนกลั้นน้ำตาไว้ไม่อยู่ ร้องไห้ออกมา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความดีใจและความคิดถึง

ผลลัพธ์ของกิจกรรม จะเห็นได้ว่ากิจกรรมวันกตัญญู มีผลต่ออารมณ์ และความรู้สึกของผู้เข้ารับการบำบัดค่อนข้างสูง เพราะกิจกรรมนี้ส่งผลให้ผู้เข้ารับการบำบัดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

การฝึกอบรมสัปดาห์ที่ 5-6 : เตรียมออกสู่สังคม

หลังจากที่ปฏิบัติกิจกรรมลงในสัปดาห์ที่ 4 เสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็มีพิธีปิดโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิตนี้ โดยมีการมอบใบประกาศนียบัตรเจ้าของโครงการฯ จัดให้ผู้เข้ารับการบำบัดที่ไม่ต้องการกลับไปพบกับสภาพแวดล้อมเดิมที่บ้านอีก โดยให้มีการสมัครใจเข้าฝึกอาชีพต่างๆ ตามที่เจ้าของโครงการฯ กำหนดไว้ เช่น การเป็นผู้ช่วยครูฝึกในโครงการต่อไป, การบวชเป็นพระภิกษุ, หรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย เป็นต้น

สรุปผลของการจัดกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่สัปดาห์ที่ 1 ถึงสัปดาห์ที่ 4 และเตรียมออกสู่สังคม ผู้วิจัยพบว่าในระหว่างมีการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในช่วงตั้งแต่สัปดาห์ที่ 2 ผู้เข้ารับการบำบัดไม่สามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่อไปด้วย เนื่องจากผู้เข้ารับการบำบัดไม่สามารถที่จะปรับตัว และควบคุมอารมณ์ความต้องการของตัวเองได้ จึงหลบหนีออกจากโครงการฯ ไปตั้งแต่ช่วงสัปดาห์ที่ 2 เรื่อยมา โดยทางโครงการฯ ได้ดำเนินการแจ้งตำรวจท้องที่และออกตามหาผู้เข้ารับการบำบัดที่หลบหนีออกไป ซึ่งบางส่วนสามารถตามตัวกลับมาได้ จึงให้ลงชื่อไว้เป็นหลักฐาน พร้อมทั้งมีการตรวจปัสสาวะ และค้นหาสิ่งเสพติดที่น่ากลับมาใหม่ ซึ่งอาจทำให้ยาเสพติดกลับมาแพร่กระจายอยู่ในโครงการฯ อีกด้วย ทั้งผู้เข้ารับการบำบัดที่หลบหนียังมีพฤติกรรมในการชักชวนผู้เข้ารับการบำบัดคนอื่นๆ ในการวางแผนหลบหนีออกจากโครงการฯ อีกในครั้งต่อไป นอกจากนั้นแล้วมีผู้เข้ารับการบำบัดบางส่วนที่เป็นโรคติดต่อร้ายแรงทำให้เชื้อโรคแพร่ระบาดในช่วงการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้น เช่น ไข้หวัด ตาแดง เริม เป็นต้น มีผลทำให้โครงการฯ เกิดปัญหาในด้านการบริหารการจัดการโครงการฯ รวมทั้งวิทยากรที่อยู่ในโครงการฯ ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์และปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ที่กำหนดไว้

อย่างไรก็ดี เนื่องจากโครงการฯ นี้เป็นโครงการนำร่อง เป็นการทดลองใช้กิจกรรมต่างๆ ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดให้เลิก อด ละ จากสารเสพติดอย่างเป็นรูปธรรม แต่ผลของโครงการฯ ยังไม่สามารถที่จะบรรลุวัตถุประสงค์เท่าที่ควร หากมีการนำส่วนที่ดีในกิจกรรมต่างๆ ในโครงการฯ นี้เข้ามาใช้ปฏิบัติ และไปปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงกิจกรรมที่ไม่ส่งผลให้ผู้เข้ารับการ

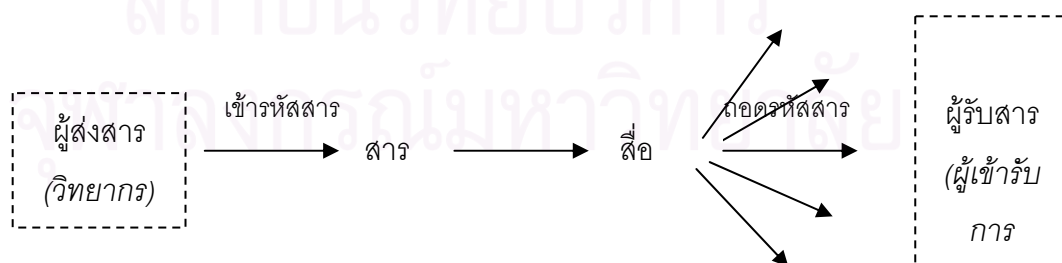
บำบัดเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และพฤติกรรม จะส่งผลให้โครงการฯ นี้ประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนที่ 1

จากการวิจัยพบว่ากระบวนการสื่อสารในโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น เป็นการสื่อสารกลุ่มใหญ่ที่เป็น “กระบวนการ” คือ ลักษณะการฝึกอบรมที่มีขั้นตอนชัดเจนว่าจะไรมาก่อนมาหลัง เริ่มต้นด้วยการล้างพิษยาก่อน แล้วจึงเตรียมความพร้อมทางร่างกาย ตามด้วยจิตใจ ซึ่งต้องมีการสื่อสารทำความเข้าใจทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดการ ยอมรับปฏิบัติไปตามขั้นตอนโดยไม่เป็นการบังคับ ซึ่งมีลักษณะของการสื่อสารสองทางอย่างไม่เป็นทางการและการมีปฏิสัมพันธ์เป็นหลัก และพบว่าผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสารต่างก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการสื่อสารให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

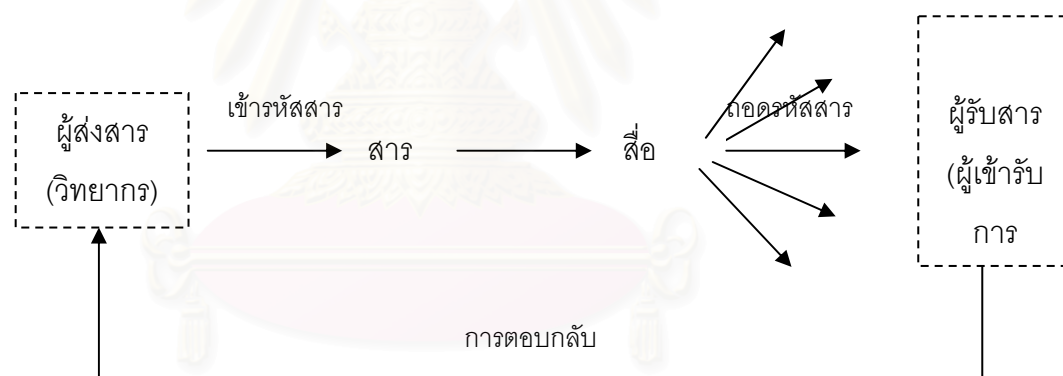
การสื่อสารทางเดียว (One-way Communication)

จากการวิจัยพบว่า การสื่อสารในโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต จะมีการบรรยายเรื่องราวต่างๆ และเปิดเพลงให้ผู้รับสารได้ฟัง ซึ่งถือเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว (One-way Communication) กล่าวคือ ผู้ส่งสาร (วิทยากร) นำสารหรือเนื้อหาสาระ สื่อออกมาเป็นภาษาพูดส่วนใหญ่ ทั้งการเปิดเพลงให้ผู้รับสาร (ผู้เข้ารับการบำบัด) ฟังผ่านเครื่องขยายเสียง และผู้รับสารจะทำความเข้าใจในสารที่ได้รับ โดยผู้ส่งสารมีความต้องการที่จะสื่อความคิด หรือประสบการณ์ที่ตนเองพบเห็นมาแล้วให้ผู้รับสารฟัง ผู้ส่งสารส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนๆ เดียว

การสื่อสารสองทาง (Two-way Communication)

จากการวิจัยพบว่า การสื่อสารในโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต นั้น ส่วนใหญ่เป็นลักษณะของการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ การเล่นเกม ร้องเพลง ฝึกสมาธิบำบัด ฝึกดนตรีบำบัด ฝึกวินัยทหาร วิปัสสนากรรมฐาน คือ เป็นการสื่อสารที่มีการโต้ตอบกันหรือมีปฏิริยาตอบกลับ (Feedback) ระหว่างผู้ส่งสาร (วิทยากร) กับผู้รับสาร (ผู้เข้ารับการบำบัด) ซึ่งการสื่อสารในที่นี้ มักจะเป็นการสื่อสารที่มีรูปแบบไม่เป็นทางการ (Informal Communication) มีการพูดคุยกัน ชักถามปัญหาที่ไม่เข้าใจ มีการสื่อสารเพื่อแสดงความต้องการ มีการแสดงออกและปฏิบัติตาม คำสั่งของวิทยากร ปฏิสัมพันธ์หรือการตอบกลับของผู้รับสารนี้เป็นการแสดงสัมฤทธิ์ผลของการสื่อสารของผู้ส่งสารว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด

องค์ประกอบในกระบวนการสื่อสาร

1. ผู้ส่งสาร คือ วิทยากรเป็นผู้ที่มีความชำนาญในด้านต่างๆ หลากคณะที่มีความรู้ความสามารถในการบำบัดยาเสพติด ได้แก่ พระสงฆ์ ครูฝึกทหาร จิตแพทย์ วิทยากรผู้นำเกม ละครพฤติกรรม นายแพทย์ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งวิทยากรเหล่านี้จัดได้ว่าเป็นผู้ส่งสารที่มีความน่าเชื่อถือสูง มีบุคลิกเป็นที่น่าไว้วางใจ รวมทั้งมีความเป็นกันเอง มีความสามารถและความเชี่ยวชาญในด้านที่ตนเองจะนำเสนอหรือสื่อสาร และมีประสบการณ์สูงในการบำบัดผู้ติดยาเสพติด หากวิเคราะห์จากองค์ประกอบความน่าเชื่อถือของ McCroskey, Larson และ Knapp

(McCroskey, Larson and Knapp 1971 : 81-82) คือ ท่านเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ มีไหวพริบและประสบการณ์ในเรื่องการบำบัดยาเสพติดมาเป็นอย่างดี มีจิตวิทยาสูงในด้านการโน้มน้าวชักจูงใจให้ผู้รับสารปฏิบัติตาม ประกอบกับมีความจริงใจต่อผู้เข้ารับการบำบัด มีความตั้งใจจริงที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการบำบัดเลิกยาเสพติดในวิธีการของตนเอง

1.1 *อาจารย์วารินทร์ อักษรนำ* เป็นวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในการฝึกอบรมหรือการสื่อสารสูง ท่านใช้เพลง น้ำเสียง ท่าทางประกอบ กับผู้เข้ารับการบำบัดได้อย่างเหมาะสม มีความเข้าใจลึกซึ้งถึง จิตใจของผู้เข้ารับการบำบัดว่าขณะนั้นผู้เข้ารับการบำบัดต้องการสิ่งใด ก็หาสิ่งนั้นมาตอบสนองผู้เข้ารับการบำบัดได้ รวมทั้งมักจะใช้อุปกรณ์ต่างๆ เพื่อประกอบการบรรยายหรือทำกิจกรรมเพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เห็นภาพจริง

1.2 *พระอาจารย์อมร บุญญนันโท* ท่านเป็นพระสงฆ์ที่ผ่านประสบการณ์ในการบำบัดผู้ติดยาเสพติดในต่างประเทศมากกว่า 10 ปี มีความชำนาญในด้านการโน้มน้าวใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดเข้ารับการฝึกอบรมในโครงการฯ มีความเข้าใจลึกซึ้งในเชิงวิทยาศาสตร์ และการวิปัสสนากรรมฐาน

1.3 *พันเอกนายแพทย์พงศ์ดี ตั้งคณา* จะใช้มุขตลกในการบรรยาย มีการใช้สีหน้า น้ำเสียง ท่าทางลีลา ในการชักจูงใจผู้เข้ารับการบำบัดให้ค่อยๆไปตามอารมณ์ที่ต้องการ ใช้ศัพท์ที่ทันสมัยในการเล่าเรื่อง รวมทั้งมีการนำเสนอสารที่ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัด เข้าใจได้ง่าย

1.4 *อาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตุ* เป็นวิทยากรที่มีความเข้าใจลึกซึ้งถึงจิตใจของผู้เข้ารับการบำบัด เนื่องจากท่านผ่านประสบการณ์ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดมานาน โดยวิธีการฝึกลมหายใจ สมาธิบำบัด และดนตรีบำบัด มีการใช้จุดจูงใจในสารโดยใช้อารมณ์ (emotional appeals) น้ำเสียง ท่าทางประกอบการบรรยาย เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดค่อยๆตาม รวมทั้งใช้การพูดให้กำลังใจ ให้ความรัก ความเมตตา เอาใจใส่ดูแล เปรียบผู้เข้ารับการบำบัดเหมือนลูกของตนเอง

1.5 *คุณกาบแก้ว ไชยบุรินทร์* เป็นวิทยากรที่มีความเข้าใจลึกซึ้งในเรื่อง การวิปัสสนากรรมฐาน มีการใช้น้ำเสียงเพื่อชักจูงใจผู้เข้ารับการบำบัด แต่การแสดงกิริยาจะค่อนข้างล้ารวมการเคลื่อนไหวช้าๆ อย่างมีสติ เช่นเดียวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าในการเปลี่ยนอิริยาบถต่างๆ จะต้องมีสติอยู่เสมอ ซึ่งถูกต้องตามหลักการวิปัสสนา

กรรมฐาน แต่ไม่มีความเข้าใจลึกซึ้งถึงสภาพจิตใจของผู้เข้ารับการบำบัดได้ วิทยากรจากคณะ วิชาสันสกฤตธรรมฐานทุกคนจะมีความสํารวมไม่แสดงอารมณ์ใดๆ วางเฉยในทุกเมื่อ ไม่ใช้การลงโทษ แม้ผู้เข้ารับการบำบัดไม่ปฏิบัติตาม แต่ใช้การบังคับให้เข้ารับการปฏิบัติเลย แต่ถ้าผู้ใดไม่มีความ พร้อม ไม่ปฏิบัติตามก็จะแสดงความไม่สนใจ ไม่แสดงอารมณ์ความไม่พึงพอใจ แต่จะทำตบวาง เฉย ใครใคร่รับก็รับ ใครไม่อยากรับก็ไม่บังคับ วิทยากรในส่วนนี้จะไม่มีการใช้จิตวิทยาที่จะดึงผู้เข้า รับการบำบัดให้เข้ามาปฏิบัติ ส่งผลให้ผู้ที่ไม่ยอมปฏิบัติกิจกรรมวิชาสันสกฤตธรรมฐานนั้นมีมาก และ วิทยากรไม่ได้ใจจากผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้ ดังเช่นวิทยากรคนอื่น

จากผลการวิจัย พบว่าวิทยากรแต่ละคนนั้นมีความชำนาญ แต่ยังขาดความเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกัน ในการข้อใจของผู้เข้ารับการบำบัดมีแนวคิดและหลักการในกระบวนการฝึกอบรม ต่างกัน ไม่มีแนวคิดในการผสมผสานวิธีการและหลักการฝึกอบรม ทำให้มีความคิดเห็นต่อการจูง ใจกลุ่มเป้าหมายแตกต่างกัน มีวิทยากรบางท่านคิดว่าวิธีการบำบัดรักษาผู้ติด ยาเสพติดของตนนั้นดีอยู่แล้ว และสามารถรักษาให้หายขาดได้ ไม่ต้องใช้วิธีการอื่นก็ได้

2. สาร หรือเนื้อหาที่นำเสนอในการฝึกอบรมครั้งนี้ จากผลการวิจัยพบว่าเนื้อหาที่นำมา อบรมให้กับผู้เข้ารับการบำบัดนั้นมีหลากหลาย โดยแบ่งได้เป็นเนื้อหาทางโลกและทางธรรม ผสมกัน การนำเสนอสารของวิทยากรแต่ละก็แตกต่างกัน ตามแต่ละขั้นตอนของการฝึกอบรมใน โครงการฯ โดยเนื้อหาที่นำมาอบรมนั้นครอบคลุมวัตถุประสงค์ของโครงการฯ รวมทั้ง สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับสาร สารมีเนื้อหาที่ทันสมัย มีการเรียงลำดับสารไปตาม ขั้นตอนกระบวนการการโน้มน้าวใจในแต่ละสัปดาห์ โดยเริ่มจากการล้างพิษยา และให้ปฏิบัติ กิจกรรมเพื่อละลายพฤติกรรม สร้างความคุ้นเคยของการอยู่ร่วมกัน ล้างใจ ล้างกาย ปลุกใจ วิชาอารมณ์ให้เกิดกำลังใจในการต่อสู้อุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต ซึ่งจะทำให้ดึงดูดความสนใจ ให้ผู้รับสารคล้อยตามได้มากขึ้น นอกจากนั้นวิทยากรยังมีการสอดแทรกเนื้อหาของสาร โดยใช้ บทเพลงหรือคำกลอนที่มีเนื้อหากินใจ และตรงกับสภาพความเป็นอยู่ หรือความรู้สึกของผู้รับสาร ในขณะนั้น โดยผู้รับสารไม่รู้ตัว ซึ่งมีผลต่อการจูงใจให้ผู้รับสารเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและ พฤติกรรม

มีการใช้จุดจูงใจในสารโดยการให้ฝึกปฏิบัติกิจกรรม เพื่อให้เห็นของจริง พร้อมทั้งสาเหตุ ว่าที่จะต้องปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้รับทราบ รวมทั้งยังมีการใช้เนื้อหาของสาร ที่สื่อให้เกิดความรู้สึกกลัวเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องโทษของยาเสพติด ภาพการผ่าตัดมะเร็งปอด

ภาพการผ่าตัด สภาพชีวิตของผู้ติดเชื้อ ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความกลัวว่าสักวันเหตุการณ์นั้นอาจจะมาถึงตัวเอง ทำให้ได้คิด จึงคิดเลิกตั้งแต่นั้น

การเสนอสารหากเป็นเรื่องเกี่ยวกับยาเสพติดเป็นการเสนอสารด้านลบด้านเดียว และมีความถี่มากที่สุดในบรรดาเนื้อหาทั้งหมดที่เกี่ยวกับยาเสพติด ทั้งนี้เพื่อให้การโน้มน้าวใจ เพื่อผลการเลิก อด ละยาเสพติดเกิดความต่อเนื่อง

3. สื่อ โครงข่าย นี้ใช้สื่อหลากหลายชนิดมาประกอบกัน กล่าวคือ

สื่อบุคคล เป็นวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ที่มีความน่าเชื่อถือสูงเป็นพระสงฆ์และฆราวาสผู้มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องที่จะพูดเป็นอย่างดี มีบุคลิกที่ น่าไว้วางใจ มีบุคลิกความเป็นผู้นำ มีความสำรวม เป็นคนเปิดเผย เป็นกันเองและเข้ากับผู้อื่นได้ดี มีจิตวิทยาในการสื่อสาร อีกทั้งยังมีประสบการณ์ในการบำบัดรักษาผู้ติดสารเสพติดมานาน

สื่อวีดิทัศน์ เป็นสื่อที่ใช้ประกอบการอบรมและการปฏิบัติกิจกรรม ที่จะทำให้การสื่อสารเนื้อหา ของสารไปถึงผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้รับสารได้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น และทำให้สิ่งที่เป็นามธรรมเป็นรูปธรรมได้

สื่อกิจกรรม เกม เป็นสื่อที่ให้ผู้รับสารปฏิบัติให้เห็นจริง และได้มีการสอดแทรกเนื้อหาของสารในกิจกรรมหรือเกมนั้น โดยผู้รับสารไม่รู้ตัว

สื่อเพลง เป็นสื่อใช้ประกอบการปฏิบัติกิจกรรมอย่างหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ผู้รับสารเกิดความ รู้สึกผ่อนคลายอารมณ์จากความตึงเครียดต่างๆ และลงใจให้ผู้รับสารเกิดอารมณ์คล้อยตามได้ อย่างดี สื่อเพลงยังสามารถสร้างอารมณ์และบรรยากาศที่พึงประสงค์ได้

สรุปได้ว่าการสื่อสารที่ประสบความสำเร็จในแต่ละครั้งและส่งผลให้ผู้เข้ารับการบำบัด ตัดสินใจเลิกยาเสพติดได้นั้นเกิดจากการบูรณาการการใช้สื่อหลายสื่อร่วมกัน และให้วิทยากรใน แต่ละสาขาที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านยาเสพติดมาร่วมกันในการบำบัด ซึ่งถ้าใช้อย่างใดอย่าง หนึ่งเพียงอย่างเดียวนั้นอาจทำให้ไม่ได้ประสิทธิผลเท่าที่ควร

4. ผู้รับสาร ผู้รับสารหรือผู้เข้ารับการบำบัดมีอายุตั้งแต่ 13-50 ปี ซึ่งมีทั้งวัยรุ่น และวัยทำงาน ซึ่งวัยรุ่นส่วนใหญ่มีบุคลิกชอบการแต่งตัว ชอบการแสดงออก ชอบความทันสมัยแปลกใหม่ และเป็นผู้ที่ชอบเสี่ยง ชอบลองและอยากรู้อยากเห็น ส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียน นักศึกษา ซึ่งมีปัญหาครอบครัว ผู้ปกครองมักแต่ทำมาหากินไม่มีเวลามาดูแลเอาใจใส่ลูกหลานของตน ทำให้หันไปพึ่งสารเสพติด หรือครอบครอบแตกแยก ขาดความอบอุ่น ส่วนวัยทำงานก็จะชอบการแสดงออก แสดงความเป็นผู้นำให้กับพวกวัยรุ่น ได้เห็น ฉะนั้นคนกลุ่มนี้จึงมีโอกาสสูงที่จะติดยาเสพติด นอกจากนี้ยังพบว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่ต้องการความรัก ความเห็นอกเห็นใจจากผู้ใหญ่และคนใกล้ชิด แต่ เนื่องจากผู้รับสารอยู่ในวัยกำลังศึกษาจึงทำให้มีทักษะการสื่อสารอยู่ในระดับดี

5. ผลลัพธ์ของการสื่อสาร

จากการวิจัยพบว่า ช่วงก่อนเข้ารับการอบรมนั้นผู้เข้ารับการบำบัดยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการอบรมและต่อวิทยากร โดยสังเกตได้จากผู้เข้ารับการบำบัดไม่ค่อยร่วมมือและมีการตอบสนองในกิจกรรมมากนักและยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเลิกยาเสพติดอยู่ แต่หลังจากผ่านขั้นตอนการบำบัดในช่วงสัปดาห์แรกพบว่าผู้เข้ารับการบำบัดเริ่มมีทัศนคติทางบวกต่อการอบรมและวิทยากรดีขึ้น รวมถึงทัศนคติต่อการเลิกยาที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นด้วย โดยสังเกตได้จากการมีความสัมพันธ์ที่ดี มีการพูดคุยกันระหว่างวิทยากรและผู้เข้ารับการบำบัด และให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆ ดีขึ้น

นอกจากนี้ยังพบว่า การเริ่มกระบวนการจัดอบรมที่มีประสิทธิภาพนั้น ขั้นตอนเริ่มกระบวนการเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากดังจะเห็นได้จากหลักการของวิทยากรที่มีขั้นตอนของการบำบัดรักษา ผู้ติดยาเสพติดโดยเริ่มตั้งแต่ ล้างพิษยา - ล้างกาย - ล้างใจ - และเตรียมออกสู่สังคม ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเตรียมความพร้อมในการอบรมบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดที่สัมฤทธิ์ผล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลการวิจัยส่วนที่ 2 : กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์กลยุทธ์การสื่อสารของวิทยากรหลัก คือ พระอาจารย์อมร บุญญนันโท, อาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตุ, อาจารย์วารินทร์ อักษรนำ ,จ.ส.ท.วินัย ไพธิศรีนาค และคุณกานแก้ว ไชยะบุรินทร์ ซึ่งเป็นวิทยากรหลักๆ ของโครงการบำบัดผู้ติดยาเสพติด “ปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต” ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ได้มาจากการสังเกตการณ์ในกิจกรรมแต่ละช่วงการฝึกอบรมและปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของวิทยากร โดยไม่ได้ก้าวท้าวการฝึกอบรมในกิจกรรมใดๆ เลย รวมทั้งมีการสังเกตพฤติกรรม อากัปกริยาท่าทาง สีหน้า อารมณ์ ความรู้สึก และบริบทรอบด้านของวิทยากรและผู้ที่ได้รับการบำบัด การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับผู้เข้ารับการบำบัด และวิทยากรฝึกอบรมในบางช่วงเวลา และการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก หลังจากผ่านพ้นช่วงระยะเวลาของการฝึกอบรมในโครงการมาแล้ว ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยโดยนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

การเสนอผลการวิจัยในส่วนนี้ ได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีการโน้มน้าวใจ ทฤษฎีการสื่อสารระหว่างบุคคล และทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

ผลการวิจัยพบว่าวิทยากรหลักในโครงการฯ นี้ใช้กลยุทธ์ และเทคนิคหลากหลายรูปแบบในการฝึกอบรมและปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ซึ่งการฝึกอบรมและปฏิบัติกิจกรรมนี้วิทยากรทุกท่านต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าจะต้องทำเป็น “กระบวนการ” โดยที่ทุกคนในที่ทีมงานต้องร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือกันและกัน เพื่อให้การฝึกอบรมและปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปได้ด้วยดี โดยมีวัตถุประสงค์ในการโน้มน้าวใจให้ผู้เข้ารับการบำบัด ลด ละ เลิก ยาเสพติดได้อย่างถาวรให้ได้มากที่สุด และกลับไปเป็นคนดีในสังคมต่อไป

ในส่วนของกลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการฯ นี้ แบ่งออกเป็น 3 กลยุทธ์หลัก คือ

1. กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้วัจนภาษา
2. กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้อวัจนภาษา
3. กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้รูปแบบกิจกรรม

กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการ

1. กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้วัจนภาษา

การใช้วัจนภาษาทางการสื่อสารส่วนใหญ่มุ่งเน้นบทบาททางด้านชักจูงโน้มน้าวใจเป็นประเด็นสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญบางคนถึงกับกล่าวว่า การสื่อสารทั้งหมดโดยหลักแล้วคือ การชักจูงใจนั่นเอง โดยเน้นว่าหน้าที่ของครูคือ การพยายามชักจูงให้นักเรียนยอมรับความคิดบางอย่าง ให้เกิดการปฏิบัติ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเห็นว่ามีการใช้วัจนภาษาในการบรรยายในเรื่องต่างๆ โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญซึ่งเปรียบเสมือนเป็นครูพยายามชักจูงใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดยอมรับความคิดและปฏิบัติตามโดยการ ลด ละ เลิก ลด ละ จากสารเสพติด

กลยุทธ์การพูดแบบทหาร

ลักษณะการใช้วัจนภาษาที่ครูฝึกทหารใช้ในการสื่อสารเพื่อการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในโครงการ นั้นยึดแนวทางการสื่อสารด้วย คำพูดแบบทหาร เป็นหลัก โดยคำพูดที่ใช้ มีลักษณะเป็นคำสั่งทางทหารน้ำเสียงที่ครูทหารพูดกับผู้ในบำบัด หรือสั่งให้ผู้ในบำบัดปฏิบัติกิจกรรมหรือทำการฝึกวินัยแบบทหาร มีลักษณะการกระตุ่น การบังคับ การเข้มงวด เช่น เสียงดัง แข็งแรง น้ำเสียงปลุกใจ ปลุกให้ตื่น เด็ดขาด จริงจัง ดุดัน และเข้มแข็ง

“การใช้คำสั่งคำพูดของครูคือเด็ดขาด ดุดัน เข้มงวด แต่ไม่แน่นอน คือคำสั่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้”

ลักษณะการสั่งให้ปฏิบัติทำทางต่างๆ กล่าวได้ว่า เป็นการบังคับให้ทำ คำพูดจาดุแต่แฝงด้วยความเอ็นดู คำพูดที่ใช้เป็น คำสุภาพ ยกตัวอย่างเช่น “ใครไม่ยอมฝึกบ้างให้ยกมือขึ้นเลยแล้วเดินออกไปด้านหลังแถว จะได้ไม่ถ่วงแรงเพื่อนคนอื่น” หรือ “จะทำอะไรก็ให้รีบๆ เข้า อย่ามัวแต่ช้า รู้ชะบ้างว่าคนอื่นเค้ากำลังคอยเราอยู่” จะเห็นได้ว่ากลยุทธ์นี้ครูฝึกทหารใช้วิธีการพูดจาที่มุ่งวิธีการชูกำลังและวิธีการปลอบ มีทั้งคำพูดที่อ่อนและแข็งในเวลาเดียวกัน

บางครั้งในคำสั่งหรือการสอนให้ปฏิบัติทำทางต่างๆ ขณะฝึกปฏิบัตินั้น ใช้คำพูดแบบปกติทั่วไป ในการบอกกล่าวแล้วผู้เข้ารับการบำบัดไม่เข้าใจหรือไม่สามารถทำทำทางต่างๆ ได้ถูกต้อง ครูฝึกทหารจะมีการใช้คำพูดที่แฝงด้วยคำหยอกล้อ การพูดหยอกล้อกับผู้เข้ารับการบำบัด ทำให้ผู้

เข้ารับการบำบัดเกิดความผ่อนคลายและสามารถทำความเข้าใจแนวทางปฏิบัติได้ง่ายขึ้น มองเห็นภาพว่าทำอย่างไรจึงจะถูกต้อง ยกตัวอย่างเช่น ในการฝึกจัดแถวให้ตรง ผู้เข้ารับการบำบัดทำไม่ได้สักทีบอกให้ดูไหล่คนข้างหน้าก็แล้ว บอกให้ดูต้นคอเพื่อนข้างหน้าก็แล้ว ก็จัดแถวยังไม่ตรงซะที ครูฝึกจึงบอกผู้เข้ารับการบำบัดว่า “ทำแถวตรง มันยากตรงไหน ทำไมทำไม่ได้เสียที่...จมูกตรง คอ กระดอตรงตูด นะทำเป็นใหม่ ถ้าทำเป็นก็ทำซะ รับรองแถวตรงแนวเลย”

อย่างไรก็ตามในบางครั้งที่ไม่ได้รับความร่วมมือจากผู้เข้ารับการบำบัดที่ดีพอ หรือมีการขาดระเบียบวินัย ก็จะมีคำพูดที่รุนแรงหรือสื่อเสียด เพื่อให้เกิดอาการเจ็บปวดด้วย คำพูดหรือการพูดเชิงดูหมิ่น ดูแคลน เพื่อให้เกิดการมูมานะ และกอบกู้ศักดิ์ศรีของตนเอง

กลยุทธ์การบรรยายโดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง นำเปรียบเทียบ การอ้างอิงเหตุการณ์จริง และโยงเข้าสู่การสอน

จากการสังเกตการณ์พบว่า การฝึกอบรมและปฏิบัติกิจกรรมในโครงการบำบัดยาเสพติด ปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต ส่วนมากแล้ววิทยากรจะใช้วิธีการสื่อสารกับผู้เข้ารับการบำบัดในการให้สาระความรู้ ความคิด การสอน การปลุกจิตสำนึกต่างๆ ด้วยการใช้วิธีบรรยายเป็นหลัก โดยการใช้คำพูดหรือปากเปล่าเป็นเครื่องมือในการสื่อความหมายเรื่องราวต่างๆ คือ เป็นการสื่อความจากปากของผู้เล่าหรือผู้บรรยาย โดยเรื่องที่วิทยากรนำมาเล่าหรือบรรยายนั้นมีหลากหลายเรื่อง คือ มีทั้งเรื่องที่ได้จากการศึกษาวิธีการสอนของพระพุทธรเจ้าโดยการเล่าเรื่อง โดยอาศัยการเปรียบเทียบกับเรื่องที่เป็นนิทาน เรื่องที่ได้มาโดยประสบการณ์จริงของผู้เล่า เรื่องแปลกๆ ที่มีความน่าสนใจ เรื่องเล่าเหตุการณ์ในอดีตทั้งที่เป็นเรื่องของวิทยากรเองและเรื่องของผู้อื่นที่ท่านไปเก็บภาพและจดจำเรื่องราวมาถ่ายทอด เรื่องปรัชญา เรื่องศาสนา ฯลฯ ในการเล่าเรื่องนั้น เมื่อจบการเล่าแต่ละเรื่อง ท่านมักใช้วิธีการสอนด้วยการใช้วิธีอุปมาอุปไมย เปรียบเทียบเรื่องเล่ากับเหตุการณ์จริงในชีวิตประจำวัน หรือมักเปรียบเทียบกับผู้เข้ารับการบำบัดว่าถ้าเกิดเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นกับพวกเขาจะเป็นอย่างไร และจะต้องทำอะไรบ้าง ตัวอย่างเช่น “การเปรียบเทียบเหรียญบาทกับชีวิตคนเรา เหรียญบาท 1 เหรียญมีสองด้านที่แตกต่างกัน ด้านหนึ่งเป็นรูปพระบรมฉายาลักษณ์ของในหลวง อีกด้านหนึ่งเป็นรูปพระบรมมหาราชวัง ชีวิตคนเราก็มีสองด้านเหมือนกัน คือด้านดีและด้านเลว อยู่ที่ตัวเราเองว่าจะเลือกด้านไหน”

กลยุทธ์การใช้บทกลอนและคำคมในการพูดที่ท้ายคำคมให้คิด

นอกจากวิทยากรใช้การเปรียบเทียบแล้ว ยังมีการใช้บทกลอนและคำคม พูดเพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้คิด ซึ่งจากการวิเคราะห์ในเรื่องคำและประโยคจากบทกลอนและคำคมที่วิทยากรนำมาใช้นั้นเป็นคำที่สั้น กระชับ เข้าใจง่าย และเมื่อนำมารวมเป็นประโยคก็เป็นคำที่มีความหมาย และกินใจผู้เข้ารับการบำบัดได้ดี นอกจากนี้ยังมีการใช้คำที่คล้องจองกัน เป็นการช่วยทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดการจดจำสารได้ง่ายขึ้นด้วย ยกตัวอย่างเช่น

“เพื่อเพื่อนเสพยาบ้า ชีวิตจะหมดค่าเสียคน”

“อย่าทำตัวเป็นน้ำเต็มแก้ว ที่ไม่สามารถรับรู้อะไรได้อีกแล้ว จึงควรทำตัวเหมือนแก้วเปล่า”

“ประระมีอมันล้างได้ แต่ประระใจมันล้างยาก”

“ถ้าเธอไม่ดีกว่านี้ ก็ขอให้อย่าเลวไปกว่านี้อีกเลย”

“เกิดเป็นคน อย่าจนความดี เกิดมาทั้งที่ ความดีติดตน”

“บุญหาบ บาปหิ้ว หมายถึง ให้ทำบุญมากๆ ทำบาปน้อยๆ น้อย”

“อะไรก็ตามที่ไม่ดี เราใช้คำว่า “ชี้” นำหน้า เพราะฉะนั้นเราอย่าทำตัวเป็น “ชี้ยา”

กลยุทธ์การใช้คำพูดซ้ำ เพื่อตอกย้ำความรู้สึกบ่อยๆ และให้พูดตามไปด้วย

ในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ นั้นวิทยากรบางท่านมักจะใช้คำพูดเดิมๆ บ่อยครั้ง เพื่อเป็นการตอกย้ำให้ผู้เข้ารับการบำบัดให้เกิดการเลิก ลด ละจากสารเสพติด ซึ่งเป็นการเน้นย้ำความหมายเดิมที่วิทยาใช้ในการฝึกปฏิบัติกิจกรรมที่ปฏิบัติทุกวัน ตามเวลาที่กำหนดไว้ ตัวอย่างเช่น ในช่วงการฝึกสมาธิบำบัดของอาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตุ หลังจากปฏิบัติกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้ว อาจารย์กัญจิราก็จะให้ผู้เข้ารับการบำบัดกล่าวพร้อมๆ กันว่า

“คนรุ่นใหม่ เป็นคนที่มีคุณภาพ ไม่ใช้สารเสพติดใดๆ เพื่อชีวิตใหม่ที่ดีงาม เราทำเพื่อตัวเอง เพื่อคนที่เรารัก และเพื่อคนที่รักเรา”

นอกจากนั้นแล้ว อาจารย์กัญจิรายังมีคำขวัญสำหรับผู้เข้ารับการบำบัดในการปลูกจิตสำนึกให้ผู้เข้ารับการบำบัดทุกคนร่วมกันต่อสู้กับภัยของยาเสพติด โดยการให้ทุกคนพูดพร้อมๆ กัน ว่า

“เยาวชน รวมพลัง เราสู้ สู้ สู้”

กลยุทธ์การให้รางวัล

นอกจากให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ฝึกและปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ แล้ว วิทยากรยังมีการให้รางวัลผู้เข้ารับการบำบัด โดยจากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์วิทยากรวิเคราะห์ได้ว่า การให้รางวัลนั้นจำแนกออกเป็น 3 รูปแบบหลัก คือ

1. การพูดชมเชย การพูดชมเชยเพื่อกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมที่ดีขึ้น และทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดแรงผลักดัน (แรงฮึด) ที่จะทำกิจกรรมนั้นต่อไป อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้เยาวชนเกิดความภาคภูมิใจที่สามารถปฏิบัติได้ดี ในการพูดชมเชยดังกล่าวส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการพูดชมเชยโดยส่วนรวมทั้งหมด มีบางครั้งที่มีการพูดชมเชยเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม (สี) เมื่อกรณีที่บุคคลหรือกลุ่มดังกล่าวมีพัฒนาการที่ดีขึ้นจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด

ยกตัวอย่างเช่น “เห็นไหมวันนี้กลุ่มสีแดง เข้าแถวพร้อมเพรียงกันได้เร็วที่สุด กลุ่มสีแดงวันนี้ยอดเยี่ยมมาก อยากให้ทุกๆ วันและทุกครั้งที่มีการเข้าแถวแบบนี้ ทุกกลุ่มควรจะปฏิบัติตามกลุ่มสีแดงแบบนี้บ้าง”

2. การพูดให้กำลังใจ นอกจากการพูดชมเชยแล้ว กลยุทธ์การให้รางวัลอีกอย่างหนึ่งคือ การพูดให้กำลังใจ เมื่อผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความท้อแท้ในระหว่างการฝึกหรือปฏิบัติกิจกรรม วิทยากรจะพูดเกลี้ยกล่อมผสมผสานกับพูดกระตุ้นและโน้มน้าวใจให้เยาวชนเกิดแรงจูงใจการปฏิบัติกิจกรรมต่อไป มีจิตใจที่มุ่งมั่นมากขึ้น โดยคำเรียกที่วิทยากรใช้จะเปลี่ยนจากในสถานการณ์ปกติที่ใช้คำเรียกว่า “เธอ” เปลี่ยนเป็น “ลูก” ซึ่งเมื่อผู้เข้ารับการบำบัดได้ฟังคำสรรพนามที่วิทยากรเรียก จะทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดรู้สึกว่ามีวิทยากรรัก เอ็นดู และมีความจริงใจ หวังดีต่อผู้เข้ารับการบำบัดอย่างแท้จริง เปรียบเสมือนลูกหลานของวิทยากรเอง นับเป็นกลยุทธ์ในการชักจูงใจที่สำคัญอีกกลยุทธ์หนึ่งที่ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดสามารถอยู่ในกระบวนการฝึกอบรมได้จนถึงสิ้นสุดโครงการ

ยกตัวอย่าง เช่น “ทำไมพวกเราถึงไม่ปฏิบัติตามกันล่ะลูก กฎก็ต้องเป็นกฎนะ ใครทำผิดก็ต้องถูกทำโทษกันตามกฎ ระเบียบ อยู่ด้วยกันหลายคนก็จำเป็นต้องเคารพกฎ กติกาณะลูกนะ ทำผิดครั้งนี้แล้วคราวหน้าก็อย่าทำผิดอีกนะลูก”

3. การให้ของรางวัลหรือให้คะแนน เป็นการให้รางวัลที่เป็นสิ่งของหรือคะแนนเก็บ โดยวิทยากรจะแจกให้ตามกลุ่ม (สี) ที่ปฏิบัติกิจกรรมได้ดีกว่ากลุ่มอื่น หรือชนะการแข่งขันเกมหรือร้องเพลง ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นขนมคบเคี้ยวต่างๆ ทอฟฟี่ หรือน้ำอัดลม เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้

รับประทานในช่วงพัก ซึ่งภายในโครงการฯ จะไม่มีการขายสิ่งของ ขนมคบเคี้ยวต่างๆ หรือน้ำอัดลม ให้กับผู้เข้ารับการบำบัดทั้งสิ้น ฉะนั้น ผู้เข้ารับการบำบัดจึงเกิดความอยากและต้องการสิ่งของเหล่านี้

ยกตัวอย่างเช่น ในช่วงกิจกรรมบทเพลงแห่งชีวิต ของอาจารย์วารินทร์ อักษรนำ จะให้มีการแข่งขันร้องเพลงตามกลุ่ม (สี) โดยให้แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาร้องเพลงข้างหน้าห้อง กลุ่มไหนร้องเพลงได้เพราะ และชนะใจกลุ่มอื่น วิทยากรก็จะแจกขนมคบเคี้ยวให้ 1 ห่อใหญ่ เป็นรางวัล

“การพูดชมเชย การพูดให้กำลังใจ และการให้ของรางวัลหรือให้คะแนน ล้วนเป็นวิธีการโน้มน้าวใจอย่างหนึ่ง ที่วิทยากรอยากให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดแรงจูงใจที่จะปฏิบัติกิจกรรมต่อไป และเกิดความภาคภูมิใจที่จะสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ดี”

กลยุทธ์การสั่งสอน

การสั่งสอน เป็นการใช้วจนภาษาอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งวิทยากรใช้สื่อสารกับผู้เข้ารับการบำบัดอยู่ตลอดเวลา เป็นวิธีการที่สร้างขึ้นเพื่อสร้างความเข้าใจกับผู้เข้ารับการบำบัด อบรมสั่งสอนให้ผู้เข้ารับการบำบัดเป็นคนดี อบรมให้ความรู้ ให้มีสติ อีกทั้งยังเป็นการเอาความรู้มาใส่สมองให้ผู้เข้ารับการบำบัด ใส่ในสิ่งที่ผู้เข้ารับการบำบัดไม่รู้เข้าไป เพื่อให้ได้รับข้อมูลข่าวสาร และเป็นการชี้แนะแนวทางที่ถูกต้องให้ผู้เข้ารับการบำบัดด้วย

กลยุทธ์การสั่งสอนนั้นสามารถแยกได้เป็น 2 ลักษณะคือ

1. การสั่งสอนโดยตรง ใช้ในช่วงเวลาที่ให้ผู้เข้ารับการบำบัดอยู่ในระเบียบแถวต่างๆ แล้วรับฟังคำสั่งสอนจากวิทยากร เช่น การนั่งฟังบรรยาย การฝึกระเบียบวินัยแบบทหาร การฝึกปฏิบัติสมาธิบำบัด เป็นต้น ลักษณะคำสั่งสอนที่ใช้นั้นมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นการเอาประสบการณ์จริงมาถ่ายทอดให้ผู้เข้ารับการบำบัดฟัง เพื่อให้นำไปเปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้เข้ารับการบำบัดกำลังคิดอยู่ เป็นอยู่หรือนำไปปฏิบัติตาม ในการสั่งสอนนั้นบรรยากาศเป็นเหมือนการพูดคุยอย่างมีหลักการ _อาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตุ ให้สัมภาษณ์ว่า “การที่ฝึกสติ ด้วยอาณานาปณสติก็ดี สมาธิบำบัดก็ดี จะทำให้มีความรู้สึกมั่นคงทางอารมณ์มากขึ้น ขณะเดียวกันเราก็จะพยายามสร้างภาวะผู้นำให้เกิดขึ้นในตัวเขา เมื่อเรารู้ว่าตัวเขาสามารถสร้างความเป็นผู้นำได้ ก็จะสามารถสร้างจิตสำนึก เพื่อหล่อหลอมจิตใจเขาให้มีความเข้มแข็ง และมั่นคงทางอารมณ์ได้”

การสั่งสอนโดยตรง มีจุดมุ่งหมายเพื่อระลึกย้ำเตือน ถึงโทษและพิษภัยของยาบ้าและสารเสพติดต่างๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อใครบ้างนอกจากตัวผู้เข้ารับการบำบัดเอง จะมีการย้ำอยู่ตลอดเวลาในเรื่องของยาเสพติด การอบรมสั่งสอนในเรื่องยาเสพติด รวมถึงเรื่องของมารยาทในสังคมเพื่อมุ่งอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี มีความรู้ มีสติ โดยวิทยากรจะใช้ทั้งการขยายความในใจของตนเองให้กับผู้เข้ารับการบำบัดฟัง บางครั้งก็จะใช้คำพูดให้เข้ารับการผู้เข้ารับการบำบัดรู้สึกเจ็บใจ เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดรู้ว่ายาเสพติดหรือพฤติกรรมที่ทำที่ผ่านมามันไม่ดี พร้อมกับนั้นก็จะมีทำให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้ คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนมีการย้ำถึงความน่าภาคภูมิใจของการได้มาฝึกอบรมในโครงการว่าผู้เข้ารับการบำบัดทั้งหลายเป็นรุ่นแรกที่มาฝึกอบรมโครงการนี้ มีอีกหลายคนที่ยอยากมาฝึก แต่ไม่สามารถมาได้ เนื่องจากจิตใจยังไม่เข้มแข็งพอ ซึ่งถือว่าผู้ที่มาฝึกที่นี้จิตใจเข้มแข็งเพียงพอที่อยากจะทำสิ่งเสพติดได้แล้ว การพูดเหล่านี้เป็นการสร้างจิตสำนึกผู้เข้ารับการบำบัด และสอนให้ย้าคิดถึงสิ่งที่ผิดพลาดมาเพราะการสั่งสอนโดยตรงนี้จะมีลักษณะการพูดที่ชัดเจน ย้ำชัด ผู้เข้ารับการบำบัดจึงจะเข้าใจง่ายขึ้นเมื่อได้รับการสื่อสาร

2. การสั่งสอนโดยอ้อม นอกจากการสั่งสอนโดยตรงแล้ว ยังมีคำสั่งสอนโดยอ้อมอีกด้วย คือ การแทรกคำสอน คำเตือนสติในหลาย ๆ เรื่อง ในขณะที่ทำการเสริมสร้างสมรรถภาพทางร่างกาย และจิตใจ ในการสั่งสอนจะเป็นไปในลักษณะที่ค่อยๆ ชี้นำ จะไม่บอกโดยตรง ชี้แนะแนวทางเฉยๆ พอให้จับความได้ และบอกไว้เป็นปริศนาให้ใคร่ครวญอยู่ตลอด การสั่งสอนโดยอ้อมนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกของผู้ให้บำบัด จำลิบเอกวินัย หัวหน้าชุดครูฝึก ให้สัมภาษณ์ว่า “ผมเคยพูดกับเด็กๆ พวกนี้ในช่วงที่เด็กเหล่านี้ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของวิทยากร โดยเฉพาะช่วงของการวิปัสสนากรรมฐาน ผมได้บอกกับพวกเขาว่า “ครูฝึกและวิทยากรทุกคนที่มาอบรมพวกเรา มีความปรารถนาดี รัก และจริงใจต่อพวกเราทุกคน แล้วพวกเราทุกคนจะไม่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพวกครู หรือวิทยากรบ้างหรือ พวกเขาทุกคนมาให้สิ่งดีๆ แก่พวกเรา พวกเราทุกคนควรจะได้รับและใส่ใจกับสิ่งเหล่านั้นให้มากกว่านี้” ซึ่งผมจะต้องระวังในเรื่องของคำพูดให้มาก เพราะจิตใจของเด็กเหล่านี้อ่อนไหวง่าย”

กลยุทธ์การใช้เพลงเป็นสื่อในการประกอบกิจกรรมการบรรยาย หรือเริ่มกิจกรรมต่างๆ

การใช้เพลงเป็นสื่อในการประกอบกิจกรรมต่างๆ หรือเริ่มปฏิบัติกิจกรรมต่าง ในโครงการนี้ ส่วนใหญ่จะใช้เพลงที่มีเนื้อร้อง และมีเนื้อหาที่มีความหมายดี ๆ ก็น่าสนใจ รวมทั้งเป็นเพลงที่เข้ากับสภาพชีวิตของผู้ให้บำบัดได้เป็นอย่างดี เช่น เพลง 18 ผน เพลงน้ำตาแม่ เพลงอ้อมอ้อม เพลงเพื่อนกัน เพลงจากเพื่อนถึงเพื่อน ฯลฯ เพลงทั้งหลายเหล่านี้ต่างก็เป็นเพลงที่บรรยายถึงสภาพของเด็กที่

หลงผิดทางหันเข้าหายาเสพติด ทำตัวไม่ดี แต่ในความเป็นจริงพวกเขาเหล่านี้ก็มีความเจ็บปวดลึก อยู่ข้างในจิตใจ ซึ่งบางครั้งไม่ได้แสดงออกมาทางการปฏิบัติและเห็นได้อย่างชัดเจน รวมทั้งการมี ความสำนึกในพระคุณของพ่อแม่ ความเสียใจของพ่อแม่ที่รู้ว่าลูกของตนเองติดยาเสพติด เช่น เพลง “น้ำตาแม่” เป็นเพลงหนึ่งที่เนื้อหาของเพลงสื่อถึงผู้ติดยาเสพติดและหัวใจของแม่ได้เป็น อย่างดี

เพลง “น้ำตาแม่”

หยาดเหงื่อท่วมตัว ท่วมหัวโถมกาย
 เหงื่อที่รินไหลคือแรงงานที่ทำกิน
 ส่งเจ้าเล่าเรียน ให้พากเพียรให้ทุกทุกสิ่ง
 ถึงตัวจะกินไม่ค่อยอ้มก็ขอให้ลูกสบาย
 ทนหาบขายของเหงื่อท่วมกายไม่เคยจะท้อ
 ถึงแดดจะเผาจะร้อนเพียงใดไม่เคยจะล้า
 เก็บเงินค่าเทอมส่งเจ้าเรียนให้มีการศึกษา
 ค่าน้ำประปารวมทั้งค่าไฟฟ้าไถ่มาสิ้นเดือน
 ช่างโซคร้ายลูกชายทำตัวเหลวไหล
 คบเพื่อนเลว มั่วสุเมสพของมีนเมา
 สูบกัญชา ดมทั้งกาว และกินเหล้า
 ทูรันทุรายใจแทบขาด เมื่อครั้งลงแดง
 หหมดความหวังหมดพลังที่จะชวนชวาย
 กอดลูกชายน้ำตาไหลโรยแรงอ่อนล้า
 แสบสิ้นตัวสิ้นกำลังหมดความแข็งแรง
 แม่สิ้นแรงเมื่อเจ้าสิ้นลมล้มไปต่อหน้า
 เจ้าจากไปแล้วใครเล่าใครจะอยู่กับแม่
 ตั้งฝนหล่นพรำ น้ำตาแม่ไหล แสบเป็นสายเลือด

จะเห็นได้ว่าเนื้อเพลงนี้มีเนื้อหาและความหมายเกี่ยวข้องกับความรัก ความห่วงใย ความ เสียสละของแม่ที่ทำให้ลูกได้ทุกอย่าง แม้ว่าตัวเองจะกินไม่อ้มจะเหนื่อยร้อนจะลำบากหนักหนา เพียงใด ก็จะอดทน ไม่ย่อท้อ เพื่อให้ลูกได้เรียนหนังสือ แต่เมื่อรู้ว่าลูกของตนกำลังติดยาเสพติด คบเพื่อนที่ไม่ดี แม่ก็หมดกำลังใจในการต่อสู้ทำงานต่อไป ซึ่งไม่รู้ว่าเมื่อใดที่ลูกตายไปแล้วชีวิตของ แม่จะอยู่ต่อไปอีกได้อย่างไร

นอกจากนี้แล้วยังมีบทเพลงที่มีเนื้อหาแสดงถึงความเป็นเพื่อน การที่เราเคยร่วมสุข ร่วมทุกข์กันมาจนถึงวันนี้ต้องใช้เวลานานมาก เมื่อไรก็ตามที่เราจากกันก็อยากให้จดจำมันเอาไว้ ไม่เคยที่จะลืมกัน ซึ่งเพลงที่ อาจารย์วารินทร์ อักษรนำ วิทยากรกิจกรรมสร้างสรรค์ ได้ใช้บทเพลง “จากเพื่อนถึงเพื่อน” และ บทเพลง “เราและนาย” เพื่อใช้ประกอบกิจกรรมที่วิทยากรต้องการสอนให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความรักเพื่อน และความสามัคคีกันในหมู่คณะ ซึ่งเพลงเหล่านี้จะสามารถกล่อมเกลาคจิตใจให้อ่อนโยน และเกิดการซึมซับเนื้อหาโดยไม่รู้ตัว ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความรัก เข้าใจและความสามัคคีในหมู่คณะกันมากขึ้น

เพลง “เราและนาย”

วันคืนที่เนิ่นนาน ที่มีเราสองคน
 ดิ้นรนสู้ทนเพื่อความฝัน มีสัญญาว่าเรา
 ไม่ทอดทิ้งกันแม้คืนและวันจะโหดร้าย
 ไม่อาจทำให้ใจของเรานั้นเปลี่ยนแปลง
 สัญญาที่ให้กันไม่มีวันเปลี่ยนแปลง
 เพื่อนจะมี จะมีเราและนายเสมอ
 จากวันนี้จะมีเรา เราและนาย จดจำไว้ตลอดไปไม่ทิ้งกัน
 หากมีเราจะมีนาย ร่วมทางไม่มีไหวหวั่น
 คือเพื่อนกัน เพื่อนตาย ตลอดไป

เพลง “จากเพื่อนถึงเพื่อน”

กว่าจะรู้จักกันมันก็นานแสนนาน
 กว่าจะมาเป็นเพื่อนกันต้องใช้เวลานาน
 อยู่กันมานานแสนนาน จากกันไปไกลแสนไกล
 จดจำไว้เพื่อนยังไม่ลืม บนเส้นทางยาวไกล
 ร่วมฝ่าฟันไป ก้าวไปด้วยกัน
 จำวันนั้นยังจำ เคยร่วมกันทำ
 ด้วยความมั่นใจ สุขเราก็เคยร่วมเสพ
 เจ็บเราก็เคยร่วมเจ็บ จดจำไว้ถึงวันเก่า เก่า
 วันที่ต้องจำจาก ต้องจากกันไกล
 แต่ใจยึดมั่น คืนและวันเดือนผ่านไม่อาจเรียกวันเก่า
 คืนหวนได้ แต่ใจเรายังไม่มั่นคง

ฝากความทรงจำถึงเพื่อน จดจำไว้เพื่อนยังไม่ลืม

จะเห็นได้ว่าบทเพลงต่างๆ ที่วิทยากรนำมาให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ร้องเหล่านี้ เป็นบทเพลงที่ผู้เข้ารับการบำบัดรู้จักและร้องกันได้เกือบหมดทุกคน โดยในช่วงแรกจะมีการแจกเอกสารเนื้อเพลงให้กับผู้เข้ารับการบำบัด แล้วให้ร้องตามประมาณ 2-3 ครั้ง แต่ต่อมาก็ไม่จำเป็นต้องแจกเอกสารอีกแล้ว ผู้เข้ารับการบำบัดส่วนใหญ่จะจำเนื้อเพลงกันได้ และก็ร้องตามกันไป ถือได้ว่าการใช้เพลงเป็นสื่ออย่างหนึ่ง ที่จะช่วยทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดรู้สึกผ่อนคลายความตึงเครียด ได้ปลดปล่อยอารมณ์ออกมา ส่วนหนึ่งยังทำให้การปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ไม่น่าเบื่อ แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า กิจกรรมต่างๆ นั้นเมื่อนำบทเพลงเข้ามาเป็นส่วนประกอบนั้นผู้เข้ารับการบำบัดจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นได้ดี แต่การวิปัสสนากรรมฐานนั้น ไม่สามารถใช้สื่อบทเพลงมาเป็นส่วนประกอบได้ เนื่องจากการวิปัสสนากรรมฐานจะต้องใช้ความสงบของสติ หากนำบทเพลงเข้ามาประกอบในกิจกรรมนี้จะทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดอาการ “จิตเตลิด” ผู้เข้ารับการบำบัดจึงไม่อาจมีส่วนร่วมในกิจกรรมการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้

สรุปได้ว่า เพลงที่วิทยากรนำมาเป็นสื่อในการใช้ประกอบในการฝึกอบรมในโครงการฯ มักเป็นเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ความรักหรือบุญคุณของพ่อแม่ ความรักระหว่างเพื่อน ซึ่งบทเพลงเหล่านี้เป็นเนื้อหาที่เข้าถึงชีวิตและจิตใจของผู้เข้ารับการบำบัดได้เป็นอย่างดี ผู้เข้ารับการบำบัดหลายคนได้ฟังบทเพลงแล้วน้ำตาคลอเบาๆ บางคนถึงกับร้องไห้ออกมาเพราะคิดถึงชีวิตจริงของตนเองที่มีความเหมือนกับในบทเพลงมาก

2. กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้วัจนภาษา

นอกจากวิทยากรในโครงการจะใช้วัจนภาษาในการสื่อสารกับผู้เข้ารับการบำบัดแล้ว ยังนำกิจกรรมที่มีการใช้วัจนภาษา เข้ามาสอดแทรกไปในการสื่อสารอีกด้วย เพราะการสื่อสารโดยใช้คำพูดหรือภาษาแต่เพียงอย่างเดียวไม่อาจทำให้การสื่อสารบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนักในบางสถานการณ์ บางช่วงเวลา และบางกลุ่มเป้าหมาย ยกตัวอย่างเช่น กิจกรรมในวันกตัญญู วิทยากรจะเข้าไปปลอบใจ และลูบหลัง ลูบศีรษะกับผู้เข้ารับการบำบัดที่ไม่มีผู้ปกครองมาร่วมพิธี เพื่อแสดงถึงการให้ความรักและความจริงใจ บรรณาณี เปรียบเสมือนตัวแทนของคุณพ่อ คุณแม่ต่อผู้เข้ารับการบำบัดดังกล่าว เป็นการใช้กลยุทธ์การสื่อสารของวิทยากรโดยใช้ วัจนภาษาโดยการปลอบใจ และการสัมผัส

กลยุทธ์การยึดหลัก “พรหมวิหาร 4”

กลยุทธ์การยึดหลัก “พรหมวิหาร 4” นี้เป็นกลยุทธ์ที่วิทยากรใช้กับผู้เข้ารับการบำบัด ยาเสพติดในโครงการ เป็นวิธีการที่วิทยากร อาศัยหลัก เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ในการฝึกอบรมซึ่งวิทยากรจะสร้างความสัมพันธ์กับผู้เข้ารับการบำบัดด้วยความรัก และความเมตตา ในฐานะบิดา มารดา หรือครู อาจารย์ ที่ต้องการจะเห็นบุตรหลาน หรือลูกศิษย์มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น และสามารถพัฒนาตัวเองได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างสายสัมพันธ์ด้วยความรัก ถักทอความรักให้ผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านั้น ให้เกิดความเชื่อมั่น และศรัทธาได้ อาจารย์กัญจิรา ให้สัมภาษณ์ว่า “เมื่อไรก็ตามที่ผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านั้นเกิดความเชื่อมั่น และความศรัทธาในตัวของเรา เขาก็จะเชื่อในสิ่งที่เราชี้นำได้”

การใช้หลักพรหมวิหาร 4 นี้ เชื่อว่าจะเข้าถึงจิตใจผู้เข้ารับการบำบัดได้มากกว่าวิธีการอื่น พันเอกสุริย์พันธ์ บ่อมเป็น ให้สัมภาษณ์ว่า “วิธีที่เราจะแก้ไข จากที่เราได้ทำให้อื่นๆมา มาก ก็คือ การให้พวกเขา มีวินัย คือสามารถที่จะขึ้นกเป็นนกได้ ครั้งแรกที่เรามา เราไม่สามารถบังคับเขาได้ เราต้องใช้วิธีการว่า คนที่ป่วย เป็นผู้ที่มีความบกพร่องทางจิต ฉะนั้นเราจึงคิดว่าเราไม่ควรไปบังคับจิตใจ ซึ่งเป็นการใช้หลักเมตตา แต่เมื่อถึงวันที่ต้องวิปัสสนากรรมฐาน ทุกคนจะต้องบังคับตัวเอง แต่พอเราจะบังคับมันทำไม่ได้”

กลยุทธ์การใช้เทคนิคการสร้างสัมพันธภาพที่ดี

ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้เข้ารับการบำบัด วิทยากรแต่ละท่านนั้นจะต้องมีประสบการณ์ที่จะให้ความสนใจในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้เข้ารับการบำบัด โดยเฉพาะในช่วงแรกของการฝึกอบรมในโครงการ ถ้าหากสามารถที่จะสร้างสัมพันธภาพและทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเปิดใจพร้อมที่จะเรียนรู้ได้แล้ว ผู้เข้ารับการบำบัดก็จะให้ความร่วมมือและยอมรับ ส่งผลทำให้การเรียนรู้ในกิจกรรมนั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ได้เป็นอย่างดี วิทยากรมักจะผู้เข้ารับการบำบัดว่า “ลูก” ถือได้ว่าเป็นการแสดงความจริงใจและให้ผู้เข้ารับการบำบัดสัมผัสได้ว่า “เรารักและปรารถนาดี” ต่อเขาเหมือนลูกจริงๆ

นอกจากการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างวิทยากรและผู้เข้ารับการบำบัดแล้ว ในช่วงของวันกิจกรรมธรรมบรรยาย เรื่อง “พระในบ้าน” และกิจกรรมวันกตัญญู ยังเป็นกิจกรรมเพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดการสำนึกในเรื่องของความกตัญญูรู้คุณบิดามารดา รวมทั้งการสอนให้รู้จัก

ความหมายของคำว่า “ซาบซึ้ง” และ “ตอบแทน” พระคุณบิดามารดา ซึ่งน่าจะเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีฉันท์พ่อ แม่ ลูกอีกด้วย

กลยุทธ์การสอดแทรกสิ่งที่มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ แต่วิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ได้

ในการบำบัดผู้เสพยาเสพติด จะต้องเข้าถึงจิตใจของผู้เข้ารับการบำบัดได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งผู้ที่เข้ามาบำบัดยาเสพติดในโครงการ ถือได้ว่าเป็นผู้ป่วยทางจิตประเภทหนึ่ง การสอดแทรกในเรื่องสิ่งที่มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ แต่วิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ได้นั้น จะทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีความสนใจ ใคร่รู้ในสิ่งที่ตนเองสัมผัสไม่ได้ นั่น ซึ่งเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่อาจารย์กัญจิรา ใช้กับผู้เข้ารับการบำบัดในโครงการนี้ อาจารย์กัญจิราให้สัมภาษณ์ว่า “ได้สอดแทรกในเรื่องของพลังงาน แก่ผู้เข้ารับการบำบัด เพราะเห็นว่ามนุษย์ทุกคนจะมีความรู้สึกสนใจในสิ่งที่ตนเองสัมผัสไม่ได้ ฉะนั้นการฝึกสมาธิบำบัด เป็นวิธีการหนึ่ง que ผู้เข้ารับการบำบัดจะสามารถสัมผัส “พลังงานพิเศษ” ได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจารย์จะให้พวกเขาพิสูจน์ด้วยตัวของเขาเองเลยว่า มันมีพลังงานอีกมากมายที่ไม่ได้อยู่ในรูปของสสาร เช่น ลม เราไม่เคยเห็นลม แต่เรารู้ว่าลมมันพัดมาปะทะหาตัวเรา พลังงานต่างๆ ที่ไม่ได้อยู่ในรูปของสสาร ก็มีอยู่มากมาย เช่น วิญญาณ กระแสคลื่นต่างๆ ที่เข้ามากระทบตัวเรา หรือแม้กระทั่งคลื่นวิทยุ ซึ่งจะเห็นได้เลยว่า เมื่อพวกเขาลองได้พิสูจน์ด้วยตัวของเขาเองแล้ว เขาจะสามารถส่งถ่ายคลื่น รับ-ส่งคลื่น ถึงกันและกันได้ เป็นสิ่งที่ จะกระตุ้นความสนใจให้ ผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้อยากเกิดการเรียนรู้และหันมาสนใจในกิจกรรมมากขึ้นและยังจะทำให้เขาเปิดใจกว้างขึ้นอีกด้วย”

3. กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้รูปแบบกิจกรรม

ในการฝึกอบรมในโครงการฯ ไม่ได้ใช้แต่เพียงกลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้วัจนภาษาและอวัจนภาษาเท่านั้น ยังมีกลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้รูปแบบกิจกรรมมาประกอบการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดอีกด้วย รูปแบบของกิจกรรมที่วิทยากรซึ่งมีความชำนาญในด้านต่างๆ นำมาใช้ในโครงการฯ นั้น มีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามความชำนาญของวิทยากร โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือต้องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของผู้เข้ารับการบำบัด ให้หันมาเลิก ละ จากสารเสพติดลงให้ได้ มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้มีส่วนร่วมเต็มที่ คือ เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดไม่เบื่อหน่าย เพราะได้แสดงออก เป็นรูปแบบของการสื่อสาร 2 ทาง (Two-way communication) มิใช่เป็นการให้ผู้เข้ารับการบำบัดนั่งฟังเพียงอย่างเดียว

กลยุทธ์การใช้เกม

การใช้เกมเป็นกิจกรรมถือได้ว่า เกมนั้นเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดและปฏิบัติในกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ โดยผู้ที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากรนำเกมต่างๆ นั้นจะต้องควบคุมให้การดำเนินกิจกรรมหรือเกมนั้นเป็นไปอย่างราบรื่น เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้นั้นได้

จะเห็นได้ว่า การใช้เกมเป็นกลยุทธ์ในการประกอบกิจกรรมนั้นจะส่งผลทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งวิทยากรจะต้องมีความสามารถหรือความชำนาญเฉพาะด้านในการอบรมผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้ กิจกรรมที่ใช้เกมส่วนใหญ่จะอยู่ในช่วงกิจกรรมสร้างสรรค์ของอาจารย์วรินทร์ อักษรนำ ยกตัวอย่างเช่น “เกมจับคู่ของ” เป็นเกมละลายพฤติกรรม ซึ่งจะให้ข้อคิดของการอยู่ร่วมกันของผู้เข้ารับการบำบัดทุกคน จะารู้จักลดตนเอง และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น รวมทั้งยังเป็นการเรียนรู้พฤติกรรมในการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ และเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ให้กับตนเองอีกด้วย

นอกจากนั้นแล้ว วิทยากรยังมีเกมอื่นๆ ที่เป็นกิจกรรมละลายพฤติกรรมอีก อาทิเช่น ปั่นหูน เลือ-ป็น-คน เป็นต้น

กลยุทธ์การปฏิบัติธรรม

การปฏิบัติธรรมนี้ เป็นกลยุทธ์หนึ่งที่วิทยากรนำมาใช้ปฏิบัติอบรมจิตให้กับผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดในโครงการ เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดศีล สมาธิ ปัญญา ของพระพุทธศาสนา ซึ่งวิทยากรจะต้องมีความรู้ ความสามารถ และได้ผ่านการปฏิบัติมานานแล้ว พันเอกสุริย์พันธ์ ป้อมเป็น ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้นเป็นวิธีการเดียวที่จะทำให้เข้าถึงจิตใจของคน เพราะว่ากรรมฐานนั้น เมื่อใครปฏิบัติได้ จะสามารถขนะใจตนเองได้ เพราะมันไม่ใช่ธรรมชาติของคนที่ปฏิบัติในเวลาปกติ เวลาจะทำอะไร ก็ซ้ำ คือทุกอย่างจะสวนทางกับชีวิตประจำวัน และได้มีการพิสูจน์มาแล้วว่า ถ้าใครปฏิบัติได้ติดต่อกันเกิน 4 วัน จะสามารถมองเห็นตัวเอง รู้ตัวทุกอย่าง ทำให้มองเห็นสัจธรรม มีสติสัมปชัญญะ คิดก่อนที่จะทำ และมันยังเป็นสิ่งที่ทำให้คนเราใจเย็นลงได้ด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะส่งผลให้จิตใจเรามีเมตตา รู้จักให้อภัยคนอื่นได้”

จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนั้น เป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เกิดปัญญา รู้ธรรมชาติของชีวิต และสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่ไม่เที่ยงแท้และบังคับไม่ได้ ซึ่งเป็นต้นเหตุของทุกข์ เป็นทุกข์ของความเกิด ซึ่งคำว่า เกิด ภาย จิต นั้นคือรูปกับนาม มีผลทำให้จิตใจผ่อนคลายจากความยึดมั่นในสิ่งทั้งหลายทั้งปวง และจะช่วยบรรเทาอาการของการทุกข์กายทุกข์ใจลงได้อีกด้วย ในการนำกลยุทธ์นี้มาใช้ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดนั้น คุณกาบแก้ว ไชยบุรินทร์ ให้สัมภาษณ์ว่า “การเจริญวิปัสสนากรรมฐาน หรืออาจเรียกได้อีกชื่อหนึ่งว่าการเจริญสติปัฏฐาน 4 นั้น พระพุทธองค์ทรงเห็นว่าหนทางนี้เป็นทางเอก เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ทั้งหลาย เพื่อความดับทุกข์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เข้ารับการบำบัดทั้งหลายดับทุกข์กายและใจ ดับความเศร้าโศกเสียใจต่างๆ โดยในการเจริญวิปัสสนากรรมฐานนี้ มีองค์ภวนาซึ่งหลายคนบอกว่าเป็นของแปลกที่ไม่เคยเห็นมาก่อนเลย บางคนเช่น ผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดเห็นว่าเป็นสิ่งที่น่าหัวเราะ ก็คือการมีองค์ภวนาคำว่า “หนอ” ต่อท้าย”

ในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนี้ วิทยากรจะใช้วิธีตามหลักการของ คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย คือเริ่มต้นด้วยการเดินจงกรม 7 ระยะ – การนั่งสมาธิ - การเจริญสติ

การเดินจงกรม 7 ระยะ

1. ขวา...ย่าง...หนอ, ซ้าย...ย่าง...หนอ.
2. ยก...หนอ..., เขยิบ...หนอ.
3. ยก...หนอ..., ย่าง...หนอ..., เขยิบ...หนอ.
4. ยกสั้น...หนอ..., ยก...หนอ..., ย่าง...หนอ..., เขยิบ...หนอ.
5. ยกสั้น...หนอ..., ยก...หนอ..., ย่าง...หนอ..., ลง...หนอ..., คุก...หนอ.
6. ยกสั้น...หนอ..., ยก...หนอ..., ย่าง...หนอ..., ลง...หนอ..., คุก...หนอ, กด...หนอ.
7. ยกสั้น...หนอ..., ไม่คิดหนอ, ยก...หนอ..., ไม่คิดหนอ.

(ทวนระยะ 6 เพิ่ม คิดและไม่คิด)

สำหรับขั้นตอนของการนั่งสมาธิ วิทยากรจะให้ผู้เข้ารับการบำบัดเดินจงกรมพร้อมกับความต้องการแล้ว ให้ปฏิบัติการนั่งสมาธิหลังจากยกเท้ามาวางเคียงกันเรียบร้อยแล้ว ตามวิธีการเดินก้าว

สุดท้ายเมื่อสุดท้าย มือทั้งสองยังคงวางซ้อนกันที่หน้าท้องอยู่ แล้วให้ผู้เข้ารับการบำบัดกำหนดความรู้สึกว่า “อยากนั่งนอน” จำนวน 3 ครั้ง หลังจากนั้นก็จะให้ผู้เข้ารับการบำบัดปล่อยแขนลงที่ละข้างลงตามสบายแนบลำตัว ใช้องค์ภาวนาว่า “ยก...นอน, ลง...นอน, ปล่อย...นอน”

ต่อจากนั้นวิทยากรก็จะให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ปฏิบัติการเจริญสติ ซึ่งเป็นกรกำหนดอิริยาบถให้ทันปัจจุบันและรับรู้ถึงความรู้สึกตามทวารต่างๆ อย่างสม่ำเสมอตลอดเวลาให้มากที่สุด คุณกาบแก้ว ไชยบุรินทร์ ให้สัมภาษณ์เพิ่มเติมว่า “อิริยาบถส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติกันก็คือ การยืน เดิน นั่ง นอน ส่วนอิริยาบถย่อยคือ การเคลื่อนไหวร่างกายต่างๆ ก็เช่น ดื่มน้ำ เคี้ยวอาหาร กลืนอาหาร ก้มๆ เงยๆ ต่างๆ เหล่านี้ หรือแม้กระทั่งการเข้าห้องน้ำ เพื่อปัสสาวะหรือถ่ายหนัก ก็ควรพยายามกำหนดให้ได้มากที่สุด ทุกคนอาจมีการผลอกันได้ แต่เมื่อผลอกแล้วก็จะให้กำหนดตามความเป็นจริงว่า ผลอก...นอน.”

กลยุทธ์การเลือกสื่อให้สอดคล้องกับสาระที่บรรยาย

ในช่วงของกิจกรรมธรรมบรรยาย โดยพระอาจารย์วัชรพันธ์ุที หรือ พันเอกนายแพทย์พงศักดิ์ ตั้งคณา กิติ วิทยากรจะนำเรื่องต่างๆ มาเล่าให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ฟัง ได้ดู ผู้เข้ารับการบำบัดก็จะนึกถึงชีวิตตัวเอง สะเทือนอารมณ์และมีอาการน้ำตาไหลตามมา ยิ่งเมื่อได้ดูวีดิทัศน์การคลอดลูก ทั้งแบบวิธีคลอดเองตามธรรมชาติและวิธีผ่าตัด ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เห็นว่าการคลอดลูกนั้นดีกว่าชีวิตของพวกเขาจะอยู่ได้จนถึงทุกวันนี้ แม่ต้องเจ็บและทนทุกข์ทรมานมากขนาดไหน และแม่ดูแลพวกเขาอย่างดีมาตลอด ยิ่งกว่านั้นวิทยากรยังเล่าให้ฟังอีกว่า ลูกบางคนพอพ่อแม่แก่เฒ่าก็พาไปอยู่ที่บ้านพักคนชรา ลูกบางคนตบตีแม่จนหน้าเขียวซ้ำเพราะสาเหตุมาจากแม่ไม่มีสมบัติหรือมรดกให้ แต่ทำไมคนเหล่านั้นจึงคิดไม่ได้ว่ามรดกที่ล้ำค่ามากที่สุดที่แม่หามาให้ก็คือ ชีวิตลูกนั่นเอง รวมทั้งความรักและการเอาใจใส่เลี้ยงดูลูกมาด้วยความยากลำบาก พอเล่ามาถึงตรงนี้พร้อมทั้งใช้เพลงที่มีเนื้อหาถึงบุญคุณของพ่อแม่ และวีดิทัศน์เรื่องการคลอดลูก ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดหลายคนคิดได้ มีน้ำตาคลอเบ้า และตระหนักและสำนึกในบุญคุณของพ่อแม่ได้ทันที และเกิดการตัดสินใจเลิกยาเสพติดเพื่อตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ทันที

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนที่ 2

วิทยากรในโครงการฯ ใช้กลยุทธ์การสื่อสาร โดยแบ่งออกเป็น 3 กลยุทธ์หลัก ดังนี้

1. กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้วัจนภาษา
2. กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้อวัจนภาษา
3. กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้รูปแบบกิจกรรม

1. กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้วัจนภาษา

■ กลยุทธ์การพูดแบบทหาร

วิทยากรที่เป็นครูฝึกทหารจะให้หลักการสื่อสารด้วยคำพูดแบบทหารเป็นหลักในการฝึกอบรมบําบัดผู้ติดยาเสพติดในครั้งนี้ มีการเน้นน้ำเสียงที่หนักแน่นแบบทหาร เมื่อมีกิจกรรมการฝึกวินัยทหาร ครูฝึกทหารก็จะกระตุ้นโดยใช้เสียงดัง น้ำเสียงปลุกกระดมให้ตื่น เด็ดขาด จริงจังและดุต่อกับผู้เข้ารับการบําบัด

■ กลยุทธ์การบรรยายโดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่อง นำเปรียบเทียบ การอ้างอิงเหตุการณ์จริง และโยงเข้าสู่การสอน

วิทยากรส่วนใหญ่จะใช้วิธีการสื่อสารกับผู้เข้ารับการบําบัดโดยจะเน้นการให้ความรู้ ความคิด การปลูกจิตสำนึกต่างๆ ด้วยวิธีการบรรยายเป็นหลัก โดยการใช้คำพูดบรรยายเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเรื่องราวต่างๆ อีกทั้งวิทยากรจะเล่าเรื่องจากประสบการณ์จริง และการสอนด้วยการใช้วิธีการเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย กับเหตุการณ์จริงในชีวิตประจำวัน เพื่อให้ ผู้เข้ารับการบําบัดได้มองเห็นภาพหรือได้ฟังเรื่องราวต่างๆ ที่วิทยากรนำมาบรรยายได้ชัดเจนและสนุกสนานขึ้น ส่งผลให้ผู้เข้ารับการบําบัดสนใจฟังวิทยากรเป็นอย่างดี

■ กลยุทธ์การใช้บทกลอนและคำคมในการพูดทิ้งท้ายคำคมให้คิด

วิทยากรจะใช้บทกลอนหรือคำคมในการพูดทิ้งท้าย หลังจากการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้ผู้เข้ารับการบําบัดได้ขบคิด และเกิดทัศนคติที่ดีขึ้น และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้นในเวลาต่อมา

■ กลยุทธ์การใช้คำพูดซ้ำ เพื่อตอกย้ำความรู้สึกบ่อยๆ และให้พูดตามไปด้วย

การใช้คำพูดแบบเดิมซ้ำๆ เป็นการตอกย้ำ เตือนสติหรือเตือนความจำและให้ผู้เข้ารับการบำบัดพูดตามไปด้วยนั้น เป็นการตอกย้ำความรู้สึกของผู้เข้ารับการบำบัดให้มีสติเพื่อการเลิก งด ละจากสารเสพติดทั้งหลาย และปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม หันมาเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด ยาเสพติดในโครงการฯ

■ กลยุทธ์การให้รางวัล

เป็นกลยุทธ์ที่วิทยากรกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ปฏิบัติกิจกรรมอย่างตั้งใจ ไม่ต้องคิดหรือวิตกกังวลเรื่องอื่นใด นอกเหนือไปจากกิจกรรมที่กำลังปฏิบัติอยู่ การให้รางวัลเป็นสิ่งจูงใจ (incentive) เพื่อกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการบำบัดสนใจและตั้งใจปฏิบัติ เพื่อผลตอบแทนที่มุ่งหวังและเป็นการสร้างกำลังใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ นานา อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการบำบัดรู้สึกภาคภูมิใจที่สามารถปฏิบัติกิจกรรมนั้นๆ ได้ดีขึ้นได้รับรางวัล

รูปแบบการให้รางวัลของวิทยากรจำแนกออกเป็น 3 รูปแบบ คือ

1. การพูดชมเชย
2. การพูดให้กำลังใจ
3. การให้ของรางวัลหรือให้คะแนน

■ กลยุทธ์การสั่งสอน

เป็นกลยุทธ์การใช้วัจนภาษารูปแบบหนึ่งที่วิทยากรใช้สื่อสารกับผู้เข้ารับการบำบัดอยู่ตลอดเวลา เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจแก่ผู้เข้ารับการบำบัด อบรมสั่งสอนให้ผู้เข้ารับการบำบัดเป็นคนดี อบรมให้ความรู้ให้มีสติ อีกทั้งเป็นการเอาความรู้มาใส่สมองให้กับผู้เข้ารับการบำบัด ใส่สิ่งที่ผู้เข้ารับการบำบัดยังไม่รู้เข้าไป ได้จำแนกกลยุทธ์การสั่งสอนของวิทยากรออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การสั่งสอนโดยตรง ได้แก่ การนั่งฟังธรรมบรรยาย การฝึกวินัยทหาร การฝึกสมาธิบำบัด ดนตรีบำบัด การฝึกปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

2. การสั่งสอนโดยอ้อม ได้แก่ การแทรกคำสอน คำเตือนต่างๆ ในระหว่างการฝึกอบรม เช่น การฝึกเสริมสร้าง สมรรถภาพทางร่างกาย การสั่งสอนแบบเป็นปริศนาให้คิดเอาเอง

- กลยุทธ์การใช้เพลงเป็นสื่อประกอบกิจกรรมการบรรยาย หรือเริ่มกิจกรรมต่างๆ

บทเพลงต่างๆ ที่วิทยากรนำมาประกอบการปฏิบัติกิจกรรมในขั้นตอนต่างๆ นั้น เป็นการกระตุ้นอารมณ์ให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ผ่อนคลายความตึงเครียด ได้แสดงออก อีกทั้งเนื้อหาของบทเพลงยังเป็นสื่อหนึ่งที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เกี่ยวข้องกับบุญคุณพ่อแม่ เกี่ยวข้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เข้ารับการบำบัด ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ร้องตามและคิดตามเนื้อหาของบทเพลง

2. กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้อวัจนภาษา

- การยึดหลัก “พรหมวิหาร 4”

วิทยากรใช้หลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ในการปฏิบัติต่อผู้เข้ารับการบำบัดเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เข้ารับการบำบัดโดยให้ความรัก ความเมตตา เปรียบเสมือน บิดามารดา ครูบาอาจารย์ ของผู้เข้ารับการบำบัดจริงๆ อีกทั้งวิทยากรมีความต้องการเห็นผู้เข้ารับการบำบัดมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น ทั้งยังเป็นการถักทอความรักให้แก่ผู้เข้ารับการบำบัดให้เกิดความเชื่อมั่น และความศรัทธาในตัวของตัวเอง

- การใช้เทคนิคการสร้างสัมพันธภาพที่ดี

ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างวิทยากรและผู้เข้ารับการบำบัดนั้น วิทยากรจำเป็นต้องมีประสบการณ์ในการโน้มน้าวจิตใจของผู้เข้ารับการบำบัดให้สนใจในกิจกรรมของวิทยากร โดยเฉพาะในช่วงสัปดาห์แรก วิทยากรจะต้องสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้เข้ารับการบำบัดเป็นอย่างมาก เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดเปิดใจและพร้อมที่จะเรียนรู้ และผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านั้น ก็จะทำให้ความร่วมมือและยอมรับในตัววิทยากร และปฏิบัติตามกิจกรรมต่างๆ เป็นอย่างดี

- กลยุทธ์การสอดแทรกสิ่งที่มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ แต่วิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ได้

เป็นกลยุทธ์ที่ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีความสนใจ รวมทั้งเป็นวิธีการกระตุ้นของวิทยากรให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความสนใจในสิ่งที่มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ ซึ่งเป็นเรื่องให้ผู้เข้ารับการบำบัดอยากรู้อยู่แล้ว ในช่วงแรกๆ ผู้เข้ารับการบำบัดไม่ค่อยเชื่อวิทยากรด้วยเห็นว่าเป็นเรื่องฟุ้งงาย แต่เมื่อวิทยากรได้ให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ทดสอบให้สัมผัสของจริง ได้เห็นจริงๆ ก็ทำให้เกิดความสนใจในเรื่องเหล่านี้ไม่น้อย

ตัวอย่างเช่น การฝึกปฏิบัติสมาธิบำบัด ของอาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตุ ผู้เข้ารับการบำบัดจะมีโอกาสได้สัมผัส “พลังงานพิเศษ” ได้ด้วยตนเอง เป็นต้น

3. กลยุทธ์การสื่อสารโดยใช้รูปแบบกิจกรรม

- การใช้เกม

วิทยากรใช้เกมเพื่อมากระตุ้นให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ อีกทั้งยังเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เข้ารับการบำบัดด้วยกันเอง ทำให้ ผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้ได้เรียนรู้ถึงวิธีการที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้ดีอีกด้วย วิทยากรมักใช้เกมเพื่อเป็นการละลายพฤติกรรม ให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้แสดงออก และได้เปิดเผยตัวเองมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ผ่อนคลายความตึงเครียดของผู้เข้ารับการบำบัด

- การปฏิบัติธรรม

เป็นการอบรมจิตใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เกิด ศีล สมาธิ ปัญญา ตามหลักของพระพุทธศาสนา และให้เกิดความสงบของจิตใจ รู้ดี รู้ชั่ว อะไรควร อะไรไม่ควร ทั้งยังจะทำให้ผู้เข้ารับการปฏิบัติได้ผ่อนคลายจิตใจมากขึ้นอีกด้วย ซึ่งวิทยากรให้หลักการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานของ คุณแม่ ดร.ศิริ กรินชัย ผู้ที่มีความชำนาญและมีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งในเรื่องการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน โดยมีวิธีการปฏิบัติ 3 ขั้นตอน คือ

1. การเดินจงกรม 7 ระยะเวลา มีองค์ภาวนาคำว่า “หนอ” ต่อท้าย
2. การนั่งสมาธิ
3. การเจริญสติ

■ การเลือกสื่อให้สอดคล้องกับสาระที่บรรยาย

วิทยากรได้นำเรื่องราวต่างๆ มาเล่าให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ฟัง พร้อมทั้งมีการเปิดวิดีโอเรื่องราวต่างๆ ฟังเพลง หรือ มิวสิค วิดีโอ ที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับผู้เข้ารับการบำบัด เพื่อให้เกิดการสะท้อนอารมณ์ จนบางคนถึงกับน้ำตาไหล ตัวอย่างเช่น ในช่วงกิจกรรมธรรมบรรยาย “พระในบ้าน” มีการเปิดวิดีโอ เรื่องการคลอดลูกให้ผู้เข้ารับการบำบัดดู เป็นภาพเหตุการณ์จริง วิทยากรต้องการให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ระลึกถึงพระคุณของแม่ ที่อดทนต่อความยากลำบากเพื่อเลี้ยงดูลูกจนเติบโตมาได้ถึงขนาดนี้ แล้วลูกกลับมาติดยาเสพติด ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดบางคนถึงกับนั่งซึ้ง น้ำตาไหล ด้วยความรู้สึกเสียใจที่ทำให้แม่เสียใจ เป็นวิธีการหนึ่งในการเลือกสื่อของวิทยากร โดยเน้นให้เข้ากับสาระเนื้อหาที่บรรยาย โดยเน้นน้ำใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดอารมณ์คล้อยตาม คำบรรยายและภาพที่น่าเสนอ

ผลการวิจัยส่วนที่ 3 : จิตวิทยาการสื่อสารในกระบวนการฝึกอบรมตามโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

จากผลการวิจัยพบว่า วิทยากรได้นำหลักทางจิตวิทยาการสื่อสารและจิตวิทยาวัยรุ่นมาใช้ในการฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดเกิดการตัดสินใจลด ละ เลิก ยาเสพติด

วิทยากรมีการปรับการสื่อสารในรูปแบบและสาระต่างๆ โดยอาศัยจิตวิทยาการสื่อสารและจิตวิทยาวัยรุ่นเป็นพื้นฐานในการสื่อสาร ดังต่อไปนี้

■ **จิตวิทยาของวิทยากรมีการปรับการสื่อสารในลักษณะต่างๆ ที่ใช้สื่อสารกับผู้เข้ารับบำบัด โดยใช้หลักการต่างๆ ผสมผสานกัน**

จิตวิทยาของวิทยากรในการฝึกอบรมผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดในโครงการฯ นี้ ซึ่งมีวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ และมีประสบการณ์ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดมาแล้ว ซึ่งวิทยากรนั้นจะต้องเข้าใจลึกซึ้งถึงจิตใจของผู้เข้ารับการบำบัด

“สิ่งที่น่าทึ่งของการเสพยาบ้าก็คือ จะทำให้ผู้เสพยาบ้ารู้สึกอึดอยู่ตลอดเวลา เหมือนอึดทิพย์ ฝืนอยากรับประทานอาหารแต่อย่างไร ร่างกายจึงซุบผ่ายผอมไป ยาบ้าจะออกฤทธิ์แตกต่างกัน หากผู้เสพยาบ้าต่างลักษณะกัน ที่เห็นได้ง่ายคือ จะเป็นคนอยู่เฉยๆ ไม่ได้ มือไม้จะไม่อยู่สุข ชอบ

เคาะเก้าอี้ ชัดรจนเท่า ทำอะไรก็ชอบทำซ้ำๆ ซากๆ ไม่รู้สึกเบื่อ พุดมาก พุดไม่เป็นสาระแก่นสาร พุดเร็ว ฟังไม่เข้าใจ” (ทรงเกียรติ ปิยะกะ, น.พ., 2544) และจะต้องรู้ถึงอาการของผู้ติดยาเสพติดว่าเป็นอย่างไร วิทยาการจะอาศัยหลักการของแสดง “ความรักและความเข้าใจ” ผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านั้นเป็นบรรทัดฐาน ดังที่อาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตุ ให้สัมภาษณ์ว่า “โดยปกติแล้วคนเราถ้าเมื่อใดก็ตามแต่ มีใครสักคนหนึ่ง สนใจ ใส่ใจ เอื้ออาทรต่อเรา เราก็จะเกิดความรู้สึกอบอุ่นและไว้วางใจพอที่จะมาปรึกษาหารือในสิ่งที่ไม่เคยพูด เคยคุยให้ใครฟัง” ฉะนั้น วิทยาการจะต้องเข้าใจให้ลึกซึ้งถึงจิตใจของผู้เข้ารับการบำบัดอย่างถ่องแท้เสียก่อน

วิทยาการจะต้อง**มอบความรัก**ให้กับผู้เข้ารับการบำบัดก่อน ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด การมอบความรักต้องมอบให้อย่างจริงใจ มีความเอื้ออาทร เพื่อที่วิทยาการจะได้รับความเชื่อมั่นกลับมา

นอกจากนั้น วิทยาการยังใช้หลักเมตตาธรรมและไม่บังคับจิตใจผู้เข้ารับการบำบัด ซึ่งพันเอกสุริยัณห์ บ่อมเป็น ยังกล่าวว่า

“ครั้งแรกที่เราฝึกพวกเขา เราจะไปบังคับเขาไม่ได้ คือเราใช้วิธีการว่า คนที่ป่วย ก็คือคนที่มีความบกพร่องทางจิต ฉะนั้นเราจึงคิดว่า เราไม่ควรไปบังคับจิตใจเขา ก็คือการใช้หลักเมตตา นั่นเอง”

ผู้วิจัยพบว่า วิทยาการยังใช้**หลักการเมตตา** ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่ได้บังคับจิตใจให้ผู้เข้ารับการบำบัด ฝึกปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตลอดเวลา การที่วิทยาการไม่บังคับจิตใจผู้เข้ารับการบำบัดนั้น เป็นไปได้ว่าวิทยาการต้องการที่จะให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้บังคับตัวเองให้ปฏิบัติกิจกรรม เพราะผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้ถือว่าเป็นผู้ป่วยทางจิตประเภทหนึ่ง จะเข้าไปบังคับจิตใจทุกอย่างคงเป็นไปไม่ได้ จะต้องตัดสินใจเอง ทำเอง ซึ่งในโครงการฯ นี้ มีกฎ ระเบียบ ข้อบังคับไว้อยู่แล้ว ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกลงโทษเอง

นอกจากนั้นวิทยาการ**ใช้วิธีการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจ**ให้ผู้เข้ารับการบำบัดสามารถฝึกความมีวินัยในตนเอง เพิ่มความกล้าและลดความกลัว ให้กำลังใจเมื่อให้ฝึกสมาธิ และมีสติปัญญา ให้กำลังใจแก่ผู้เข้ารับการบำบัดได้ออกเข้าสู่สังคมด้วยความมั่นใจ มีสติและสามารถยับยั้งชั่งใจได้

วิทยากรมักจะใช้คำพูด ชมเชย หรือชื่นชม ให้กำลังใจแก่ผู้เข้ารับการบำบัดเสมอ เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความภาคภูมิใจ เหมือนที่คนโบราณพูดว่า “ต้องข่อยๆ เข้าไว้” หรือวัยรุ่นก็เหมือนโค่นันทวีศาล ถ้าใครพูดดีก็ยินดีทำให้ด้วยความเต็มใจ ไม่ชอบให้ใครมาสั่งหรือบังคับ ชูเชิญสิ่งเหล่านี้เป็นการใช้หลักการเปลี่ยนแปลงขวัญและกำลังใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดค่อยๆ เปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม มองเห็นประโยชน์การบำบัดยาเสพติด และไม่หันกลับไปติดยาเสพติดอีก

ตลอดระยะเวลาการฝึกอบรมผู้เข้ารับการบำบัด ในแต่ละวันจะมีกิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติทุกวัน คือ การฝึกระเบียบวินัยแบบทหาร จะเป็นการฝึกเพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีระเบียบวินัยในการปฏิบัติกันในหมู่คณะ มีวินัยในตนเอง ฝึกให้รู้จักการให้อภัยคนอื่น ให้มีความอดทนอดกลั้น ที่จะต้องต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งหากผู้เข้ารับการบำบัดมีระเบียบวินัยดีแล้ว จะส่งผลให้เกิดความพร้อม และอดทนต่อการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในตอนต่อไปด้วย ครูฝึกทหารให้ผู้เข้ารับการบำบัดปฏิบัติเป็นกลุ่ม ซึ่งเป็นการนำกระบวนการกลุ่มมาใช้เป็นสื่อเพื่อสอดแทรกและถ่ายทอดเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวินัยผู้เข้ารับการบำบัด ตัวอย่างเช่น ฝึกเป็นกลุ่ม อยู่เป็นกลุ่ม ฝึกระเบียบแถวเป็นกลุ่มรับประทานอาหารเป็นกลุ่ม และที่สำคัญที่สุดจะต้องรับผิดชอบเป็นกลุ่ม

ครูฝึกวินัยได้ชี้แจงว่า “เมื่อพวกเขาได้เรียนรู้เรื่องวินัยของการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มแล้ว จะต้องปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของกลุ่มให้ได้ ฝึกก็ต้องฝึกเป็นกลุ่ม กินข้าวก็ต้องกินเป็นกลุ่ม หรือถ้าใครคนใดคนหนึ่งในกลุ่มทำผิด ก็ต้องรับผิดชอบทั้งกลุ่ม พวกเขา ก็จะเกิดความรักและความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมากขึ้น”

จากการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยพบว่า วิทยากรใช้หลักการมีระเบียบวินัย เป็นจิตวิทยาในการสร้างให้ผู้เข้ารับการบำบัดอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ก่อให้เกิดความสามัคคี รักใคร่กลมเกลียว และมีความสัมพันธ์ที่ดีในหมู่คณะ ผลสุดท้ายที่เกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการบำบัดก็คือการความรักและความผูกพันกับวิทยากร วิทยากรสั่งสอนสิ่งใดก็จะปฏิบัติตาม ทำให้มีกำลังใจในการเลิก อด ละ จากสารเสพติดต่อไป จะเห็นได้ว่า การใช้หลักการมีระเบียบวินัยของวิทยากรนี้ เป็นการใช้กระบวนการกลุ่ม “การกดดันจากกลุ่ม” (Group Pressure) กล่าวคือ ถ้าใครไม่ทำตามกลุ่มก็จะถูกคนในกลุ่มจัดการกันเอง ลงโทษกันเอง

นอกจากนั้นแล้ว วิทยากรจะใช้หลักความแข็งแรงของร่างกายสอนให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีความพร้อมทางด้านร่างกาย โดยการออกกำลังกาย วิ่ง เดิน ฝึกระเบียบแถวแบบทหาร เพื่อฝึก

ความอดทน ต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ทั้งยังจะส่งผลทำให้ร่างกายแข็งแรงขึ้นอีกด้วย กล่าวได้ว่า ผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้ต่างก็มีประวัติเกี่ยวข้องกับยาเสพติดมาแทบทั้งสิ้น การเสพยาเสพติดนั้น จะส่งผลทำให้ความแข็งแรงของร่างกายลดลงไป ร่างกายได้ถูกทำลายจากพิษของสารเสพติดไปมาก ทำให้ร่างกายของผู้เข้ารับการบำบัดถูกทำลายไปตามระยะเวลาของการเสพยาเสพติด อีกทั้งสภาพจิตใจก็จะอ่อนแอลงตามไปด้วย ซึ่งนอกจากจะสร้างความแข็งแรงของร่างกายแล้ว ยังจะช่วยให้สภาพจิตใจของผู้เข้ารับการบำบัดนั้นมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ซึ่งร่างกายที่แข็งแรง ย่อมส่งผลให้สภาพจิตใจนั้นแจ่มใสตามไปด้วย

สิ่งที่วิทยากรได้มุ่งหวังให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดขึ้นอีกอย่างหนึ่งคือ การมีสมาธิ สติ และปัญญา ผู้เข้ารับการบำบัดนี้มีประวัติในการติดยาเสพติดทั้งสิ้น การติดยาเสพติดนั้นจะส่งผลทำให้ร่างกายส่วนหนึ่งถูกบั่นทอนและสมองถูกทำลายลงไป ผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้มักจะมีสมาธิสั้น สมองปราศจากความคิดที่พุ่งช่าน ขาดสติไตร่ตรอง โดยในการฝึกนี้วิทยากรจะมุ่งสร้างให้ผู้เข้ารับการบำบัด เกิดสมาธิ สติ และปัญญาให้ฟื้นคืนกลับมาเหมือนคนปกติทั่วไป วิธีการที่วิทยากรใช้ก็คือการฝึกสมาธิบำบัด จิตบำบัด และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ซึ่งอาจารย์กัญจิรา ได้กล่าวเอาไว้ว่า

“การที่เราจะนั่งสมาธิในระดับสูงได้นั้น จะต้องใช้เวลาฝึกฝน คนที่จิตใจพุ่งช่าน และอารมณ์ไม่จดจ่อ ซึ่งการรวมสมาธิก็ยากมากอยู่แล้ว ยิ่งผู้ใช้สารเสพติด เป็นผู้ที่มีความพุ่งช่านทางอารมณ์ ก็จะไม่สามารถเอาความรู้สึกนึกคิดของเขาออกมาได้ ฉะนั้นเราจึงมีกุศโลบายวิธีการสอนอันแยบยลในการฝึกจิตเด็กพวกนี้ ก็คือการเอาสมาธิบำบัด หรือ *Meditation Therapy* ซึ่งจะเป็นการทำสมาธิรูปแบบของการเคลื่อนไหวร่างกายพร้อมประกอบดนตรี ให้เสียงซึ่งเป็น *Vibration* (สั่นสะเทือน) จะทำให้เขามีความรู้สึกสงบทางอารมณ์ เคลิบเคลิ้มได้ และในขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวของร่างกายก็จะทำให้มีผลกับโครงสร้างของกระดูกสันหลัง ที่จะทำให้เกิดการหมุนเวียนของระบบเลือด และระบบประสาทอัตโนมัติได้”

จากการสังเกตการณ์ พบว่า เมื่อผู้เข้ารับการบำบัดได้ฝึกตามหลักการของวิทยากร คือหลักสมาธิ สติ และปัญญา องค์ประกอบต่างๆ ที่วิทยากรนำมาสอนหรือให้ฝึกปฏิบัตินั้นจะเป็นส่วนที่โน้มน้าวอารมณ์ของผู้เข้ารับการบำบัด ให้เข้าสู่ “สมาธิ” ในระดับลึกได้ ซึ่งนั่นก็คือขั้นตอนการวิปัสสนากรรมฐานนั่นเอง โดยสังเกตได้จาก เมื่อผู้เข้ารับการบำบัดได้ฝึกสมาธิบำบัดแล้ว ก็จะสามารถนอน จิตใจผ่อนคลาย สบายมากขึ้น อารมณ์ก็จะเรื่อยๆ เฉื่อยๆ ซึ่งสารทั้งหลายเหล่านี้จะเป็นตัวกระตุ้นทำให้จิตใจของผู้เข้ารับการบำบัดสงบลงได้

▪ วัยรุ่นต้องการความรัก การดูแลเอาใจใส่ และการเห็นอกเห็นใจจากผู้ใหญ่

หลักการสอนและการอบรมของวิทยากรไม่ว่าจะสอนเรื่องใดก็ตาม วิทยากรมักจะไม่สอนโดยตรง แต่จะใช้วิธีการบรรยายเล่าเรื่องหรือประสบการณ์ตรงให้กับผู้เข้ารับการบำบัดได้ฟัง ยกตัวอย่างเช่น ในช่วงกิจกรรมสร้างสรรค์ของอาจารย์วารินทร์ อักษรนำ ก่อนเริ่มกิจกรรมทุกครั้ง วิทยากรจะสอบถามความเป็นอยู่ของผู้เข้ารับการบำบัดอยู่เสมอว่า “เมื่อคืนนี้เป็นอย่างไรกันบ้าง นอนหลับกันทุกคนหรือเปล่า แล้ววันนี้มีใครไม่สบายบ้าง สบายดีกันทุกคนใช่ไหม” ซึ่งวิธีการเช่นนี้ ผู้วิจัยพบว่า วิทยากรได้ใช้หลักจิตวิทยาในการดูแลเอาใจใส่และเห็นอกเห็นใจผู้เข้ารับการบำบัดควบคู่ไปกับการฝึกอบรมเสมอ หรือในช่วงของกิจกรรมฝึกวินัย โดยครูฝึกทหาร เมื่อผู้เข้ารับการบำบัดไม่ปฏิบัติตาม ครูฝึกทหารบางท่านก็ไม่ทำโทษ เช่น จำสิบโทวินัย หัวหน้าชุดครูฝึก มักจะใช้วิธีการให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้แสดงออก หรือทำท่าทางตลก เพื่อให้รู้สึกผ่อนคลายอารมณ์ และจิตใจสนุกสนานเบิกบานขึ้น เป็นสิ่งที่จำสิบโทวินัย เอาใจใส่ และเห็นอกเห็นใจผู้เข้ารับการบำบัด เหล่านี้ว่า ผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้ไม่ได้มีครบทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต ฉะนั้นจำสิบโทวินัยจึงเต็มใจในสิ่งที่ผู้เข้ารับการบำบัดขาดหายไป มีผลทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความรัก และเชื่อฟังคำสั่งของจำสิบโทวินัยอีกด้วย

นอกจากนี้ ในช่วงของกิจกรรมสมาธิบำบัด ดนตรีบำบัด ของอาจารย์กัญจิรา กาญจนเกตุ วิทยากรมักจะใช้คำพูดและท่าทางที่แสดงถึงความเมตตา รักใคร่ ห่วงใย เอาใจใส่ผู้เข้ารับการบำบัด โดยยึดหลัก “พรหมวิหาร 4” จากการสังเกตการณ์ ผู้วิจัยพบว่า วิทยากรจะใช้คำพูดแทนตัวท่านเองว่า “แม่” (บางครั้งใช้คำว่า “อาจารย์”) และแทนผู้เข้ารับการบำบัดทุกคนว่า “ลูก” ซึ่งเป็นการแสดงความรัก ความห่วงใย และเอาใจใส่ ของวิทยากรเปรียบเสมือนลูกแท้ๆ ของตนเอง สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความเชื่อมั่น ไว้วางใจ ศรัทธา ในตัววิทยากร ผู้เข้ารับการบำบัดมักจะเข้ามาปรึกษาหารือปัญหาชีวิตต่างๆ กับอาจารย์กัญจิรา ในช่วงเวลาพักจากกิจกรรม ซึ่งจากการสนทนากับผู้เข้ารับการบำบัด พบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดส่วนใหญ่ขาดความอบอุ่น ขาดความเอาใจใส่จากครอบครัวและคนใกล้ชิด ที่ผ่านมามีไม่ค่อยไม่มีใครเป็นมิตรแท้กับผู้เข้ารับการบำบัดเลย การที่วิทยากรปฏิบัติเช่นนี้ทำให้วิทยากรสามารถ “ซื่อใจ” ได้ เมื่อจะแนะนำผู้เข้ารับการบำบัดในเรื่องใดๆ หรือให้ปฏิบัติในสิ่งใด ก็จะปฏิบัติตาม และรับฟังด้วยความเต็มใจ เปรียบเสมือนการที่มีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจของวัยรุ่น ดังคำกล่าวของอาจารย์กัญจิรา บอกไว้ว่า “เด็กพวกนี้จะมีปัญหาทางด้านอารมณ์จากการขาดความรัก ถ้าเราหยิบยื่นความรักให้เขา เขาก็

พร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับเราและเปิดใจกับเรา หลักสำคัญก็คือ ต้องเข้าใจ รักใคร่ ให้ออกมาเป็นสิ่งที่เราจะต้องให้เขาก่อน”

■ **วัยรุ่นมีความต้องการแสดงออกให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน และให้ความสำคัญกับเพื่อนมาก**

วิทยากรใช้หลักในอบรมและฝึกปฏิบัติกับผู้เข้ารับการบำบัด โดยให้มีการแสดงออกด้วยสีหน้า ท่าทาง กิริยา หรือการกระทำต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น กิจกรรมสร้างสรรค์ในช่วงล้างพิษ และล้างกายของอาจารย์วารินทร์ อักษรนำ เป็นวิทยากร มักจะให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้แสดงออกโดยการร้องรำทำเพลง กลุ่ม (สี) ใต้อาจจะร้องเพลงอะไรก็ได้ส่งตัวแทนออกมาร้องเพลงข้างหน้าห้องปฏิบัติกิจกรรม โดยผู้เข้ารับการบำบัดก็จะส่งเสียงดัง เรียกให้เพื่อนที่เป็นหัวใจของกลุ่ม ออกมาร้องเพลงข้างหน้า ผู้เข้ารับการบำบัดที่เป็นหัวใจของแต่ละกลุ่มก็จะเป็นผู้นำในการร้องเพลงข้างหน้าห้อง แล้วก็จะมีการบำบัดที่เหลือในกลุ่มลุกขึ้นเต้นเป็นจังหวะ บางคนก็จะปรบมือตาม

ผู้วิจัยพบว่า สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ผ่อนคลายอารมณ์หรือความเครียดต่างออกไป อีกทั้งเป็นการสร้างบรรยากาศให้เกิดความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดไม่มีเวลาคิดถึงเรื่องเดิมๆ ที่ผ่านมา ไม่กังวลใจ หรือวุ่นวายอยู่กับความคิดของตนเองมากเกินไป เมื่อหัวใจของกลุ่มได้แสดงออกในครั้งแรกแล้ว ก็จะเป็นผู้นำในกลุ่มให้แสดงออกในครั้งต่อไปด้วย

นอกจากนั้น จากการสังเกตการณ์ในช่วงกิจกรรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ของ คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย นั้น ผู้วิจัยพบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดมักจะไม่ชอบเข้าร่วมปฏิบัติกิจกรรมนี้ โดยมีผู้เข้ารับการบำบัดที่เป็นหัวใจของกลุ่มบางคนไม่ยอมปฏิบัติตาม และวิทยากรก็จะบอกให้ออกไปข้างนอกหากใครไม่ยอมปฏิบัติกิจกรรมนี้ เมื่อหัวใจของกลุ่มเดินออกไปนอกห้อง ก็จะมีเพื่อนในกลุ่มเดินตามออกไปเสมือนว่าหากเพื่อนในกลุ่มไม่ยอมปฏิบัติตามแล้ว เราก็ไม่ยอมปฏิบัติตามด้วย เพื่อนทำอะไรก็จะทำด้วยกัน ไม่ว่าจะโดนลงโทษ หรือถูกว่ากล่าวตักเตือนต่างๆ แสดงให้เห็นว่าผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความรักเพื่อนและให้ความสำคัญกับเพื่อนมาก มักจะทำตามเพื่อนที่เป็นผู้นำในกลุ่มในทุกเรื่อง

- **วัยรุ่นกับการยึดมั่นในอุดมการณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีปรัชญาในชีวิตของตนเอง**

ในการพูดชี้แนะสิ่งที่ต้องการให้ทำโดยการยกตัวอย่างผู้ที่เคยทำมาแล้ว ใช้สถิติอ้างอิง เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วจริงๆ จิตวิทยาดังกล่าวที่วิทยากรนำมาสอนนำมาเล่าให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ฟัง เช่น เวลาวิทยากรจะโน้มหน้าหัวใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดเลยยาเสพติด วิทยากรจะไม่พูดเรื่องยาเสพติดโดยตรง แต่วิทยากรจะพูดถึงสภาพสังคมในปัจจุบันหรือปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น เช่นอาชญากรรม ลักขโมย ลูกฆ่าพ่อแม่ตนเอง เหล่านี้ซึ่งเป็นปัญหาที่อยู่ใกล้ตัวผู้เข้ารับการบำบัดมาก ในวันนี้ยังไม่มีอะไรเกิดขึ้น แต่ในอนาคตสักวันหนึ่งมันอาจจะเกิดขึ้นกับตัวเราเองก็ได้ แล้วทำไมจึงจะมานั่งรอให้เกิดขึ้นกับตัวเราก่อนถึงแก้ปัญหา ควรจะแก้ไขปัญหาล่วงตั้งแต่ต้น จะได้ไม่มีปัญหาเกิดขึ้น จะเห็นได้ว่าวิทยากรจะนำเรื่องที่ใกล้ตัวมาเล่าให้ผู้เข้ารับการบำบัดฟัง ทำให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน และเข้าใจได้ดีกว่า

จากการสังเกตการณ์ผู้วิจัยพบว่า วิทยากรก็จะใช้สื่อต่างๆ ในการโน้มหน้าหัวใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดเห็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงๆ และให้ทุกคนเกิดความตั้งใจที่จะเลิก อด ละ ยาเสพติดอย่างจริงจัง ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก โดยให้คำสัตย์ปฏิญาณต่อหน้าพระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่า “คนรุ่นใหม่ เป็นคนที่มีคุณภาพ ไม่ใช่สารเสพติดใดๆ เพื่อชีวิตใหม่ที่ดีงาม เราทำเพื่อตัวเอง เพื่อคนที่เรารัก และเพื่อคนที่รักเรา” ซึ่งการใช้จิตวิทยาเช่นนี้ ผู้วิจัยพบว่า เป็นผลทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดจิตศรัทธาอย่างแรงกล้า ในการที่จะประกาศตนไม่ใช่สารเสพติดใดๆ อย่างน้อยก็ควรจะทำเพื่อตัวเอง เพื่อคนที่เรารักและเพื่อคนที่รักเรา ก็คือพ่อแม่ และครอบครัวนั่นเอง

ดังจะเห็นได้ว่า การใช้พระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เป็นการอ้างอิงบุคคล ผู้ที่เป็นที่รักใคร่นับถือ ผู้ที่เป็นแบบอย่างที่ดี คือเป็น Borrowed Effect ซึ่งเป็นการกล่าวอ้างหรือยึดถือแบบอย่างตามผู้ที่มีความเชื่อถือ ศรัทธา รักใคร่

จากการสังเกตการณ์ในช่วงกิจกรรมสร้างสรรค์ของอาจารย์วารินทร์ อักษรนำ พบว่า จะมีกิจกรรมให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้แสดงความคิดสร้างสรรค์ออกมาโดยการแบ่งกลุ่ม แล้วแจกอุปกรณ์ต่างๆ ในการให้สร้างบ้านในความคิดของตนเองขึ้นมา โดยทั้งนี้วิทยากรจะให้ทำกิจกรรมเป็นกลุ่ม ร่วมกันแสดงความคิดเห็นเฉพาะในกลุ่ม ผลปรากฏว่าบ้านในความคิดของผู้เข้ารับการบำบัดแต่ละกลุ่มนั้นแตกต่างกัน เพราะผู้เข้ารับการบำบัดแต่ละคนนั้นคิดไม่เหมือนกัน โดยผลงาน

ที่ออกมาได้รับความชื่นชมจากวิทยากรเป็นอย่างมาก ในการฝึกให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในสิ่งที่ดี

นอกจากนี้กิจกรรมฝึกวินัยของครูฝึกทหาร ผู้วิจัยยังพบอีกว่า ครูฝึกทหารใช้จิตวิทยาในการโน้มน้าวที่จะปลูกฝังจิตสำนึกให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความรักชาติ และรับรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำ โดยการให้ ปรบมือ 1 ครั้ง ปรบมือ 2 ครั้ง แล้วกล่าวว่า “เราเป็นคนไทย นับถือศาสนาพุทธ ทำดีได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว” ซึ่งครูฝึกทหารจะให้ผู้เข้ารับการบำบัดพูดข้อความดังกล่าวพร้อมๆ กัน ในช่วงการปฏิบัติกิจกรรมฝึกวินัยทุกวัน เป็นการเน้นย้ำความสำคัญให้เกิดการจดจำได้และนำไปปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งผลทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความรักชาติ ศาสนา และรับรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำได้มากขึ้น

■ วัยรุ่นที่ไม่ชอบให้ใครมาบังคับ และใช้คำสั่ง

ในการฝึกปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ นั้น สังเกตได้ว่า ผู้เข้ารับการอบรมที่อยู่ในช่วงวัยรุ่น มักจะไม่ค่อยปฏิบัติตามถ้าวิทยากรมาบังคับหรือออกคำสั่งให้ปฏิบัติตาม วิทยากรจะไม่ใช้วิธีการออกคำสั่งโดยตรง แต่จะใช้คำสั่งโดยอ้อมแทน ซึ่งวิทยากรจะทราบถึงผลกระทบที่ตามมาหากมีการบังคับให้ปฏิบัติตาม ตัวอย่างเช่น ในการปฏิบัติกิจกรรมเกม ร้องเพลง หรือคลื่นคลายเครียด วิทยากรจะไม่บังคับให้ผู้เข้ารับการบำบัดปฏิบัติตามทุกคน เนื่องจากวิทยากรทราบดีว่า ถ้าบังคับให้ทำอะไร พวกนี้ก็จะไม่ค่อยทำตาม วิทยากรก็ไม่จะดู คำว่า กล่าว ไตๆ ทั้งสิ้น จนกระทั่งเวลาผ่านไปประยะหนึ่งผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม จะปฏิบัติตามด้วยตัวของเขาเอง โดยไม่ต้องมีใครบังคับหรือขู่เข็ญใดๆ

■ วัยรุ่นเป็นวัยรุ่นที่รักศักดิ์ศรีของตนเอง

ผู้เข้ารับการบำบัดที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นนั้นมักจะเป็นผู้ที่หยิ่งทงในตัวเอง เมื่อมีใครมาเหยียบย่ำหรือพูดจาดูถูก ดูหมิ่น ตนเอง จะเกิดปฏิกิริยาตอบกลับทันที ดังเช่นในช่วงของการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ วิทยากรมักจะใช้คำพูดที่แทงใจดำ ดูหมิ่น ดูแคลนในศักดิ์ศรีของผู้เข้ารับการบำบัด อาทิเช่น “รู้ไหม พวกเธอนะ ถ้าวันๆ เอาแต่นอน ไม่ทำอะไรเลย จะยิ่งโง่งขึ้นทุกวันนะจะบอกให้” เมื่อผู้เข้ารับการบำบัดได้ยินจะรู้สึกได้เลยว่าวิทยากรกำลังกล่าวหาตนเองว่าโง่ง ถ้ามีวแต่นอนทุกวัน ไม่ยอมทำกิจกรรมใดๆ เลย ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดรู้สึกตัว และหันมาปฏิบัติกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อไม่ให้วิทยากรกล่าวหาตนเองว่า “โง่ง” ในภายหลังอีก

บางครั้งวิทยากรจะทำท่าเฉยเมย หมางเมิน ถ้าผู้เข้ารับการบำบัดประพฤติตนไม่ดี เพื่อเป็นการลงโทษ วิทยากรซึ่งต้องการความรักและโหยหาความอบอุ่น หรือที่พึงพิงทางใจจะทนไม่ได้ ยอยากให้มีคนรักใคร่เอาใจใส่ และไม่ยอยากให้คนที่ตนเองรักมีท่าที่หมางเมินหรือห่างเหิน เขาจะทนไม่ได้จะเข้ามาขอโทษและงอนง้อภายหลังเสมอ

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนที่ 3

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า วิทยากรส่วนใหญ่ได้นำหลักจิตวิทยาการสื่อสารและจิตวิทยา วิทยากรมาใช้ในการสื่อสารเพื่อใช้ฝึกอบรมให้ผู้เข้ารับการบำบัดหันมาเลิก อด ละ จากยาเสพติด ภายใต้กรอบจิตวิทยาการสื่อสาร คือ วิทยากรมีการปรับการสื่อสารในลักษณะต่างๆ ที่ใช้สื่อสารกับผู้เข้ารับการบำบัดโดยใช้หลักการต่างๆ ผสมผสานกันไป

วิทยากรใช้หลักจิตวิทยาในการสื่อสารในลักษณะต่างๆ ซึ่งตัววิทยากรเองได้ผ่านประสบการณ์ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดมาแล้ว ทำให้ได้ทราบถึงสภาพจิตใจของผู้เข้ารับการบำบัดอย่างลึกซึ้ง เพื่อต้องการให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ปฏิบัติตามกิจกรรมตามที่วิทยากรกำหนดได้ ถูกต้องตามวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมนั้น

นอกจากวิทยากรจะใช้จิตวิทยาต่างๆ ในการสื่อสารเพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ปฏิบัติตามกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการแล้ว วิทยากรจะต้องเข้าใจถึงหลักจิตวิทยาของวิทยากรอย่างถ่องแท้ว่า วิทยากรนั้นกำลังต้องการสิ่งใดในขณะนั้น และพร้อมที่จะตอบสนองความต้องการของวิทยากรเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่ จากการวิจัยพบว่า วิทยากรใช้หลักจิตวิทยาวิทยากรในการโน้มน้าวใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดหันมาเลิก อด ละ จากยาเสพติดต่างๆ โดยหลักจิตวิทยาต่างๆ ที่วิทยากรปรับการสื่อสารในลักษณะต่างๆ ที่ใช้สื่อสารกับผู้เข้ารับการบำบัด โดยใช้หลักการต่างๆ ผสมผสานกัน มีดังนี้

1. หลักการสื่อสารโดยใช้วัจนสารและอวัจนสาร
2. หลักการใช้การกดดันจากกลุ่ม
3. หลักการเปลี่ยนแปลงขวัญและกำลังใจ
4. วิทยากรต้องการความรัก การดูแลเอาใจใส่ และการเห็นอกเห็นใจจากผู้ใหญ่
5. วิทยากรมีความต้องการการแสดงออกให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน และให้ความสำคัญกับเพื่อนมาก

6. วิทยาลัยเป็นวิทยาลัยที่เยี่ยมในอุดมการณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีปรัชญาในชีวิตของตนเอง
7. วิทยาลัยไม่ชอบให้ใครมาบังคับจิตใจ และใช้คำสั่ง
8. วิทยาลัยเป็นวิทยาลัยที่รักพวกพ้อง
9. วิทยาลัยรักศักดิ์ศรีของตนเอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการเพื่อบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา”
นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารการฝึกอบรมในโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต
3. เพื่อศึกษาการใช้จิตวิทยาการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารตามโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้เป็นวิทยากรที่เป็นพระสงฆ์จำนวน 1 รูป วิทยากรที่เป็นฆราวาสจำนวน 5 คน และเจ้าของโครงการฯ 2 คน นอกจากนี้ยังมีการสังเกตบริบทแวดล้อมของผู้เป็นวิทยากร ได้แก่ บุคลิกภาพภายนอก กิริยาท่าทาง น้ำเสียง สายตา รวมถึงสังเกตผู้ที่เข้ารับการบำบัด (ผู้รับสาร) ได้แก่ ความสนใจและความร่วมมือในกระบวนการฝึกอบรมและการตอบ คำถาม โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 กระบวนการสื่อสารการฝึกอบรมในโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

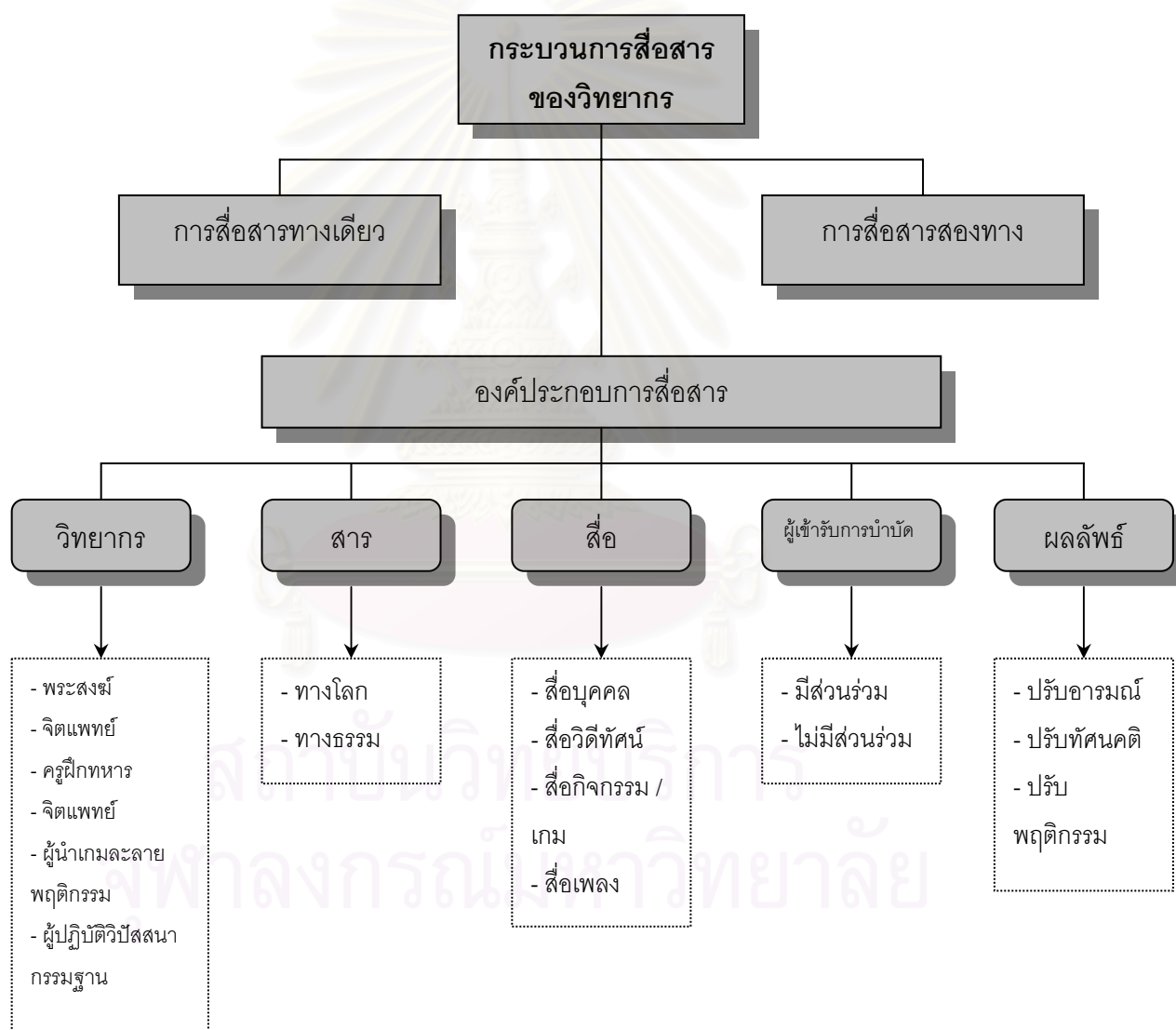
ส่วนที่ 2 กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

ส่วนที่ 3 การใช้จิตวิทยาการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารตามโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

ส่วนที่ 1 กระบวนการสื่อสารการฝึกอบรมในโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรม
นำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถสรุปผลเป็นแผนภูมิ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1

กระบวนการสื่อสารการฝึกอบรมในโครงการบำบัดยาเสพติด
ปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

ส่วนที่ 2 กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการบำบัดยาเสพติด ปฏิบัติธรรมนำปัญญา
พัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถสรุปผลเป็นแผนภูมิ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 2

กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการบำบัดยาเสพติด
ปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 3 การใช้จิตวิทยาการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารตามโครงการบำบัดยาเสพติด
 ปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถสรุปผลเป็นแผนภูมิ ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3

การใช้จิตวิทยาการสื่อสารในกระบวนการสื่อสาร
 โครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

สรุปการวิจัยเรื่อง
“กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการเพื่อนำบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา”

ปัญหานำวิจัย	ขั้นตอนการบำบัดยาเสพติด				หมายเหตุ
	ล้างพิษยา	ล้างกาย	ล้างใจ	ออกสู่สังคม	
1. กระบวนการสื่อสาร					
1. การสื่อสารทางเดียว	✓	✓	✓		
2. การสื่อสารสองทาง	✓	✓	✓		
3. การใช้สื่อ					
- สื่อบุคคล	✓	✓	✓		
- สื่อวีดิทัศน์	✓	✓	✓		
- สื่อกิจกรรม / เกม	✓	✓	✓		
- สื่อเพลง	✓	✓	✓		
4. ผู้รับสาร					
- มีส่วนร่วม	✓	✓	✓	✓	
- ไม่มีส่วนร่วม			✓	✓	
5. ผลลัพธ์					
- ปรับอารมณ์	✓				
- ปรับทัศนคติ	✓	✓	✓		
- ปรับพฤติกรรม		✓	✓	✓	
2. กลยุทธ์การสื่อสาร					
1. ใช้วัจนภาษา					
- พูดแบบทบทวน		✓			
- บรรยายโดยเล่าเรื่อง	✓	✓	✓		
- บทกลอน+คำคม	✓	✓	✓		
- ใช้คำพูดเดิม	✓	✓	✓		
- ให้รางวัล	✓	✓	✓		
- ใช้การสั่งสอน		✓	✓		
- ใช้เพลงเป็นสื่อ	✓	✓	✓		

ปัญหานำวิจัย	ขั้นตอนการบำบัดยาเสพติด				หมายเหตุ
	ล้างพิษยา	ล้างกาย	ล้างใจ	ออกสู่สังคม	
2. ใช้วจนภาษา					
- ยึดพรหมวิหาร 4		✓	✓		
- สร้างสัมพันธภาพที่ดี	✓	✓	✓		
- สอดแทรกสิ่งทีมอง ไม่เห็น สัมผัสไม่ได้			✓		
3. ใช้รูปแบบกิจกรรม					
- ใช้เกม	✓	✓			
- ใช้การปฏิบัติธรรม			✓		
- เลือกล้อให้สอดคล้องกับสาระที่บรรยาย	✓	✓	✓		
3. จิตวิทยาการสื่อสาร					
1. วจนสาร	✓	✓	✓		
2. อวจนสาร	✓	✓	✓		
3. การกอดตันจากกลุ่ม		✓	✓		
4. สร้างขวัญและกำลังใจ	✓	✓	✓		
5. แสวงหาความรัก ความเอาใจใส่	✓	✓	✓		
6. ต้องการแสดงออก	✓	✓	✓		
7. ยึดมั่นอุดมการณ์ วิริม สร้างสรรค์		✓	✓		
8. ไม่ชอบการบังคับจิตใจ+ใช้คำสั่ง	✓	✓	✓		
9. รักพวกพ้อง		✓	✓		
10. รักศักดิ์ศรี		✓	✓		

อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า มีประเด็นต่างๆ ที่สอดคล้อง และมีความสัมพันธ์กับผลการวิจัยในครั้งนี้ โดยสามารถอภิปรายแยกเป็นประเด็นตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ 3 ส่วน ดังนี้

การอภิปรายผลส่วนที่ 1 : กระบวนการสื่อสารการฝึกอบรมในโครงการบำบัดยาเสพติด ปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

1. การที่วิทยากรเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่พูดหรือ บรรยาย รวมทั้งมีบุคลิกลักษณะที่น่าไว้วางใจ มีการวางตัวที่เป็นกันเอง เป็นผู้ที่เปิดเผยและ สามารถปรับตัวเข้ากับผู้เข้ารับการบำบัดได้ดี สอดคล้องกับที่ รจิตลักษณ์ แสงอุไร (2530 : 7) ได้ กล่าวถึงคุณสมบัติ 5 ประการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือ คือ

1. ความสามารถ หรือความรู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องที่จะพูด
2. บุคลิกลักษณะที่น่าไว้วางใจ
3. ความสามารถในการวางตัว
4. ความเป็นกันเองและเข้ากับผู้อื่นได้ดี
5. ความเปิดเผย

2. ก่อนการนำเสนอสารเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือพฤติกรรมของผู้รับสาร วิทยากรต้อง มีความรู้ ความเข้าใจในผู้รับสารก่อนด้วยการวิเคราะห์ผู้รับสาร วิทยากรจะต้องมีความ เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงความต้องการขั้นต่างๆ ของผู้รับสาร โดยวิทยากรที่อยู่ในฐานะผู้ส่งสาร จะต้อง เข้าใจว่า ผู้รับสารที่เป็นผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดในขณะที่สภาพร่างกายและจิตใจที่อ่อนแออัน เนื่องมาจากยาเสพติดย่อมไม่พร้อมที่จะยอมรับปฏิบัติหรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในเรื่องนี้ A.H.Maslow ได้จำแนกความต้องการของมนุษย์ออกเป็น 5 ชั้น โดยมีขั้นพื้นฐานที่สุดคือ ความ ต้องการที่จะอยู่รอดด้วยปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต เมื่อความต้องการขั้นพื้นฐานนี้ได้รับการ ตอบสนองแล้ว จึงจะเกิดความต้องการในขั้นที่ 2 และขั้นต่อไป ความต้องการในแต่ละขั้นย่อม เป็นแรงจูงใจหรือพลังผลักดันให้มนุษย์แสดงออกด้วยการกระทำต่างๆ ที่ยอมรับหรือปฏิเสธความ ประสงค์หรือความปรารถนาดีของผู้อื่นได้ ซึ่งวิทยากรในโครงการมีความรู้และความสามารถเข้าถึง สภาพจิตใจและความต้องการขั้นพื้นฐานของผู้ติดยาเสพติดเป็นอย่างดี จึงสามารถปรับวิธีการ นำเสนอสารให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของผู้กำลังรับการบำบัด ดังนั้น วิทยากรจึง สามารถยึดหยุ่น ผ่อนหนักเป็นเอาต่อผู้เข้ารับการบำบัด และปรับวิธีการนำเสนอสารอันเป็นการ

สร้างสภาวะสมดุลให้เกิดขึ้นก่อน เมื่อเกิดสภาวะสมดุลระหว่างความต้องการของผู้ส่งและผู้รับสาร แล้วจึงจะสามารถผลักดันหรือโน้มน้าวใจในชั้นความต้องการขั้นสูงขึ้นไป นั่นคือ การผลักดันให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความต้องการเป็นที่ยอมรับนับถือของกลุ่ม ในกลุ่มเพื่อนและเป็นที่ยอมรับของวิทยากร

3. การปฏิบัติกิจกรรมออกกำลังกาย ผีกลมหายใจ เป็นการฝึกวิทยาศาสตร์การหายใจ เข้า-ออก อย่างมีสติ เป็นวิธีการฝึกกายบริหารที่ใช้สมาธิเข้ามาร่วมด้วย ที่เรียกว่า “สมาธิบำบัด” (Meditation Therapy) นั้นจะมีผลทำให้ร่างกายของผู้เข้ารับการบำบัดได้ผ่อนคลายความตึงเครียดต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับที่ วราภรณ์ สยานนท์ (2530) ได้กล่าวไว้คือ ผู้ติดยาเสพติดที่ได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจโดยการทำจิตบำบัด และการฝึกพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม มีการพัฒนาบุคลิกภาพ พฤติกรรมตลอดจนมีสุขภาพที่ดีขึ้นมากกว่าผู้ที่ไม่ได้รับการฟื้นฟู และการฟื้นฟูสมรรถภาพทางด้านจิตใจโดยการทำจิตบำบัด จะมีผลต่อการลดความวิตกกังวลที่แตกต่างกัน เมื่อมีการเริ่มต้นการให้การฟื้นฟูในระยะเวลาที่แตกต่างกัน

4. การถ่ายทอดความรู้ การอบรม และปฏิบัติกิจกรรมของวิทยากร นั้นส่วนใหญ่แล้วใช้หลักของการสื่อสาร 2 ทาง คือการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ซึ่งตรงกับ การกล่าวของ รจิตลักษณ์ แสงอุไร ที่กล่าวไว้ว่า การสื่อสาร ก็คือ ความสัมพันธ์ 2 ทาง ระหว่างผู้พูดและผู้ฟังนั่นเอง ความสัมพันธ์ที่ดีจะนำไปสู่การยอมรับหรือรับฟังซึ่งกันและกัน ถ้าความสัมพันธ์ไม่ดีก็จะปฏิเสธที่จะมีการสื่อสารกัน ดังนั้น คนเราจะฟังเฉพาะคนที่เราเชื่อถือศรัทธา หรือคนที่เรามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันเท่านั้น และมีการโต้ตอบซักถามกัน เป็นการสื่อสารกลับด้วย

5. การทำกิจกรรมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม เพื่อละลายพฤติกรรมนั้น วิทยากรได้ใช้เกม และกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้มีส่วนร่วมเป็นอย่างดี ดังที่ ทิศนา แคมมณี เอกสารประกอบการเรียน (Group Dynamics in Education Settings) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2521) ได้กล่าวถึงลักษณะของกิจกรรมที่นำมาจัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสกระทำดังนี้

1. กิจกรรมนั้น ต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วม
2. กิจกรรมนั้น ทำให้มีการรวมกันได้ดีมั่นคงแน่นแฟ้น
3. กิจกรรมนั้นต้องช่วยลดความเครียดมีเรื่องให้ขำ มีการหัวเราะบ้าง ในบางช่วงทำให้ทุกคนพอใจ
4. กิจกรรมนั้นต้องสร้างความเข้าใจ เห็นใจกันมิใช่ก่อให้เกิดความแตกร้าง
5. กิจกรรมนั้นต้องให้ข้อคิด มีการประเมินผล มีการวิเคราะห์

6. กิจกรรมนั้น เปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นมีการซักถาม อภิปรายกัน
7. กิจกรรมนั้นมีส่วนให้ความรู้ มีการย้าให้สมาชิกเข้าใจเนื้อหาที่ซ่อนเร้นอยู่
8. กิจกรรมนั้นช่วยชี้แนะแนวทางให้สมาชิกรู้จักตนเอง และกล้าที่จะยอมรับความบกพร่องของตนเอง
9. กิจกรรมนั้นช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักคนอื่นๆ ได้ดีขึ้นแม้จะไม่ทุกแง่ทุกด้าน ก็ช่วยให้รู้จักเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น
10. กิจกรรมนั้นต้องทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ เพื่อจะได้นำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้

นอกจากนั้นแล้วยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ภรินทร ทองลิม (2543) ที่กล่าวไว้ว่า การใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์เพื่อเป็นการละลายพฤติกรรมและสร้างความคุ้นเคย สามารถลดความกดดันในการอบรม โดยการใช้เกม และการแสดงบทบาทสมมติเป็นสื่อเพื่อช่วยให้การเริ่มต้นอบรม เป็นไปด้วยดี และมีสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างผู้เข้ารับการอบรมและวิทยากร และเพื่อเป็นการปูทาง ให้กระบวนการฝึกอบรมเป็นไปด้วยความราบรื่น ผู้รับสารก็จะเกิดความเต็มใจที่จะรับสารนั้น

6. การฝึกกิจกรรมที่ต้องการ “ซื้อใจ” ผู้เข้ารับการบำบัดให้ปฏิบัติตาม วิทยากรจะต้องรู้จักถึงจิตใจผู้เข้ารับการบำบัดอย่างแท้จริงว่ามีความต้องการอะไร และถ้าอยากให้ผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้ได้ปฏิบัติตาม จะต้องให้ความรักกับเขาก่อนที่จะให้เขารัก และพวกเขาเหล่านั้นก็จะปฏิบัติตาม สอดคล้องกับการวิจัยของ วินิจและคมเพชร (2522) ที่ได้สรุปถึงคุณค่าในด้านการพัฒนาการที่จะเกิดขึ้นในกระบวนการกลุ่มว่า การสนองความต้องการพื้นฐานของบุคคล จะต้องมีความต้องการบางประการประกอบอยู่ด้วย คือความต้องการความปลอดภัย ซึ่งมีความสำคัญมาก บุคคลจะอยู่ในกลุ่มอย่างมีความสุขเมื่อเขารู้สึกอบอุ่นใจ รู้สึกว่ามีคนรักเขา ความปลอดภัยในด้านความรู้สึกนี้เป็นที่ปรารถนาสำหรับทุกคน

7. ในการถ่ายทอดเรื่องราวของวิทยากรเกี่ยวกับประสบการณ์จริงที่วิทยากรได้พบมาด้วยตนเอง ทำให้เป็นที่น่าเชื่อถือและเกิดศรัทธา วิทยากรได้แก่ พันเอกนายแพทย์พงศักดิ์ ตั้งคณา ได้เล่าเรื่องซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงของตนเองว่า ได้ผ่านความทุกข์ทรมานมาแสนสาหัส และได้รับการรักษาด้วยธรรมโอสถจาก คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย เพื่อเป็นการจูงใจในเบื้องต้นให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีความเชื่อและเห็นความสำคัญของการวิปัสสนากรรมฐานนั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราพร เนติธาดา (2542) ได้กล่าวไว้ว่าเรื่องเล่าของหลวงพ่อบุชา สุภัทโท เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ น่าเชื่อถือ และเป็นที่ยอมรับของลูกศิษย์เนื่องจากการปฏิบัติตนของท่าน สอดคล้องกับสิ่งที่ท่าน

เล่าและเรื่องที่ท่านเล่านั้นมีความคงเส้นคงวาตลอดเรื่อง เป็นเรื่องจริงและมีคุณค่าในแง่ของศีลธรรมด้วย

8. ในช่วงของกิจกรรมวันกตัญญู วิทยากรใช้การจูงใจในสารโดยใช้อารมณ์ (emotional appeals) ให้เกิดความรัก ความผูกพัน ความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างพ่อแม่ลูก ความห่วงใย และความปรารถนาดีที่พ่อแม่มีต่อลูก ในการโน้มน้าวใจ ซึ่งวิทยากรใช้การพูด (วจนสาร) เพื่อการโน้มน้าวใจอย่างมาก คือ ใช้คำพูดที่กินใจสามารถโยงอารมณ์ของผู้เข้ารับการบำบัดให้คล้อยตามได้ เป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่ออารมณ์และความรู้สึกของผู้เข้ารับการบำบัดค่อนข้างสูง ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของวิลเลียม แมคไกวอร์ (William McGuire) ที่ได้ทำการทดลองและพบว่าสารที่ใช้อารมณ์ (emotional appeals) จะโน้มน้าวใจได้มากกว่าสารที่ไม่ได้ใช้อารมณ์ ซึ่งกิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่ต้องใช้อารมณ์และความรู้สึกที่มีต่อบิดา มารดา ซึ่งเป็นผู้ที่ผู้เข้ารับการบำบัด เคารพรักและให้ความเชื่อถือ และยังสอดคล้องกับบริจติลักษณะ สแกอุไร (2530:7) เมื่อผู้เข้ารับการบำบัด (ผู้รับสาร) มีความเคารพเชื่อถือ และไว้วางใจ ให้ความเป็นกันเองแล้วก็กล้าที่จะเปิดเผยความรู้สึกต่อบิดา มารดา

9. ผลที่ได้จากโครงการเพื่อบำบัดยาเสพติดพบว่า ผู้เข้ารับการบำบัดได้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น คือเป็นคนมีระเบียบวินัย รู้รักสามัคคี รู้จักคุณค่าของตนเอง ได้รับการปลูกฝังทางด้านศีลธรรม รู้โทษภัยของยาเสพติด ซึ่งผลของการบำบัดนี้ สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรมในเรื่องความสำคัญและความจำเป็นของการฝึกอบรมของ ประหยัด จิระวรพงศ์ (2530:14) ได้กล่าวไว้ว่า การฝึกอบรมเป็นกิจกรรมที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ ช่วยเสริมสร้างคนให้มีคุณค่าต่อสังคม ทำให้สังคมเจริญและมั่นคง ถ้าสังคมใดประกอบด้วยสมาชิกที่ด้อยคุณภาพ ความหยวนเย้ยยอมบังเกิดในสังคมนั้น โดยเหตุนี้กิจกรรมการฝึกอบรมจึงมีความสำคัญและความจำเป็นต่อการพัฒนาสมาชิกของสังคมอยู่เสมอ

การอภิปรายผลส่วนที่ 2 : กลยุทธ์การสื่อสารที่ใช้ในโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

ในกระบวนการบำบัดผู้ติดยาเสพติด พบว่า กลยุทธ์การสื่อสารของวิทยากรที่ใช้ในโครงการฯ นี้ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้การบำบัดฟื้นฟูนั้นเกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องมาจากวิทยากรแต่ละท่านนั้น ใช้กลยุทธ์การสื่อสารในการโน้มน้าวจิตใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดหันมาเลิก อด ละ จากยาเสพติดทั้งหลาย

1. **การใช้กลยุทธ์เชิงวจนภาษา** โดยการใช้วิธีการพูดแบบทหรนั้น ครูฝึกทหรซึ่งเป็นหนึ่งในวิทยากรหลายๆ ท่านในโครงการฯ ยึดแนวทางการสื่อสารด้วย คำพูดแบบทหร เป็นหลัก โดยคำพูดที่ใช้ มีลักษณะเป็นคำสั่งทหร ใช้น้ำเสียงแบบทหรพูดกับผู้เข้ารับการบำบัด หรือสั่งให้ผู้เข้ารับการบำบัดปฏิบัติกิจกรรมหรือทำการฝึกวินัยแบบทหร มีลักษณะการกระตุ้น การบังคับ การเข้มงวด เช่น เสียงดัง แข็งแรง น้ำเสียงปลุกใจ ปลุกให้ตื่น เด็ดขาด จริงจัง ดุดัน และเข้มแข็ง ซึ่งเป็นลักษณะของการโน้มน้าวใจโดยใช้จุดจูงใจโดยใช้อารมณ์ (emotional appeals) ที่จะช่วยให้การโน้มน้าวใจนี้ประสบความสำเร็จได้ทางหนึ่ง ตามที่ อรวรรณ ปิรันธน์โหวาท (2537) ระบุเอาไว้ว่า สารที่ใช้อารมณ์จะโน้มน้าวใจได้มากกว่าสารที่ไม่ได้ใช้อารมณ์ ซึ่งตามปกติการโน้มน้าวใจโดยใช้อารมณ์จะมีวิธีการดังต่อไปนี้

1. การใช้ภาษาที่เจืออารมณ์เพื่อบรรยายสถานการณ์หนึ่งสถานการณ์ใด
2. การเชื่อมโยงความคิดที่เราเสนอใหม่กับความคิดเก่า ความคิดเก่าบางอย่างเป็นที่รังเกียจเด็ดขันธ์ ถ้าผู้ส่งสารสามารถเชื่อมโยงความคิดใหม่นี้ได้กับความคิดเก่า ก็อาจจะจูงใจทางอารมณ์ให้ผู้รับสารคล้อยตามได้
3. การเชื่อมโยงความคิดที่เสนอเข้ากับอวัจนสารที่สามารถเร้าอารมณ์ได้
4. การทำให้อวัจนสารและวัจนสาร สอดคล้องกันโดยผู้ส่งสาร กรณีนี้เป็นกรณีพิเศษสำหรับการพูด ถ้าผู้พูดพูดเรื่องที่ต้องใช้อารมณ์เข้าเจือปน ผู้พูดต้องมีอากัปกริยาท่าทาง น้ำเสียงประกอบด้วย ผู้ฟังจึงจะคล้อยตาม เช่น การพูดปลุกใจให้รักชาติ พูดให้สะเทือนใจ

2. **การใช้วิธีการสื่อสารโดยวิธีเล่าเรื่องเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย และยกตัวอย่าง กับผู้เข้ารับการบำบัด** เป็นการให้สาระความรู้ ความคิด การสอน การปลุกฝังจิตสำนึกต่างๆ ด้วยการ ใช้วิธีการบรรยายเป็นหลัก และสื่อความจากปากของผู้เล่า หรือผู้บรรยาย ซึ่งเป็นวิทยากร เรื่องที่วิทยากรนำมาเล่าหรือบรรยายนั้นมีหลากหลายเรื่อง ทั้งจากนิทานชกตกและจากเหตุการณ์จริง ซึ่งวิทยากรได้ศึกษาวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าเมื่อทรงเล่าเรื่อง จะใช้วิธีการเปรียบเทียบกับเรื่องที่เป็นนิทาน เรื่องที่ได้มาโดยประสบการณ์จริง ซึ่งมักจะใช้วิธีการอุปมาอุปไมยในการเล่าเรื่องนั้นๆ วิทยากรหลายท่านได้นำเสนอสารสอดคล้องกับวิธีการ “ถ่ายทอดสาร” ของพระพุทธองค์ตามหลัก วาทวิทยา ของ อรวรรณ ปิรันธน์โหวาท (2539) กล่าวไว้ว่า “...ทรงใช้ยกตัวอย่างเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย (metaphor) พระพุทธองค์ทรงใช้การเปรียบเทียบในการอธิบายธรรมะให้ผู้ฟังเข้าใจได้อย่างชัดเจน เช่น การที่พระองค์ต้องการจะสอนนางกิสาคโคตมีเรื่อง การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ว่าเป็น

เรื่องธรรมดา เมื่อนางกิสาคอตมิได้ล้มลุกที่ตายแล้วมาขอให้พระพุทธรูปเจ้าช่วย พระพุทธรูปเจ้าจึงให้นางไปหาเมล็ดพันธุ์ผักกาดสัก 4-5 เมล็ดจากหมู่บ้านที่ไม่มีเกิดการตายเกิดขึ้น นางกิสาคอตมิจึงออกไปเที่ยวหาพันธุ์ผักกาดที่พระพุทธรูปเจ้าสั่งแต่ก็ล้มเหลว ในที่สุดนางก็ต้องกลับมาเฝ้าพระพุทธรูปเจ้า และนางก็ได้เข้าใจความหมายที่พระพุทธรูปเจ้าต้องการสอนนางในที่สุด...”

3. การใช้บทกลอนและคำคม เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้คิดและจดจำได้ ซึ่งส่วนใหญ่คำคมที่วิทยากร นำมาใช้เป็นคำที่สั้น ๆ เข้าใจง่าย จดจำง่าย เมื่อนำมารวมเป็นประโยคหรือวลีก็มีความหมายที่กินใจ ซึ่งจะส่งผลทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดสามารถจดจำสารได้ง่ายขึ้น เมื่อจดจำได้ ทำให้เข้าใจได้ เมื่อเข้าใจก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมในเวลาต่อมา ดังที่ศาสตราจารย์ วิลเลียม แมคไกวร์ (William McGuire) ได้มองการเปลี่ยนแปลงทัศนคติว่าเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม 5 ลำดับขั้น คือ ความสนใจหรือความตั้งใจ (Attention) ความเข้าใจ (Comprehension) การยอมรับต่อสาร (Yielding) การเก็บจำสารไว้ (Retention) และการกระทำ (Action) ผู้รับสารต้องผ่านขั้นตอนไปที่ละขั้นเพื่อที่ว่าสารจะสามารถโน้มน้าวใจได้ครบถ้วนตามกระบวนการและในสภาพการณ์ในขั้นตอนแรกๆ จะต้องเกิดขึ้นก่อน เพื่อที่ขั้นตอนต่อไปจะเกิดขึ้นได้ตามมา

4. การให้รางวัลแก่ผู้เข้ารับการบำบัดจากการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เพื่อดึงดูดความสนใจ เช่น เล่นเกมชนะ ร้องเพลงเพราะที่สุด การให้รางวัลของวิทยากรนั้นสามารถจำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ การพูด ชมเชย การพูดให้กำลังใจ และการให้รางวัลหรือให้คะแนน ล้วนแต่เป็นวิธีการโน้มน้าวใจอย่างหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด เรื่องการโน้มน้าวใจ โดยใช้ “จุดจูงใจโดยใช้รางวัล” (Rewards as appeals) อรวรรณ ปิรันธน์โอวาท (2537) กล่าวว่าไว้ว่า การให้รางวัลเป็นเรื่องของสิ่งจูงใจ (Incentive) มีจุดมุ่งหมายทำให้คนสนใจในการนำเสนอสารและทำให้คนได้รับผลประโยชน์ตอบแทน เมื่อรับฟังการสื่อสารนั้น ยิ่งมีการให้รางวัลหรือสิ่งตอบแทนมากก็จะยิ่งเรียกเรื่องความสนใจหรือจูงใจได้มาก

5. การใช้เกมเป็นกิจกรรมของวิทยากร ถือได้ว่าเกมเป็นสื่อกลางของการเรียนรู้ เนื่องจากเกมทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีส่วนร่วมในการคิดและปฏิบัติในกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ โดยผู้นำเกมหรือวิทยากรนั้น จะต้องควบคุมให้การดำเนินกิจกรรมหรือเกมนั้นเป็นไปอย่างราบรื่น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้นั้น ในการเป็นผู้นำเกมของวิทยากรนั้น วิทยากรจะต้องมีความรู้ความสามารถในการควบคุมเกม มีบุคลิกภาพที่น่าเชื่อถือได้ สามารถปฏิบัติเองได้ ซึ่งสอดคล้อง

กับ วารินทร์ อักษรนำ (2544) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติที่ จำเป็นสำหรับผู้ที่ทำหน้าที่เป็นวิทยากร ผู้นำกิจกรรมหรือเกมนั้น ไว้ดังนี้

1. มีพื้นฐานทางด้านบุคลิกภาพที่ดี ได้แก่
 - มีบุคลิกที่น่าเชื่อถือ
 - มองแล้วประทับใจ
 - กระตือรือร้นในการแสดงออก
 - ร่ำรวยภาษา
2. เป็นผู้รู้และรอบรู้ ได้แก่
 - ผู้รู้ หมายถึง ต้องศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ให้รู้จริงในเรื่องที่จะถ่ายทอด โดยการศึกษาจากตำรา สอบถามจากผู้รู้ และบางอย่างอาจจะต้องมีการทดลองปฏิบัติจริง ทำให้กระจ่างในเรื่องนั้นให้มากที่สุด ก่อให้เกิดความมั่นใจในการถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
 - ผู้รอบรู้ หมายถึง เป็นนักอ่าน นักศึกษาในสิ่งต่างๆ ที่ควรรู้ เช่นภาวะการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งเทคโนโลยีใหม่ๆ ฯลฯ
3. เป็นนักคิด ได้แก่
 - คิดเพื่อแก้ปัญหา
 - คิดเพื่อหาแนวทางใหม่ๆ
 - คิดเพื่อสร้างแนวทางและเอกลักษณ์ของตนเอง
4. เป็นนักปฏิบัติ
5. เป็นนักพัฒนา

6. การเข้าถึงจิตใจผู้เข้ารับการบำบัดได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นผู้ป่วยทางจิตประเภทหนึ่ง การที่ผู้ป่วยเหล่านี้จะถูกบังคับให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมใหม่ ซึ่งเปรียบเสมือนสิ่งที่จับต้องไม่ได้เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ ย่อมยากแก่การยอมรับ ยากแก่การเข้าใจ แต่ถ้าสิ่งนั้นแม้มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้ แต่สามารถพิสูจน์ให้เห็น / รู้สึกได้นั้น จะทำให้ผู้บำบัดมีความสนใจใคร่รู้และเชื่อถือในสิ่งที่ตนเองสัมผัสได้ ถือได้ว่าเป็นการกระทำที่วิทยากรต้องการให้ผู้เข้ารับการบำบัดเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองไปในทางที่ดีขึ้น และเป็นสิ่งที่สามารถเรียนรู้ พิสูจน์หรือสัมผัสได้ด้วยตนเอง ดังนั้นวิทยากรจึงใช้กลยุทธ์ให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เรียนรู้หรือปฏิบัติด้วยตนเอง จึงจะมีความรู้ ความเข้าใจด้วย การทดลองปฏิบัติดู สอดคล้องกับแนวคิดการยอมรับนวัตกรรมของโรเจอร์ส และชูเมคเกอร์ ที่ว่า กว่าที่กลุ่มเป้าหมายจะยอมรับนวัตกรรมจะต้องผ่านขั้นตอนต่างๆ ขั้นตอนที่ 1 คือ ความสนใจในนวัตกรรมนั้น ขั้นตอนที่ 2 คือการ

นำไปทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ขั้นที่ 3 คือการประเมินคุณค่าของนวัตกรรมนั้น ถ้าวัตกรมนั้นมีคุณค่ามากกว่าการลงทุนไปก็ยอมรับในนวัตกรรมนั้นได้ แนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับ “แนวคิดการตลาดเพื่อสังคม” (Social Marketing) ของ คอตเลอร์ (Kotler, 1989) คอตเลอร์และลีวี (Kotler and Levy, 1973) และคอตเลอร์ (Kotler, 1982) (อ้างใน พรทิพย์ สัมปัตตะวนิช, 2540 : 55-79) ในประเด็น การกำหนดกลยุทธ์สินค้า ว่า “การประพฤติปฏิบัติทางสังคม (Social Practice) อาจเป็นการกระทำครั้งเดียว (Single Act) หรือการเปลี่ยนแปลงแบบแผนพฤติกรรม” ซึ่งเป็นสินค้าที่จับต้องไม่ได้ แต่การยอมรับปฏิบัติต้องลงทุนหรือต้องซื้อหามาด้วยราคาที่ไม่ใช่เงินทองหรือทรัพย์สิน “ราคา หมายถึง การลงทุนที่ผู้ซื้อจะต้องยอมรับเพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ต้องการ ราคาที่จะต้องพิจารณาถึงทางการตลาดเพื่อสังคม อาจหมายถึงราคาที่เป็นจำนวนเงิน (money costs) ราคาค่าเสียโอกาส (opportunity costs) ราคาที่ต้องสูญเสียกำลังงาน (energy costs) ราคาในการเสียเวลา (time costs) และราคาทางด้านจิตใจ (psychic costs) การตั้งราคาผลิตภัณฑ์ทางสังคมจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าสมาชิกในกลุ่มเป้าหมายของเราก็จะมีภาวะวิเคราะห์การลงทุน – ผลประโยชน์ที่จะได้รับ (cost – benefit analysis) ทุกครั้ง...” และการลงทุนที่ไม่แพงจนเกินไปหรือการกระทำที่ไม่หนักหนาสาหัสหรือไม่เหลือปากว่าแรง การลงทุนจะต้องได้รับผลประโยชน์ที่คุ้มค่าหรือมีคุณค่าแก่ ความพยายามที่ได้ลงทุนไปแล้ว

7. การใช้เพลงเป็นสื่อเพื่อสร้างอารมณ์และบรรยากาศ ในการประกอบกิจกรรมการบรรยายหรือเริ่มกิจกรรมต่างๆ วิทยากรจะใช้เพลงเป็นสื่อ โดยเนื้อหาของเพลงจะเป็นเพลงที่มีความหมายดี ๆ ก็น่าสนใจและเข้ากับสภาพ และบรรยากาศของผู้เข้ารับการบำบัดได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ความรักหรือพระคุณของพ่อแม่ ผู้เข้ารับการบำบัดหลายคนเมื่อได้ฟังหรือร้องเพลงเหล่านี้แล้วจะเกิดอารมณ์ร่วมไปกับเนื้อเพลง เช่น เกิดน้ำตาคลอเบา บางคนถึงกับมีน้ำตา ร้องไห้ออกมา เพราะคิดถึงชีวิตจริงของตนเองที่มีความเหมือนกับในบทเพลงนั้นมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภรินทร ทองลิ้ม (2543) กล่าวไว้ในเรื่องของ กลยุทธ์การใช้เกม เพลง บทเพลงและคำคมมาสอนผู้เข้าอบรมว่า พระอาจารย์วีระพันธ์จะใช้หลักการเลือกเกมที่เล่นเพื่อให้เกิดความรักความสามัคคี เพลงที่มีความหมายดี สอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการสอน บทกลอนหรือคำคมที่กินใจ ผู้ฟังเกิดความประทับใจและจดจำได้ง่าย

การอภิปรายผลส่วนที่ 3 : การใช้จิตวิทยาการสื่อสารในกระบวนการสื่อสารตามโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต

1. **หลักการมีระเบียบวินัยแบบทหาร โดยใช้กระบวนการกลุ่ม** เป็นหลักการใช้จิตวิทยาของวิทยากรในการสื่อสารกับผู้เข้ารับการบำบัด เพื่อต้องการให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีระเบียบวินัยในตนเองและหมู่คณะ เกิดความรักสามัคคีในหมู่คณะ และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ซึ่งผลที่ได้กับตัวผู้เข้ารับการบำบัด ก็คือ ความรักและความผูกพันที่มีต่อวิทยากร ทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่ง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ปิยพัทธ์ สีนบัวทอง (2544:168) ในเรื่อง “หลักจิตวิทยาแห่งวินัย” กล่าวเอาไว้ว่า “การสร้างวินัยในตัวเองนั้น ทหารมุ่งที่จะให้เกิดความเป็นระเบียบวินัยที่แท้จริง คือทั้งต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งไม่ใช่แค่ให้มีวินัยเพื่อการฝึกกับทหารในการฝึกอบรมเท่านั้น ในการสร้างระเบียบวินัยยังส่งเสริมให้เยาวชนมีบุคลิกที่ดีขึ้นและในภายภาคหน้าเมื่อเยาวชนออกไปสู่สังคมภายนอกแล้ว จำเป็นต้องมีระเบียบวินัยในตัวเอง เพื่อให้สังคมอยู่ได้และเป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างให้สังคมดีขึ้น...”

2. **หลักการมีสมาธิ สติและปัญญา** วิทยากรมีความมุ่งหวังในตัวผู้เข้ารับการบำบัดทุกคนว่า จะต้องทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดสมาธิ สติ และปัญญา เพื่อที่จะทำให้จิตใจของผู้เข้ารับการบำบัดได้ผ่อนคลายลง สบายมากขึ้น และสงบลงได้ในที่สุด หลักการดังกล่าว สอดคล้องกับ อุปถัมภ์ (2536:205) อ่างใน จิราพร เนติธาดา ที่ศึกษาถึงวิธีการถ่ายทอดธรรมะของหลวงพ่อบุชา สุภัทโท (2542:60) ระบุไว้ว่า “การปฏิบัติสมาธิเจริญปัญญานั้น ท่านให้ทำเป็นงานหลักของชีวิตประจำวัน เช่น การฝึกจิตเป็นชีวิตของนักบวช หลวงพ่อให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากในฐานะเป็นงานหลักของชีวิตประจำวันทีเดียว...เราเห็นบ่อยครั้ง การเดินจงกรม การนั่งสมาธิ ท่านองค์นี้ไม่เบื่อหน่าย นี่ท่านมีกำลัง ท่านเป็นผู้มีกำลังมาก ทุกๆ องค์ถ้าเอาใจใส่ในการประพฤติปฏิบัติอย่างนี้แล้ว ผมว่ามันสบาย”

3. **หลักจิตวิทยาวัยรุ่นต้องการแสดงออกให้เป็นที่ยอมรับของเพื่อน และให้ความสำคัญกับเพื่อนมาก** วิทยากรได้ใช้หลักจิตวิทยานี้ในการให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ปฏิบัติกิจกรรมโดยการแสดงออก เพื่อให้ผ่อนคลายอารมณ์ และให้เกิดความสนุกสนาน เมื่อผู้เข้ารับการบำบัดที่เป็นหัวใจเป็นผู้นำในการแสดงของกลุ่ม เช่น การร้องเพลง ก็จะคอยถามเพื่อนๆ ว่าจะร้องเพลงอะไรกันดี เมื่อเพื่อนในกลุ่มตกลงกันแล้ว ก็จะปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ สุพัทธา สุภาพ ได้กล่าวไว้ว่า “วัยรุ่นให้ความสำคัญกับเพื่อน เพื่อนมีความสำคัญมาก เป็นวัยที่อยากให้เพื่อนยอมรับ บางครั้งจึงปฏิบัติทุกอย่างตามเพื่อน แม้บางครั้งจะขัดกับความรู้สึกส่วนตัวก็ตาม”

4. **หลักจิตวิทยาช่วยร่นกับการยึดมั่นในอุดมการณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีปรัชญาในชีวิตของตนเอง** วิทยากรได้นำหลักจิตวิทยานี้ใช้กับผู้เข้ารับการบำบัด โดยการให้ ผู้เข้ารับการบำบัดให้คำสัตย์ปฏิญาณตนต่อหน้าพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า “คนรุ่นใหม่ เป็นคนที่มีคุณภาพ ไม่ใช่สารเสพติดใดๆ เพื่อชีวิตใหม่ที่ดีงาม เราทำเพื่อตัวเอง เพื่อคนที่เรารัก และเพื่อคนที่รักเรา” ซึ่งหลักการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ สุชา จันทร์โสม (2531) ที่บอกไว้ว่า “วัยรุ่นเป็นวัยที่เด็กต้องการจะยึดมั่นในอุดมการณ์ ปรัชญาชีวิตของตนเอง เด็กวัยรุ่นมีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมที่เป็นลักษณะเฉพาะไม่เหมือนกับวัยอื่นๆ” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภรินทร ทองลิ้ม (2543) ที่กล่าวว่า “พระอาจารย์วัชรพันธ์ได้ใช้วิธีพูดชี้แนะสิ่งที่ต้องการให้ทำ (การเลิกยาเสพติด) โดยการยกตัวอย่างผู้ที่เคยทำมาแล้ว มีการใช้สถิติอ้างอิงเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและใช้วิธีการจูงใจให้กระทำด้วยการประกาศตนว่าจะทำเพื่อถวายแด่ในหลวงโดยให้คำสัตย์ปฏิญาณต่อพระพักตร์ พระบรมฉายาลักษณ์ หรือบางคนก็ให้ทำเพื่อแม่ ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่”

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. กระบวนการสื่อสารของวิทยากรในโครงการบำบัดยาเสพติด ปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิตควรใช้รูปแบบการสื่อสารแบบผสมผสาน หรือแบบบูรณาการ (Integrated) เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดเข้าสู่การบำบัดอย่างเป็นกระบวนการ ด้วยความพร้อมทั้งสภาวะร่างกาย และจิตใจ โดยเริ่มต้นด้วยการล้างพิษยา การปรับสภาพร่างกาย การละลายพฤติกรรม การเสริมสร้างทัศนคติ การโน้มน้าวใจให้เกิดการปฏิบัติ เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดความรู้ ทัศนคติที่ดี และก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ยอมรับที่ปรับเปลี่ยนตัวเองไปในทางที่ดีขึ้น

2. ผู้ที่จะมาเป็นวิทยากรในการฝึกอบรม หรือบำบัดผู้ติดยาเสพติดนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือสูง มีบุคลิกเป็นที่น่าไว้วางใจ มีความเป็นกันเอง มีความสามารถและความชำนาญในเรื่องที่บรรยายหรือชักจูงใจให้ปฏิบัติตามได้ดี อีกทั้งยังจะต้องเป็นผู้ที่เคยผ่านประสบการณ์ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดมาแล้ว กล่าวคือ นำผู้ที่กลับตัวกลับใจเป็นคนดีมาเป็นวิทยากรฝึกอบรม

3. วิทยากรควรกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารที่หลากหลาย เพื่อชักจูงใจให้ผู้เข้ารับการบำบัด หันมาเลิก อด ละจากยาเสพติด ซึ่งมีทั้งกลยุทธ์การใช้วัจนภาษาในการสื่อสาร อาทิเช่น

การพูดแบบทหาร การบรรยายโดยการเล่าเรื่อง การใช้บทกลอนหรือคำคม การสั่งสอนอบรม การใช้ บทเพลงต่างๆ และกลยุทธ์การใช้วจนภาษาในการสื่อสาร อาทิเช่น การให้รางวัล การยึดหลักพรหมวิหาร 4 การให้กำลังใจ การสร้างสัมพันธภาพที่ดี การสอดแทรกสิ่งที่ไม่เห็นสัมผัสไม่ได้ นอกจากนั้นวิทยากรยังจะใช้กลยุทธ์การใช้รูปแบบกิจกรรมในการสื่อสารอีกด้วย โดยกิจกรรมที่วิทยากรนำมาใช้นั้นก็มีรูปแบบที่หลากหลายเช่นกัน อาทิเช่น เกมต่างๆ การปฏิบัติธรรม (เดินจงกรม-นั่งสมาธิ-เจริญสติ) เป็นต้น

4. วิธีการใช้สื่อของวิทยากรในการบำบัดยาเสพติด ควรมีการใช้สื่อหลายๆ รูปแบบผสมผสานกัน (Integrated media) โดยเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับเนื้อหาที่บรรยายหรือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ เพื่อดึงดูดความสนใจให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เห็นทั้งภาพและเสียง จะได้เกิดจินตนาการได้มากขึ้น สื่อที่ใช้จะเป็นสื่อบุคคล สื่อวีดิทัศน์หรือสื่อทัศนูปกรณ์ สื่อเกมต่างๆ สื่อเพลง ซึ่งสื่อเหล่านี้จะมีผลทำให้ผู้รับสารเกิดความรู้ ทัศนคติ รู้สึกผ่อนคลายจากภาวะตึงเครียดต่างๆ ได้มากขึ้น ถ้าหากวิทยากรใช้สื่อเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง อาจทำให้เข้าไม่ถึงหรือไม่เป็นที่สนใจผู้เข้ารับการบำบัดทำให้ไม่ได้ประสิทธิผลเท่าที่ควร อันเนื่องมาจากความเบื่อหน่ายที่อยู่กับความซ้ำซากจำเจ

5. รูปแบบการสื่อสารของวิทยากรในโครงการบำบัดยาเสพติด ปฏิบัติธรรมนำปัญญาพัฒนาคุณภาพชีวิตควรใช้รูปแบบมีปฏิสัมพันธ์ (Interactive) โดยวิธีการมอบความรัก ความเมตตา หลักพรหมวิหาร 4 การดูแลเอาใจใส่ การสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างวิทยากรและผู้เข้ารับการบำบัด เพื่อให้ผู้เข้ารับการบำบัดยอมรับและไว้วางใจวิทยากร ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่พึงประสงค์

6. การใช้จิตวิทยาการสื่อสารของวิทยากรนั้น วิทยากรจะมีวิธีการปรับการสื่อสารที่ใช้กับ ผู้เข้ารับการบำบัดโดยใช้หลักผสมผสานกัน ได้แก่ หลักการมอบความรัก ความเมตตา ซึ่งเป็นจิตวิทยาการสื่อสารของวิทยากรที่สำคัญที่สุดในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดนี้ การมอบความรักอย่างจริงใจของวิทยากร จะทำให้ได้รับความเชื่อมั่นจากผู้เข้ารับการบำบัดได้มากขึ้น นอกจากนั้นวิทยากรยังมุ่งหวังที่จะให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้เกิดสมาธิ สติ และปัญญาเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย จิตวิทยาของวิทยากรเหล่านี้จะส่งผลให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดทัศนคติ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม กลับตัว กลับใจ เป็นคนดีของสังคมได้มากขึ้น

7. ในขั้นตอนของการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดนี้ วิทยากรต้องให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีส่วนร่วมในกิจกรรมให้ได้มากที่สุด เพราะการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ นั้น จะมีผลทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้มีประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของสารด้วยตนเอง เกิดทัศนคติ และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น อีกทั้งยังทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดมีอารมณ์ร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดความสุขสนาน ผ่อนคลายอารมณ์ ความตึงเครียด เมื่อยล้า และอาการต่างๆ ของผู้เสพยา ได้มากขึ้น นอกจากนี้แล้วผลของการมีส่วนร่วมยังทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดเกิดการติดต่อสื่อสารกัน เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ทั้งผู้เข้ารับการบำบัดด้วยกันเอง และระหว่างวิทยากรกับผู้เข้ารับการบำบัด ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันอีกด้วย

8. ในขั้นตอนของการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดนั้น วิทยากรควรประยุกต์หลักจิตวิทยา วิทยุมาเป็นพื้นฐานการฝึกอบรมหรือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในการสื่อสารกับวิทยุที่ได้ผล วิทยากรต้องเข้าใจว่าวิทยุเป็นวิทยุที่ต้องการความรัก การดูแลเอาใจใส่ และการเห็นอกเห็นใจจากผู้ใหญ่ อยู่เสมอ และยังต้องการการแสดงออกเพื่อให้เห็นที่ยอมรับของเพื่อนฝูงหรือกลุ่มของตนเองอีกด้วย นอกจากนี้แล้ววิทยากรจะต้องมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า วิทยุเป็นวิทยุที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และยังมีปรัชญาในชีวิตของตนเองอีกด้วย การมีความรู้ ความเข้าใจธรรมชาติของวิทยุ ลักษณะนิสัย จะทำให้เราสามารถกำหนดรูปแบบและเนื้อหา การสื่อสารที่เข้าถึงจิตใจวิทยุอย่างแท้จริง

9. ในการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดตามโครงการบำบัดยาเสพติดปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต ควรมีขั้นตอนการเตรียมให้ผู้เข้ารับการบำบัดออกสู่สังคม โดยมีการฝึกอาชีพต่างๆ ตามต้องการแล้วแต่ความสมัครใจของผู้เข้ารับการบำบัด เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงจากสภาพแวดล้อมเดิมๆ ที่ผู้เข้ารับการบำบัดจะต้องกลับไปพบเจออีกหลังจากการบำบัดรักษาแล้ว นอกจากนั้นควรมีกิจกรรมติดตามช่วยเหลือหรือสนองความต้องการในด้านดีของผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านี้ เช่น ผู้เข้ารับการบำบัดสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้ที่เขาเคารพรักและนับถือ หวังเป็นที่พึ่งทางความรู้และความคิด แม้แต่การครองตน เช่น การบวชพระให้กับผู้เข้ารับการบำบัดที่มีความต้องการเป็นสมณเพศหรือพระภิกษุสงฆ์ ถือเป็นขั้นตอนที่มีประสิทธิผลมาก หากผู้เข้ารับการบำบัดเหล่านั้นได้เกิดความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป หลังจากที่ได้รับ การบำบัดแล้ว

10. ในการทำโครงการต่อไป หากผู้เข้ารับการบำบัด (ผู้รับสาร) มีความหลากหลายมากเกินไป หรือมีขนาดที่แตกต่างกันมากเกินไป ซึ่งจะทำให้วิทยากร (ผู้ส่งสาร) ใช้กลยุทธ์ต่างๆ ได้ไม่

เต็มที เนื่องจากสภาวะการรับรู้ของผู้รับสารนั้นไม่เท่ากัน จึงควรจัดทำโครงการเจาะจงเฉพาะกลุ่มลงไป เช่น กลุ่มวัยรุ่น หรือกลุ่มคนทำงาน บุคคลทั่วไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่ทำหน้าที่เป็น “วิทยากร” (ผู้ส่งสาร) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ทำให้ผลการวิจัยที่ได้เป็นข้อมูลที่ได้จากผู้ส่งสารมากกว่า ซึ่งหากจะทำการวิจัยเพื่อขยายผลในเชิงลึกแล้ว น่าจะทำการวิจัยเชิงสำรวจโดยผู้เข้ารับการบำบัด (ผู้รับสาร) เป็นหน่วยในการวิเคราะห์ว่ามีความรู้สึก ความคิดเห็นอย่างไรบ้างในการเข้ามาบำบัดรักษาในครั้งนี้ จะทำให้ผลการวิจัยสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาวิจัยตามรูปแบบและระเบียบวิธีวิจัยในทำนองเดียวกันนี้กับโครงการอื่นๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบรูปแบบการสื่อสาร กลยุทธ์การสื่อสาร และการใช้จิตวิทยากการสื่อสาร เพื่อสามารถประมวลผลที่ค้นพบและนำมา Generalization เป็นองค์ความรู้ต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนกรัตน์ วงศ์ลักษณ์พันธ์. กลยุทธ์การสื่อสารของเจ้าหน้าที่บำบัดฟื้นฟูกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูของผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูเพื่อเลิกยาเสพติด. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2542.

กรมกิจการพลเรือน กองบัญชาการทหารสูงสุด ศูนย์พัฒนาคุณธรรม มหาวชิราลงกรณ์ราช
วิทยาลัย ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด กระทรวงศึกษาธิการ และ
กระทรวงสาธารณสุข ศูนย์ปฏิบัติการยาเสพติดจังหวัด (ศ.ปส.จ.). คู่มือพระวิทยากร
กองทัพธรรม กองทัพอไทย ร่วมต้านภัยยาเสพติด. (ม.ป.ป.)

จิราพร เนติธาดา. วิธีการถ่ายทอดธรรมะของหลวงพ่อบุชา สุภัทโท. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2542.

จรัส สุวรรณเวลา. การบำบัดผู้ติดยาเสพติด. สำนักงาน ป.ป.ส. สำนักนายกรัฐมนตรี,
สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

จันจิรา ลิ้มปิเจริญ. กระบวนการกลุ่มในการเรียนการสอน. ภาควิชาจิตวิทยาและแนะแนว
วิทยาลัยครูภูเก็ต, 2521.

จุมพล รอดคำดี. สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรมสรรพสามิต, 2527.

ชม ภูมิภาค. จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช,
2523.

ฉิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. การสื่อสารในกลุ่ม. พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร, 2534.

ทองเรียน อมรัชกุล. กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน : พิมพ์โดยแผนกเอกสารและการพิมพ์ มศว.
พิษณุโลก, 2520.

ทิตนา แชมมณี. กลุ่มสัมพันธ์ : ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ, 2522.

ทิตนา แชมมณี. เอกสารประกอบการเรียน (Group Dynamics in Education Settings).
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.

ธรรมทาน. ของ คุณแม่ ดร.ศิริ กรินชัย. ใน วาระเจริญชันษาครบ 6 รอบ (72 ปี) อุทิศส่วนกุศลแก่
บิดา มารดา ครูอาจารย์ ผู้มีพระคุณทุกท่าน 22 สิงหาคม 2531. พิมพ์ครั้งที่ 8,
กรุงเทพมหานคร : 2542.

นงลักษณ์ เทพสวัสดิ์. วิเคราะห์ปัญหาสำคัญในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร. : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541.

นิตยา จิ่งเกษมสุข. กระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาจิตใจผู้เข้าอบรมของสำนักธรรมปฏิบัติ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.

ปัทมา รพีพัฒนกุล. การตลาดเพื่อสังคม ศึกษาเฉพาะกรณีกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต. สารนิพนธ์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544.

ประมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 9, กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด
ภาพพิมพ์, 2540.

ประภาเพ็ญ สุวรรณ. ทัศนคติ : การวัด การเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. กรุงเทพฯ :
โอเดียนสโตร์, 2520.

ปิ่นนัดดา นพพานวัน. การศึกษาระบบการสื่อสารเพื่อการเผยแพร่ธรรมะของสถาบันสงฆ์ไทย.
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2533.

ปิยพักตร์ สีนบัวทอง. กลยุทธ์การสื่อสารของทหารในโครงการฝึกอบรมเพื่อฟื้นฟูเยาวชนผู้ติดยา
เสพติด. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

พรทิพย์ สัมปัตตะวนิช. การตลาดเพื่อสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2540.

พัชนี เขยจรรยา และคณะ. แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
เอลโล่การพิมพ์ (1988), 2541.

ภรินทร ทองลิ้ม. กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการพัฒนาจิตและคุณภาพชีวิตที่มีผลต่อการตัดสินใจ
เลิกยาเสพติด. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศ
ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

ยุพา สุภากุล. การสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไอดีเอ็นเอสไตร์, 2540.

ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์. ธรรมาจริยบูชา คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย.
กรุงเทพมหานคร : หจก. หอรัตนชัยการพิมพ์, 2544.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. การสื่อสาร. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2532.

วารินทร์ อักษรนำ. คู่มือการสร้างและการใช้เกมประกอบการอบรม. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บู๊คแบงก์, 2544.

วราภรณ์ สยนานนท์. การฟื้นฟูสมรรถภาพทางจิตใจของผู้ติดยาเสพติดให้โทษ. วิทยานิพนธ์
ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2530.

สุภางศ์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2542.

โสภิตสุดา มลคณเกษม. พฤติกรรมกาารเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมกาารคาดเข็ม
ขัดนิรภัยของผู้ขับขี่รถยนต์ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต
คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

อรวรรณ ปิลาณ์ธนีไฉวาท. การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

อรวรรณ ปิลาณ์ธนีไฉวาท. หลักและปรัชญาของวาทวิทยา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

คู่มือปฏิบัติธรรมนำปัญญา พัฒนาคุณภาพชีวิต. กรุงเทพมหานคร : กอง
บัญชาการทหารสูงสุด, 2545 (อัดสำเนา).

ความรู้เกี่ยวกับยาและสารเสพติด [Online], 2545. แหล่งที่มา :
<http://www.oncb.go.th/document/p1-know04.htm> [27 มิถุนายน 2545].

ความรู้เกี่ยวกับยาและสารเสพติด [Online], 2545. แหล่งที่มา :
<http://www.oncb.go.th/document/p1-problem.htm> [27 มิถุนายน 2545].

ความรู้เกี่ยวกับยาและสารเสพติด [Online], 2545. แหล่งที่มา :
<http://www.oncb.go.th/document/p1-know20.htm> [27 มิถุนายน 2545].

ความรู้เกี่ยวกับยาและสารเสพติด [Online], 2545. แหล่งที่มา :

<http://www.oncb.go.th/documen/situation1.htm> [27 มิถุนายน 2545].

วารสารสำนักงาน ป.ป.ส. (ปีที่ 18, ฉบับที่ 1, มีนาคม-สิงหาคม 2545) : 43.

หนังสือชุดความรู้ “โลกของสื่อ” ลำดับที่ 3 สื่อกับศาสนา. กรุงเทพมหานคร :

ภาควิชาสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาษาอังกฤษ

Cragan, J.F., Shields, Symbolic Theories in Applied Communication Research. NJ : Hampton Press, 1995.

Deirdre D. Johnson. "The Art and Science of Persuasion" Wm.C.Brown Communication, Inc.1994.

Fishbien, Malvin. Attitude Theory and Measurement. New York : John Willy, 1967.

Fisher, Walter R. Clarifying the Narrative Paradigm. "The Narrative Paradigm : An Elaboration. In journal of Communication Monograph". 56 (March 1989) : 50-52

Fisher, Walter R. Clarifying the Narrative Paradigm. "The Narrative Paradigm : An Elaboration. In journal of Communication Monograph". 56 (March 1989) : 1-10

Fisher, Walter R. Clarifying the Narrative Paradigm. "The Narrative Paradigm : An Elaboration. In journal of Communication Monograph". 56 (March 1989) : 347-364

Gardner, Lindzey and Elliot, Arson. The Handbook of Social psychology. Massachusetts, Addison Wesley Publishing Company, 1969.

Jerry A. Hendrix. Public Relations Cases. An International Thomson Publishing Company USA.

Kotler, Phillip, Ned Roberto and Nancy Lee. Social Marketing : improving the quality of life. Thousand Oaks : Sage, 2002.

Kotler, Phillip and Zaltman Gerald. Social Marketing : An Approach to Planned Social Change. Journal of Marketing, 35 (July), 1971.

Mcquire. W.J. "The Nature of Attitude and Attitude Change"; The Handbook of Social Psychology. (2nd .ed), Massachusetts, Addison Wesley Publishing Company, 1968.

Rogers, Everett M. with F. Floyd Shoemaker. Communication of Innovations. New York : The Free Press, 1971.

Rothschild, M.L. Marketing Communications in Non-business Situations or Why it's so hard to sell brotherhood like soap. Journal of Marketing. 43 (Spring), 1979.

Roxane Salyer Lulofs. Persuasion context, people, and messages. Gorsuch Searisbrick, publishers.

Schramm, Wilbur. "Nature of Communication Between Humans." In The Process and Effects of Mass Communication. Wilbur Schramm and Donald F. Roberts Eds. Urbana : Random House, 1963.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายเดชานันต์ มหาภาพ เกิดเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2518 ที่จังหวัดกรุงเทพมหานคร

การศึกษา

- พ.ศ.2542 สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีในเทคนิควิศวกรรมบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์
ภาควิชาการโฆษณา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- พ.ศ.2544 เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ สาขาวิชา
นิเทศศาสตร์พัฒนาการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประสบการณ์การทำงาน

- พ.ศ.2543 Project Manager ฝ่ายบริหารงานลูกค้า บริษัท โอทิลวี พับลิค รีเลชันส์
เว็ลท์วายด์ จำกัด
- ปัจจุบัน Department Manager แผนก Property PR ฝ่ายองค์กรสัมพันธ์ บริษัท เอก-ชัย
ดิสทริบิวชันส์ ซิสเทม จำกัด (เทสโก้ โลตัส)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย